

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

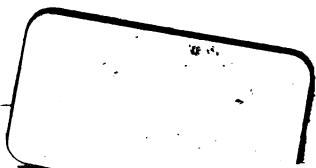
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

~~X.G.~~

740 te 84

יהוה

10/10

10/10

10/10

10/10

10/10

10/10

10/10

10/10

10/10

10/10

10/10

10/10

10/10

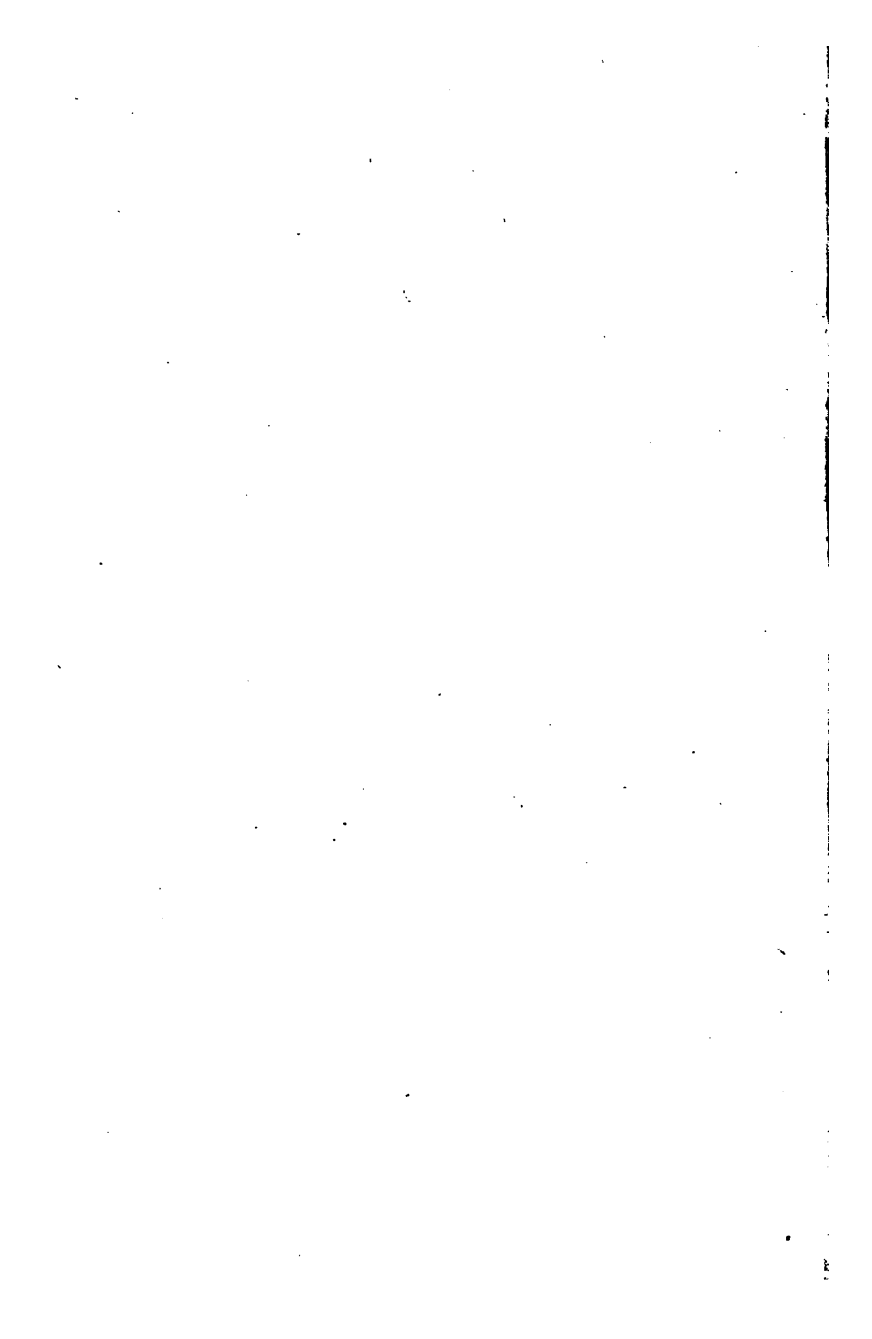
10/10

10/10

10/10

10/10

10/10

HISTORIA
APOLLONII REGIS TYRI.

RECENSUIT ET PRAEFATUS EST

ALEXANDER RIESE.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXI.

Recd. Aug. 28. 1879.

LIBRIAR: TYPIS B. G. TURNERL

PRAEFATIO.

I.

Historiam Apollonii regis Tyri e Graeco sermone in Latinum ab ignoto auctore uersam ut ederem, TYCHONIS MOMMSENI beneficio mihi contigit, qui, cum aenigmatis Symphosii in anthologia Latina edendis me ad illam fabulam memet uertisse quondam memorassem, totum apparatus criticum (ut uocabulo utar) a se collectum usui meo perliberaliter concessit. Eius libelli codex longe princeps est

Laurentianus plutei LXVI num. 40 membranaeus in forma quadrata minore, saeculo nono uel decimo longobardicis litteris exaratus, qui post *Exordium regis Assyriorum* et *Exordia Amazonum et Scytharum* et *Excidium Troiae* Dareti tributum a Ioanne subdiacono scriptum aliaque in foliis 62 r.—70 u. (quo codex finitur) libellum nostrum continet. cf. Bandinius catalog. bibl. lat. Laurent. II p. 812 sqq. Ceterum fol. 70 u. Augustus Steitz a Mommseno (qui ne describeret tempore urgente olim impeditus erat), fol. 70 r. Andreas Spengel a me rogati officiose descripserunt. — Is codex, a reliquis bonis libris in plurimis locis ualde discrepans, ubique tamen, pusillis quibusdam exceptis, in quibus errare potuit uel exiguas lacunas admisit librarius, ita est et mendis fere liber et sententiis uerbisque optimus, ut hunc unicum mihi ducem sequendum proposuissem — si modo integer extaret. Sed lacunis post fol. 66 et 68 pag. ed. m. 14, 12—42, 4 et 47, 16—54, 7 et 60, 13 ad fin. interierunt.

B'' Quare ad alterum quoque codicum genus, quod et ipsum, quamquam praestantiam libri *A* haudquaquam assequitur, non fere est interpolatum, confugiendum erat. Constat id primum fragmento Tegernseeensi saeculo X ineunte scripto, quod e Doceni u. cl. bibliotheca circiter a. 1828 in regios codices Monacenses peruenit. Codicis qui olim 38 foliis constituisse uidetur, quinque tantum folia (14, 18, 27, 31, 32; = ed. meae p. 22, 22—24, 7. 28, 21—30, 13. 48, 12—49, 22. 53, 21—58, 9) supersunt. Ad eandem familiam *b* pertinent codices inter se simillimi Vossianus form. β quadr. 113 saeculi noni uel decimi, et Oxoniensis collegii Magdalenaei 50 saeculi undecimi, quos ubi inter *B'* se consentiunt littera *B'* significauit. Cum Tegernseeensi (*B*) hi libri plerumque congruunt, paululum tamen *B* a *B'* recedit et lectiones raro deteriores, saepius meliores praebet: quarum quae meliores sunt ad *A* familiam partim uergunt. Continet Vossianus¹⁾ fol. 1—30 r. *librum Ethici philosophi*, fol. 30 u.—38 u. *historiam Apollonii regis Tyri* usque ad p. 43, 17; fol. 39 r.—46 u. *historiam Troianam Daretis Phrygii*, sed initio cum inscriptione deficiente; deinde christiana uaria, fol. 70 r.—90 u. *de situ orbis* tractatus extat, quo codex finitur. — Oxoniensis, qui foliis 88—108 opus nostrum continet, solus librorum meliorum totam historiam praebet, neque ideo est spernendus, cum in parte, qua *b* quoque adest, illi simillimus, hic illic autem inferior, raro *B''* etiam uano emendandi conatu deprauatus sit. — Omnis autem haec secunda codicum classis textum exhibet ab *A* ita diuersum, ut, cum et narrationis progressus et plerumque etiam singulae sententiae (nec tamen omnes) cum *A* conspirent, uerbis ea saepe prorsus aliis hic atque illic expressae sint. Cuius rei rationes explicare infra p. XVI conabor; utut autem hae se habent, quaerenti mihi, quae ratio in edendo libro adhibenda esset, cum fieri non posset ut solum *A* librum

1) p. 23, 7 *chresimon* nota in eo posita est χ .

utpote qui mancus esset sequerer, duae viae iniri posse uidebantur, ut aut et *A* et *B''* totos iuxta ponerem, quo utriusque familiae quoad seruata est indoles plene eluceret, aut *A* pro fundamento haberem et librorum *Bbβ* discrepantiam adnotarem tantum, in eis autem partibus ubi ille deest, *B''* familiam sequerer. Quam rationem, licet aliquid inaequalitatis habeat, praetuli, cum breuitati consulerem et praeterea aliquantulum saltem auxilii ad lectionem familiae *A* recuperandam ubique in tertiae familiae codicibus, qui sunt interpolati, adsit.

Huius familiae, quae et ipsa nono uel decimo saeculo non recentior est (nam ad eam uersio Anglosaxonica pertinet) codices plurimi sunt, multosque eorum Mommsenus totos uel ex parte contulit. Eorum omnium hoc est proprium, ut in uniuersum quidem cum *B''* familia consentiant, passim autem ab illa discedentes tamquam in transitu congruant cum *A*, sed et permulta additamenta habeant ab *A* et *B'* pariter aliena quaeque ad antiquam fabulae originem non pertinere diligenter exploranti certissime constet. Eidem, cum libere uersentur, prout libet, sententias uel singula uerba omitunt uel similia pro illis ponunt; glossematum quoque uelut p. 28, 3 aperta indicia sunt; nec ipsos inter se ubique congruere consentaneum est. Eos ubique afferre taedio, non usui esset; id unum egi, ut in quibus partibus *A* deperditus est, in eis ex optimo eorum γ ea quidem plene enotarem, quae cum illo communia eum habere uel uerisimile uel probabile aut mihi uisum est aut alicui forsitan uideri possit; praeterea, ut γ cum *A* comparare liceret, eum p. 42—47 exhibui, ubi *A* extat. Nec tamen usquam fere quae γ suppeditauit in contextum recipere in re incerta ausus sum: qui librum *A* et ubi *A* deest, *B''* familiam repraesentat. 1)

1) Tantum p. 25, 7 et 25, 21—26, 11 hanc familiam secutus sum, quamquam nescio num posteriore loco recte fecerim; prior tamen in *B'* ita comparatus est, ut inter paucas eius familiae interpolationes habendus sit, neque dubito quin *A* ibi cum γ olim consenserit. — Ceterum adnoto, obliquis

Neque aliquid in γ . omissum esse ubique indicandum putavi: non enim sui ipsius causa, sed eam tantum ob rem, quod eis locis ubi γ a B'' recedit cum A familia consentire potest, memorandus est; atque prorsus nil interest, utrum locum quempiam cum B'' congruentem exhibeat an omnino eum amittat.

γ γ = codex Sloanianus 1619 musei Britannici saeculo XI exeunte scriptus; post *historiam Alexandri Magni* fol. 16 r. — 27 r. de *Apollonio* fabulam, deinde *Daretem Phrygium* (quem saepius cum nostro descriptum esse uidemus) continet. Sunt loci, quibus cum A uel cum B uel cum β solis conspiret, a reliquis dissentiens.

δ Porro Bodleianus 247 (Laud. H. 39) saeculi XII uel XIII Apollonii historiam fol. 204—223 continet; praecedunt historiae Vandalorum, Langobardorum, Caroli Magni, Alexandri Magni, epistola eiusdem. In uniuersum cum γ consentit, sed aliquanto liberior ideoque peior est, nonnulla autem in illo mutata sunt quae δ non ita habet. Rarissime hunc librum attuli.

ϵ Versionem Anglosaxonicam (ed. Thorpe Londinii a. 1834 ex cod. membr. Cantabrigiensi colleg. Corp. Christi S. 18. 201) saeculo undecimo tribuere non ineptum, decimo multo probabilius est. Proxime congruit cum δ , multa tamen omittit, ut uel consulto breuiata uideri possit; inter quae multa sunt, in quibus B'' ab A discrepat. Interiit a p. 26, 5 usque ad p. 62, 5. Rarissime latinis uerbis eam attuli.

Permulti praeterea extant Apollonii codices quos cum nouelli sint omnes accuratius non indagavi. Momm-senus (Pericles prince of Tyre, Oldenburg 1857, praef. p. XII) narrat, circiter duodecim in Britannia, septem Vindobonae, duos Vratislauiae, tres Monaci, nonnullos

---

litteris me ea distinxisse, quae in A desunt, in eis autem partibus in quibus A deficit ea, quae in B'' desunt: quaedam uero, ut p. 5, 2. 9, 4. 10, 5, quamquam ab A omissa, non ita distinxi, quia non ab eius familia sed tantum mero librarii errore ab ipso illo codice ea abesse constat.

in Italia et Gallia ¹⁾ codices extare Hauptiumque adeo circiter centum fabulae libros nosse. Mommseni collationes in manibus habui librorum Bodleiani 287 (s. XIII uel XIV) et 834 (s. XV), Arundeliani 292 (s. XIII) et 123 (post s. XII), Monacensis 215 (a. 1462 scripti), Cantabrigiensium colleg. Corp. Christi 318 et 451 et colleg. Sidn. Δ 3. 15, Cottonian. Vesp. A. XIII P. 106. plut. 23, G: sed nil boni fructus praebent. Etiam Bernensis 208 saec. XIII, quem Hagenus meus amicissime ultro mihi contulit, ad tertiam classem pertinet. —

Antiquissima libelli nostri commemoratio ea est, qua catalogus bibliothecae circiter a. 747 monasterio donatae in *Gestis abbatum Fontanellensium* seruatus '*Historiam Apollonii regis Tyri in codice uno*' exhibet, cf. Liebrechtius ad Dunlopium *Geschichte der Prosadichtungen* p. 545; Pertzii Monum. hist. Germ. II p. 287. Satis antiquo tempore fabula nostra in compendium redacta est, quod in Laurentiano plut. 65 n. 35 saec. X p. 129—131 extat (cf. Bandinii catal. II p. 758); alterum Vincentius Bellouacensis operi suo inseruisse dicitur. Gratissima quippe medio aevo fabula Apollonii erat, *gesta cuius celebrem et late uulgatam habent historiam* teste Guilelmo Tyrio XIII 1. Proxime ad ipsam fabulam ea forma accedit quam *Gesta Romanorum* c. 153 praebent, quamquam ea quoque liberrime et hic illic satis barbaramente mutata est; multis deinde modis linguisque inde a saeculo XII uulgabatur, quae enumerare meum non est (cf. Graesse, *Litterär-geschichte* IV p. 457 sqq. Simrock, *Quellen des Shakespeare* II p. 163 sqq.): hoc tantum memoro, Graecis quoque uersibus in Creta anno 1500 fabulam redditam esse nostroque etiam aevo in Asiae minoris ora in oppido Aiwali eam in uulgi sermonibus uersari (Hahn, *griechische und albanesische Märchen* II 250 sqq. Liebrecht ann. Heidelb. 1864 p. 217): id quod a militibus cruciferis originem trahere Mommsenus pro-

1) Catalogus bibl. Parisinae codices 4955, 6487, 7531, 8502, 8503 affert saeculoque XIV omnes tribuit.

babiliter coniecit. — Edita est fabula primo s. l. et a. circa a. 1471, deinde a Velsero Aug. Vindel. 1595 (cf. eius opera 1682 p. 681 sqq.) ex libro inter tertiam et secundam classem et *Gesta Rom.* ancipiti; postremo pessime ex codice nouello a Lapaumio (Scriptt. Erotici ed. Didot. Paris. 1856 p. 611).

II.

Iam de ipsius fabulae origine aetate forma breuiter sed ut ad liquidum tandem res perducatur disserendum est. In qua omnia ficta esse per se patet, quamquam rex Antiochus qui Antiochiam condidit (qui mortuus est ol. 129, 4) in eius initio occurrit. Videtur autem nonnulla ni fallor uerae historiae momenta poeta noster eorum obscure memor in suum usum libere mutasse. Nota sunt quae de Antiochi illius erga Stratomicen nouercam amore a Luciano qui fertur (de dea Syria c. 17. 18) aliisque narrantur: fabulosus autem Antiochus filiam suam adamauit. Erasistratus scitus medicus qui Suida bis testante¹⁾ illius amorem detexit, cum Chaeremone medico eiusque discipulo apud nostrum comparari possit; ad Antiochum clandestino amore aegrotantem cf. nostrae fabulae c. 18 (p. 22), adeoque *Ἀρχε-στράτιδος* nomen cum *Στρατο-νίκης* illo comparare liceat. Nec multo post illius aetatem *Apollonius* quidam *Tyrius* uixit philosophus qui *περὶ Ζήνωνος* scripsit (Zeno mortuus est ol. 132, 3) a Strabone Diogene Porphyrio memoratus.²⁾ Sed ea omnia pro lusibus haberi facile patiar, praesertim cum ad aetatem fabulae definiendam nil ex eis efficiatur. Quam nescio num fabularum Milesiacarum numero adiungendam censeamus: suadet prolixa narrationis ubertas, dissuadetur eo quod Milesiae

1) sub u. *Ἐρασίστρατος* et *Σέλενος*.

2) Lucianus narrationi suae *Λούκιος ἢ ὄνος* titulum propterea indidit, quod Lucium quendam Patrensem in eo imitatur: is uero festiue inludendi causa elegit.

fabulae quantum nouimus omnes, uelut Aristidis quique eum uertit Sisennae et posteriore aeuo Apulei ¹⁾ — nec Petronium equidem segregarim — obscena pleraque uenantur, quae in nostra fabula non tam frequenter occurrunt. Cuius uniuersum argumentum prorsus simile est scriptis eroticis Graecorum adhuc seruat, quae inde ab altero tertioe post Chr. saeculo usque ad Byzantinorum tempora composita sunt; quo quidem tempore etiam fabulae ad historiam se applicantes (praecipue de Alexandro Magno, sed alia quoque uelut de bello Troiano Daretis et Dictyis) apud Graecos Romanosque excultae sunt quoque Iulius Valerius fabulam de Alexandro quae personati Callisthenis dicitur e graeco in latinum sermonem libere uertit. Nostra autem fabula ex se ipsa tantummodo iudicanda est: quod ut fieri possit, primum componam quae in ea inueni ad disceptandam rem idonea, deinde quae ex illis efficiantur inuestigemus. Igitur sermo Christianis sententiis uerbisque refertus est; sed et ueteris religionis multa nec obscura uestigia accuratamque omnino antiquitatis rerum notitiam deprehendimus. Porro multa insunt quae e Graeco uersa esse appareat: insunt etiam quae tantummodo Latinae originis esse possunt; uocabula autem multa ultimis antiquitatis saeculis propria continet. Iam singula perlustremus.

1. Sententiae uocesque Christianae. Multa inest *dei* commemoratio (e. c. 27, 18. 37, 24. 43, 1. 47, 10); notabilia sunt: *iusiurandum per deum uiuum* (58, 18; cf. 40, 14), *per communem salutem* (17, 16), *per spem uitae meae* (30, 14), porro illa *uolente deo* (17, 3), *parcente fortuna et deo uolente* (15, 5), *gubernante deo* (32, 15), *fauente deo* (5, 6. 16, 11); *deum testari* (37, 8. 65, 13), *deo gratias agere* (12, 3. 37, 18); *de deo spera meliora* (18, 14); adde illum qui *angelico uultu* in somnio apparet (61, 21). Adde porro uotum *barbam capillosque in luctu non tondendi* Nasi-

---

1) cf. Capitolini uita Clod. Albini c. 12.

raeorum illud proprium (33, 8. 34, 18. 45, 4. 59, 18).¹⁾ Denique ni fallor sermonis sacrae scripturae imitationem in hisce deprehendere licet: *parabola* pro aenigmatis (52, 15. cf. p. XIII), *laetare et gaude* (8, 13. 27, 5; 16), *mirantur et gaudent* (65, 5; cf. *miror et laetor* 26, 26), *salve et laetare* (50, 23), *allocutus est dicens* (47, 2. 60, 21. cf. 60, 11. 63, 17), *tolle et lege* (24, 20. cf. 23, 19); fortasse etiam in his: *tectum paupertatis suae* (16, 4); *sub iugo mortis stare* (37, 11); *benignitatem animae suae ostendere* (18, 10). cf. p. XII de *patria*.

2. Veterum deorum religionumque commemoratio. *Apollo* (20, 9), *Neptunus* (14, 16. 57, 5. preces ad eum 15, 9. Neptunalia 47, 11) cum *Tritione* (14, 17), et *Aeolo* (14, 8); *Diana* (32, 12. 61. 62. 63. 67) eiusque templum et sacrarium Ephesi, ubi Tharsia sacerdos fit; *Lucina* (28, 8), *Priapus* 'quem Lampsaceni colunt' (39, 15; 19), *Di Manes* in inscriptione (46, 14), *Tartarea domus cum inferis* (64, 26); adde illa *fortuna premente* (13, 15), *parcente fortuna* (15, 5); Tarsiorum ('*uestra*') *felicitate* (12, 16); *caelorum* (56, 18) et *templorum* (7, 15. 62, 2 sqq.) commemorationem moremque *uino et coronis sepulcra colendi* (36, 16) nec non *Chaldaeorum* mathesis (6, 5) et *genesin* astrologicam (46, 5), quae etiam in Pseudo-Callisthene c. 1 summi est momenti. cf. etiam 'tantus emanabat splendor, ut ipsa *dea* esse uideretur' (62, 13) cum p. 20, 9. — Itaque Christiana et antiqua religio omnino distinctae et secretae sunt nullumque 'syncretismi' quem dicunt signum apparet. Cf. etiam *rerum naturam* (1, 4) pro deo.

3. Antiquitatis rerum notitia: cf. quae leguntur de *talentis* (8, 19. 10, 15. 21, 2. 60, 16), de *aureis* (13, 1. 40, 7; 22, 41, 11. 42, 4. 47, 17. 48, 8 all.) et *aereis* (12, 19), de *libra auri* (40, 6. 41, 13) uel *pondo auri* (61, 6), de *sestertiis* (29, 6. 30, 8. 34, 11. 39, 5. 50,

1) cf. tamen etiam Ovidium Heroid. 13, 41 '*squalore tuos imitata labores dicar*' sqq.

19. 57, 5. 63, 5); de *thermis* (65, 18), *spectaculis* et *balneis* (7, 15), de *gymnasio* et *pilae lusu* et '*liquore Palladio*' i. e. oleo (16, 17 sqq.); de *gustatione* et *cena* (18, 4), de *triclinio* (18, 3. 20, 8); de *lyra* (19, 19. 20, 4. 43, 12) et *plectro* (20, 11. 43, 17), de *symphonia* (40, 9), de *organis* et *coronis* signis laetitiae (64, 3); de *foro* et *tribunali* (12, 11. 24, 6. 35, 4. 58, 28. 59, 16. 64, 14), de titulo *patris patriae* (64, 18); de *statuis* (38, 14, cf. et 40, 3) altera in *biga* (13, 7. 35, 4. 64, 20), altera in *prora* (61, 8) positis; de *inscriptionibus* (13, 10. 38, 14. cf. 40, 5. 46, 13. 61, 11. 64, 24); de *diademate* (27, 19. 59, 18); de more *auriculis reum comprehendendi* (59, 14); de *studiis liberalibus* (43, 12) et *schola*, in quam quinquennis iam Tharsia intrat (33, 15); de *cruribus frangendis* poena seruili (47, 19); de *cremandis cadaveribus* (30, 16 sqq.: sed in *loculis* ponuntur 29, 5. 34, 10).

4. Graecae originis fabulae uestigia. Primo loco ponendus est frequens participiorum praesentis temporis praeteritum tempus significantium usus, quem si ex graecis aoristi participiis uertendis ortum esse dicemus, non falsi erimus. Sic *dicens* est *εἰπών* (16, 15. 24, 4. 26, 18. 46, 3. 47, 2), pariter inuenimus *uale* *dicens* (11, 5. 13, 8. 21, 8), *ueniens* (11 adn.), *conuenientes* (38, 4. 59, 7), *exiens* (41, 22), *ascendens* (12, 11. 28, 5), *descendens* (52, 12. 62, 2), *uidens* (39, 1), *carpens* (16, 16), *dans* (42, 4), *induens* (59, 16), *deponens* (20, 14), *rogantes* (47, 10) pro *χαίρειν ἑάσας, ἐλθών, συνελθόντες, ἐξελθών, ἐπιβάς, καταβάς* rell. perperam ad uerbum expressa. *habens*, ut *ἔχων*, pro *μετά* uel *σύν* usurpatur 30, 8; cf. 6, 2. *dicens* superflue ut *λέγων* positum est (3, 16. 6, 7. cf. p. X 4). cf. etiam *stans* (pro *ἀναστᾶσα* 2, 9?) et *uolentes* (ut *βουλόμενοι* 65, 11). — Porro firmum argumentum graecae originis est illud *ciues Tarsis* 12, 12 et 12, 20 ab optimo libro exhibitum, graecam formam *Ταρσεῖς* repraesentans. *Tribunarium* (15, 17. 16, 5; 12, 17, 20. 66, 13) et *subannium* (47, 3; 6, 48, 13.: an *subsannium*?) Romanis

ignota: sed *τριβωνάριον* habet Athenaeus p. 258 A, *σανίς* extat pro *κατάστρομα* apud Eurip. Hel. 1556 et Lucianum et sic *σανίδωμα* apud posteriores.¹⁾ *Intellegens nobilem puellam* (39, 4) est *μαθὼν τὴν παῖδα εὐγενῆ οὐσαν*; sic intellego *te locupletem* (sc. *ὄντα* 20, 5); cf. 32, 9. *Habundantia litterarum* (4, 12) uel *studiorum* (24, 3. cf. 63, 22) est *πολυμαθία*, *amatrix studiorum* (21, 10) *φιλομαθής*, *prudētia litterarum* (4, 3) fortasse *λόγων ἐπιστήμη*. Memorabilem dictionem *princeps patriae* (4, 1; 11. 8, 8. 10, 5. 15, 21. 38, 4; 11; 13 all.) ex usu posteriorum, praecipue christianorum, Graecorum explicemus oportet, quo *πατριά* uel familiam uel gentem nationemue significat (*πατριάι· χῶραι, φυλαί, τοπαρχίαι* Suidas), ut idem sit atque *princeps ciuitatis* (39, 3. 48, 18. 49, 14). Ceterum *rex* quoque Apollonius appellatur (in titulo; 9, 12 in *A*, non in *B*. 62, 16) et Athenagora *princeps* (40, 18. 44, 2). *Sortiti sunt* (47, 16): cf. *ἐλαχον*. Mare saepius quam plerique praeter poetas *pelagus* (*πέλαγος*) appellat noster (7, 8. 28, 19; 21. 36, 4. 37, 16 all.). *Classis nauium* (9, 6; 8): cf. fortasse *νεῶν στόλος*. *Regem magnum* (59, 9): cf. *τὸν μέγαν βασιλέα*? Adiectiua *infausto* et *beatissimi* (60, 18. 64, 15) optime intelleges, si *κακοδαίμονι* et *μακαριώτατοι* substitues. *Magnifice* allocutionem (48, 6) nescio an cum illa *ὦ σεβαστέ* contulerim. *Festinus ueni* (6, 15): adiectiuum pro aduerbio, usu graeco et poetarum. Nescio num etiam comparatiui *uade celerius* (17, 23), *gaudeo plenius* (25, 6; cf. 60, 9), *salubrioribus cibis* (32, 8) huc trahendi sint. Quid sibi uelit illud *scelere uehor* (5, 3) mihi quidem uel in aenigmate nimis obscurum uidetur. Proponam coniecturam, fuisse graece olim *ὀχέομαι* i. e. coitum facio (quod hic optime locum habet); qui autem uerterit, eum uel in exemplari suo inuenisse uel sua negligentia effecisse *ὀχέομαι* — id quod uertere poterat *uehor*. Denique *sed et* (7, 6) est *ἀλλὰ καὶ*,

1) *talantum* graeca forma habet cod. γ p. 60, 16.

sed nec (50, 3) ἀλλ' οὐδέ, *similiter* (40, 25. 43, 12. 42, 10?) ὁμοίως, *ne forte* (45, 8) μή πως, *ut quid* (45, 7) si recte se habet ὡς τί, *ac si* (44, 3. 50, 2) ὥσει; *constanter* pro 'statim' (17, 11. 50, 22) est fortasse συνεχῶς, *tantum* in precibus adhibetur (48, 17. 52, 10) ut graece μόνον imperatio additum. Dignoscimus in his omnibus originem graecam inscitia eius qui uertit sermonisque latini imperitia uix uelatam.

5. Latinus sermo posteriorum p. Chr. saeculorum.¹⁾ *Aporiatus* (Vulgata. Ambros. *aporiatio* Tertull.) 37, 23. 41, 18. *acquiesco* pro oboediendo (17, 24. Cypr. Hieron.). *Briseida* (40, 4) casu nominatio (anthol. Lat.)? *ceroma*, *ae* (17, 11. Arnob.). *comes* sensu inde a Diocletiani fere aetate usitato (66, 15; 66, 21). *concupiscentia* (1, 10. Eccles.). *confundi* i. e. pudore affici (18, 1. 40, 18. 41, 17. cf. 50, 4. Cypr. Sulpicius Seu.). *de longe* (44, 9) et *de post tribunal* (65, 1): sic *de inter* in Cypriano adscriptis. *dedecus* i. e. corpus deformatum (35, 23. Apul. Iustin.). *disponere* pro statuendo (27, 14. Vlpian. Cypr.). *dilectio* (26, 22. Tertull.). *dum* c. coni. saepe pro *cum* c. coni. *honorati*: qui magistratibus functi sunt (35, 21. Lamprid.). *humiliare* (40, 15. Vulgata. Eccl.). *longus* pro longinquo 33, 12 (Iustin.). *maledico* c. accus. (46, 19. Petron. Cypr.). *medietas* pro dimidio (66, 2; 3. Pallad.); *medius* pro dimidio (29, 8. 40, 6: hoc Plautus Varroque habet, potestque ex Frontoniani aevi resuscitatione uetustorum remansisse). *paranymphus* (66, 10. Aug. Venant.). *parabola* pro narratione obscuriore quacumque (52, 15. Eccl.). *praesento* (60, 17. 63, 3. Apul. Aurelius Vict.). *pietas* pro misericordia (40, 18. 41, 1; 20. Cypr.). *quia* post uerba dicendi sentiendique adhibitum (6, 13. 10, 4. 22, 10. 26, 3. 39, 20. 40, 2. 46, 5. 49, 13; 21. cf. 33, 11 et 31, 23 adn.),

1) Auctores uocabulorum temporis angustiis impeditus tantum ex Forcellinii thesauro sumere potui, addito Cypriani indice ab Hartelio ed. Cypr. III 407 sqq. confecto.

quod ap. Cyp. et omnino inde a tertio saeculo frequenter occurrit. *salvatum* 16, 18. Pallad.). *salutato-*
rum substantivum 32, 15. Luxor.: *scholasticus* pro viro
 docto quilibet 31, 8. cf. ad 22, 22. Trebell. Hieron.).
scriba pro 'scriptor' 26, 1. Ammian. Aur. Vict.). *str-*
o pro nascendo 47, 16. Vlp. *turbulus* (53, 21.
 Apul. *zoris* 21, 18. Lamprid. — Porro sunt, quae
 a rure sua rusticam linguam in litteras quoque
 in sua auctoritate inrepenentem olent, velut quod accu-
 santis et abstantis casus saepissime inter se commu-
 tantur quod in textum recipere rarius fortasse quam
 oportebat ausus sum: cf. *rediit in studiis suis* 35, 14;
in pelago mittam 28, 21: *sedit in lectum* 40, 12;
descendit ratem 32, 15: 37, 16; 31, 15; 39, 12; 47,
 3; 6; 61, 16; 63, 15; 18 et multa alia. Porro ille
 articuli instar ponitur 24, 9. 25, 2. 27, 3. cf. 31, 13.
 35, 13. 62, 5, *suus* adhibetur pro *eius* 7, 13. 41, 5.
 64, 13; *habet annos quindecim ex quo* 36, 2) et *quid*
est hoc quod 8, 5. 22, 4. 23, 1: Gallorum qui nunc
 est dicendi usui il y a; qu'est-ce que? similia sunt.
 His adde illa *quomodo tecum* 41, 5? *ad perfectionem*
 31, 17; *populi* pro hominibus 59, 14. *constanter*
 pro statim 17, 11. 50, 22. sed u. supra. *invicem* pro
 simul (63, 24. *alto vento* i. e. uehementi 28, 6. *sequi*
 c. dat. (64, 5). Sunt etiam quae non rustice sonantia
 solus noster exhibet: *tribunarium* et *subsannium* (u.
 supra), *libentiose* (48, 11. *libentia* extat ap. Plaut. et
 Gell.), *maiores ciuitatis* (12, 12. cf. 62, 5; ad 58, 28),
profectoria (28, 3), *aspectus* pro latebris unde specta-
 tur (42, 3), *sonat* i. e. fama fertur (63, 24), *testari pro*
aliqua re (64, 20), *tua* uel *uestra pietas* pro 'tu' et
 'uos' (46, 9. 65, 14; cf. 60, 21). Pauca quaedam cum
 Plautino dicendi genere communia habet, e. c. *decidere*
 pro moriendo. (30, 11), quod Claudianus quoque resusci-
 tauit; *cumulatus* c. genetiuo (20, 17), *dolet* c. dat.
 (24, 1), *definire* pro constituendo (52, 14); quae quidem
 altero p. Chr. n. saeculo usui dicendi reddita sunt.
 Plautino quodam siue dicam populari lepore conspicua

sunt: *rex longam habet manum* (9, 8 adn.); *plus dabis, plus plorabis* (41, 15); *non possum pro duobus aureis quattuor crura habere* (48, 20); cf. 41, 23 sq.; uerborum, lusus (qui e graeco translati esse non possunt): *quaero et queror* (9, 8 adn.); *incidit et didicit* (20, 3); *miserorum misericors* (21, 9); cf. *fugere et effugere* (8, 15); 19, 19; 4, 14 adn.; adde quoddam finium in uerbis consonantium studium conspicuum p. 2, 1. 5, 3. 6, 8. 8, 16. 24, 18. 32, 5. 41, 15. 60, 22. Etiam Symphosii aenigmata (p. 52, 24 sqq.) et Vergiliana sententia (21, 21) e graeco sumpta esse non possunt. Sed etiam sunt quae contortam quandam elegantiam exhibent *sermonis conloquium* (3, 9. 19, 9), *regni uires* (8, 14. 22, 11), *uox clamoris* (20, 13), *nodus uirginitatis* (2, 8. 42, 16), *facundia sermonis* (43, 14), *exsequiae funeris* (34, 12), *clementiae indulgentia* (24, 8), *caligo tempestatis* (17, 3), cf. et *tectum paupertatis* (16, 4). Etiam hic illic uerba contorte posita sunt, ut 45, 5: cui rei frequentem temporis praesentis perfectique in narrando uicissitudinem adiungo (cf. 4, 13. 7, 8. 23, 13. 28, 11. 32, 15 all.). —

Exponendum iam est, quid ex his omnibus, quae inter se dissentire primo obtutu uidentur, efficiatur. Primum igitur Graecae originis manifesta deprehendimus uestigia, eamque recte primus suspicatus est Velserus, quem plerique secuti sunt. Fabulam ceteris Graecorum similem reddunt etiam nauigationes, tempestates, piratarum incursiones, somniorum imagines, urbes in quibus res agitur, pudicitia tot calamitatibus seruata, all. Speciosum sane est, quod Simrockius l. c. profert, piscatorem qui tribunarii dimidium Apollonio dit (c. 12) cum sancto Martino, Tharsiam in lupanari legram (c. 34 sq.) cum sancta Agnete comparari posse: d haud necesse est, cum ceterum ueteris religionis tot stigma animaduertamus: quae faciunt, ut omnibus usque quintum p. Chr. saeculis fabula graeca tribui possit. Inc in Latinum sermonem conuersam esse dico ab

homine Christiano nec erudito nimium nec facundo. Hic, ut fecit Iulius Valerius in uertendo Pseudo-Callisthene, quem uario modo cum nostro comparare licet, non conuertit modo, sed hic illic transformauit quoque, fortasse etiam breuiavit. ¹⁾ Hic autem est qui Symphosii aenigmata inseruit, quae Graecus nosse uix potuit; hic etiam, qui Christianae religionis uocabula supra posita addidit. Nam hoc omnibus persuasissimum erit, christiana illa et ethnica ab eodem homine prouenire non potuisse (ne enim quis de 'syncretismo' tunc solito cogitet, ipsa rei uerborumque ratio impedit); sed et hoc legentes perspicient, ethnica illa ad ipsam narrationem necessario pertinere, christiana leuiter tantum adsuta esse. ²⁾ Symposium uero cum Romanus ille adhibuerit, saeculum ei ante sextum p. Chr. n. assignari non licet, si quidem illum circa a. 500 uixisse recte olim docui (in annal. gymnas. Austr. 1868 p. 483 sqq. anthol. lat. I p. XXVI; cf. Hagenus Anecd. Heluet. p. 272 adn.). Multum tamen post illum annum nostrum detrudere nolim, cum a septimi praesertim saeculi barbarie eius dicendi genus laudabiliter abhorreat, multa autem cum priorum inde a tertio saeculorum dicendi genere communia habeat (neque tamen Afrum neque Nonianum genus redolet): neque, quod codex A saeculo nono uel decimo scriptus mendis fere caret, id alicui persuadebit, ut ei aeuo scriptorem ipsum magis appropinquet. Carolingica enim aetate litteris quidem floren-

1) Ab hoc profectam puto exilem illam et siccam loquentium inductionem his uerbis *Rex ait* uel *Apollonius ait* all. taediose iteratis: quae quidem cum reliquis ineruditi stili, quo Romanus ille usus est, signis faciunt, ut hic illic sermonis genus siue populare siue sacrae scripturae simplicitatem imitans euadere uideatur: sed uideatur tantum. Ultima historiae pars magis etiam quam priores breuiata mihi uidetur.

2) Luculentum exemplum u. p. 15, 5: *parcente fortuna* (*φειδομένης τῆς τύχης*) aderat; *et deo uolente* Christianus ille addendum putauit.

tibus graeci tamen sermonis peritia nulla erat; accedit quod circiter a. 747 libellus noster (cf. p. VII) iam extitit. Ceterum altera quoque recensio *B''* saeculo IX iam extitit: quae nescio an ipsa quoque ab eodem illo qui *A* ex graeco uertit, ante *A* nec tam perfecte conscripta sit. Sic Symphosius ipse duas aenigmatum suorum recensiones edidit (cf. l. c.). Sed illud uix conici poterit, a duobus hominibus, neutro alterius rationem habente, *A* et *B''* scriptas esse: quod si ita esset, miraremur profecto quod multis tamen in locis hae recensiones prorsus ad uerbum congruunt. Veri paulo similis est, per uiuidum narrandi sermonem aliamue ob causam tempore satis antiquo ex *A*, fabulae forma primaria, alteram illam uerbis saepe, rebus rarissime diuersam detortam esse. Sic Iulii Valerii, sic aliorum scriptorum duae recensiones factae sunt. Quam mox, exaequandi utramque studio excitante, tertia interpolatorum codicum classis secuta est. Neu quis opponat, *A* et *B''* non in minutis tantum rebus interse distare, iam dixi quam libere qui Graecam fabulam uertit in ea uersatus sit. Itaque quae christiana, quae popularia, quae rudiuscula¹⁾, quae uergenti Latinitati propria insunt, a Latino homine, — quae ad antiquos mores religionesque uere spectantia, quae elegantis et contorti etiam sermonis signa quaeque *ἑλληνίζοντα* insunt, ea a Graeco scriptore prouenerunt. Sic ni fallor optime et omnibus rationibus aptissime res tot dubia adeoque contraria in se habere uisa enucleata est. In fine prae-

---

1) In his uersus quoque ponendi sunt quos hic illic (cap. 11. 16. 18. 41) auctor operi suo exornandi causa ut Capella, Iulius Valerius, Boetius (de prioribus ut taceam) eroticique Graecorum scriptores inseruit, quique mendis prosodiacis scatent. Hos ad Graecum exemplar auctor finxisse uidetur, ut Iulius Valerius qui septem narrationi interposita carmina praeter I 42 et III 30 omnia ad personati Callisthenis imitationem fecit. Versuum Apollonianorum illi qui capiti 16 insunt, nulla distinctione a prosa oratione seiuncti sunt: id quod non tacendum puto.

fandi monendum puto, ne ab eis qui antiquarum litterarum historiam abhinc describent, libellus de Apollonio rege Tyri altissimo, ut adhuc factum est, silentio praetereatur.

Dabam Francofurti ad Moenum
m. Martio a. 1871.

Sigla codicum:

- A* = Laurentianus 66, 40
B = fragmentum Tegernseeense
b = Vossianus q. 113
β = Oxoniensis collegii Magdalenaci 50
B' = *bβ* consentientes
B'' = *Bbβ* consentientes
γ = Sloanianus (mus. Britann.) 1619
δ = Bodleianus 247
ε = versio Anglosaxonica.

HISTORIA APOLLONII REGIS TYRI.

I. In ciuitate Antiochia rex fuit quidam nomine Antiochus, a quo ipsa ciuitas nomen accepit Antiochia. Hic habuit *ex amissa coniuge* unam filiam, uirginem speciosissimam, in qua nihil rerum natura exerrauerat, nisi quod mortalem statuerat. Quae dum ad nubilem peruenisset aetatem et species et formositas cresceret, multi eam in matrimonium petebant et cum magna dotis pollicitatione currebant. Et cum pater deliberaret, cui potentissimo filiam suam in matrimonium daret, cogente iniqua cupiditate flamma concupiscentiae incidit in amorem filiae suae et coepit eam aliter diligere quam pa-

Incipit Historia Apollonii regis Tyrie *A fol. 62.* Incipit (perpulcra et mirabilis *add. β*) historia Apollonii regis (regis *om. β*) Tyri (e uxoris et filiae *add. β*) *B'*. — *Nominum priorum scripturas hasce semel adnotasse sufficit: Anthiocus et Anthiocia uel Anthiochus et Anthiochia A; recte B'; Appollonius β, recte rell.; Tharsus (urbs) Aβ (Tarsus b): Tharsia (puella) codd. omnes; Stranguillio uel Stranguillius A Stranguilio B''; Diunisias A Dionisias B''; Hellenicus A Helanicus b Elanicus β; Taliarchus A, sic uel Thaliarcus β Talarcus b. Notauit tantum, quae aliter inueni.*

1 In ciu. Ant. *om. B'* fuit quid. rex Ant. nom. *B'*
 3 his *A* ex am. coni. *om. A* unam *om. B'* u. sp.]
 incredibili pulchritudine γ 4 nichil β rerum *om. b, post*
 natura in β ex *om. B'* 5 mortale *A* quae cum *B'*
 ubilem *A* 6 uenisset *B'* et specie pulchritudinis cresceret
B' 7 in matrimonio postulabant *B'* 8 pollicitatione *b.*
 quaerebant *puto* Et *A* Sed *B'* 9 potissimum *B'*,
 recte? in matrimonio *B'* cogitante β 10 cupidinis *B'*
 flamme β concupiscentiae *om. B'* in f. s. am. ponunt *B'*
 11 cepit *A* aliter] plus *B'*

trem oportebat. Qui cum luctatur cum furore, pugnat cum pudore, vincitur amore: excidit illi pietas, oblitus est se esse patrem et induit coniugem. Et cum sui pectoris uulnus ferre non posset, quadam die prima luce uigilans inrumpit cubiculum filiae suae, famulos longe excedere iussit quasi cum filia sua secretum colloquium habiturus, et stimulante furore libidinis diu repugnanti filiae suae nodum uirginitatis eripuit, perfectoque scelere euasit cubiculum. Puella uero stans dum miratur scelesti patris impietatem, fluentem sanguinem cupit celare: sed guttae sanguinis in pauimentum ceciderunt.

II. Subito nutrix eius introiuit cubiculum. Ut uidit puellam flebili uultu, asperso pauimento sanguine, roseo rubore perfusam ait 'quid sibi uult iste turbatus animus?' Puella ait 'cara nutrix, modo hoc in cubiculo duo nobilia perierunt nomina.' Nutrix ignorans ait 'domina, quare hoc dicis?' Puella ait 'ante legitimam mearum nuptiarum diem saeuo scelere uiolatam uides.' Nutrix ut haec audiuit atque uidit, exhorruit atque ait

1 luctaretur β pugna *A* 2 pudore *Gesta Rom.* dolore
AB' ab amore *B'* excedit *b* pietas, *corr.*, *b* et oblitus,
om. est, *B'* 3 et *om.* *B'* Sed cū *AB'* sui *A* seui *b* sequi β
 4 efferre *b* 5 uigilat *B'* inrumpit *B'* suę ' *A* suae *om.* *B'*
 6 longius secedere *B'* iubet β qua///sicū *A* sua *om.*
AB' colloquiā *A* ut uidetur colloquium β 7 et *om.* *B'*
 furoris libidine *b* repugnante *AB'* 8 filia, *om.* sua, *B'*
 erupit *b* dirupit β perpetratoque *B'* 9 cubiculum.
 Scelesti (Sic scelestē *b*) patris impietatem puella mirans cupit celare, sed in pauimento (pauimentum *b*) certa uidentur. Cumque puella quid faceret cogitaret, nutrix subito introiit. Quam ut uidit *B'* 10 scelestis *A* 11 cepit *A* pauimento *A* 13 Quam ut uidit, *om.* puellam, *B'* 14 aspersoque *B'* sang. pan. ponunt *B'* roseo rubore perfusa *A*, *om.* *B'*] corrui et *B'* 15 iste *om.* *B'* t. animus tuus *B'* 16 hic *B'* 17 nubilia *A* duo nobilia nomina perierunt *B'* ignorans *om.* *B'* 18 dña *A* legitimum nupt. *m.* *B'* 19 seuo *AB'* uiolata sum *B'* uides *A*, *om.* *B'* 20 Nutrix ait *b* Ait nutrix β ut—exhorruit atque *om.* *B'* nidisset. exorruit *A*

'quis tanta fretus audacia uirginis reginae maculauit torum?' Puella ait 'impietas fecit scelus.' Nutrix ait 'cur ergo non indicas patri?' Puella ait 'et ubi est pater?' et ait 'cara nutrix, si intellegis quod factum est: 5 periit in me nomen patris. Itaque ne hoc scelus genitoris mei patefaciam et haec macula gentibus innotescat, mortis remedium mihi placet.' Nutrix ut audiuit puellam mortis remedium quaerere, uix eam blando sermonis conloquio reuocat, ut a praepositae mortis immanitate excederet, et inuitam patris sui uoluntati satisfacere cohortatur.

III. Qui cum simulata mente ostendebat se ciuibus suis pium genitorem, intra domesticos uero parietes maritum se filiae gloriabatur. Et ut semper impio toro 15 frueretur, ad expellendos nuptiarum petitores *nouum nequitiae genus excogitauit*. Quaestiones proponebat dicens 'quicumque uestrum quaestionis meae propositae solutionem inuenerit, accipiet filiam meam in matrimonium, qui autem non inuenerit, decollabitur.'

1 fretus *om. B'* regine *A* maculauit *om. B'* thorum *AB'* ausus est uiolare nec timuit regem? *B'* 3 Quare hoc non *B'* indicasti β 4 et ait—nutrix *om. B'* kara *A* intelligis *B'* sic intelleges *puto* quod—est *om. B'* 5 nomen patris periit (periit patris β) in me *B'* Itaque ne hoc scelus genitoris mei patefaciam mortis remedium mihi placet. Horreat haec macula gentibus; innotescat *A* Itaque ne hoc gentibus pateat mei genitoris scelus et patris macula ciuibus innotescat, mortis remedium mihi (mihi remedium *b*) placet *B'* 7 ut uidit *A* puellam] eam *B'* 8 uix eam *om. B'* sermone *A* 9 conloquo *A* colloquio β reuocauit *B'* a] ad *A* ut a—excederet et *om. B'* immanitate excedere et inuita *A* 10 patrisque *B'* suae uoluptati *b* 11 tortatur *b* hoc hortatur β 12 Inter haec rex imp(inp β)iissimus simulata mente *B'* 13 parietes *A* et priuatos *add. B'* 14 maritu *A* gloriabatur *A* laetabatur *B'* impiis thoris *B'* filia *add. B'* thoro ferueretur *A* 15 nuptiarum *om. B'* petitionis β nouum *b* nodos β nouum—excogitauit *om. A* 16 quaestiones *sic ubique A* dicens *A* dicens *B'* 17 Si quis *B'* uim *AB'* quaestiones *A* propositae *om. B'* 18 accipiat *b* in matrimonio *B'* 19 autem *A* uero *B'*

Itaque plurimi undique reges, undique patriae principes propter incredibilem puellae speciem contempta morte properabant. Et si quis forte prudentia litterarum quaestionis solutionem inuenisset, quasi nihil dixisset, decollabatur et caput eius super portae fastigium 5 suspendebatur, *ut aduenientes, imaginem mortis uidentes, conturbarentur, ne ad talem conditionem accederent.*

IV. Et cum has crudelitates rex Antiochus exerceret, *interposito breui temporis spatio* quidam adulescens locuples ualde genere Tyrius patriae suae princeps nomine Apollonius *fidus habundantia litterarum* nauigans attingit Antiochiam ingressusque ad regem ita eum salutauit ‘haue, domine rex Antioche!’ et ait ‘quod pater pius es, ad uota tua festinus ueni; gener regio 15 genere ortus, peto filiam tuam in matrimonium.’ Rex ut audiuit quod audire nolebat, irato uultu respiciens iuuenem sic ait ad eum ‘iuuenis, nosti nuptiarum

1 Et qa — 3 properabant *post* suspendebatur in A *posita sunt* Itaque ego Et qa A Quia b qz β (Et om. B') plurimi
 undique β reges ac principes patriae B' 2 speciem
 puellae B' cont. morte om. b' 3 forte om. B' prudentię A
 4 quae solutionem b ~~die~~ dixisset A 5 capud B' super
 A in B' fastigio β 6 ponebatur B' ut aduenientes—
 accederent om. A adiuenientes b 7 conditionis b
 9 Et om. B' crudelitate A exerc. rex Ant. B' 10 inter-
 posito—spatio om. A adulescens A adulescens b adho-
 lesceus β 11 Tyrius patriae suae princeps locuples (lo-
 cuplex b) inmensus (immenso β) Ap. nomine B' patriae—
 princeps om. A 12 fidus—litterarum om. A 13 attingit
 A (m. pr.) attingit b attingit β que om. b ita eum
 salutauit A] ait B' 14 Habē dñe rex anthioche A] Have
 (ave β) rex B' et—gener om. B' (ait et es addidi), quorum
 loco habent Et ut uidit rex, quod uidere nolebat, ad iuue-
 nem ait: salui sunt nupti (cuncti β) parentes tui? Iuuenis
 ait ‘ultimum signauerunt diem.’ Rex ait ‘ultimum nomen
 reliquerunt.’ Iuuenis ait ‘regio sqq. B' 15 gener delendum?
 Regio sum genere ego ortus β 16 hortus A in m. (matri-
 monio b) f. t. peto B' 17 irato uultu om. B' 18 sic
 et ad eum om. B' iuuenis om. B'

condicionem?’ At ille ait ‘noui et ad portae fastigium uidi.’ Indignatus rex ait ‘audi ergo quaestionem: scelere uehor, maternam carnem uescor, quaero fratrem meum meae matris filium uxoris meae uirum nec inuenio.’ Iuuenis accepta quaestione paululum discessit a rege; quam cum sapienter scrutaretur, fauente deo inuenit quaestionis solutionem ingressusque ad regem sic ait: ‘domine rex, proposuisti mihi quaestionem; audi ergo solutionem. Quod dixisti: scelere uehor, non es mentitus: te respice. Et quod dixisti: maternam carnem uescor, nec et hoc mentitus es: filiam tuam intuere.’

V. Rex ut uidit iuuenem quaestionis solutionem inuenisse, *timens ne scelus suum pateferet, irato uultu eum respiciens* sic ait ad eum: ‘*Longe es, iuuenis, a quaestionis solutione, erras, nihil uerum dicis. Decollari quidem mereris, sed habebis triginta dierum spatium: recogita tecum. Et dum reuersus fueris et quaestionis meae propositae solutionem inueneris, accipies filiam meam in matrimonium: sin alias, legem agnosces.*’

1 conditionem B' Ad ille ait A] Iuuenis ait β, om. b
ad portam uidi B' 2 Indignatus—ait om. A questio-
nem A 3 ueor b ueor β materna carne β uescor
ex uehor corr. m. pr. A utor β quero A frēm A fratre
meū b 4 matris meae B' matris †uirū A (signa transponen-
dum esse indicant) meę †filium A nec B' non A 5 Puer B'
secessit B' 6 quam—scrutaretur A] et dum docto
pectore quaereret, dum scrutatur scientiam, luctatur cum
sapientia B' dō A 7 et reuersus ad regem ait B
8 Dñe A Bone B' proposisti A mihi om. B' . 9 ergo A
eius B' (ei b) Nam quod B' ueor b non est A 10
Et quod dix. om. B' materna carne A β 11 utor β
nec—es om. B' et delendum puto intuere tuam B' 12
ut audiuit B' quest. sol. iuu. B' 13 exsoluisse B' inue-
nisset A timens—respiciens om. A patefaceret β
iratu b 14 sic et ad eum om. B'. Sqq. dedi ex B' (a quaes-
tionis solutione ego a quaestione B' nichil β uerum om. B')
Erras, iuuenis, nihil uerum dicis nil amplius A 16 quidem
om. B' mereberis A merueras B' habes A XXX b
spacium b 17 Et om. B' reu. dum B' 18 propositae
om. B' 19 in matrimonio B' sin—agnosces om. A
alias b autem β agnoscis b agnoscas β

Iuuenis conturbatum habebat animum, paratamque habens nauem *accepto commeatu* ascendit, tendit ad patriam suam Tyrum et aperto scrinio codicum suorum inquirit omnes quaestiones actorum omniumque paene philosophorum disputationes omniumque etiam Chaldaeorum. Et dum aliud non inuenisset nisi quod cogitauerat, ad semet ipsum locutus est dicens 'quid agis, Apolloni? quaestionem regis soluisti, filiam eius non accepisti! ideo dilatatus es, ut neceris.'

VI. Et post dicessum adolescentis uocat ad se Antiochus rex dispensatorem suum fidelissimum nomine Thaliarchum et dicit ei: 'Thaliarche, secretorum meorum fidelissime minister, scias quia Tyrius Apollonius inuenit quaestionis meae solutionem. Ascende ergo confestim nauem ad persequendum iuuenem, et cum ueneris Tyrum in patriam eius, inquire inimicum eius, qui eum aut ferro aut ueneno interimat. *Reuersus cum fueris, libertatem accipies.*' Thaliarchus uero hoc audito adsumens pecuniam simulque uenenum nauem inuectus

1 conturbatu *ni fallor* A conturbatus B' habebat— habens om. B' habes A m. pr. 2 accepto commeatu (commeato b) nauem suam ascendit B' acc. comm. et tendit om. A ad] in B' 3 tyrum A tyro b tiron β et aperto— ut neceris om. B', sed uide paulo post apto scriniū A 4 pene A 5 Chaldeorum A 6 post aliud rasura in A 10 Et A Sed B' p̄ b adolescentis A aduoluentis β uocauit B' ad—Ant. om. B' 11 fidelissimum—dicit ei A] cui ait B', rell. om. 12 taliarchu A 14 sollutionem β 15 nauem confestim A cum B' dum A perueneris Tyro B' 16 in—eius om. B' inquires A quaere B' eius A ei · B' 17 eum ferro B' uenenū A perimat B' Reuersus—accipies om. A 18 Statim Thaliarchus assumens pecuniam B' 19 uenenum om. B' nauem—introiuit A] nauem petiit patriam innocentis. Apollonius uero prior attingit (attingit β) patriam suam, excipitur cum magna laude a ciuibus suis, sicut solent principes qui bene merentur; ducitur in domum suam cum laude et uocibus laetitiae, interius (interiorem b interi^q β) petiit cubiculum. Continuo iussit afferri (adferre b) sibi scrinia (scrinea b) cum uoluminibus Graecis et Latinis uniuersarum quaestionum, ut ex

est. Peruenit innocens tandem Apollonius prior ad patriam suam et introiuit. *Continuo iussit sibi ut homo locuples nauem praeparari* atque ita onerari praecipit naues frumento. Ipse quoque Apollonius cum paucis comitantibus fidelissimis seruis nauem occulte ascendit deferens secum multum pondus auri atque argenti sed et uestem copiosissimam, et hora noctis. silentissima tertia tradidit se alto pelago.

VII. Alia uero die in ciuitate sua quaeritur a ciuibus suis ad salutandum et non inuentus est. Fit tremor ingens, *quod princeps amatissimus nusquam comparet*; sonat planctus ingens per totam ciuitatem. Tantus namque amor ciuium suorum erga eum erat, ut per multa tempora tonsores priuarentur, publica spectacula tollerentur, balnea clauderentur, *non templa*

animo quaereret quaestionem illam, et non inuenit meritum (memoratum *vel* editum conicio) nisi quod inuenerat. Et cum aliud non inuenisset, secum cogitans ait 'Nisi fallor, Antiochus rex impio amore diligit filiam suam; et (et *om. b*)- ideo uult istud (ista β) adferre (^ufferre β). Quid agis, Apolloni? quaestionem regis (regis *om. b*) soluisti, filiam non accepisti, et ideo dilatus es ut neceris.' Sic *B'* hoc loco aptiore quidem quod ad narrationis filum pertinet; nec tamen ex eo loco quem in *A* haec obtinent (p. 6, 1—9) detrudere ausus sum, praesertim cum in uerbis *B'* insint quae recentioris originis suspicionem moveant.

1 tandem] *puto* tamen 2 Continuo—praeparari *om. A* ut homo locuples iussit sibi β 3 locuplex *b* praeparare *B'* ita] ibi *puto* atque—Apollonius (honerari *A*) *A*] et in ea centum milia modios (modiorum β) frumenti honerare praecipit et multum pondus auri et argenti et uestem copiosam *B'* 4 cum *om. B'* 5 nauem—tertia *A*] hora noctis tertia nauem ascendit, *nil amplius, B'* 8 tradiditque se *b, om. β* pelago nauigat β 9 uero *om. B'* in ciu. sua *om. B'* a ciuibus nec inuenitur, *rell. om., B'* 10 inuentum *A* 11 Meror ingens nascitur *B'* Fit tremor ingens *A* quod—comparet *om. A* amatissimus *b* 12 ingens per] in *B'* 13 namque *A* uero *b* enim β ciuium suorum *om. B'* suarum *A* erga *A* circa *B'* ciuium post eum β 14 per m. t.] multo tempore *B'* priv.] cessaret *b* cessarent β a publico *A* publica, *om. a, B'* 15 ualnea *A* non—ingrederetur *om. A*

neque tabernas quisquam ingrederetur. Et cum haec Tyri aguntur, superuenit Thaliarchus *dispensator*, qui a rege Antiocho missus fuerat ad necandum iuuenem. Qui ut uidit omnia clausa, ait cuidam puero 'indica mihi si ualeas, quae est haec causa, quod ciuitas ista 5 in luctu moratur?' Cui puer ait 'o hominem improbum *et stultum!* scit et interrogat! quis est enim qui nesciat, ideo hanc ciuitatem in luctu esse, quia princeps huius patriae nomine Apollonius reuersus ab Antiochia subito nusquam comparuit?' Tunc Thaliarchus 10 *dispensator* regis hoc audito gaudio plenus rediit ad nauem et tertia nauigationis die attingit Antiochiam ingressusque ad regem ait 'domine rex, laetare et gaude, quia iuuenis ille Tyrius Apollonius timens regni tui uires subito nusquam comparuit.' Rex ait 'fugere qui- 15 dem potest, sed effugere non potest.' Continuo huiusmodi edictum proposuit: 'quicumque mihi Tyrium Apollonium, contemptorem regni mei, uiuum exhibuerit, accipiet auri talenta quinquaginta, qui uero caput eius

1 taberna *b* tabernacula quisque β Et ut cum *A* Et dum *b* Et cum β 2 Tyro geruntur *B'* dispensator *om.* *A* qui ad necandum eum a rege fuerat missus *B'* 4 Qui ut uidit *A*] Et uidens *B'* Indica mihi *A*] Dic *B'* 5 quae est haec causa quod *A* qui causa *b* qua ex causa β ista] haec *B'* 6 o *om.* *B'* improbum *B'* 7 et stultum *om.* *A* scis et interrogas β quis—nesciat *et nomine et subito om.* *B'* 8 ciuitas haec (haec *om.* β) *B'* esse *A*] moratur *B'* 9 ab Antiocho (anthiocho *b*) rege reuersus *B'* 10 comparuit *B'* Tunc—audito] Dispensator ut audiuit *B'* 11 rediit *A* dirigit iter (iter *om.* *b*) *B'* 12 tertia *cod. recens* certa *Ab* cepta nauigatione . die . III β attingit *b* ingr.] peruenitque *B'* 13 ad regem *om.* β et ait *B'* Laetare, domine rex (*om.* et gaude) *B'* 14 quia—timens] Apollonius enim timens *B'* (enim *om.* *b*) 15 subito *om.* *B'* nūquam *b* quidem *om.* *B'* 17 edictum *A* dictum *b* proposuit rex Antiochus dicens *B'* quicūq; *A* tyrum *b* tirium β Appollonium *B'* 18 cont.—mei *om.* *B'* exhibuerit *A* perduxerit *B'* 19 accipiet . L . talenta auri *B'* quinq.] centum *A* capud *b*

attulerit, accipiet centum.' Hoc edicto proposito non tantum eius inimici sed etiam amici eius cupiditate ducebantur et ad indagandum properabant. Quaeritur Apollonius per mare per terram per montes per siluas per uniuersas indagines, et non inueniebatur.

VIII. Tunc iussit rex classes nauium praeparari ad persequendum iuuenem. Sed moras facientibus his qui classes nauium praeparabant, deuenit Apollonius ciuitatem Tharsiam et deambulans iuxta litus uisus est a quodam Hellenico nomine ciue suo, qui *ibidem* superuenerat ipsa hora, et accedens ad eum Hellenicus ait 'haue, rex Apolloni.' At ille salutatus fecit quod potentes facere consuerunt: spreuit hominem plebeium. Tunc senex indignatus iterato salutauit eum Hellenicus

1 pertulerit centum accipiet *B'* accipiet ducenta *A*
 pposito *b* non solum *B'* 2 eius *om.* *B'* sed etiam
 inimici amici eius β sed etiam et *A* cup. seducti ad
 persequendum iuuenem properabant *B'* 4 Apollonium *A*
 per mare *om.* *A* per terras *B'* 5 diuersas *B'* in-
 uenitur *B'* 6 Tunc *om.* β rex iussit *B'* classem β
 praeparare *b* 7 ad—iuuenem *om.* *B'* moras' *b* moras
om. β his *om.* *B'* 8 praeparabant—litus uisus *A*] in-
 sistebant, iuuenis ille Tyrius Apollonius (tyrius tyrius ap-
 pollonius *b*) iam ut medium umbilicum pelagi tenebat, respi-
 ciens ad eum gubernator sic ait 'domine Apolloni, num
 (numquid β qui *b*) de arte mea aliquid quereris (queris *b*)?'
 Apollonius ait 'ego quidem de arte tua nihil queror (quero
b), sed a rege illo (illo *om.* β) Antiocho quaeror (queror *B'*).
 Interiora itaque (Interiorum itaque partem *b*) pelagi teneamus;
 rex enim longam habet manum; quod uoluerit facere,
 perficiet. Sed uerendum est, ne nos persequatur.' (Sed—per-
 sequatur *om.* *b*.) Gubernator ait 'ergo, domine, armamenta
 paranda sunt et aqua dulcis quaerenda est. Subiacet nobis
 litus Tarsiae (tharsie, et sic ubique, β).' Iuuenis ait 'petamus
 Tarsum, et erit nobis euentus.' Et ueniens Apollonius
 Tarsum (tharso β) euasit ratem et dum deambulabat ad litus
 maris (ad l. m. deambulat β) uisus *B'* 9 tharsiam sic *A*
 10 nomine *om.* *A* suo ciue *b* ibidem *om.* *A* 11
 ipsa hora *om.* *B'* El. ait ad eum β 12 Aue domine
 Apolloni *B'* potens *b* 13 consueuerat *b* consueuerunt β
 pleueium *A*, *om.* *B'* 14 Tunc—ait] Indignatus senex
 iterato ait (ait iterato *b*) *B'*

et ait 'haue, inquam, Apolloni, resaluta et noli despere paupertatem nostram honestis moribus decoratam. Si enim scis, cauendum tibi est, si autem nescis, admonendus es. Audi, forsitan quod nescis: quia proscriptus es.' Apollonius ait 'patriae principem quis pro-⁵ scripsit?' Hellenicus ait 'rex Antiochus.' Apollonius ait 'qua ex causa?' Hellenicus ait 'quia quod pater est esse uoluisti.' Apollonius ait 'et quanti me proscriptus?' Hellenicus respondit: 'ut quicumque te uiuum exhibuerit, auri talenta accipiat quinquaginta; qui¹⁰ uero caput tuum absciderit, accipiet centum. Ideoque moneo te: fuge, praesidium munda.' Haec cum dixisset Hellenicus, discessit. Tunc iussit Apollonius reuocari ad se senem et ait ad eum: 'rem fecisti optimam, ut me instrueres.' Et iussit ei proferri centum talenta¹⁵ auri et ait 'accipe, gratissimi exempli pauperrime, quia mereris, et puta, te mihi caput a ceruicibus amputasse et gaudium regi pertulisse. Et ecce habes pretium

1 aue *AB'* inquit *b* inquit $\equiv$ β appolloni *A* 2 nostram *om.* *B'* honestis *A* honestatis β honestate *b* decorata *A* 3 siem scis *A* si enim—admonendus es *om.* *B'*
 4 Et audi *B'* quod] *q* *A* quia] *q*; β 5 Apollonius—Antiochus *om.* *A* 6 Cui Apollonius *A* 7 quia—uoluisti *sic* *B'*] quia filiam eius in matrimonium petijstj (*ex glossemate ortum*) *A* 8 ait *om.* β quantum *A* 9 Hell. resp.] Senex ait *B'* te *A* ei te *b* te illi β uium *b* 10 quinquaginta *in A* deesse uidetur accipiet auri talenta, *omisso numero, b* accipiet *L.* talenta (*om.* auri) β qui uero *A*] si *B'* 11 capud *b* obtulerit *B'* accipiet *om.* *B'* centum *B'* ducenta *A* Itaque *b* *q* *A* 12 fuge in praesidium. Mandans *b* Hec *A* Haec—discessit] Dixit et sine mora discessit *B'* 13 iussit *om.* β reuocari *A* rogari ad se proferri senem (senem ad se β) *B'* 14 et ait—instrueres *om.* *B'* 15 instrueres, pro qua re reputa et mihi caput a ceruicibus (amputasse *supplendum*) et gaudium regi pertulisse *inepta tautologia A* (*u. l. 17*) Et iussit ei *A* Cui (Qui β) protinus iussit *B'* proferri *om.* *B'* 16 auri auri adferri et ait cui ait *b* auri adferri et dari cui ait β gratissime *B'*, *om. A*; *correxi.* accipe *post* pauperrime *B'* 17 puta te sicut paulo ante dixi caput, *om.* mihi, *A* capud *B'* ceruicibus, *corr. m. 2, b* 18 et portasse gaudium regi *B'* Et *om.* *B'* praemium *B'* pretium *A*

centum talenta auri et puras manus a sanguine innocentis.' Cui Hellenicus ait 'absit, domine, ut ego huius rei causa praemium accipiam. Apud bonos enim homines amicitiae praemio non comparantur, *sed innocentia.*' Et uale dicens *ei* discessit.

IX. Post haec Apollonius dum deambularet in eodem loco supra litore, occurrit ei alius homo nomine Stranguillio. Accessit ad eum protinus et ait 'haue, mi carissime Stranguillio.' Et ille dixit 'haue, domine Apolloni. Quid itaque in his locis turbata mente uersaris?' Apollonius ait 'proscriptum uides.' Stranguillio ait 'et quis te proscripsit?' Apollonius ait 'rex Antiochus.' Stranguillio ait 'qua ex causa?' Apollonius ait 'quia filiam eius, *immo ut uerum dixerim coniugem* in matrimonium petiui. Sed si fieri potest, in patria uestra uolo latere.' Stranguillio ait 'domine Apolloni, ciuitas nostra paupera est et nobilitatem tuam ferre non potest. Praeterea duram famem saeuamque sterilitatem patimur annonae, nec est *iam* ulla spes ciuibus nostris

1 C A auri *om.* B' et manus puras B' et sanguinem innocentem β 2 Cui senex ait B' absi A ego *om.* A 4 amicitia B' amicitiam A praecium b ptio β comparatur B' sed *recc.* et si b et β sed innocentia *om.* A 5 ei *om.* A 6 Post—Stranguillio] Et respiciens (Respiciens ergo β) Apollonius uidit contra se uenientem notum sibi hominem mixto (maesto *recc.*) uultu dolentem (hominem iuxta uultu deferentē β) nomine Stranguillionem (Stranguillionem β) B' 7 occurri A 8 Accessit—ait] Cui ait Apollonius A et ait—haue *erasa in* β Aue b Aue · mi kme A mi carissime *om.* B' 9 Et ille dixit A Stranguillio ait b Et ait β aue AB' 10 appolloni b in *om.* B' 11 Et stranguillius ait A 12 et quis] quis b et quis—rex Ant. Str. ait *om.* β 13 que ex A 14 immo—coniugem *om.* A. immo ut uerius β 15 in matrimonio petii. Ita que si B' *incertum* ciuitate *an* patria A 16 latere uolo β 17 pauper b ~ A tuam non potest sustinere B' 18 praeterea A praeter b propter β diram B' sterelitate A 19 patitur (*ante* steril.) b, *om.* β annone A iam *om.* A spe A ciuibus spes ulla salutis b ciuibus ulla salus β nostris *om.* B

salutis, sed crudelissima mors potius ante oculos nostros uersatur.' Apollonius autem ad Stranguillionem ait 'age ergo deo gratias, quod me profugum finibus uestris applicuit. Dabo itaque ciuitati uestrae centum milia frumenti modiorum, si fugam meam celaueritis.' Stranguillio ut audiuit, prostrauit se pedibus Apollonii dicens 'domine Apolloni, si ciuitati esurienti subueneris, non solum fugam tuam celabunt, sed etiam si necesse fuerit pro salute tua dimicabunt.'

X. Cumque haec dixisset, perrexerunt in ciuitatem, et ascendens Apollonius tribunal in foro cunctis ciuibus et maioribus eiusdem ciuitatis dixit 'Ciues Tharsis, quos annonae penuria turbat et opprimit, ego Apollonius Tyrius releuabo. Credo enim uos huius beneficii memores fugam meam celaturos. Scitote enim, me legibus Antiochi regis esse fugatum; sed uestra felicitate faciente hucusque ad uos sum delatus. Dabo itaque uobis centum milia frumenti modiorum eo pretio, quo sum in patria mea eos mercatus: octo aereis singulos modios.' Ciues uero Tharsis, qui singulos modios

1 salutem *A in rasura* credulissima *b* potius *om. B'*
 2 uersatur *A* est *B'* Apollonius—ait] Cui Apollonius ait
 'Stranguillio *k̄mē* (*i. e. carissime*) mihi (*m̄ β, om. b*) *B'* 3
dō gr̄ās A 4 adplicuit *β* itaque *om. B'* 5 modiorum
 frumenti *B'* Stranguillio *etiam A* 6 pedibus eius et ait
B' et dicens *A* 7 esurienti ciuitati *B'* 8 celabit *b*
 celabit *β* etiam *om. b* 9 dimicabit *β* 10 Cumque—et
om. B 11 Ascendens itaque *B'* 12 et—ciuitatis *A*] prae-
 sentibus *B'* ait *β* tharsis *A* (*i. e. Ταρσεις*) tarsiae *b*
 tar̄=si *β* 13 penuria *A* caritas *b* inopia *β* turbat et
om. B' obprimit *b* Tyrius Apollonius *A* 14 tyrus *b*
 reuelabo *b* relauabo *β* uos omnes huius *β* 15 ac fu-
 gam *β* me enim *β* 16 regis *om. b* uestra felicitas
 faciente *A* uestra felicitate fauente (faciente *b*) *B'* deo *add.*
uersio Anglosaxonica 17 usque ad uos *om. B'* dilatus *A*
 itaque *Ab* inquit *β* 18 modiorum frumenti *b* precio *b*
 19 in patriā meā eo mercatus *A* eos *ego; om. B'* singu-
 los modios aeris octo (VIII *β*) *B'* ereis *A* 20 Hoc audito
 ciues Tarsiae (Tharsiae *β*) *B'* tharsis *A*

singulis aureis mercabantur, exhilarati facti adclama-
 tionibus gratias agebant certatim accipientes frumentum.
 Apollonius autem, ne deposita regia dignitate merca-
 toris uideretur adsumere nomen magis quam donatoris,
 5 pretium quod acceperat utilitati eiusdem ciuitatis re-
 donauit. Ciues uero his tantis *eius* beneficiis cumulati
 optant ei statuam statuere ex aere et eam conlocauerunt
 in biga in foro stante, in dextra manu fruges tenentem,
 sinistro pede modium calcantem et in basi haec scripse-
 10 runt: TARSIA CIUITAS APOLLONIO TYRIO DONUM
 DEDIT EO QUOD STERILITATEM SUAM ET FAMEM
 SEDAUERAT.

XI. Interpositis *deinde* mensibus [siue diebus] pau-
 cis, hortante Stranguillione et Dionysiade *coniuge eius*
 15 et premente fortuna ad Pentapolitanas Cyrenaeorum ter-
 ras adfirmabatur nauigare, ut ibi latere posset. Dedu-
 citur itaque Apollonius cum ingenti honore ad nauem
 et uale dicens hominibus ascendit ratem. Qui dum

1 singulos aureos *Ab*; recte β exhilarati *b* facti *A*
 faucium *b* faustis β fort. factis 2 agentes certatim fru-
 menta portabant *B'* 3 Tunc *Ap.*, om. autem, *B'* merca-
 turi *A* 4 magis quam donatoris nomen uideretur assumere
B' 5 pretium *A* precium *b* acciperat, corr. in acciperet,
A accepit *b* accepit β eiusdem ciuitatis (-ti *b*) utilitatibus *B'*
 6 his—cumulati] ob tanta eius beneficia *B'* eius om.
A 7 optant ei *ego* optani *A* optant—dextra] ex aere
 bigam ei in foro (in foro ei β) statuerunt, in qua stans dex-
 tera (dextrâ β) *B'* et eas *A* 8 in uica *A* stantem *puto*
 tenentes *A* tenens *B'* 9 calcans *B'* uasq; *A* basse
b base β haec om. *B'* 10 tyro *Ab* 11 q; *A* stere-
 litatem *A* et famam sed habere et *A* sterilitatem—
 sedauerat] liberalitate suâ fame seclauserte β libertate sua
 famem sedauerit *b* 13 deinde om. *A* siue diebus *A*, om. *B'*

14 hortante *b* hortante β strangulione hic *b* diunisiade *A*
 dionisii ad ae *b* dionisiade β coniuge eius om. *A* 15 et
 premente fortuna om. *B'* ad—posset] ad Pentapolim Cy-
 renam (cyrenem *b*, corr. m. ead.) nauigare proposuit (posuit
b), ut illic lateret, eo quod ibi benignius agi (agi om. *b*) ad-
 firmaretur *B'* uirgineorum *A* 16 adfirmabatur *A* Deducitur—
 nauem] Cum ingenti igitur honore a ciuibus deductus ad mare *B'*
 17 itaq; *A* 18 et om. *B'* omnibus *B'* conscendit *B'*

per aliquot dies totidemque noctes uentis prosperis nauigaret, subito intra duas horas diei mutata est pelagi fides, in quo pacto litus Tharsium reliquit.

Nam paucis horis perierunt *carbasa uentis.*

Concitat et totum *se effundit pontus* 5

. . . . . rutilans inluminat orbem.

Et obscurato sereno lumine caeli

Aeolus imbriferis *spirans* turbata procellis

Corripit arua, Notus Libyco *pariterque mouetur*

. . . . . caligine ratis 10

Scinditur omne latus pelagique uolumine †murmurat. |

Grando nubes zephyri fretum et inmania nimbi

Flamina dant uenti, mugitu mors sedula terret

Ereptusque sibi remis non inuenit undas.

Hinc Notus, hinc Boreas, hinc horridus Africus instat. 15

Ipse tridente suo Neptunus spargit harenas.

Triton terribili cornu cantabat in undis.

Hinc ex γ potiora enotabo. 1 per—prosperis om. *Aγ*
aliquod *b* noctibus *b* nauigat *B'γ* 2 subito om. *Aγ*
intra—diei om. *B'* 3 in quo—reliquit om. *A.* in quo—
uentis om. *γ* tarsum *b* tharsum *β* 4 fides certa. Non certis
cecidere, *reliquis omissis A* pieñ *β* peruenerunt carbas-
sum *b* 5 Concitatur tempestas, *rell. omm., Aγ* Concitatus
(-tis *β*) totum (totus *b*) se (om. *b*) effuderat populus (mare *β*)
sic B' pontus *ego* et totum—hinc Notus om. *γ* 6 om. *B'*
urbem *A* 7 om. *A* Et obscurato *β*] Et arrepto perita *b*
caelo lum̃ *b* celi lumine *β* 8 Eulus inbrifero *A, om. B'*
imbriferis *ego spirans om. A* turbata procellis *A* spirante
certa procellis *b* pirateꝝ dira procella *β* 9 Corripit ar a .
Nothus clipeo *A, rell. om. arua ego* Corripitur notus *b* cor-
rūpuntur. Noth' *β* clypeum *b* clipeum *β* Libyco *ego* quae
b mouet *β* 10 cal. ratis *A, om. B'* 11 om. *B'* Scindit
oms latus pelagi se uolumine murmurat *A, cutus hinc magna*
pars perit. que *ego* 12 Grandⁱus *β* zephyri *β* fretus
et humana *b* 13 flamm^ua *β* dentur uenti *b* mugitum *B'*
fret *β* terret om. *b* 14 Erectisque *β* remis sibi *b*
non] nauta ñ *β* Ipse—unda] et soluta est nauis *γ* 15
not ^h *β* notus, inde *b* affricus *B'γ* 16 tridenti *b* arenas *b*

Arbor fracta ruit, antemnam corripit unda.

Tunc *sibi* quisque rapit tabulas mortemque moratur.

XII. In tali caligine tempestatis perierunt uniuersi. Apollonius solus beneficio tabulae in Pentapolitanorum
 5 litora gubernatus parcente fortuna et deo uolente pro-
 icitur fatigatus in Cyrenen regionem. Et dum euomit
 undas quas potauerat, intuens mare tranquillum, quod
 paulo ante turbidum senserat, respiciens fluctus sic ait
 'o Neptune, praedator maris, fraudator hominum, inno-
 10 centium deceptor, tabularum latro, Antiocho rege cru-
 delior, utinam animam abstulisses meam! Cui me solum
 reliquisti egenum et miserum et impie naufragum?
 Facilius rex crudelissimus persequetur! Quo itaque
 pergam? quam partem petam? quis ignotus ignoto
 15 auxilium dabit?' Haec dum loquitur, animaduertit
 uenientem contra se quendam robustum senem arte
 piscatoris sordido tribunario coopertum. Cogente ne-
 cessitate prostrauit se illi ad pedes et profusis lacrimis
 ait 'miserere, quicumque es! succurre nudo naufrago
 20 non humilibus genito. Et ut scias, cui miserearis: ego
 sum Tyrius Apollonius, patriae meae princeps. Audi
 nunc † trophaeum calamitatis meae, qui modo genibus

1 antymnam *b* 2 sibi *om. B'* quosque β tabulas *b* γ
 naufragium β minatur *B'* γ moratur *recc.* 4 tabulae benefi-
 cio β γ in pentapolim natorum *b* 5 litore _ gubernatur
 _ perientes *b* est littore pulsus (*sic* γ) gubernatore pereunte β
 parcente *ego* fortuna *om. \beta* et deo uolente *om. b* 6 fati-
 gantes *b* cirenē β in litore cyrenen, *om. regionem, b*
 7 quem p. a. β 8 fluctu *b* ad fluct' β 9 p̄dator *b* 11 uti-
 nam—naufragum] Propter hoc me reseruasti, ut egenum et
 inopem me dimitteres? γ abstulisses animam β 12 reli-
 quisti solum β impio *b* Facilius—persequetur *om. \beta* ut
 uidetur persequatur *b* 13 r. Antiochus crud. γ pergam]
 ibo γ 14 aut quis γ ignotus *om. \gamma* 15 uite auxilium γ
 an.] uidit γ 17 habitu piscatorem tunica sordida
 coop. γ 18 ille β profusi *b* 19 es, senior! succ. γ
 20 humilibus natalibus γ genitum *B'* Et γ , *om. B'*
 Vt autem β quia miserearis *b* cui miserearis β 21 tyrus *b*
 Audi—uitam *om. \gamma* 22 tropheam *b* tropheū β qui
 modo *b* q̄ modo β

tuis prouolutus deprecor uitam.' Piscator ut uidit prima specie iuuenem pedibus suis prostratum, misericordia motus leuauit eum et tenuit manum eius et duxit infra tectum paupertatis suae et posuit epulas quas potuit. Et ut plenius pietati suae satisfaceret, exiit se tribu-⁵ nario et in duas partes scidit aequales deditque unam iuueni dicens 'tolle quod habeo et uade in ciuitatem; ibi forsitan inuenies, qui misereatur tibi; si non inuenieris, huc reuertere. Paupertas quaecumque est suffi-¹⁰ ciet nobis; mecum piscaberis. Illud tamen admoneo, ut si quando deo fauente dignitati tuae redditus fueris, et tu respicias paupertatem tribunarii mei.' Apollonius ait 'nisi meminero, iterum naufragium patiar nec tui similem inueniam!'

XIII. Et haec dicens *per* demonstratam sibi uiam iter¹⁵ carpens portam ciuitatis intrauit. Et dum cogitat, unde auxilium uitae peteret, uidit puerum nudum per plateam currentem, oleo unctum, praecinctum sabano, ferentem lusos iuuenales ad gymnasium pertinentes, maxima uoce dicentem 'audite ciues, audite peregrini,²⁰ liberi et ingenui: gymnasium patet.' Apollonius hoc audito exiit se tribunario et ingreditur lauacrum, utitur liquore palladio, et dum exercentes singulos intuetur, .

1 prima sp. om. γ 2 specie q̄ b 3 et—et] eiusque
manum apprehendens γ 4 paup. s.] suum γ quas posuit,
corr. m. sec., b̄ quas habuit γ 5 ei pietatem exhiberet γ
pietatis b̄ pietati//// β exiit corr. ex exiuit b̄ tribuna-
lio b̄ tribunarium γ 6 scindit β que γ, om. B' unam
iuueni b̄] appolloni β 8 cin. quae hic prope est γ ubi β
qui om. b̄ misereatur tibi b̄ γ tui mis. β. X signum in mg. b̄
9 paupertatem b̄ cumque om. β, mihi γ sufficiat β γ
10 nobis] tibi γ piscabis b̄ piscabis β diligenter adm. γ
ammoneo B' 11 restitutus γ 12 respiciens b̄ 13 mem.
tui, utinam n. γ 15 per γ, om. B' demonstratā sibi uia
b̄ γ et (lineolis erasis) β 16 cogitaret γ 17 uitae auxi-
lium β platea b̄ 18 unctus b̄ praecinctum om. β
sabanum β 19 lusos b̄ lusos β ludos iuueniles γ 20
peregrine, ut uidetur, b̄ 21 petite β 22 exuens b̄ γ
lauachrō β 23 licore b̄ liq̄re β pallido β m. pr. b̄ palladio β
m. sec. γ. liquor palladius est oleum cf. Ouid. metam. VIII 275.

parem sibi quaerens non inuenit. Subito Archistrates
 rex totius illius regionis cum turba famulorum ingres-
 sus dum cum suis pilae lusum exerceret, uolente deo
 miscuit se Apollonius regi et decurrentem sustulit pilam
 5 et subtili uelocitate percussam ludenti regi remisit re-
 missamque rursus uelocius re percussit nec cadere pas-
 sus est. Notauit sibi rex uelocitatem iuuenis, et quia
 sciebat se in pilae lusu neminem parem habere, ad
 suos ait 'famuli, recedite; hic enim iuuenis ut suspicor
 10 mihi comparandus est.' Apollonius ut audiuit se lau-
 dari, constanter accessit ad regem et docta manu ce-
 roma fricauit eum tanta subtilitate, ut de sene iuuenem
 redderet. Deinde in solio gratissime fouit et exeunti
 manum officiosam dedit et discessit.

15 XIV. Rex ad amicos post discessum iuuenis ait
 'iuro uobis per communem salutem, melius me num-
 quam lauasse quam hodie beneficio nescio cuius ado-
 lescentis' et respiciens unum de famulis ait 'iuuenis
 ille qui mihi officium fecit uide quis est.' Ille secu-
 20 tus iuuenem uidit eum tribunario sordido coopertum.
 Reuersus ad regem ait 'iuuenis ille naufragus est.' Rex
 ait 'unde scis?' Famulus ait 'illo tacente habitus in-
 dicat.' Rex ait 'uade celerius et dic illi: rogat te rex,
 ut uenias ad cenam.' Apollonius ut audiuit, adqueiuit
 25 et ducente famulo peruenit ad regem. Famulus prior
 ingressus ait regi 'naufragus adest, sed abiecto habitu

1 quaerit γ et non $\beta\gamma$ Archistrates γ 2 regionis
om. b magna famulorum stipante caterua ingressus γ
 3 ad p. l. exerceretur γ 4 immiscuit γ et dum cur-
 renti γ pilam *om. b* 5 percussit γ 7 Notuit rex sibi
 uelocit β pueri γ 8 in lusu parem non h. γ lusum *B'*
 10 comparandus *b* 11 c $\bar{e}$ erome *b* cheromate β 12

effriguit cum t. s. γ 13 in solio *b*] $\bar{\bar{e}}$ olio β (*om. in*)
 fouet *b* 14 officiosissime γ 17 lauuisse γ quam *b* sic
 β (*i. e. sicut*) nescio cuiusdā β 19 off.] obsequium γ
 Famulus uero sec. γ 20 ut iuuenem γ 21 reūsusq; β
 24 cenam β eum γ ut uidit γ 25 et deducente γ Fa-
 mulus — regi *om. b*

introire confunditur.' Statim rex iussit eum uestibus dignis indui et ingredi ad cenam. Ingressus Apollonius triclinium contra regem adsignato loco discubuit. Infertur gustatio, deinde cena regalis. Apollonius cunctis epulantibus non epulabatur, sed aurum argentum uestes ⁵ *mensas* ministeria regalia dum flens cum dolore considerat, quidam senex inuidus iuxta regem discumbens uidit iuuenem curiose singula respicientem et ait regi 'bone rex, ecce homo cui tu benignitatem animae tuae ostendisti, fortunae tuae inuidet.' Rex ait 'male suspi- ¹⁰ caris; nam iuuenis iste *mihi* non inuidet, sed plura se perdidisse testatur.' Et hilari uultu respiciens Apollonium ait 'iuuenis, epulare nobiscum et meliora de deo spera!'

XV. Et dum hortatur iuuenem, subito introiuit filia ¹⁵ regis, adulta uirgo, et dedit osculum patri, deinde discumbentibus amicis. Quae dum singulos osculatur, peruenit ad naufragum. Rediit ad patrem et ait 'bone rex et pater optime, quis est iste iuuenis, qui contra ²⁰ te honorabili loco discumbit et flebili uultu nescio quid dolet?' Rex ait 'nata dulcis, iuuenis ille naufragus est et in gymnasio mihi officium gratissimum fecit. Propterea ad cenam illum rogauit. Quis autem aut unde sit, nescio. Sed si scire uis, interroga illum; decet enim te omnia nosse. Forsitan dum cognoueris, ²⁵

1 Statimque rex β eum indui uestibus regalibus, et introiuit ad cenam β 4 adsignato $\beta\gamma$ designato b cena β 6 sed respiciens γ argentum et aurum β mensas γ , ⁿⁱ om. B' misteria β 7 c.] intueretur γ 8 uidens, om. et, γ curiose b 9 bone rex om. β 10 animi tui ostendis γ fortunate inuidet β inuidetur b inuidet, cui *Bod- leianus* 11 suspiraris β mihi γ , om. B' 12 inuidet b hilarem, corr. in hilare, b 15 ortat β 16 uirgo] iam γ 17 Quae dum om. b singulis b 18 rediit β redita b redit γ ad regem γ 19 iste b , om. γ ille iuuenis β 20 discubuit γ 21 iste γ 22 gymnasio β officio b gratisime γ 23 uocaui γ autem est aut B' aut] uel γ 24 si uis scire β dicet b 25 dum] cum γ

misereberis illi.' Hortante patre puella uenit ad iuuenem et uerecundo sermone ait 'licet taciturnitas tua sit tristior, generositas tamen nobilitatem ostendit. Si uero tibi molestum non est, indica mihi nomen et casus tuos.'

5 Apollonius ait 'si necessitatis nomen quaeris: in mari perdidisti; si nobilitatis: Tarso reliqui.' Puella ait 'aper-
tius indica mihi, ut intellegam.'

XVI. Tunc ille uniuersos casus suos exposuit finito-
que sermonis conloquio fundere lacrimas coepit. Quem
10 ut uidit rex flentem, respiciens filiam ait 'nata dulcis,
peccasti. Dum uis nomen et casus adolescentis scire,
ueteres ei renouasti dolores. Peto itaque, domina, ut
quicquid uis iuueni dones.' Puella ut uidit sibi a patre
ultra permissum quod ipsa praestare uolebat, respiciens
15 iuuenem ait 'Apolloni, noster es; depone maerorem;
quia patris mei indulgentia permittit, locupletabo te.'
Apollonius cum gemitu et uerecundia gratias egit. Rex
gauisus tanta filiae suae benignitate ait 'nata dulcis-
sima, salutem habeas. Defer lyram et aufer iuueni
20 lacrimas et exhilara conuiuium.' Puella iussit sibi lyram
adferri et, ubi accepit eam, nimia dulcedine chordarum
miscuit sonum. Omnes laudare coeperunt et dicere
'non potest melius! non potest dulcius!' Apollonius
tacebat. Rex ait 'Apolloni, foedam rem facis. Omnes

1 miserebitur illi *b* *rasura ante uenit b* 2 tua *om. b*

3 uere *b* *u* tibi *β* sit *γ* 4 michi casus tuos et nomen *β*

Si nomen quaeris, dici; si opes, in pelago perdidisti; si nobilitatem, Tarso reliqui *γ* 5 necessitas *β* in mare *b*

6 nobilitas *β* tarsum *b* tarso *β* 7 mihi *om. b* intellegam *B'γ* 8 ille] Apollonius *γ* 9 sermone et conloquio *β*

11 aduoluentis *β* 12 Pete *b* domina *B'* dulcis filia *γ* 13 uelis *γ* ut audiuit *γ* 15 ait 'iam A. *γ*

maerorem et *B'* et *om. γ* 17 egit regi. Rex uero *γ* 18 tantam *b* benignitatem *b* ait ad eam *γ* 19 salutem *γ*

saluum *B'* Inbe tibi afferre lyram et *γ* 20 et post lac. *om. B'*, *add. m. sec. β*; *γ* Statimque puella *γ* 21 af-

ferri *β* et] at *B'* dulc. uocis *c. γ*, *fort. uoci recte* chordarum *B'γ* 22 ceperunt *β* 23 Ap. uero t. ad quem r.

ait *γ* 24 foedam *β*

filiam meam in arte musica laudant; tu solus tacendo uituperas.' Apollonius ait 'bone rex, si permittis, dicam quod sentio. Filia tua in artem musicam incidit, sed non didicit. Denique iube mihi tradi lyram, et scies quod nescis.' Rex Archistrates ait 'Apolloni, intellego 5 te in omnibus locupletem.' Et iussit ei tradi lyram. Egressus foras Apollonius induit † statum, corona caput decorauit et accipiens lyram introiuit triclinium et ita stetit, ut omnes non Apollonium sed Apollinem aestimarent. Atque ita silentio facto

10

arripuit plectrum animumque accommodat arti;
cum chordis miscetur uox cantu modulata.

Discumbentes una cum rege magna uoce clamoris laudare coeperunt. Post haec deponens lyram induit statum comicum et inauditas actiones expressit, deinde 15 tragicum: † nihilo minus mirabiliter placet.

XVII. Puella ut audiuit iuuenem omnium artium studiorumque cumulatum, incidit in amorem. Finito conuiuio puella respiciens patrem ait 'care genitor, permiseras mihi paulo ante, ut quicquid uoluisssem de tuo, 20 Apollonio darem.' Rex ait 'et permisi et permitto.'

1 musica om. β 2 post uituperas signum interrogationis in β ait] respondit γ 3 in arte musica bγ modo inc. γ sed om. βγ 4 nondum γ et scias quid nesciat β 5 nescit γ Arch. om. γ intelligo B' γ 6 ei] sibi β liram β 7 Reqr. γ induit om. γ statim b statum β, in cuius mg. alia manus comicum addidit. se statum comicum γ coronā b capud B' 8 liram βγ 9 omnes] discumbentes una cum rege add. γ 10 ita om. γ 11 que om. β artis b atis, corr. m. 2 in arti, β 12 Miscetur uox cantu (cantoⁿ β) modulata cum cordis B' γ (ārihi) β in mg. 13 carminis finem deesse puto maxima uoce β clamantes γ 14 ceperunt β liram β 15 comicum om. γ acciones b deinde] s γ deinde induit tragicum (tragicum m. 2 in mg.) β 16 et nichominus γ nihilominus: num in his omnibus? placuit γ 17 ut uidit βγ om. studiorum arte γ 18 am. illius γ 19 puella om. γ 20 de tuo tamen b 21 Ap.] iuueni γ Rex—permitto] Cui r. a. 'Nata dulcis, quicquid tibi placet, trade illi.' γ

Puella intuens Apollonium ait 'Apolloni magister, accipe ex indulgentia patris mei auri talenta ducenta, argenti pondus quadraginta et uestem copiosam et seruos uiginti.' Et ait ad famulos 'adferte praesentibus amicis, 5 quae Apollonio [magistro meo] promisi, et in triclinio ponite.' Iussu reginae inlata sunt omnia. Laudant omnes liberalitem puellae. Peracto conuiuio leuauerunt se omnes et uale dicentes regi et reginae discesserunt. Ipse quoque Apollonius ait 'bone rex miserorum miserors et tu regina amatrix studiorum, ualete.' Et respiciens famulos, quos sibi puella donauerat, ait 'tol- 10 lite, famuli, haec quae mihi regina donauit, et eamus hospitafaque requiramus.' Puella timens ne amatum non uidens torqueretur, respiciens patrem ait 'bone rex 15 et pater optime, placetne tibi ut Apollonius hodie a nobis ditatus abscedat, et quod illi donasti a malis hominibus rapiatur?' Rex ait 'bene dicis, domina' et confestim iubet ei adsignari zëtam, ubi digne quiesceret.

XVIII. Sed puella Archistratis filia ab amore in- 20 censa inquietam habuit noctem:

†figit in pectore uulnus
uerborum cantusque memor.

1 int.] respiciens γ 2 tal. et pond. om. γ 3 pondo β
 .XL. B' et γ , om. B' xx b $\overset{ti}{xx}$ β 4 afferte $\beta\gamma$; quae
 dicta sunt add. γ 5 mag. meo delenda puto triclinium γ
 6 et laudauerunt γ 7 lib.] factum γ leu. se et et om. γ se
 om. β 8 et om. b discessi $\bar{s}$ b (i. e. discessi sunt) 9 Ipse
 —ait] Apollonius $\bar{g}$ (i. e. igitur) ait β et fere γ 10 tu domina
 reg. γ ornatrix β 12 mihi om. γ 13 que γ , om. B' ne—
 torq.] ne datum perderet γ 14 non uidens β inuidens b 15 ne
 om. b hodie, corr., b 16 locupletatus discedat γ et] ut γ
 donauimus γ 17 ei rap. γ dom.] filia γ 18 adsignatam β
 zëtam] locum intra palacium γ quiesceret. Acceptaque
 itaque mansione Apollonius ingrediens egit gratias deo, qui ei
 non negauit regiam dignitatem atque consolationem. Sed γ
 zeta b 19 archistrates b, om. γ filia om. b γ 20 inquietem b
 noctem, memor eorum quae audierat ab Apollonio, et non
 sustinens sqq. γ 21 infigit pectore uultus conicio, cf. Verg. Aen.
 IV 4 'haerent infixi pectore uultus uerbaque'; sed et IV 67 'ui-
 uit sub pectore uulnus.' 22 uerborum] uerba B' cantus om. β

Quaerit Apollonium et non sustinet amorem. Prima luce uigilat, inrumpit cubiculum patris, sedet super torum. Pater uidens filiam ait 'nata dulcis, quid est hoc quod praeter consuetudinem tuam mane uigilasti?' Puella ait 'hesterna studia me excitauerunt. Peto itaque, pater carissime, ut me hospiti nostro studiorum percipiendorum gratia tradas.' Rex gaudio plenus iussit ad se iuuenem uocari. Cui ait 'Apolloni, studiorum tuorum felicitatem filia mea a te discere concupiuit; itaque desiderio natae meae si parueris, iuro tibi per regni mei uires, quia tibi, quicquid tibi mare abstulit, ego in terris restituum.' Apollonius hoc audito docet puellam sicut ipse didicerat. Interposito pauci temporis spatio, cum non posset puella ulla ratione amoris sui uulnus tolerare, simulata infirmitate coepit iacere. Rex ut uidit filiam suam subitanam ualetudinem incurrisse, sollicite adhibuit medicos. At illi temptant uenas, tangunt singulas partes corporis: aegritudinis nullam causam inueniunt.

XIX. Post paucos dies rex tenens manum Apollonii forum ciuitatis ingreditur et dum cum eo deambulabat, iuuenes nobilissimi tres, qui per longum tempus filiam eius in matrimonium petierunt, regem una uoce pariter salutauerunt. Quos ut uidit rex, subridens

2 dum uigilat β euig. γ irrupit $b\gamma$ inrumpit β sedit
 $\beta\gamma$ 3 thorum $B'\gamma$ eius *add.* γ nata *ego* cara $B'\gamma$
 dulcis] filia γ 4 tuam tam γ euig. γ 6 $k\bar{m}\epsilon$ $b\gamma$
 7 gaudia β 8 ad se reo iuuenem b rogari b $\overset{u}{r}\bar{o}g$ ari β
m. pr. 9 tuorum *om.* b a te B' arte γ cupit γ 10
 itaque si *recc.* si *om.* b iuro te b 11 quia] $\bar{q}d$ β
utrumque tibi *om.* $b\gamma$ 13 Et interp. γ 14 possit $\bar{b}$ 15
 tacere, *sed corr.*, b 17 solito b sollicite β sollicitus γ
 18 singula membra $c.$ γ nullas causas γ 21 foras ciui-
 tatem egr. γ $c.$ eo] simul γ deambulat β deambula-
 rent, ecce γ 22 tres pueri $n.$ γ tres uiri scholastici no-
 bilissimi $\delta\epsilon$ gum tempus] *hoc loco incipit B* 23 in
 matrimonio Bb in matrimonium β petierant $\beta\gamma$ re-
 gem B'' omnes γ 24 salutauerunt—pariter *om.* β subr.
om. γ

ait 'quid est quod una uoce pariter salutastis?' Unus ex illis ait 'petentibus nobis filiam tuam in matrimonium, saepius differendo crucias. Propter quod hodie simul uenimus. Ciues tui sumus, locupletes, bonis natalibus geniti. Itaque de tribus elige unum, quem uis habere generum.' Rex ait 'non apto tempore interpellastis. Filia enim mea studio uacat et pro amore studiorum imbecillis iacet. Sed ne uidear uos saepius differre, scribite in codicellis nomina uestra et dotis quantitatem; mittam filiae meae, ut ipsa eligat, quem uoluerit.' Scripserunt illi nomina sua et dotis quantitatem. Rex accepit codicellos et anulo suo signauit et dat Apollonio dicens 'sine contumelia tua, hos codicellos perfer discipulae tuae: hic enim locus te desiderat.'

XX. Apollonius acceptis codicellis petiit domum regiam. Introiuit cubiculum. Puella ut uidit amores suos, ait 'quid est, magister, quod singularis cubiculum introisti?' Apollonius ait 'domina nondum mulier et mala, sume hos codicellos, quos tibi pater tuus misit, et lege.' Puella accepit et legit trium nomina petitorum, sed nomen eius non legit quem uolebat. Perlectis

1 pariter *B*; *om. γ* me *add. rec.* salutauerunt *β m. sec.* (*u. p. 22, 24*) 2 in matrimonio *Bb* 3 tu nos saepius *γ* cruciaris *β* 4 una simul *γ* simul hodie *b* diuites et nobilibus nat. *g. γ* 5 unum elige *β* 6 Rex uero ait *γ* me int. *γ* 7 Ante filia et post iacet *ρ* in *b* studiis *γ* uacat *m. sec. ex uocat corr. β ρ Bb* prae *rec.* 8 imbecillis (*imb. B*) *Bβ* inbellicis *b* ne *om. B* saepe *b* saepius *βγ* 9 in codicillis *δ* 10 mittite *Bβ* mitto *b* et transmittam ipsos codicellos *f. m. γ* et ipsa sibi el. *γ* 11 Scr.—quant.] Et fecerunt ita tres illi iuuenes. *γ* 12 Rex itaque acceptis codicellis an. *γ* suo *om. b* 13 deditque *rec.* dicens ei *β* 'tolle, magister Apolloni, sine *γ* hos *c. om. γδ* 14 praefer *B* hic—desiderat *om. Bε* 15 petit *B* pergit ad *γ* 16 intrauit *b* amores suos *B'δ*] quem diligebat *Bγ* 17 est et quod *om. γ* singulare, *corr. m. sec., β* 18 domina—mala *om. B* ndum *b* nondum—mala *subpuncta sunt in β* et mala *om. γ* Domina non umquam mulier fuit mala *secundum ε* 19 hos *B* potius *B'* tuus *om. B* 21 sed—uolebat *om. B* eius *om. B'γ*, habet *ε*? quod *γ, β m. 2* Et perlectis *B*

codicellis respiciens Apollonium ait 'magister, tibi non dolet, quod ego nubo?' Apollonius ait 'immo gratulor, quod habundantia studiorum percepta me uolente nubis.' Puella ait 'si amares, doleres.' Haec dicens instante amoris audacia sui scripsit et signatos codicellos iuueni tradidit. Pertulit Apollonius in forum et tradidit regi. Scripserat autem sic 'Bone rex et pater optime, quoniam clementiae tuae indulgentia permittit mihi, ut dicam, quem uolo: illum uolo coniugem naufragum, a fortuna deceptum. Et si miraris, pater, quod pudica uirgo tam inpudenter scripserim: quia prae pudore indicare non potui, per ceram mandauit, quae ruborem non habet.'

XXI. Rex perlectis codicellis ignorans quem naufragum diceret, respiciens tres iuuenes ait 'quis uestrum naufragium fecit?' Vnus ex his Ardaleo nomine ait 'ego.' Alius ait 'tace, morbus te consumat! mecum litteras didicisti, portam ciuitatis numquam existi: quando naufragium fecisti?' Rex cum non inuenisset, quis eorum naufragium fecisset, respiciens Apollonium ait 'tolle codicellos et lege. Potest enim fieri ut, quod ego non intellego, tu intellegas qui interfuisti.' Apollonius acceptis codicellis uelociter percurrit et, ut sensit se

1 tibi *b* ita tibi *βγ* non ante tibi *B* 2 Qui respondit *γ* 3 hab. litterarum st. que praecepta patre uolente cui animus tuus desiderat nubis *γ* pcepta *B* perita *B'* nubis *Bγ* nubes *b* nub *β* 4 si me *ε* magister, si am. *γ* 5 audacia *Bb* sui *B*, om. *b* sua *β* inst.—sui] tanta amoris captam *γ* rescr. *γ* signato//// *B* signauit *β* 6 iuueni *B'* apollonio *B* Pert//// lit *B* Pergens, om. et, *γ* in foro *B''* 7 Cumque aperuisset, scriptum inuenit 'bone *γ* sic *B'* haec *B* pate//// *B*: hic prima fragmenti *B* particula desinit. 8 qm̄ *β* 9 michi *β* dicere *γ* quem uolo om. *bγ* uolo *βγ* uere *b* coniugem om. *b* 11 imprudenter *b* prae *ββ* q *γ* 12 iudicare *b* 15 illos tres i. *γ* .III. *β* 16 ardela *γ* ardalius *ε* 17 morbo te consumis *b* 18 portas *γ* quomodo *β* 19 Et cum rex *γ* 21 tolle, magister Apolloni, hos c. *γ* 22 intelligo *B'* intelligas *B'* 23 uel. perc.] aperuit et legit *γ*

amari, erubuit. Rex comprehendit Apollonii manum et paululum quidem ab illis iuuenibus secedens ait 'Apolloni, inuenisti naufragum?' Apollonius ait 'bone rex, si permittis, inueni.' Et his dictis uidens rex faciem
 5 eius roseo rubore perfusam intellexit dictum et ait 'gaudeo plenius, quod filia mea concupiuit te; et meum uotum est. *Nihil enim in huiusmodi negotio sine deo agi potest.*' Et respiciens tres iuuenes illos ait 'certe dixi uobis, cum nubendi tempus fuerit, mittam ad uos'
 10 et dimisit eos a se.

XXII. Ipse autem comprehendit manum iam non hospitis sed generi sui. Intrauit in domum regiam et relicto Apollonio intrauit rex solus ad filiam suam et ait 'nata dulcis, quem tibi coniugem elegisti?' Puella
 15 prostrauit se pedibus patris et ait 'pater piissime, quia cupis audire desiderium filiae tuae: amo naufragum a fortuna deceptum; sed ne teneam pietatem tuam ambiguitate sermonum: Apollonium Tyrium praeceptorem meum; cui si me non dederis, amisisti filiam.' Rex
 20 non sustinens filiae suae lacrimas motus pietate ait 'et ego, dulcis filia, amando factus sum pater.' *Et exiens foras respiciens Apollonium dixit 'magister Apolloni,*

1 amare *b* Rex uero apprehendens Ap. m. p. ab i. i. discedens γ manum apollonii paululum, *omissis et et* quidem, β et *om. b* 2 ait illi γ Ap. *om. \gamma* 3 A. respondit γ 4 permittes, *corr. m. ead., b* 6 Gaudeo plenius *b* Gaudio sum plenus β Gaude, gaude, Apolloni, quia quod $\gamma \delta \varepsilon$ concupiuit te; et] cupit, et $\gamma \delta$ cupit, id quod ε mecū β 7 Nihil—potest $\gamma \delta \varepsilon$] Peto (Permitto *b*) itaque ne fastidias nuptias natae meae *B'* 8 tres *om. B'* 9 uobis, quod non apto tempore me interpellastis; sed cum $\gamma \delta$ (*cf. p. 23, 6*) eam nubendi cum β 11 c.] tenens γ 12 hospiti[s] *b* generis *B'* in d. *om. \gamma* 13 suam *om. \beta* suam dicens γ 15 patris sui γ 16 consilium β 17 ne tineat γ pietatem *b* ambiguitatē *sed corr. \beta* 19 tradideris, amittis γ 20 lacrymas *B'* pietate *b* motus—amando] erigit eam et alloquitur dicens 'nata dulcis, noli de aliqua re cogitare, quia talem cupisti, ad quem ego sentio tibi, quia et ego amando γ 21 Et exiens—Ad quem rex ait *om. b \beta*; dedi ex γ et fere δ .

quia scrutavi filiam meam, quid eius animus desideret nuptiarum causa, cum lacrimis mihi adiurans ait "iuraveras magistro meo Apollonio, quia, si desideris meis paruisset, dares ei quicquid mare abstulit. Modo enim quia paruit tuis obsequiis, abii post eum uoluntate et ⁵ doctrina. Aurum argentum uestes mancipia aut possessiones non quaerit, nisi regnum quod se putauerat perdidisse tuo sacramento per meam coniunctionem ei tradas." peto ergo, ne nuptias filiae meae fastidio habeas.' Apollonius ait 'quod a deo est, si tua uoluntas est, ¹⁰ impletur.'

XXIII. Ad quem rex ait 'diem ergo nuptiarum sine mora statuam.' Postera die uocantur amici, uicinorum urbium potestates. Quibus considerantibus ait 'amici, quare uos in unum conuocauerim, discite. Sciatis ¹⁵ uelle filiam meam nubere Apollonio praeceptori suo. Peto ut omnium laetitia sit, quia filia mea uirum prudentem sortita est.' Et haec dicens diem nuptiarum indicit. Muneratur domus amplissima, conuiuia proluxa tenduntur, celebrantur nuptiae regia dignitate. ²⁰

Ingens inter coniuges amor, mirus affectus, incomparabilis dilectio, inaudita laetitia.

XXIV. Interpositis autem diebus aliquot et mensibus, cum iam puella haberet uentriculum formatum, sexto mense aestiuo tempore dum exspatiantur in litore, ²⁵ uident nauem speciosissimam, et dum eam mirantur et laetantur, cognouit eam Apollonius esse de patria sua et conuersus ad gubernatorem ait 'dic si ualeas, unde uenis?' Gubernator ait 'a Tyro.' Apollonius ait 'pa-

7 se om. γ 8 me ei tradas γ 13 Post terciam diem γ
 amici om. γ 14 potentes $\beta\gamma\delta$ 16 Ap. Tyrio γ apol-
 lonium praeceptorem suum b 17 omnibus γ 18 Et om. γ
 19 Numerato b M. d.] Munera parantur γ conuiuia b
²³ autem b Γ β ; om. γ aliquid b , om. γ 24 iam
 om. γ format δ b deformatum γ 25 expectantur b de-
 ambularent β spatiantur $\gamma\delta$ litore $B'\gamma$ 26 mira-
 rentur, cogn. γ 27 luctantur β eam om. β 28 dic
 mihi si u. γ uales β 29 a Tyro b] a Tyro. ergo Ty-
 rius es β

triam meam nominasti.' Gubernator ait 'ergo Tyrius es?' Apollonius ait 'ut dicis.' Gubernator ait 'noueras aliquem patriae illius principem Apollonium nomine?' Apollonius ait 'ac si me ipsum.' Gubernator ait 'sicubi
 5 illum uideris, dic illi laetetur et gaudeat. Rex enim Antiochus fulmine percussus arsit cum filia sua; opes autem et regnum Antiochiae Apollonio reseruantur.' Apollonius ut audiuit, gaudio plenus respiciens coniugem suam ait 'domina, quod aliquando naufrago credidisti,
 10 modo comproba. Peto itaque, cara coniunx, ut permittas mihi proficisci ad regnum accipiendum.' Puella ut audiuit, profusis lacrimis ait 'care coniunx, si in aliquo longo itinere esses, ad partum meum festinare deberes; nunc autem cum sis praesens, disponis me
 15 relinquere? sed si hoc iubes, pariter nauigemus!' Et ueniens ad patrem ait 'care genitor, laetare et gaude; rex enim saeuissimus Antiochus periit cum concumbente nata sua. Deus percussit eum fulmine, opes autem regiae et diadema coniugi meo reseruantur. Per-
 20 mitte mihi nauigare cum uiro meo. Et ut libentius mihi permittas: unam dimittis, recipies duas.'

XXV. Rex hilaratus iussit nauem produci in litore

2 ait] respondit γ , ut saepius dixit 'noueris γ 3 illius
 γ , om. B' 4 si me b , β m. sec. sine β m. pr. ipsum
 noni γ si alicubi γ 5 gaudet b quia rex Ant. γ
 6 dei fulmine percussus γ percussus est et arsit β op'
 (i. e. opus) $\beta\gamma$ 7 autem regiae et r. γ reseruato^vr b
 8 haec audiens γ conuersus ad c. s. γ 9 suam et ait β
^e β naufragum B' n. mihi γ 10 comproba^s β con-
 probas b comproba γ num comprobat? coniux b 11 per-
 cipiendum $\beta\gamma$ 12 audiuit β uidit b lacrymis b carae b
 coniux b 13 longinquo γ 14 debueras γ autem
 om. γ cum ipse sis β 15 si h β 16 patrem suum γ
 et gaudere b 17 seuis^ssimus B' cum c.] concumbens
 cum β periit—fulm.] cum filia sua fulmine percussus
 periit γ 18 eum om. b op' β 19 reg.] regni eius γ
 seruantur β Peto itaque, permittite γ 20 ut γ , om. B'
 21 m. p.] hoc facias γ dimittit, corr. m. sec., b recipias
 b , β m. pr. recipies β m. ead. γ 22 hilaratus β nau.—lit.]
 naues parare γ littore B'

et omnibus bonis impleri, praeterea nutricem suam Lycoridem et obstetricem peritissimam propter partum eius simul nauigare praecepit. Et data profectoria deduxit eos ad litus, osculatur filiam et generum et uentum prosperum optat. Et ascendentes nauem cum multa familia multoque apparatu alto uento nauigant. Qui dum per aliquot dies uariis uentorum flatibus delinuntur, septimo mense cogente *Lucina* enixa est puellam, sed secundis sursum redeuntibus coagulato sanguine conclusoque spiritu defunctae repraesentauit effigiem. Subito exclamat familia, currit Apollonius et uidit coniugem suam exanimem iacentem. Abscindit a pectore uestes unguibus, primas adolescentiae genas discerpit et lacrimas fundens iactauit se super pectus et ait 'cara coniunx Archistratis et unica filia regis, quid respondebo regi patri tuo, qui me naufragum suscepit?' Et cum haec et his similia deflens diceret, introiuit ad eum gubernator et ait 'domine, tu quidem pie facis, sed nauis mortuum non feret. Iube ergo corpus in pelago mitti.' Apollonius indignatus ait 'quid narras, pessime hominum? Placet tibi, ut hoc corpus in pelago mittam, quod me suscepit naufragum et egenum?' Inter

1 implere *B'* eius γ nomine *add.* γ 2 ligoridem $\beta\gamma$
 3 Et—prof.] datisque quae in itinere necessaria erant γ
 4 littus $\beta\gamma$ Rex itaque osc. γ 5 obtat β ascendens β
 in n. γ 6 filinilia (falinilia *m. sec.*) *b* f. et app. γ
 nauigat β flante uento nauigauerunt γ 7 aliquod *b* detinetur β -erentur γ 8 VII. β s. m. om. γ cogente luce (crepusculo *ex glossemate ortum add.* β) *B'* *Lucina* γ est puella puellam *B'* 9 scdis β oculis *m. rec. ib.* coagulato β coaculento *b* 10 sanguine *post conclusoque repetit b* spū *b* def.—eff.] defuncta est γ 11 exclamauit $\beta\gamma$ ululatu magno cucurrit *recc.* uidit *B'* γ uidens δ 12 ascendit *b* scindit β scidit γ 13 primae $\gamma\delta$ adhol. β 14 super corpus $\gamma\delta$, *fort. recte* 15 coniux *b* archistrates *b* archestrates γ *ut ubique* 16 Et—ait] Gubernator autem ueniens ad eum ait γ 17 et is *b* 18 pie *b* 19 fert β (ferre potest *m. sec.*) suffert γ 19. 21 *fort.* in pelagos? 21 Placet] *incipit B fol. alterum.* tibi om. γ 22 quod *B* qui *b* γ β et eg. om. γ

haec uocat fabros nauales, iubet coaptari tabulas et fieri loculum amplissimum et chartis plumbeis circumdari foramina et rimas omnes diligenter picari. Quo perfecto regalibus ornamentis decoratam puellam in 5 loculo composuit, cum fletu magno dedit osculum, et uiginti sestertios ad caput ipsius posuit et scripturam sic continentem 'Quicumque corpus istud inuenerit et humo tradiderit, medios sibi teneat, medios pro funere expendat' et misit in mare. Deinde iubet infantem 10 diligenter nutriri, ut uel in malis haberet iocundum solacium uel ut pro filia neptem ostenderet regi.

XXVI. Tertia die eiciunt undae loculum in litore Ephesiorum non longe a praedio medici cuiusdam nomine Chaeremonis, qui die illa cum discipulis suis deambulans secus litus uidit loculum a fluctibus expulsum 15 iacentem in litore et ait famulis suis 'tollite cum omni diligentia loculum istum et ad uillam perferte.' Et ita

1 uocauit $\beta\gamma$ naualis *B m. pr., corr. m. ead.* iubet *B'* et iussit *B\gamma* coaptari *B]* coagntari β , coaugmentare *b*, secari et compaginari γ 2 locum *B c///rtis B* chartis *b* cartis $\beta\gamma$ circumduci *b\gamma* et *add. \gamma* 3 remas *b* omn. *om. \gamma* diligenter picari (plicari β) *B' \gamma]* bituminari *B* praecepit *add. \gamma* 4 reg. orn. *om. B* in loculum misit *B* in loculū cūposuit β ; *dedi ex b.* 5 cum—osculum *om. B* in fletu β cum fl.—posuit *om. \gamma* & XX *B\beta* sestertia *b^{se} st//tia \beta* sextertios *B* 6 super capud *B'* imposuit β et scripturam—misit in mari (*sic B]* et codicellos scriptos γ ; *totum om. B'*: *cf. tamen p. 30, 7.* 9 infanticulum γ 10 diligere (*om. nutriri*) *B* nutrici β habeat *B* 11 solatium *B\gamma* solacium *b\beta* neptam *B\beta* neptem *b* uel—filia *B]* et (*om. \beta*) ut filiam uel *B'* et pro filia uel γ regi *B]* regi; et (*sic add. \gamma*) iussit in mare (*mari B'*) mitti loculum cum magno luctu, et conclamatum est a (*a om. b*) familia (et conc.—*fam. om. \gamma*) *B' \gamma* 12 inde *B\beta* unde *b\gamma* 13 praedio $\beta\gamma$ praedia *B* presidio *b* medici *om. \beta* nomine *B, om. B'* 14 ceremonis *B' rell.* (*Cheremonis \beta infra*) suis *om. B* deambulabat *B* 15 secus litus maris *B* in litore, *om. maris, B'* uidit—litore *om. \beta* a fluctibus *B* ex fluctibus *b* 16 littore *b* et *om. B* omni *om. B* cum indulgentia β 17 istum *om. B* proferte *B'* portate γ

fecerunt. Tunc medicus leuiter aperuit et uidens puellam regalibus ornamentis decoratam speciosam nimis falsaque morte occupatam, obstipuit et ait 'quas putamus lacrimas hanc puellam parentibus reliquisse?' Et uidens sub capite eius pecuniam positam et codicillos ⁵ scriptos ait 'uideamus quid desideret dolor.' Quos cum resignasset, inuenit scriptum 'quicumque hunc loculum inueneris habentem uiginti sestertios, peto ut dimidiam partem habeas, dimidiam uero funeri eroges. Hoc enim corpus multas reliquit lacrimas. Quodsi aliud feceris ¹⁰ quam quod dolor desiderat, ultimum tuorum decidas nec qui corpus tuum sepulturae commendet inuenias,' Perlectis codicellis ad famulos ait 'praestemus corpori, quod dolor desiderat. Iuro autem per spem uitae meae, amplius in hoc funere me erogaturum' et iubet instrui ¹⁵ rogam. Et dum sollicite rogam instruitur, superuenit discipulus medici, ad aspectu adolescens sed ingenio senex. Cum uidisset corpus speciosum super rogam positum, ait 'magister, unde hoc nouum funus?' Chaeremon ait 'bene uenisti; hac enim hora te expectaui. Tolle am- ²⁰

1 factum est *B* fecerunt *B'γδ* Tunc *om. B'* leniter *Velserus* m. loculum diligenter aperiens uidit p. et r. o. d. et in falsa morte iacentem, et admirans ait *γ* 2 spec.— occupatam *B*] et falsa morte speciosam *B'* 3 obstupuit *β* et *om. B* quas—reliquisse] Ut uideo haec puella parentibus multas reliquit lacrimas *B* 4 haec puella *b* par. r. *om. γ* 5 eius] suo *γ* codicellum scriptum *B* 6 desiderat *bγ* quod *γ* 7 designasset *B'γδ*, corr. *Velserus* 8 inueneris *βγ*—erit *Bb* habentem *B* habet *b* habebis *β* habes in eo *γ* XX *Bb* sextertios *B* uiginti *om. β* sestertia *β* sestertia *bγ* auri *add. γ* d. p.] decem *γ* 9 habeas *B'* habeat *B* habes *γ* et decem *γ* uero pro funere *B* eroges *B'* erogat *B* 10 reliquid *b* aliter *γ* 11 *q///am b* quod *om. Bγ* ultimus *γ* ultimum *B''* tuum *b* tuarum *β* decidas *B'γ* incidas *B* et nec *B* nec sit qui, *omisso* inuenias, *B'γ* 12 Perlectis co: *desinit B fragm. alterum* 14 des.] imperat *γ* 15 et] itaque *γ* institui *β* 17 aspectu *om. β* adoliscens *b* adholescens *β* sed *β* et *b* 18 Hic cum *γ* rogo superpos. *γ* 19 nouum funus *b* unus corpus *β* Ceremon *b* Cheremon *β* 20 haec *B'γ*, *correxi*. lora *b* expectauit *B'*, *correxi*. expectabat *γ*

pullam unguenti et quod supremum est defunctae beneficium, superfunde sepulturae.' Peruenit iuuenis ad corpus puellae, detrahit a pectore uestem, fundit unguenti liquorem, per artifices officiosae manus tractus
 5 praecordia sensit, temptat tepidum corpus et obstipuit, palpat indicia uenarum, aures, nares; labia labiis probat, sensit spiramentum gracile, luctantem uitam cum morte, et ait famulis suis 'subponite faculas per quattuor angulos lecti.' Quibus subpositis, puella teporis nebula
 10 tacta, coagulatus sanguis liquefactus est.

XXVII. Quod ut uidit iuuenis, ait 'Chaeremon magister, peccasti. Nam quam putabas esse defunctam, uiuit. Et ut facilius mihi credas, ego illi adhibitis uiribus statim spiritum patefaciam.' Et his dictis pertulit
 15 puellam in cubiculum suum et posuit in lecto. Calefecit oleum, madefecit lanam, fudit super pectus puellae. Sanguis, qui ad perfectionem coagulatus erat, accepto tepore liquefactus est et coepit spiritus praeclusus per medullas descendere. Venis itaque patefactis aperuit
 20 oculos et recipiens spiritum, quem iam perdiderat, leni et balbutienti sermone ait 'rogo, ne me aliter contingatis, quam contingi oportet regis filiam et regis uxorem.' Iuuenis ut uidit, quod per artem fecerat

1 ungenti *b* 2 superfundae *b* Superuenit β Venit γ
 3 detrahit *b* uestes β ungenti licor *b* 4 officiosa *B'*,
correxi; om. γ manu *b* manu^s β manum γ tractus *b* γ
 tact' β 5 praecordiam *b* corpus *B'* pectus γ δ obstu-
 puit β 6 narium *b* 7 gracilem *B'* uita *b* 8 .III. β
 9 lecti *ego* lentas *B'* lente γ temporis *sed corr.* β
 nebulae acta *b* nebula (*a in ras.*) tacta β γ 10 coaculatus *b*
 11 ceremon *b* γ cheremon β 12 putas β 13 mihi
om. β adibitis *b* uiris *m. sec. ex* uiribus β 14 spū *b*
 Et his—lecto *om. γ (habet δ)* protulit β 15 in cu-
 biculo suo *B'* posita β in lectum *b* 16 made] cale γ
 puellae et posuit lanam. γ δ 17 ad perf.] intus γ δ
 coaculatus *b* fuerat γ 18 tepore, *olim* tēpore, β cepit β
 20 iam *om. γ* tradiderat β 21 rogo, quisquis es, ne
 —contingas γ 23 quod per artem fecerat γ quae in arte
 uiderat *B'* quia arte uicerat *conicio*

quae magistrum fallebat, gaudio plenus uadit ad magistrum et dicit 'magister, accipe discipuli tui apodeixin.' Et introiuit cubiculum iuuenis et uidit puellam uiuam, quam putauerat mortuam. Et respiciens discipulum ait 'amo curam, probo prouidentiam, laudo diligentiam. Et 5 audi, discipule: ne te artis beneficium aestimes perdidisse, accipe pecuniam. Haec enim puella mercedem contulit secum.' Et iussit puellam salubrioribus cibis et fomentis recreari. Et post paucos dies, ut cognouit eam regio genere ortam, adhibitis amicis adoptauit eam sibi 10 filiam. Et rogante cum lacrimis, ne ab aliquo contingeretur, inter sacerdotes Dianae feminas †fulsit, ubi omni genere castitatis inuiolabiliter seruabatur.

XXVIII. Interea Apollonius dum nauigat cum ingenti luctu, gubernante deo applicuit Tarso, descendit 15 ratem, petit dómum Stranguillionis et Dionysiadis; quos cum salutasset, casus suos omnes exposuit. At illi dolentes quantum in amissam coniugem deflent iuueni, tantum in reseruatum sibi filiam gratulantur. Apollonius intuens Stranguillionem et Dionysiadem ait 'sanctis- 20 simi hospites, quoniam post amissam coniugem caram mihi seruatum regnum accipere nolo neque ad socerum reuerti, cuius in mari perdidit filiam, sed potius opera

1 quae magistro falleret *b* fallebant *β* uendit *β*
 Veni, m., accipere *γ* 2 apodixin *b* apodixen *βγ* 3 int.
 magister c. cum iuene et u. *γ* 5 amo artem, amo prudentiam, l. d. *γ* 6 discipulae *b* ne] nolo *γ* 7 p. istam *γ*
 pu. om. *γ* multam pecuniam *γ* 8 secum protulit *β* attulit *γ*
 Et haec dicens puellam salubribus c. et f. r. fecit *γ*
 9 recreare *b* 11 Et rogantē eā *β* Et rogauit eum *γ*
 contaminaretr, exaudiuit eam et *γδ* 12 femina *b* esse
 iussit *puto* eam posuit *δ* collocauit *γ* ubi omnino castitas *γ*
 14 Interea] *Initialis solito maior in bβ.* nauigauit *β* 15
 tharso *B'* tarsum *γ* 16 petiit *βγ* relictaque naue *γ*
 donisiadis *b* 17 exp. illis dolenter quantumque *γ* 18 in
 amissa conuge *βγ* flebat *γ* iuuenis *b, om. βγ* 19 in
 reseruata sibi filia *βγ* 21 ospites *b* qm̄ *B' γ* caram
 om. *γ* 22 seruatum *b* socrum *b* 23 in mare *b*
 cuius f. in m. perdidit *β* sed—merc. om. *γ* opera *β,*
 om. *b*

†mercaturus, commendo uobis filiam meam, ut cum filia
 uestra Philotimiade mihi nutriatur. Quam ut bono et
 simplici animo suscipiatis, patriae uestrae nomine cogno-
 minetis Tharsiam. Praeter eam nutricem uxoris meae
 5 Lycoridem, quae cura sua custodiat puellam, uobis re-
 linquo.’ Haec ut dixit, tradidit infantem, dedit aurum
 multum et argentum et uestes pretiosissimas et iurauit
 se barbam et capillos et ungues non dempturum, nisi
 filiam suam nuptam tradidisset. Et illi stupentes, quod
 10 tam graui iuramento se obligasset, cum magna fide se
 puellam educaturos promiserunt. Tunc Apollonius com-
 mendata filia nauem ascendit ignotus et longas petiit
 Aegypti regiones.

XXIX. Interea puella Tharsia facta est quinquen-
 15 nis, mittitur in scolam, deinde †studiis liberalibus. Cum
 ad .XIII. uenisset aetatem, reuersa de auditorio inuenit
 nutricem suam Lycoridem subitanam aegritudinem in-
 currisse, et sedens iuxta eam super torum, casus in-
 firmitatis exquirat. Cui nutrix ait ‘audi, domina, mo-
 20 rientis ancillae tuae uerba suprema et pectori commenda’

1 committo γ 2 filiotimiadi b filioi////adi β filothe-
 miade γ m̄ b, om. βγ 2 nutriat β ut om. β 3 peto
 ut patriae γ et patriae β nomine eam c. β 4 Tharsia b
 Preteram b pretea β 5 licoridem b ligoridem β
 qui b custodiet b 6 infantem b filiam β 7 argentum]
 multum add. βγ uestem γ iuciosissimas b et om. b
 8 capillum β iur. se neque b. neque c., om. et ungues, γ
 direpturum b tonsurum γ n̄ β 9 prius add. γ tra-
 deret nupto γ. nuptum puto quod tali iur. γ 10 magna B’
 se γ, om. B’ 11 educaturos b promittunt γ Ap. uero γ
 commendatā filiā bγ 12 n. a. altumque pelagus petit γ
 ignotus, puto; ignotas B’ γ et longinquas add. γ petit β
 tens γ 14 quinque annis b quinquennio facto traditur γ

mi ti anni
 scola b γ d. traditur puto cumque ad .XIII. uenisset
 (perscripta m. sec.) β 16 adiutorio β, corr. m. sec. 17
 (g β)oridem B’ γ aegr.] ualetudinem γ 18 s. tor. om. γ
 rum B’ causas puto 19 inquisiuit γ δ moriente b 20
 prema b uerba ancillae tuae suprema β manda γ

Historia Apollonii.

et dixit 'domina Tharsia, quem tibi patrem, quam matrem uel quam patriam putas?' Puella ait 'patriam Tarsum, Stranguillionem patrem, Dionysiadem matrem.' Nutrix ingemuit et ait 'audi, domina, natalium tuorum originem, ut scias, quid post mortem meam agere debeas. Est tibi †senelo patria, *Apollonius pater*, mater Archistratis, regis Archistratis filia, quae cum te enixa est, statim secundis sursum redeuntibus praecclusoque spiritu ultimum uitae finiuit diem. Quam pater tuus Apollonius effecto loculo *cum* ornamentis regalibus et uiginti¹⁰ sestertiis in mare misit, ut ubicumque fuisset elata, haberet in supremis exequias funeris sui. Quo itaque sit elata, ipsa sibi testis erit. Nam rex Apollonius pater tuus, amissam coniugem lugens, te in cunabulis posita, tui tantum solacio recreatus, adplicuit Tarso,¹⁵ commendauit te mecum cum magna pecunia et neste copiosa Stranguillioni et Dionysiadi hospitibus suis, uotumque fecit †barbam, capillum neque ungues dempturum, nisi te prius nuptum tradidisset, et cum suis ascendit ratem et ad nubiles tuos annos ad uota persoluenda²⁰ non remeabit. Sed †nec pater tuus, qui tanto tem-

1 quam tibi matrem uel patrem β aut matrem uel patriam γ 2 putas habuisti β patria tharso b 4 domina audi β 5 originē *bis*, *sed alterum deletum*, β post obitum meum γ 6 senelo b cirene solo β . Cyrenae nomen *inest*. patria pentapal' γ Apollonius pater *deesse puto* mater archistrates (*sic b* archestratis γ archistratetis β) regis archistrates (*sic b*, arch. om. $\beta\gamma$) filia $B'\gamma$ 7 a te β dum . . fuisset γ 8 a m. pr. reclusoq; b 9 uitae om. γ Quam om. b 10 Ap. Tyrius γ effectum loculum b cum γ , om. B' XX $B'\gamma$ 11 sestertia////s b auri *add.* γ fuerit b delata γ 12 suppressis β 13 delata $\beta\gamma$ s. d.] denenerit γ Ap. Tyrius γ 14 amissam—te om. β 15 positam B' tantumque γ solatio $B'\gamma$ tharso B' tharsum et γ 16 nestē copiosā B' 17 dionisiade b 18 faciens b nec barbam nec capillum *puto* nunquam b . neque capillos tonsurum, nisi γ 19 nupto γ nuptam β tradidisset γ et cum—remeabit om. b consc. ratem abiit futurum ut ad n. t. ann. remearet γ 21 remeauit β nec b nec ipse β nescio γ nunc *puto*

pore moras in redeundo facit nec scripsit nec salutis suae nuntium misit, forsitan periit. Et ne casu hospites tui, quos tu parentes appellas, aliquam tibi iniuriam faciant, perueni ad forum: ibi inuenies statuam patris tui in biga. Ascende, statuam ipsius comprehende et casus tuos omnes expone. Ciues uero memores patris tui beneficiorum iniuriam tuam uindicabunt.'

XXX. Puella ait 'cara nutrix, si prius senectae tuae naturaliter accidisset quam haec mihi referres, ego originem natalium meorum nescissem!' Et dum haec dicit, nutrix in gremio puellae deposuit spiritum. Exclamauit uirgo, cucurrit familia. Corpus nutricis sepelitur et iubente Tharsia in litore illi monumentum fabricatum est. Et post paucos dies puella rediit in studiis suis, et reuersa de auditorio non prius cibum sumebat, nisi nutricis suae monumentum introiret et casus suos omnes exponeret et fleret.

XXXI. Dum haec aguntur, quodam die feriato Dionysias cum filia sua et cum Tharsia per publicum transibat. Videntes Tharsiae speciem et ornamentum ciues et omnes honorati dicebant 'felix pater, cuius filia es; ista autem quae haeret lateri tuo, turpis est et dedecus est.' Dionysias ut audiuit filiam suam uituperari,

1 moras — facit *om. b* γ nec β neces *b* 2 periit *b*
 uiuit β perierit γ Et nec *b* Sed ne β] Nunc ergo moneo
 te, ut post mortem meam ne γ hospitis *b* hospites β
 3 tui quos *bis b* tu tibi γ 4 faciunt *b* fecerint γ in
 for. γ ubi inueniens β 5 in biga *B'*] et stantem γ
 ips.] patris tui γ conpr. *b* γ 6 expone et dic te filiam
 eius esse γ 7 beneficia *b* 9 h. m. ad uicem referres γ
 11 dicit] inuicem loquuntur γ emisit sp. γ 12 oc-
 currit β concurrat δ Nutrix (*om. corpus*) β suae sepe-
 liuit γ 13 et] tunc γ 14 in studiis suis *B'* redit cum
 collega sua [!] ad studia liberalia γ 15 et euersa *b*

torio β suum cibum edebat β 16 nisi] quam γ 17
 defleret γ 19 dionisiade *b* dionisiadis β f. s. flote-
 a γ 20 transiebat *b* 21 cyues β omnes *om. b* omnes
 ies, *om. honorati*, γ laudabant eam uehementer dicentes γ
 c. f. Thasia est, illa uero γ 22 adest l. eius γ 23 Dioni-
 lis β Dionisiada *b* aud. Tharsiam laudatam et fil. "

conuersa in furorem secum cogitans ait 'pater eius ex quo profectus est, habet annos quindecim, et non uenit ad recipiendam filiam. Credo, mortuus est aut in pelago periit. Et nutrix decessit. Aemulum nullum habeo. Tollam eam de medio et ornamentis eius filiam meam⁵ exornabo.' Et iussit uenire uilicum de suburbano, cui ait 'Theophile, si cupis libertatem, Tharsiam tolle de medio.' Vilicus ait 'quid enim peccauit innocens uirgo?' Scelerata dixit 'negare non potes; fac quod iubeo. Sin alias, senties me iratam. Interfice eam et mitte corpus eius in mare. Et cum nuntiaueris factum, praemium libertatem accipies.' Vilicus licet spe libertatis seductus tamen cum dolore discessit et pugionem acutissimum praeparauit et abiit post nutricis Tharsiae monumentum. Et puella rediens de studiis solito more¹⁵ tollit ampullam uini et coronam et uenit ad monumen-

1 furore *b* secum *B'* singularis γ 2 quo hinc pr. γ .XV. *B'* .XIII. γ ; quod numquam salutaris direxit epistolas *add.* γ et non u. *om.* γ 3 Arbitror enim, quia mort. e. γ 4 discessit *B'* recessit γ neminem $\beta\gamma$ habet *B'*; recte γ *rell.* 5 Aut ferro aut ueneno eam interimam. Quid faciam? Tollam γ hanc $\beta\gamma$; quam ad emulationem filie mee nutriui, et interficiam, filiamque meam orn. eius ornabo γ . 6 Et *om.* β uilicum (*sic* β *ubique*) suburbanum β 7 nomine Theophilum γ lib. cum praemio consequi γ Tharsiam *B'* 9 non *b*] mihi non $\beta\gamma$ 10 aliter γ aliud β sentias *b* et *om.* *b* iratam. Vilicus ait 'et qualiter fieri potest?' Scelerata ait 'consuetudinem habet, rediens de scola non prius sumere cibum, quam nutricis sue monumentum introeat ferens ampullam uini et coronam; et cum pugione acutissimo paratus absconse ex occulto ueniens puellę crines apprehende et interfice eam et corpus proice. Dum ueneris et factum nuntiaueris *sqg.* γ 11 nunciau. *B'* actum β 12 libertatis β Vilicus spe libertatis illectus tulit pug. acut. et lateri suo celans intuitus caelum ait 'ergo, deus, ego non merui libertatem nisi per sanguinis effusionem innocentis uirginis?' Et licet promissam libertatem desiderans, suspirans tamen et flens ibat ad monumentum et ibi latebat. At puella *sqg.* γ 13 acutissimam *b* 14 nutricis] nutricę *b* 15 de schola γ 16 tulit γ uenit *B'* et *addo* ueniens γ

tum casus suos exponere. Vilicus impetu facto auersae puellae crines apprehendit et traxit ad litus. Et dum uellet interficere eam, puella ait 'Theophile, quid peccauit, ut tua manu moriar?' Vilicus ait 'tu nihil peccasti, sed pater tuus Apollonius, qui tecum magnam pecuniam et ornamenta dereliquit.' Puella cum lacrimis ait 'peto, domine, quia iam nulla spes est uitae meae, deum mihi testari permittas.' Vilicus ait 'testare. Et deus scit, coactum me hoc facturum scelus.'

10 XXXII. Et cum puella deum deprecaretur, subito piratae apparuerunt et uidentes puellam sub iugo mortis stare exclamauerunt 'crudelissime barbare, parce! tibi dicimus, qui ferrum tenes! Haec enim praeda nostra est, non tua uictima.' Vilicus uoce piratae territus

15 fugit post monumentum. Piratae applicantes ad litus tulerunt uirginem et altum pelagus petierunt. Vilicus post moram exiit et uidens puellam raptam a morte egit deo gratias, quod non fecisset scelus, et reuersus ad sceleratam ait 'quod praecepisti, domina, factum est:

20 comple quod promisisti.' Scelerata ait 'quid narras, latro ultime? Homicidium fecisti et libertatem petis? Repete ad uillam et opus tuum fac, ne iratum deum et dominum tuum sentias.' Vilicus aporiatus ibat et leuans manus suas ad Dominum dixit 'deus, tu scis,

1 ut c. s. exponeret β] nutricis suae manens (*lege Manes*)
 inuocabat γ Statimque u. γ aduersus puellam crines
 illi β 2 littus β 3 int. eam] percutere γ ait puella β
 5 magna pecunia βγ magna pecuniā βδ 6 ornamentis
 regalibus γ dereliquit b 7 quia b ut si βγ 8 me γ
 9 et] quia γ me coactum βγ 12 astare γ clama-
 uerunt βγ 13 dicimus γ, om. b dico β 14 pyrante b
 Vilicus ut audiuit uoces et uidit eos ad se uenientes, fugit
 latere p. m. γ 15 Pyrante b littus βγ 16 et alto pe-
 lago bβ et alta pelagi β a m. sec. Vil.—et om. γ 17
 ortem β 18 fec̄ (*i. e. fecit*) βγ 19 ad dominam suam γ
 dixit β 20 sc. dixit β 21 latrone ultime γ hom. per-
 strasti γ 22 fort. Reuerte? reuertere ad illam uillam γ
 cito γ ir. dominum tuum aut dominam tuam γ 23 et
 ominum om. β tuum et me β abiit et eleuans oculos cum
 anibus ad caelum γ 24 suas om. β ad dñm b ad dñm β

quod non feci scelus. Esto iudex.' Et reuersus est ad uillam. Postera die prima luce scelerata, ut admissum facinus insidiosa fraude celaret, famulos misit ad conuocandos amicos et patriae principes. Qui conuenientes conederunt. Tunc scelerata lugubres uestes induta, 5 laniatis crinibus, nudo et liuido pectore adfirmans dolorem exiit de cubiculo. Fictas fundens lacrimas ait 'amici fideles, scitote Tharsiam Apollonii filiam hesternae die stomachi dolore subito in uilla suburbana esse defunctam meque eam honestissimo funere extulisse.' 10 Patriae principes adfirmatione sermonis ex habitu lugubri fallacibus lacrimis seducti crediderunt. Postera die placuit uniuersis patriae principibus ob meritum Apollonii filiae eius in litore fieri monumentum ex aere conlato non longe a monumento Lycoridis inscriptum 15 † in titulo 'THARSIAE VIRGINI APOLLONII FILIAE OB BENEFICIA EIUS EX AERE CONLATO DONUM DEDERUNT.'

.XXXIII. Interea piratae, qui Tharsiam rapuerunt, in ciuitate Mitylena deponunt et uenalem inter cetera 20

1 feti *b* non tantum perpetrari scelus *γ* esto *b*
 istud *β* inter nos *add. γ* reuersus, *om. est, b* rediit *β*
 abiit *γ* Post uerba ad uillam in *γδ* uerbosissima narratio
 sed quae nihil omnino noui afferat sequitur, qua Dionysias uerbis
 fere in c. 31 adhibitis marito Tharsiae mortem narrat eumque
 ut lugubribus uestibus induatur admonet, ille uero territus deum
 innocentiae suae testem adhibet malaque multa mulieri imprecatur,
 Apollonii beneficiorum memor. 2 diē *b* pr. luce *om. γ*
 sc. mulier ut *γ* 4 uenientes *γ* 5 Tunc Dionysias lugu-
 ribus ind. uestibus *γ* 6 liquido *β* 7 exiit *b γ* exiens *β*
 et fundens *γ*] fingens *B'* 8 Tarsiam *B'* esterna diē *b, om. γ*
 9 subita egritudine et st. d. *γ* in uillam suburbanam *b*
 10 me—ext.] quam digne sepelire facimus.' Tunc *γ* 11
 adfirmationem *γβ*, cui uidentes anteponam. 12 et fall. *γ*
 13 diē *b* p. pr. *om. γ* meritum et beneficium *γ* 14
 littore *β* 15 conlatum *β* conlata *b* lic(*g β*)oridis *B'*
 inscr.] scribentibus *β* 16 in: puto illo. addendum puto D.
 M. ciues Tarsi *cf. p. 46, 13.* 17 eius] patris *γ* conlatū
βγ, recte b. don. ded.] factum est istud mo *γ* 19 piratae *b*
 rapuer̄ *β* num rapuerant? 20 deuenere in c. M. *γ*
 militena *β m. sec., b* mealenta *β m. pr.*

mancipia proponunt. Et uidens eam leno Ninus nomine cupidissimus et locupletissimus nec uir nec femina contendere coepit ut eam emeret. Et Athenagora princeps ciuitatis eiusdem intellegens nobilem et sapientem pulcherrimam puellam, obtulit decem sestertia. Leno ait 'ego XX dabo.' Athenagora obtulit XXX, leno XL. Athenagora obtulit LX, leno LXXX. Athenagora obtulit LXXXX, leno in praesenti dat C dicens 'si quis amplius dederit, ego decem sestertia superdabo.' Athenagora ait 'ego si cum lenone contendero, ut eam emam, plures uenditurus sum. Sed permittam eam emere, et cum in lupa^{na}r constituerit, ego intrabo prior et eripiam uirginitatem eius et erit ac si eam comparauerim.' Addicitur puella lenoni, numeratur pecunia, ducitur in domum. Ducitur in saluatorium, ubi Priapum aureum habebat et gemmis et unionibus *decoratum*, et ait ad Tharsiam 'adora numen praesentissimum.' Puella ait 'domine, numquid ciuis Lampsacenus es?' Leno ait 'quare?' Puella ait 'quia ciues Lampsaceni Priapum colunt.' Leno ait 'ignoras, misera, quia in domum incidisti lenonis auari.' Puella ut audiuit, toto corpore contremuit et prostrata pedibus eius dixit 'miserere, domine, succurre uirginitati meae! Et rogo, ut ne uelis hoc corpus sub

1 pro. om. β eam] āneloam β leno lenonius (leoninus γ) nomine β γ 2 et locupletissimus om. β 3 coepef b cepit β Athanagora b Athenagora β 4 intelligens (-es b) B' γ 5 esse puellam γ ·X· β auri add. γ 6 ·XX· B' athenagoras hic ut uidetur b XXX γ XXV B' 7 XL, leno obtulit LXXXX b 8 XC b p̄senti dad b C om. b 9 X B' 10 cum hoc lenone β eam] unam γ 11 uenditorus b] empturus γ eam b eum illam β ei γ 12 instituerit β ego om. b γ 13 eius uili precio γ et ero β quasi illam β γ 14 Adducitur B' rell. uirgo γ 15 domum — in om. β Introducitur γ saluatorium β saluatorio b 16 et — un.] ex auro et gemmis γ ex gemmis β decoratum add. Monacensis ad Tharsiam β, om. b 17 adhora, m. numen, β Adorna mentum b praestantissimum γ, recte? 18 lapsacenus β quare — ait om. b 19 lapsaceni β leno ait om. b 22 mis. mihi γ 23 ut om. β

tam turpi titulo prostituere.' Leno ait 'alleua te, misera. Nescis, quia apud tortorem et lenonem nec preces nec lacrimae ualent.' Et uocauit uillicum puellarum et ait 'Amiante, cella, ubi Briseis stat, exornetur diligenter, et titulus scribatur: Qui Tharsiam uiolare uoluerit, libram auri mediam dabit. Postea singulis aureis populo patebit.' Et fecit uillicus quod iusserat dominus eius.

XXXIV. Tertia die antecedente turba et symphonia ducitur ad lupanar. Athenagora prior adfuit et uelato capite lupanar ingreditur. Intrauit cellam et sedit in lectum puellae. Puella ex demonstrato ostium clausit et procidens ad pedes eius ait 'miserere, domine! per iuuentutem tuam et per deum te adiuro, ne uelis me sub hoc titulo humiliare. Contine inpudicam libidinem tuam et casus infelicissimae uirginis audi et natalium meorum originem.' Cui cum uniuersos casus suos exposuisset, princeps confusus et pietate plenus abstinuit et ait 'erige te. Scimus temporum uices. Homines sumus. Habeo et ego ex amissa coniuge filiam bimulam, de qua simili casu possum metuere.' Et dedit quadraginta aureos in manum uirginis dicens 'domina Tharsia, ecce habes amplius quam uirginitas tua uenalis proposita est. De aduenientibus age precibus similiter, quousque libereris.' Puella profusis lacrimis

1 turpido, *om.* titulo, β 2 et *om.* β 3 uillicum β
 puellaris b . 4 et *om.* β Amiante γ Bris.—diligenter
om. b briseida γ bresi adstat β intellego de statua Briseidis
 in cella stante. 6 med.] dimidiam γ debet b Posteri b
 singulos aureos B' 7 uillicus β 9 cum magna populi
 turba γ simphonia B' simphoniaciis γ 12 in lectulo γ
 ex industria γ hostium B' γ 13 ait b γ aëait β
 15 uellis b humiliari b s. h. turpitudinis tit. uiolare γ
 16 tuam *om.* β γ 18 princeps *om.* β γ pietatē b 19
 abst.] obstupuit β γ uehementer *add.* γ uices, cum γ 20
 simus β γ abeo b 21 bimulam B' similem casum γ
 Et *om.* b 22 XL B' γ in manu B' 23 itas tua uen
om. b 24 uenalter γ De B' Dic γ Da δ et age b
 b 25 et—pr. *om.* γ δ

ait 'ago, domine, pietati tuae gratias. Rogo, ne cui narres, quae a me audisti.' Athenagora ait 'si narra- uero, filia mea cum ad tuam uenerit aetatem patiat^{ur} similem poenam.' Et cum lacrimis discessit. Occurrit 5 illi discipulus suus et ait 'quomodo tecum?' Athena- gora ait 'non potest melius; cum magno ergo effectu usque ad lacrimas.' Et secutus est eum ad uidentium eius exitum. Iuuenis ut intrauit, puella solito more ostium clausit. Cui iuuenis 'si ualeas, indica mihi, 10 quantum tibi dedit iuuenis, qui ad te intravit?' Puella ait 'quater denos aureos dedit mihi.' Iuuenis ait 'non illum puduit? homo diues est; quid grande fecerat, si libram auri tibi complisset? Et ut scias, me animo esse meliori, tolle libram auri integram.' Athenagora 15 foris audiebat et dicebat 'plus dabis, plus plorabis!' Puella ut acceptis aureis prostravit se ad pedes eius et similiter exposuit casus suos, confudit hominem et auertit libidinem. Et aporiat^{us} iuuenis ait 'alleua te, domina! Et nos homines sumus. Casibus subiaccemus.' Puella 20 ait 'ago, domine, pietati tuae gratias et peto, ne cui narres, quae a me audisti.'

XXXV. Et exiens iuuenis inuenit Athenagoram ridentem et ait illi 'magnus homo es! non habuisti cui

1 piaetati *b*   gracias *b*   nec cui *b* ne alicui *β*
5 illi—suis] itaque illi cum discipulis suis *β*   illi collega
eius *γδ*   tecum nonilia? *β* tecum notitia *γδ*   6 non *β*
o si *b*   ^o*g* (i. e. ergo) *β*, om. *b*   affectu *β*   cum—lacr.
et] *δ*, om. *γ*   7 lacrimis *sed corr. b*   Hac dicens *γ*   Et
om. *β*   audiendum *γ*   8 eius exitum *β*] rei *bγ*   ut *βγ*
cum *b*   9 hostium *B'γ*   uales *β*] salua sis *γ*   10 dedit
tibi *β*   11 dedit om. *b*   12 homo locuples est *β* h. diues,
om. est, *b*; quod homo tam diues tam paruum munus tibi de-
γ   quid *βγ* quod *b*   13 si *βγ* sibi *b*   14 meliorem *β*
auri integram om. *b*   15 foris] uero de foris *γδ* maioris
m. β   plus secundum om. *b*   16 ut om. *βγ*   17 casi-
b suos addidi   18 a libidine *γ*   adleua *b*   dñā *β*
19 subiaccentes *γ*   20 piaetati *b*   maximas gr. *γ*
1   o et peto *β*   cuiquam *β*   22 iuuenis] foras *γδ*   23
1   3

lacrimas tuas propinares!' Et adiurati, ne cui prode-
rent, tacentes aliorum coeperunt exitum expectare. Et
insidiantibus illis per occultum aspectum, omnes qui
intrabant | dantes singulos aureos plorantes abscedebant.
Facta autem huius rei fine obtulit puella pecuniam le-
noni dicens 'ecce pretium uirginitatis meae.' Et ait ad
eam leno 'quantum melius est, hilarem te esse et non
lugentem! Sic ergo age ut quotidie mihi latiores pe-
cunias adferas.' Item ait ad eum altera die 'ecce pre-
tium uirginitatis meae, quod similiter precibus et lacri-
mis collegi, et custodio uirginitatem meam.' Hoc audito
iratus est leno eo quod uirginitatem suam seruaret, et
uocat ad se uillicum puellarum et ait ad eum 'sic te
tam negligentem esse uideo, ut nescias Tharsiam uir-
ginem esse? Si enim uirgo tantum adfert, quantum
dabit mulier? Duc eam ad te et tu eripe nodum uir-
ginitatis eius.' Statim eam uillicus duxit in suum cubi-
culum et ait ad eam 'uerum mihi dic, Tharsia, adhuc

tuas om. β ne cui β] nec b Et—tacentes] Quia
ergo interrogas? scis enim quod non magis quam tu feci.
Et tacentes γ 2 ceperunt β 3 insidiant b quotquot
introibant γ 4 dantes: hic iterum *A* incipit, fol. 67. sing.
—absce.] pecuniam flentes recedebant $B' \gamma$ 5 facto β
finem *A* infinita b infinitam β fine γ puella om. B'
lenone b 6 ecce u. m. pr. ponunt B' pretium b prae-
mium γ ad eam om. B' 7 leno b hilarem β 8 lu-
gentem et gementem γ ut cotidie *A* ut cotidie $b \gamma$ cotidie
ut β mihi lat.] ampliores $B' \gamma$ 9 aff. $B' \gamma$ pretium *A*
Item—meam] Et cum puella de lupanari (lupanar b) re-
uersa diceret 'ecce quod potuit uirginitas (uirginitatis adquiri
 β)' $B' \gamma$ 11 collegi] colligit *A* 12 iratus—ad se] leno
uocauit, *rell. om.*, $B' \gamma$ 13 uillicum $\beta \gamma$ puellarum $A \gamma$
puellarum β puellaris b ad eum sic te *A*] amiante $B' \delta$
amante γ 14 negligentem *A*, recte B' tam negligens es γ
te esse non uides β , om. b 15 enim om. $B' \gamma$ 'ad-
ferit *A* offert B' 16 dat b dū *A* ad te *A*] in cubi-
culum tuum (-o tuo b) $B' \gamma$ tu om. $B' \gamma$ eripe ei $B' \gamma$
nudum b m. pr. 17 eius om. $B' \gamma$ Cumque uillicus (uill. β)
in cubiculum suum (-o suo b) duxisset, ait ad eam (dixit ei γ)
 $B' \gamma$ 18 Tharsia γ , om. B'

uirgo es? Tharsia puella ait 'quamdiu uult deus, uirgo sum.' Vilicus ait 'unde ergo his duobus diebus tantam pecuniam obtulisti?' Puella dixit 'lacrimis meis, exponens ad omnes uniuersos casus meos; et illi dolentes miserentur uirginitati meae' et prostrauit se ad pedes eius et ait 'miserere mei, domine, subueni captiuae regis filiae; *ne me uelis uiolare!*' Et cum ei uniuersos casus suos exposuisset, motus misericordia ait ad eam 'nimis auarus est iste leno; nescio si tu possis uirgo permanere.'

XXXVI. Puella respondit 'habeo auxilium studiorum liberalium, perfecte erudita sum; similiter et lyrae pulsu modulante †inlidor. Iube crastina in frequenti loco poni scamna, et facundia sermonis mei spectaculum praebebo; et casus meos omnes exponam; quoscumque nodos quaestionum proposuerint exsoluam; deinde plectro modulabor et hac arte ampliabo pecunias quotidie.' Quod cum fecisset uilicus, tanta populi adclamatio tantusque amor ciuitatis circa eam excrebuit, ut

1 Th. om. γ puella om. B' dixit B' respondit γ deus uoluerit B' uult $A\gamma$ 2 Vilicus ait om. B' duobus om. B' tantas pecunias at(abs β)tulisti $B'\gamma$ 3 dixit meae et om. $B'\gamma$ 4 om̄s A casus A 6 pedibus B' eius $B'\gamma$ ei A mei om. $B'\gamma$ dñe A 7 ne—uiolare om. A uellis b Et om. A ei om. β u. c. s.] casus suos omnes B' uniuersos om. γ 8 casus A motus m̄am ait A dixit, om. ad eam, $B'\gamma$ 9 iste om. $B'\gamma$ tu om. $B'\gamma$ possit b uirgo] ita B' 10 perseuerare $B'\gamma$ 11. Puella ait $\beta\gamma$, om. b Dabo operam (opera b) studiis liberalibus $B'\gamma$ 12 perfecte A , om. $B'\gamma$ eruditā b sum om. $B'\gamma$ et $A\gamma$, om. B' pulsum A pulsu $b\gamma$ pulsae lirae β 13 modulantes A modulariter $B'\gamma$ inlidor A in om. $\beta\gamma$ ludo $B'\gamma$ Iube ergo γ crastino B' cras γ 14 scamna disponi $B'\gamma$ et faciem β et facundi b sermonis A amoris b oris $\beta\gamma$ mei populum ad γ spectaculum praebeo $A\gamma$] populum emerebor b populo (om. em.) β 15 et casus—exsoluam B' , om. A et casus—exponam om. γ omnes om. b 16 modos β questionem b questionis β exponam β deinde—modulabor om. B' et] in γ l. plectro m. γ soluam γ 17 pecuniam b : hic desinit b . cottidie A , om. $\beta\gamma$ 18 Quos β tanta—excrebuit A] omnis aetas populi ad uiden-

et uiri et feminae quotidie ei multa conferrent. Athenagora autem princeps memoratam Tharsiam integrae uirginitatis et generositatis ita custodiebat ac si unicam suam filiam, ita ut uillico multa donaret et com-
mendaret eam. 5

XXXVII. Et cum haec Mitylenae aguntur, uenit Apollonius post quattuordecim annos ad ciuitatem Tharsiam ad domum Stranguillionis et Dionysiadis. Quem uidens Stranguillio de longe perrexit cursu rapidissimo ad uxorem suam dicens ei 'certe dixeras Apollonium
perisse naufragum.' *Illa respondit 'dixi certe.'* *Stranguillio ait 'crudelis exempli pessima mulier, ecce uenit ad repetendam filiam. Quid dicturi sumus patri de filia, cuius nos fuimus parentes?'* Scelerata mulier hoc audito toto corpore contremuit et ait 'miserere,' et dixit 'coniux, tibi confiteor: dum nostram diligo, alienam perdidit filiam. Nunc ergo ad praesens indue

dam Tharsiam uirginem cucurreret. Puella ut uidit ingentem populum, introiit in facundam oris studiorumque habundantiam; ingenio quaestionis sibi promebat et soluebat. Et fit ingens clamor et tantus circa eum ciuium amor excreuit β et fere γ 1 cottidie *A* cotidie β infinitam conferrent pecuniam β et fere γ 2 aũ *A* γ , om. β Tharsiam om. β γ integerrimae β γ 3 ita eam custodiebant hac si *A*] diligebat eam ac si β γ unicam om. β 4 filiam suam β uillico illi multa β γ 6 mutylena *A* haec—aguntur] cotidie uirgo misericordia populi tantas congerit pecunias in sinu lenonis β ; om. γ 7 tharsiam *A* Appollonius uenit Tharso quartodecimo anno transacto, et operto capite, ne a quoquam ciuium deformis aspiceretur, ad domum pergebat Stranguillionis β γ 8 et diunisiq̄ *A*, om. β γ 9 ut uidit β γ de *A* a β γ curso *A* prior rap. cursu β ueloci cursu γ 10 ad —ei] et dixit dionysiadi uxori suae β γ 11 naufragio periisse β γ *Illa—mulier* β γ , om. *A* 12 pessimi *puto* cr. ex. femina et p. mulierum γ et ecce *A* 13 ad filiam recipiendam β γ dicemus β ; *dedit ex* *A* γ 14 ea filia β filia *A* ea γ cui γ Scelerata β γ In scelera *A* mulier—et om. β γ 15 et dixit *ego* ut dixi *A*] mihi care β γ 16 coniux *A* tibi om. β γ dilexi β 17 fil. om. γ fil. perd. al. β Accipe itaque consilium *add.* β γ Nunc ergo om. β γ presens *A* induamus γ

uestes lugubres et fictas fundamus lacrimas, et dicamus eam subito dolore stomachi interisse. Qui cum nos tali habitu uiderit, credet.' Dum haec aguntur, intrat Apollonius domum Stranguillonis, *releuat caput*, a fronte comam aperit, hispidam ab ore remouit barbam. Ut uidit eos in lugubri ueste, ait 'hospites fidelissimi, si tamen in uobis hoc nomen permanet, ut quid in aduentu meo largas effunditis lacrimas? ne forte istae lacrimae non sint uestrae sed meae propriae?' Scelerata mulier ait cum lacrimis 'utinam quidem istum nuntium alius ad aures uestras referret, set non ego aut coniux meus! Nam scito Tharsiam filiam tuam a nobis subitaneo dolore stomachi fuisse defunctam.' Apollonius ut audiuit, tremebundus toto corpore expalluit diuque maestus constitit. Sed postquam recepit spiritum, intuens mulierem sic ait 'Dionysias, Tharsia filia mea

1 lug. uest. $\beta\gamma$ et om. β finctas *A* fundamus *A* finge β et om. β et fictis lacrimis dicamus γ lacrimas: fol. 68 *A*. 2 subito om. β stomachi dolore nuper defecisse $\beta\gamma$ et cum tali β et dum nos in tali γ 3 credit *A*
 Et cum haec dicerent, intrauit $\beta\gamma$ 4 Str. om. $\beta\gamma$ rel. capud β , om. *A* releuatque caput γ 5 aperit *A* β aufert ego hisp. ab ore remouet barbam, et aperit comam fronte, et uidit eos lugubres et maerentes. Dixit $\beta\gamma$, nisi quod lug. neste indutos et ait γ 6 lucubre *A* ospites *A* 7 hoc adhuc in uobis perm. nom. β adhuc et γ ut *A*, om. $\beta\gamma$ quid est quod γ ut quid] num ecquid? 8 largas om. β funditis $\beta\gamma$ post lacrimas: At dionysias instructa dolis uix lacrimas exprimens ait: numquid istae γ ne forte *A*] aut β iste *A* 9 non om. γ sunt $\beta\gamma$ nostrae γ , rell. om. propriae om. β Scelerata cum in tormento esset ait expressit (sic) lacrimis β , om. γ 10 istud *A* quidem istum] tale β , om. γ 11 ad aures tuas alius pertulisset $\beta\gamma$ ūras referres et *A* pertulisset et γ set om. β nec coniux $\beta\gamma$ Nam Tharsia filia tua subitaneae stomachi dolore defecit $\beta\gamma$ 13 desumptam *puto* 14 hoc audito toto corp. trem. $\beta\gamma$ hac palluit *A* hoc palluit β mestus *A* que—ait om. β que defixus constat; tandem ūpto spiritu γ recipit *A* 16 malam m. γ sic om. γ inquit, Dionysias, filia mea ut fingitis ante paucos discessit β ; γ cum *A* facit. filiam meam *A*

ante paucos dies decessit; numquid aut pecunia aut ornamenta aut uestes perierunt?"

XXXVIII. Scelerata mulier haec eo dicente secundum pactum ferens atque reddens omnia sic ait 'crede nobis quia, si genesis permisisset, sicut haec omnia 5 damus, ita et filiam tibi reddidissemus. Et ut scias nos non mentiri, habemus huius rei testimonium ciuium, qui memores beneficiorum tuorum ex aere collato filiae tuae monumentum fecerunt, quod potest tua pietas uideri.' Apollonius uero credens eam uere esse defun- 10 ctam ait ad famulos suos 'tollite haec omnia et ferte ad nauem; ego enim uado ad filiae meae monumentum;' ad *quod* ubi uenit, titulum legit:

D. M.

CIVES TARSII THARSIAE UIRGINI APOLLONII TYRII 15
FILIAE OB BENEFICIUM EIUS PIETATIS CAUSA EX
AERE COLLATO FECERUNT.

Perlecto titulo stupenti mente constitit. Et dum miratur se lacrimas non posse fundere, maledixit oculos suos dicens 'o crudeles oculi, titulum natae meae cernitis et lacri- 20

1 discessit *A* *γ* aut *et* aut *om.* *β* 2 ueste *A* uestes et orn. periere *β* *γ* 3 Scelerata—sic ait] Ex parte proferuntur omnia et dicunt *β* Illa *h̄* audiens per placitum referens et reddens omnia ait *γ* 4 adq; *A* 5 si—ita et *om.* *β* *γ* filiam tuam cupiuimus incolumem resignare *β* *γ* (*qui* reconsignare) sicut haec omnia damus *add.* *γ* om̄a *A* 6 f. t. redd. *om.* *β* *γ* 7 rei huius *β* t.] testes nam *γ* ciuium qui *A* cives *β* *γ* enim tharsenses, *om.* qui, *γ* 8 ere colato *A* conlato *β* in proximo litore *add.* *β* *γ* 9 quod p.—fecerunt *om.* *γ* potes *β* tua pietas *om.* *β* 10 Ap. uero *et* uere esse *om.* *β* 11 ad famulos ait *β* omnia *om.* *β* 12 enim *om.* *β* nadam *β* 13 ad *A.* at *β* quod *addidi* peruenit, legit titulum *β* 15 diuinae *A* diis manibus *β* Tharsi *A,* *om.* *β* tyrii *β*] regis *A* 16 ob—causa *om.* *β* pi. eius causam *A* ex ere colato *A* 17 conlato *β* 18 stupente *β* Et dum se non flere maledicens oculos suos ait *β* 19 lacr. non fudit et mal. *γ,* qui alia ut *A.* 20 cr.] crudelissimi *β,* dedi ex *A* *γ* 20 potuistis tit. nat. m. cernere (*legere* *γ*), non potuistis lacrimas fundere *β* *γ* lacrymas *A* ut uidetur

mas fundere non potestis! O me miserum! Puto, filia mea uiuit.' Et hæc dicens rediit ad nauem atque ita suos allocutus est dicens 'proicite me in subsannio nauis; cupio enim in undis efflare spiritum, quem in 5 terris non licuit lumen habere.'

XXXIX. Et proiciens se in subsannio nauis sublatis ancoris altum pelagum petiit iam ad Tyrum reuersurus. Qui dum prosperis uentis nauigat, subito mutata est pelagi fides, per diuersa discrimina maris iactantur, 10 omnibus deum rogantibus ad Mitylenam ciuitatem aduenerunt. Ibi Neptunalia festa celebrantur. Quod cum cognouisset Apollonius, ingemuit et ait 'ergo omnes diem festum celebrent praeter me.' Et uocauit dispensatorem suum et ait 'sed ne lugens et auarus uidear 15 — sufficiat enim seruis meis poena, quod me tam infelicem sortiti sunt dominum, — dona centum aureos pueris, et emant sibi quæ uolunt et diem festum celebrent. Me autem ueto a quoquam appellari; quod si quis fecerit, crura illius frangere iubebo.' Dispensator emit quæ necessaria erant, et dum epulantur, 20

1 potetis *A* Heu me β 2 Et—dicens] Et ueniens ad nauem ait ad suos $\beta\gamma$ 3 subsann//////io *A* (*rasura trium litt.*) in sentinam nauis $\beta\gamma$ 4 cupio—habere *om.* γ effluere β 5 lumen habere. *om.* β 6 Et pr.—reuersurus *om.* $\beta\gamma$ Et addidi 7 hanc horis alatum *A*, *correxi* 8 Et dum nau. pr. uentis tiro ræuersus β et (tyrum reuersurus) γ 9 fide (?) *A* per] $\bar{r}\bar{q}$ γ maris discr. iactatur β 10 omib, *A* deprecantibus γ mutilenam *A* militenam β mitilenam γ ubique deuenerunt $\beta\gamma$ 11 ibique—ingemuit] Gubernator cum omnibus plausum dedit. Appollonius ait 'quis sonus hylaritatis aures meas percussit?' Gubernator ait 'gaude, domine, hodie Neptunalia esse.' Appollonius ingemuit β . $\gamma=A$. festa *om.* γ num celebrabantur? 12 ergo hodie praeter me omnes dies festos celebrent. β 13 festam γ —snum β et fere γ , *om.* *A* 14 ait *add.* γ Ne non ens sed amarus esse uidear β ; $\gamma=A$. 15 sufficiat *A* ficiat, *om.* enim, $\beta\gamma$ ad poenam β 16 dominum] *hic um destitit* *A*. dom. sort. sunt β X aureos γ 17 et it emantque si $\bar{q}$ u. γ 19 cruram β illi γ iubeo β , e γ 20 erant et β] erant et rediit ad nauem et ornat igium et laeti discubuerunt et γ

Athenagora, qui Tharsiam ut filiam diligebat, deambulans et nauium celebritatem considerans, uidit nauem Apollonii ceteris nauibus pulchriorem et ornatiorem et ait 'amici, ecce illa mihi maxime placet, quam uideo esse separatam.' Nautae ut audierunt nauem suam laudari, dicunt 'inuitemus principem; magnifice, si digneris, descende ad nos.' Athenagora descendit, libenti animo discubuit et posuit decem aureos in mensa dicens 'ecce, ne me gratis inuitaueritis.' Omnes dixerunt 'bene nos accipies, domine.' Athenagora uidens eos unanimes discumbere ait 'quod omnes tam libentiose discumbitis, nauis dominus quis est?' Gubernator ait 'nauis dominus in luctu moratur iacetque intus in subsannio nauis in tenebris; mori destinatus: in mari coniugem perdidit et in terris filiam amisit.' Athenagora ad unum de seruis nomine Ardalionem ait 'dabo tibi duos aureos, tantum descende et dic ei: Athenagora princeps huius ciuitatis rogat te, ut procedas de tenebris ad lucem.' Iuuenis ait 'domine, non possum pro duobus aureis quattuor crura habere. Tam utilem non inuenisti inter nos sicut me? Quare alium, quia

1 ut] eius γ 2 in nauigium β deamb. in littore considerare coepit et uidit γ 3 et orn. om. γ 4 amicis γ 5 paratam γ ut β] uero et serui Apollonii γ 6 dicunt β] et salutauerunt eum dicentes 'inuitamus te, o princeps magnifice γ 7 desc. ad n. om. γ] At ille inuitatus a nautis nauem ascendit, et cum uideret eos unanimes discumbere, libenti *sqq.* γ 10 bene — dom. β] deus dignam tibi reddat retributionem γ 11 discumbere nec inter eos maiorem esse dixit ad eos 'cum o. licenter d. γ 12 discumbetis β Gubernator] *hic B fragm. tertium incipit.* dominus. *sed corr., B* 13 lustru β que intus in γ , om. $\beta\beta$ subsannio B sub bisannio β , recte γ 14 et m. d. γ 15 et $B\gamma$, om. β amisit $B\beta$] luget uxorem luget filiam γ Ait Athenagora β 16 de seruis $B\gamma$ desideriis β ardalion γ ardulionem β ait om. β 17 tantum B , om. $\beta\gamma$ 18 huius om. B rogat te *statim post* dic ei $\beta\gamma$ ut om. β procede β 19 ad eum γ non] si γ pro B de $\beta\gamma$ 20 .III. β emere, pergam γ tam om. γ 21 inter nos β] pater B sicut B] nisi $\beta\gamma$. an praeter, cuius pater corruptela? *reliqua glossemata?*

iussit ut quicumque eum appellauerit, crura eius frangantur.' Athenagora ait 'hanc legem uobis statuit, non mihi quem ignorat. Ego ad eum descendam. Dicite quis uocatur.' Famuli dixerunt 'Apollonius.'

5 XL. Athenagora ut audiuit nomen, ait intra se 'et Tharsia patrem Apollonium uocabat.' Et demonstrantibus pueris peruenit ad eum. Quem ut uidit barba capiteque squalido in tenebris iacentem, submissa uoce ait 'Apolloni, haue.' Ille ut audiuit uocem eius, putans se ab aliquo seruo uocari, turbulento uultu respiciens uidit ignotum sibi hominem honesto cultu decoratum et furorem silentio textit. Athenagora ait 'scio te mirari, quod ignotus tuo nomine te salutauit. Disce quod princeps sum huius ciuitatis Athenagora nomine. 15 Descendi in litore ad nauiculas conspiciendas, inter quas uidi nauem tuam diligenter ornatam et laudaui, nautis uero tuis inuitantibus libenti animo discubui. Inquisiui dominum nauis. Dixerunt in luctu morari, quod et uideo. Prosit ergo quod ueni. Procede de 20 tenebris ad lucem, discumbe, epulare nobiscum. Spero enim de deo, quia pro ingenti luctu dabit tibi ampliorem laetitiam.' Apollonius uero luctu fatigatus leuauit

1 illum appellaret β illius β me? Melius est me promissis aureis carere quam crura mea perdere. Iussit enim γ 3 ascendam β Dic β 4 mihi, quomodo u. γ 5 ut— nomen *om.* β inter β et *om.* γ 6 nominabat β nominat γ 7 barba caput squalidum β barba squalida, capite horrido et sordido γ 8 submira *B* submissa β 9 Apollonius β aue *B* γ aue— eius *om.* β Ap. autem putans γ 10 seruo *B* γ suorum β contemplari β contempni γ horrido γ uultu *B* γ cultu β 11 honesta forma decorum γ 12 et *om.* *B* β γ 13 ignotus] homo *add.* β salutauit β 14 huius *B* 15 Desc.—uidi] et dum in hoc litore deambularem, inter caeteras naues uidi γ descendens β litore β committendas β 16 quas *B* ceteras β γ nauim *B* decenter β γ laud. aspectum eius, et dum in eam intendo, inuitatus a n. t. ascendi et cum eis l. a. d. γ 18 dñm *B* dixere β te in γ 19 et *om.* β pr. e. tibi q. ad te v. γ 20 nobiscum *B* paulisper β paululum γ 21 de dō *B* de deo, quia dabit tibi deus petitionem ingentem (deus post tam ing. luctum γ) et laetitiam ampliorem β γ 22 luctu] *hic fragm. tertium B desinit.*

Historia Apollonii.

caput et dixit 'quisquis es, domine, uade, epulare et discumbe cum meis ac si cum tuis. Ego autem afflictus calamitatibus grauibus non possum epulari, sed nec uiuere uolo.' Athenagora confusus ascendit in nauem et discumbens dixit 'non potui persuadere domino uestro, 5 ut uel ad lucem rediret. Quid enim faciam ut eum reuocem a proposito mortis? Bene, mihi uenit in mentem! Uade, puer, ad Ninum lenonem et dic illi, ut mittat ad me Tharsiam. Est enim scholastica et sermo eius suauis, ac decore conspicua; potest eum ipsa exhortari, 10 ne talis uir taliter moriatur.' Leno cum audisset, nolens dimisit eam. Et ueniente Tharsia dixit Athenagora 'domina, hic est ars studiorum tuorum necessaria. Consolans nauis huius dominum sedentem in tenebris, coniugem lugentem et filiam, exhorteris ad lucem exire. 15 Haec est pars pietatis, causa per quam deus fit hominibus propitius. Accede ergo et suade ei exire ad lucem; forsitan per nos uult deus eum uiuere. Si enim hoc potueris facere, dabo tibi decem sestertia et XX aureos, et XXX dies te redimam a lenone, ut melius 20 possis uirginitati tuae uacare.' Puella audiens haec constanter accessit ad hominem et submissa uoce salutauit eum dicens 'salue, quisquis es, iuuenis, salue et laetare. Non enim aliquo polluta ad te consolandum adueni, sed innocens uirgo, quae uirginitatem meam 25 inter naufragia castitatis inuiolabiliter seruo.'

1 quis es γ 3 grauiter meis γ 4 athenagoras β ut saepius conf. abiit de subsannio nauis et asc. ad nautas et γ 6 exiret γ enim] nunc puto; om. γ 7 appposito β 8 ad leoninum lenonem $\beta\gamma$ 9 scolastica β scolasticissima (!) γ 10 et nimio dec. γ eum ego enim β forsitan illum exhortari poterit γ 11 ne—mor. β] ut ab incepto luctu existat atque ad lucem procedeat. Nam et turpe et miserabile, ut talis dñs in tanto luctu permaneat γ . Cumque puer perrexisset ad lenonem illum, l. c. aud. et eum contempnere non posset, licet nolens misit eam γ 13 dñā thasia γ 14 ut consoleris γ 15 et horteris γ 16 pars om. γ quam deus γ quas β 19 ducenta β decem γ 20 diebus γ 23 quicumque es, om. iuu., γ 24 aliqua γ aliquo β

XLI. Et his carminibus modulata uoce cantare exorsa est:

'Per sordes gradior et sordis conscia non sum,
Sicut rosa in spinis nescit compungi mucrone.

5 Piratae me rapuere gladio ferientes iniqui.
Vendita lenoni numquam uiolauī pudorem.
Si fletus et lacrimae aut luctus de amissis inessent,

Nulla me nobilior, pater si nosset ubi essem.

10 Regio sum genere, stirpe procreata priorum,
Et iubente deo tūbeor quandoque laetari.

Fige modum lacrimis, curas resolue doloris,
Redde caelo faciem, animos ad sidera tolle!

†Aderit deus, creator omnium et auctor,

15 Non sinet hos fletus casso labore relinqui.'

Ad haec Apollonius leuauit caput et uidens puellam ingemuit et ait 'audi me miserum. Contra pietatem quamdiu luctabor?' et erigens se resedit et ait ad eam 'ago prudentiae tuae et nobilitati tuae gratias et
20 consolationi tuae hanc uicem rependo, ut †merear. Quandoque, si mihi laetari licuerit regni mei uiribus, releuabo et forsitan ut dicis te regiis ortam parentibus ac natalibus repraesentem. Nunc accipe ducentos aureos,

2 coepit γ Hexametri rhythmici Commodiani normam sequuntur, ut anthol. lat. c. 383. 481. 6a. 3 Pro sordes β et $\beta\gamma$ sed δ . 4 Sicut β Sicut rosa illesa in spinis, sic et ego deamnis mihi sordibus imminentibus impolluta permaneo γ

5 rapuerunt a gl. γ ferientis $\beta\gamma$ nonquo γ 6 Vendita lenoni *recc.* Lenone (-ni γ) nunc uendita $\beta\gamma$ sum, n. u. p. meum γ 7 et *om.* γ post 7 fortasse uersus deest. 9 essem; sed praestat dimitti, quod nullo potest fletu reuocari γ 10 et stirpe propagata γ prior β 11 Ut (*om.* γ) deo iubente $\beta\gamma$ lectori β 12 Fide β dolorum γ 13 num polo? sic γ 14 Aderit $\beta\gamma$ Ipse aderitque scribi possit Affueritque uel Aderit namque *recc.* hominum δ et auctor bonorum γ 15 Qui non sinit $\beta\gamma$ 17 audi] heu γ 19 ago γ] ergo β maximas gratias γ 20 merear β] memor tui γ 22 releuem γ ; an recte? reuolabo β orta β 23 nat. par., *om.* ac, γ

et ac si me in lucem perduceres, laeta discede. Nolo me ulterius appelles. Recenti enim luctu ac renouata crudelitate tabesco.' Et acceptis ducentis aureis abire cupiebat. Et ait ad eam Athenagora 'quo uadis, Tharsia? sine effectu laborasti? non potuimus facere misericordiam et subuenire homini se interficienti?' Et ait Tharsia 'omnia quae potui feci, et datis mihi ducentis aureis rogauit ut discederem, asserens se renouato dolore torqueri.' Et ait Athenagora 'ego tibi quadringentos aureos dabo, tantum descende et refunde ei hos ducentos quos tibi dedit, et dic ei: ego salutem tuam, non pecuniam quaero.' Et descendens Tharsia sedit iuxta eum et ait 'iam si in isto squalore permanere definisti, permitte me tecum uel in istis tenebris miscere sermonem. Si enim parabolarum mearum nodos absolu- 15
ueris, uadam; sin aliud, refundam tibi pecuniam tuam et abscedam.' Apollonius ne pecuniam repetere uideretur, et cupiens a prudenti puella audire sermonem ait 'licet in malis meis nulla mihi cura suppetat nisi flendi et lugendi, tamen (ut careat ornamento laetitiae) 20
dic quod interrogatura es et abscede. Peto enim ut fletibus meis spatium tribuas.'

XLII. Et ait Tharsia

'Est domus, in terris clara quae uoce resultat.

Ipsa domus resonat, tacitus sed non sonat hospes. 25

Ambo tamen currunt, hospes simul et domus una.'

Et ait ad eum: 'si rex es, ut asseris, in patria tua (rege enim nihil conuenit esse prudentius), solue mihi quaestionem, et uadam.' Apollonius caput agitans ait

1 et γ , om. β perduxeris γ et nolo ut me γ 2 enim β que γ uultu β 5 potuisti γ 8 aur. om. γ 11 duc. aureos γ 14 permiscere γ 16 alias γ refundo β 17 tuam om. γ recipere γ 18 sermonem add. γ , om. β 19 suppetit β , recte γ ni β 20 tamen ne orn. laet. derelinquam dic γ 24—26 *Symphosii aenigma XI (anthol. lat. 286, 48 sqq. ed. meae)* 24 refultans β 25 tacitus *Symphosius*, γ ; om. β 29 capud agitans agit β

'ut scias me non esse mentitum, audi solutionem. Dò-
mus, quae in terris resonat, unda est; hospes huius
domus tacitus, piscis est, qui cum domo sua currit.'
Et ait Tharsia

- 5 'Longa feror uelox formosae filia siluae,
Innumeris pariter comitum stipata cateruis.
Curro uias multas, uestigia nulla relinquo.'

Apollonius ait 'o si laetum me esse liceret, osten-
derem tibi quae ignoras. Tamen ne ideo tacere uidear,
10 ut pecuniam recipiam, respondebo quaestioni tuae. Miror
enim te tam tenerae aetatis huius esse prudentiae. Nam
longa arbor est nauis formosae filia siluae, fertur uelox
uento pellente, stipata cateruis, uias multas currit un-
darum, uestigia nulla relinquit.' Puella inflammata pru-
15 dentia solutionum ait

'Per totas aedes innoxius introit ignis:
Circumdat flammis hinc inde †uallata nec uror.
Nuda domus, nudusque huc omnis conuenit hospes.'

Apollonius ait 'ego si luctum deponerem, innocentes
20 intrarem in ignes. Intrarem enim in balneum, ubi
hinc inde flammae per turbulos surgunt. Nuda domus
est, quia nihil intus nisi sedile, ubi nudus hospes sudat.'
Et ait iterum Tharsia

1 audi solutionem γ , om. β 3 simul cum γ 5-7 *Sym-
phosii aenigma XIII* (*anth. l. 286, 54 sqq.*) 6 Innumeris *Sym-
phosius*, γ Innumerum β 7 relinquens *Symph.* relinquo $\beta\gamma$,
cf. lin. 14. 11 tenera aetate γ 12 nauis $\gamma\delta$, om. β 14
sed nest. γ 16-18 *Symphosii aenigma LXXXIX* (*anth. l. 286,
282 sqq.*) 16 innoxius om. β introit *Symph.* $\gamma\delta$ intro per
ignes β 17 circumdata β , *correxi.* Hinc inde flammis ni-
mum u. n. u. γ Est calor in medio magnus, quem nemo
ueretur *Symph.* 18 que huc omnis γ] ibi β Non est nuda
domus, sed nudus conuenit hospes *Symph.*, δ 19 innocens β
21 turbulos β cumulos γ tabulas δ gunt. Nuda] *hic
incipit fragm. quartum B.* 22 e *B.*, om. $\beta\gamma$ nudus] domus β
sudabit $\beta\gamma$

'Ipsa grauis non sum, sed aquae mihi pondus adhaesit.
Viscera tota tument patulis diffusa cauernis.
Intus lymphata latet, quae se non sponte profundit.'

Apollonius ait 'spongia cum sit leuis, uisceribus tota tumet aqua grauitata patulis diffusa cauernis, infra 5 quas lymphata latet, quae se non sponte profundit.'

XLIII. Et ait iterum Tharsia |

'Non sum *compta* comis, non sum nudata capillis.
Intus enim mihi crines sunt, quos non uidet ullus.
Meque manus mittunt, manibusque remittor in auras.' 10

Apollonius ait 'hanc ego *in* Pentapoli naufragus habui ducem, regi ut amicus efficerer. Nam sphaera est, quae non est uincta comis et non est nudata capillis, quia intus plena est; haec manibus missa manibusque remittitur.' Iterum ait ad eum puella 15

'Nulla mihi certa est, nulla est peregrina figura.

1—3 *Symphosii aenigma LXIII* (*anth. l. 286, 204 sqq.*)
1 inhaeret *Symph.* adheret $\gamma\delta$ 2 tota *om.* β cateruis γ
3 Intus $B\beta\delta$] Intra aquas γ limpha β quae] sed
Symph. profundit β 4 cum $B\delta$ licet β 6 nimpha B
limpha β profundit β 8—10 *Symphosii aenigma LVIII*
(*anth. l. 286, 192 sqq.*) 8 Non sum] hic *A fol. 69 incipit.*
compta comis *A, cod. Salm.* *Symphosii* cincta comis *Symphosius, \beta* uicta comes *B* non *B*] et non *A\beta* *Symph.*
nudata *B* *compta* *A\beta*, *Symphosii recensio B et cod. Salm.*
cincta *Symph. rec. D.* fortasse et non sum nuda 9 enim *om. B*
mihi crines *AB, Symph. rec. B* crines mihi β , *Symph. rec. D* (mihi *om. cod. Salm.*) uidit *A, cod. Salm.* 10 manibus
mittunt *A* manum mittunt *B* mittunt manus β rursumq. manu
remittunt *B*, qui in auras *om.* remitor β 11 anc *B*
in *om. A* in pentapolim β naufragus *om. B\beta* 12 ut
fierem amicus regis *B* ut fierem regi amicus β spera *AB\beta*
13 est quae *om. \beta* quae non est *om. B* cincta β et
non—plena est] et (sed β) intus plena capillis *B\beta* 14 haec
om. B\beta manusq. remittunt *B* que] quoque *puto.* 16
Itē *A* Et ait (ait *om. B*) iterum Tharsia, *rell. omn., B\beta*
16 — p. 55, 2 *Symphosii aenigma LXVIII* (*anth. l. 286, 222 sqq.*)
16 secundum est *om. B\beta*

Fulgor inest intus radianti luce coruscus,
Qui nihil ostendit, nisi †quid uiderit ante.'

Respondens Apollonius ait 'nulla certa figura est speculo, quia mutatur aspectu; nulla peregrina figura, 5 quia hoc ostendit, quod contra se habet.' Item ait puella ad eum

'Quattuor aequales currunt ex arte sorores
Sic quasi certantes, cum sit labor omnibus unus.
Cum prope sint pariter, non se pertingere possunt.'

10 Et ait ad eam Apollonius 'quattuor similes sorores forma et habitu rotae sunt quattuor, quae ex arte currunt quasi certantes; et cum sint sibi prope, nulla nullam potest contingere.' Item ait ad eum puella

'Nos sumus, ad caelum quae scandimus alta petentes,
15 Concordi fabrica quas unus conserit ordo.
Quicumque alta petunt, per nos comitantur ad auras.'

Et ait ad eam Apollonius 'per deum te obtestor, ne ulterius me ad laetandum prouoces, ne uidearis insul-

1 Fulgur *AB* choruscus *A*, sic *cod. Salmas. Symphosii* coruscans *Symphosius* rad. luce cor.] diuini sideris instar *B* radiata luce coruscans diuini sideris instar β 2 nichil β quid *A*, om. *B* quod *Symphosii recensio D*, quid *recensio B* nisi in se quod β . *Lacuna antiquitus inerat.* 3 Respondens *A*, om. *B* β figura om. *A* est speculo *A* speculo inest β instar speculi *B* 4 mutatur *A* †titur *B* mentitur β 5 quia quod contra se habuerit ostendit. Et ait iterum Tharsia *B* β 7—9 *Symphosii aenigma LXXVII (anth. l. 286, 246 sqq.)* 7 Quattuor—ad eum puella om. *B* β ex parte *Symphosii recensio B* 9 Et prope cum sint *A* Et prope sunt *Symph.* Cum pr. sint *scripti* nec se contingere *Symph.* 10 quattuor *A*? 11 quattuor *A*? 14—16 *Symphosii aenigma LXXVIII (anth. l. 286, 249 sqq.)* 14 qui *B* β scandimus *Symphos. rec. B*, *cod. Salm.* scandit *A* tendimus *B* β , *Symphosii rec. D* 15 sic *A*, *Symphosius.* continet *Symphosius* Omnibus aequalis mansio, omnis unus conserit ordo *B* β 16 Alta quicumque *B* β , *dedit ex A.* Ut simul aerentes per nos comitentur ad auras *Symphosius* 17 Et *misso Apollonius*—mortuis meis *A*] Apollonius ait *B* β in te obtestor *A* 18 uideas *A*

tare mortuis meis. Nam gradus scalae alta petentes, aequales mansionem manentes uno ordine conseruntur, et alta quicumque petunt, per eos comitantur ad auras.'

XLIV. Et his dictis ait 'ecce habes alios centum aureos, et secede a me, ut memoriam mortuorum meorum deseam.' At uero puella dolens *misit caput super Apollonium et strictis manibus complexa est eum dicens 'ut quid te tantis malis affligis? exaudi uocem meam et deprecantem respice uirginem. Quia tantae prudentiae uirum mori uelle nefarium est. Si coniugem desideras, deus restituet; si filiam, saluam et incolumem inuenies. Et praesta petenti, quod te precibus rogo.'* Et refundens aureos in sinum et adprehendens lugubrem uestem eius ad lucem conabatur trahere. At ille impellens eam conruere fecit. Quae cum cecidisset, de naribus eius sanguis coepit egredi, et sedens puella coepit flere et cum magno maerore dicere 'O ardua potestas caelorum, quae me pateris innocentem tantis calamitatibus ab ipsis cunabulis fatigari! Nam statim ut nata sum in mari inter fluctus et procellas, parturiens

1 Nam—petentes] Aulas adgrandes (Grandes adales β) scalae gradus sunt $B\beta$ 2 aequales A aeq.—conseruntur] uno conserti ordine aequali mansionem manent $B\beta$ 3 et om. $B\beta$ quaecumque β 4 ait ecce—dolens om. $B\beta$ 6 Ad uero A misit—uirginem Quia om. A capud β 7 est eum dicens B] dixit β 8 ut B , om. β fortasse at uel o tu. 9 deprecantem B 10 uelle A , om. B ualde β nefas B Si—inuenies om. A Sicut iugem β 11 dñs B restituat B —et β 12 Et—rogo om. AB pra β 13 Et om. A Et—eius] Et tenens lugubrem eius manum $B\beta$ 14 eius et ad A ad lumen $B\beta$ adtrahere $B\beta$ At—fecit A] Tunc Apollonius in iracundia uersus surrexit et calce eam percussit et impulsu uirgo cecidit $B\beta$ 15 conseruere A Quae—egredi] Et de genu eius coepit (ex caepit B) sanguis effluere $B\beta$ 16 cepit A 17 cepit A cum —maerore om. $B\beta$ merore A 18 me patres B 19 ab ipsis me cunabulis A ab ipsis natiuitatis meae exordiis B
^{exordiis}
 et, nisi quod exortibus, β 20 inter fluentes procellas β parturiens om. $B\beta$

me mater mea secundis ad stomachum redeuntibus
 coagulato sanguine mortua est, et sepultura ei terrae
 negata est. Quae tamen ornata a patre meo regali-
 bus ornamentis et deposita in loculum cum uiginti
 5 sestertiis auri Neptuno est tradita. Et ego in cunabulis
 posita Stranguillioni impio et Dionysiadi eius coniugi
 a patre meo sum tradita cum ornamentis et uestibus
 regalibus; pro quibus usque ad necem ueni perfidia et
 iussa sum puniri a seruo uno infamiae nomine Theo-
 10 philo. At ille dum uoluisset me occidere, eum depre-
 cata sum, ut permitteret me testari dominum. Quem
 cum deprecor, piratae superueniunt, qui me ui auferunt
 et ad istam deferunt prouinciam. Atque lenoni impio
 sum uendita!

15 XLV. Cumque haec et his similia puella flens dice-
 ret, in amplexum illius ruens Apollonius coepit flens
 prae gaudio ei dicere 'tu es filia mea Tharsia, tu es
 spes mea unica, tu es lumen oculorum meorum con-
 scium, quam flens per quattuordecim annos cum matre

1 me om. β secundis—sanguine] alioribus constricta
 B 2 coagulato sanguine om. β est A β esse uisa est B
 ei A eius B e β 3 est om. A β . Quae tamen om.
 B β reg. orn. om. B β 4 et om. B β deposita in A
 dimissa est in B β loculo B XX B β 5 sextertius A
 sextertius B sesterciiis β auri om. B β tradita est B
 Et ego B] Menāq; A Post haec ego β in c. pos. om. B β
 6 impio om. B β diunisiadi A impiis add. B β eius
 coni. et meo sum om. B β 7 uestis A 8 regal. pro qui-
 bus om. B β ad necis A per inuidiam perueni B per-
 fidiam A perfidia huius β et A nam B, om. β 9 missa β
 sum om. β seruo eius B β uno—deprecor om. B β
 theofilum A 10 Ad ille A 12 pyrates A uim A
 piratae—uendita A] Piratis superuenientibus rapta sum et
 in hac urbe lenoni sum tradita (et in hanc urbem lenone
 districta β) B β Deus, redde Tyrio Apollonio patri meo, qui cum
 (ut β) matrem meam iugeret, Stranguillioni et Dionysiadi im-
 piis me dereliquit! add. B β 15 Cumque haec—mihi est
 reddita A] Apollonius haec signa audiens exclamauit cum
 lacrimis uoce magna (et ait add. B) B β 16 in amplexu A
 cepit A 17 gadio et dicere A 18 conscius quem A
 19 annis mater tua A

tua lugeo. Iam laetus moriar, quia rediuiua spes mihi est reddita.' *Cucurrit et Athenagora ciuitatis illius princeps, et inuenit Apollonium super collum Tharsiae fentem et dicentem 'haec est filia mea Tharsia quam lugeo, cuius causa rediuiuas lacrimas et renouatum luctum assumpseram. Nam ego sum Tyrius Apollonius, qui te commendavi Stranguillioni. Dic mihi: quae dicta est nutrix tua?' Et illa dixit 'Lycoris.' Apollonius adhuc uehementius clamare coepit 'tu es filia mea!' Et illa dixit 'si Tharsiam quaeris, ego sum.'* Tunc erigens se et proiectis uestibus lugubribus induit uestes mundissimas, et adprehensam eam osculabatur et flebat. Videns eos Athenagora utrosque in amplexu cum lacrimis inhaerentes, et ipse amarissime flebat et narrabat, qualiter sibi olim hoc ordine puella in *lypanari* posita uniuersa narrasset, et quantum temporis esset, quod a piratis abducta et distracta fuisset. Et mittens se Athenagora ad pedes Apollonii dixit 'per deum utrum te adiuro, qui te patrem restituit filiae, ne alii uiro Tharsiam tradas! Nam ego sum princeps huius ciuitatis et mea ope permansit uirgo.' Apollonius ait 'ego huic tantae bonitati et pietati possum esse contrarius? imma opto, quia uotum feci, non depositurum me luctum, nisi filiam meam nuptui tradidero. Hoc uero restat, ut filia mea uindictetur de hoc lenone, quem sustinuit inimicum.' Et dixit Apollonius 'pereat haec ciuitas!' At ubi auditum est ab Athenagora principe, in publico in foro in curia clamare coepit et dicere 'currite, ciues et

1 rediuiua A 2 Cucurrit et—sustinuit inimicum om. A
lin. 2—6 fort. spuria? Currit β (post omnes serui) 3 super
β supra B Tharsia post mea om. B 5 ob cuius cau-
sas B 6 Ap. Tyr. β 7 stranguillioni Bβ 8 ligoridis
Bβ 9 post uehementius desinit B 15 in om. β 16
erat β 23 notum β 24 filiam—ut om. β, dedi ex δ
26 Et dixit—ista ciuitas A, om. β Ad ubi A 28 cepit A

His auditis Athenagora dicto citius (huius β) ad curiam mittit et conuocatis omnibus maiorum natiuitatis clamauit uoce magna dicens 'currite ciues piissimi . . . unum infantem (sic) β post uerba sustinuit inimicum; currite ciu. piiss.

nobiles, ne pereat ista ciuitas! *currile, ciues piissimi, subuenite ciuitati, ne pereat propter unum infamem!*"

XLVI. *At ubi dictum est, Athenagoram principem hac uoce in foro clamasse, concursus magnus et ingens factus est, et tanta commotio fuit populi, ut nullus omnino domi remaneret, neque uir neque femina. Omnibus autem conuenientibus magna uoce dixit Athenagora 'ciues Mitylenae ciuitatis, sciatis Tyrium Apollonium regem magnum huc uenisse, et † ex ea classes nauium properantes cum multis armatis euersuras istam prouinciam causa lenonis iniustissimi, qui Tharsiam ipsius emit filiam et in prostibulo posuit. Vt ergo saluetur ista ciuitas, mittatur ad uindicem deum infamiae, ut non omnes periclitemur.'* His auditis populi ab auriculis reum comprehenderunt. Ducitur leno ad forum uinctus a tergo manibus. Fit tribunal ingens in foro, et induens Apollonius regalem uestem deposito omni squalore luctuoso quod habuit atque detonso capite diadema

—infamem om. A Currite famuli, currite amici et anxianti patri finem imponite Bβ post uerba (p. 57 ad 15) uoce magna et ait; sed ad hunc locum pertinet. 3 At ubi—clamasse β, om. A

4 magnus et om β 5 populi uenit; ut domi nec uir nec femina remaneret β Qui audientes clamorem concurrerunt omnes (serui add. β) Bβ post finem imponite; om. A. Ordo huius loci turbati in A: p. 57, 15—58, 2. 58, 26—59, 1. 59, 4 sqq.; in (B) β: ad 57, 15; ad 59, 1. ad 59, 5. 58, 2—58, 26. ad 58, 28. 59, 3 sqq. 7 concurrentibus β magna uoce om. A Ath.

om. β 8 mutilene A militem β ciuitatis om. β scitis β 9 regem magnum om. A ex ea A, om. β; puto eius 10 properantur (sic A)—armatis] exercitu proximante β euersurus Aβ, correcci istam A est β prouinciam A ciuitatem β

11 lenonis causa β iniustissimi ego; om. β //tissimi A qui β ciui A tarsiam A ipsius—posuit] filiam suam constituit in lupanar β 13 ista om. β num ad uindicandam i amiam? deducatur ad eum leno et uindicet se de eo et non t ciuitas pereat β 14 His auditis comprehensus est leno e unctus a tergo manibus ad forum ab auriculis ducitur.

l sqq. β 16 in foro om. β indutus β induentes apolloniam A 17 regia ueste β om. sq. deposita β 18 q. hab. om. β luctuosum A. num quo tabuit? tonsus β diademate A

imposuit *et* cum filia sua Tharsia tribunal ascendit. Et tenens eam in complexu coram omni populo loqui lacrimis impediabatur. Athenagora uix manu impetrat ad plebem ut taceant. Quibus silentibus ait Athenagora 'ciues Mitylenae, quos repentina pietas in unum congregauit, uidete Tharsiam a patre suo *hodie* esse cognitam, quam leno cupidissimus ad nos expoliandos usque in hodiernum diem depressit; quae uestra pietate uirgo permansit. Vt ergo plenius uestrae pietati gratias referam, eius procurate uindictam.' At uero una uoce ¹⁰ omnes clamauerunt dicentes 'leno uiuus ardeat et bona omnia eius puellae addicantur!' Atque his dictis leno igni est traditus. | Vilicus eius cum uniuersis puellis et facultatibus Tharsiae traditur. Ait Tharsia uilico 'dono tibi uitam, quia beneficio tuo uirgo permansi.' Et ¹⁵ donauit ei decem talenta *auri* et libertatem. Deinde cunctis puellis coram se praesentatis ait 'quicquid de corpore uestro illi contulistis infausto, uobis habete, *et* quia seruistis mecum, liberae estote.'

XLVII. Et erigens se Tyrius Apollonius alloquitur ²⁰ populum dicens 'gratias pietati uestrae refero, uenerandi et piissimi ciues, *quorum* longa fides pietatem praebuit, quietem tribuit, salutem exhibuit, gloriam educauit.

1 inposito β et *addidi* tarsia A, om. β 2 am-
 plexu β omni om. β loqui—Athenagora β, om. A
 3 manum A 4 num a plebe? imperat plebi β tacerent β
 Ath. om. β 5 mutilene A militem β quos pristina
 fides tenet et nunc repentina causa coagulauit in unum β
 6 uidetis β tarsiam A cum A] a β hodie om. A esse
 om. β; num ecce? 7 cup. leno β usque hodie β 8 uestram
 pietatem A nostra pietate β 9 plenius uestrae felicitatis A
 pietati uestrae plenius β referat, natae eius β 10 Ad
 A, om. β uero om. β 11 omnes una uoce dixerunt β
 12 omnia om. β adducantur β tradantur γ Atque—tra-
 ditus] Addi(u γ)citur ignibus leno βγ 13 traditus: *explicit*
 A fol. 70. uilicus βγ ubique 14 Th.] puellae γ Et
 ait γ Redono γ 15 tuo et ciuium γ 16 decem β CC γ
 talanta γ auri γδ, om. β 17 se repr. γ 20 et γ,
 om. β Tyrius om. γ 22 piissimi β] optimi γ quorum γ,
 om. β praeb. qui. *et* glor. ed. om. γ

Vestrum est, quod rediuiuis uulneribus rediuiua uita
 successit; uestrum est, quod fraudulenta mors cum suo
 luctu delecta est; uestrum est, quod uirginitas nulla
 bella sustinuit; uestrum est, quod paternis amplexibus
 5 unica restituta est filia. Pro hoc tanto beneficio uestro
 ad restituenda ciuitatis uestrae moenia aurum pondo
 quinquaginta dono.' Quod cum in praesenti dare fe-
 cisset, fuderunt ei statuam ingentem in prora nauis
 stantem et calcantem caput lenonis et filiam [*suam*] in
 10 dextro brachio sedentem, et in base eius scripserunt
 'TYRIO APOLLONIO RESTAVRATORI AEDIVM NO-
 STRARVM ET THARSIAE SANCTISSIMAE VIRGINI
 FILIAE EIVS VNIVERSVS POPVLVS MITYLENAE OB
 NIMIVM AMOREM AETERNVM DECVS MEMORIAE
 15 DEDIT.' Et intra paucos dies *Apollonius* tradidit filiam
 suam in coniugio Athenagorae cum ingenti laetitia totius
 ciuitatis.

XLVIII. Et nuptiis transactis cum eo et cum filia
 sua atque cum suis omnibus uolens per Tarsum
 20 transeundo redire in patriam suam, uidit in somnis
 quendam angelico uultu sibi dicentem 'Apolloni, ad
 Ephesum dirige et intra templum Dianae cum filia et
 genero tuo et casus tuos omnes expone. Postea Tarso
 filiam tuam uindica innocentem.' Apollonius experge-
 25 factus indicat genero et filiae somnium, et illi dixerunt
 'fac, domine, quod tibi uidetur.' Et iussit gubernatori

1 V. est q.] Gratiam uestram qua γ rediuiuus u. β
 3 detecta γ uestrum — sustinuit om. γ 4 patriis γ
 5 ben.] munere γ 6 maenia β pondo L β 7 condono
 auri pondo ducenta γ dare γ , om. β 8 fecerunt γ
 in — n.] iuxta nauim γ 9 et om. γ suam γ , om. β
 10 d. eius br. γ eius γ , om. β 11 Tyrio γ , om. β 12
 uirgini om. γ 13 militenae β mitilenorum γ 15 inter γ
 Apollonius om. β γ 16 in om. γ 18 nupt. tr. om. β
 cum genero et f. γ 19 sua om. β atq. — omn. om. β
 uolens — suam] nauigans in p. s. per Tharsum proficisci cu-
 piebat. Sed nocte quadam cum in lecto iaceret, γ 20 in
 sompnis β , om. γ 21 habitu γ 23 et γ , om. β ibi
 per ordinem exp. γ . Postea ueniens Tharsum γ 25 so.]
 quod uiderat γ 26 Et β At γ

Ephesum petere. Felici cursu perueniunt Ephesum, et descendens cum suis Ephesium templum petit Dianae, ubi coniunx eius inter sacerdotes *feminas* principatum tenebat, et rogat sibi aperiri sacrarium, *ut in conspectu Dianae casus suos enarraret*. Dicitur illi maiori omnium sacerdotum, uenisse regem nescio quem cum filia et genero suo cum nimis donis. Hoc audito gemmis regalibus caput ornauit et uestitu purpureo uenit uirginum constipata cateruis. Erat enim effigie decora et ob nimium castitatis amorem asserebant omnes nullo lam esse tam gratam Dianae. Quam uidens Apollonius cum filia et genero currunt ad pedes eius. Tantus enim pulchritudinis eius emanabat splendor, ut ipsa dea esse uideretur. Et aperto sacrario oblatisque muneribus *Apollonius* coepit dicere 'ego ab adolescentia mea rex, natus Tyro, Apollonius appellatus, tum, cum ad omnem scientiam peruenissem nec esset ars aliqua, quae a nobilibus et regibus exerceretur, quam ego nescirem, regis Antiochi quaestionem exsolui, ut filiam eius in matrimonium acciperem. Sed ille ei foedissima sorte sociatus, cui pater natura fuerat constitutus, per impietatem coniunx effectus est et me machinabatur occidere. Quem dum fugio, naufragus a Cyrenensi rege Archistrate eo usque gratissime susceptus sum, ut filiam

1 ut Eph. dirigeret γ Felici—Eph.] Quo felici cursu peruenientes Apollonius γ 2 Ephesium *ego* ephesum β
 3 fem. γ , om. β 4 ut om. $\beta\gamma$ in—enarraret γ , om. β
 5 Dicitur β] Nuntiatis his γ matri β maiori γ 7 suo om. γ et cum magnis d. γ Hoc—cateruis (et] in) β] Quod cum illa regem nescio quem audiens regio se habita gemmisque ornauit et ueste purpurea uirg. stipata cateruis processit γ 10 efferebant β asserebant γ 12 cucurrerunt γ 13 emanauit γ dea β diana γ 14 Et om. γ
 15 Apollonius om. β in conspectu Diane effari et dicere γ
 16 Tyro β] et rex γ tum γ] et β 17 nec esset ars γ] necessitas β 18 exerceretur q. e. nescirem γ] agebatur me attigit et β 19 regis antiqui Antiochi γ ! 20 matrimonio caperem β ipsi γ fedissime associatus γ 21 cuius γ per naturam γ const. om. γ 22 mach.] conatus est γ 23 naufragiis β cirenensi β 24 sum β] effectus γ

elus mererer accipere. Quae, cum desiderassem pro-
perare ad patrium regnum *percipiendum*, hanc filiam
meam, quam coram te, magna Diana, praesentare ius-
sisti, posteaquam in naui peperit, emisit spiritum. Quam
5 ego regio indui habitu et in loculo cum uiginti sester-
tiis dimisi in mare, ut inuenta digne sepeliretur;
hanc uero famulam tuam filiam meam nutriendam ne-
quissimis hominibus commendaui et *in Aegypti* partibus
luxi quattuordecim annis uxorem. Vnde aduenienti, ut
10 filiam meam repeterem, dixerunt esse defunctam. Et
dum rediuiuo luctu inuoluerer, mori cupienti filiam
meam reddidisti.’

XLIX. Cumque *haec* et his similia narraret, leua-
uit se Archistratis uxor ipsius et rapuit eum in am-
15 plexum. Apollonius *non credens esse* coniugem suam,
repellit a se. At illa cum lacrimis uoce magna cla-
mavit dicens ‘ego sum coniunx tua Archistratis regis
Archistratis filia!’ et mittens se iterum in amplexum eius
coepit dicere ‘tu es Tyrius Apollonius, meus Apollonius,
20 tu es magister meus qui me docuisti, tu es qui me a
patre accepisti Archistrate, *tu es* quem naufragum ada-
maui non causa libidinis, sed sapientiae ducta! Vbi est
filia mea?’ Et ostendit *ei* Tharsiam dicens ‘haec est.’
Et flebant inuicem omnes. Sonat *in tota* Epheso, Ty-

1 eius acciperem coniugem γ Quam cum β Quae—
spir.] Postea uero cum ad regnum meum perc. mecum pariter
properans h. f. m. ut in n. p., em. sp. γ 2 regnum *bis* β
percipiendum γ , om. β et hanc β 4 postea in naue
perit et em. sp. β 5 indutum, om. et, γ in loculum XX
sestercia dimisi β 6 ubi inu. fuisset γ 7 quam—ius-
sisti (u. lin. 3) post meam γ nequissimis γ] iniquis β
8 et pergens in γ in γ , om. β 9 Vnde om. γ ad-
ueniens $\beta\gamma$ 10 reciperem γ 13 haec γ , om. β narrat β
14 archistrates β *ubique* surgens archestratis u. eius
1 nit γ amplexu $\beta\gamma$ 15 dicens se esse uxorem ipsius
(γ non credens esse γ , om. β 16 repulit γ Et illa γ
17 Archistrates γ 18 Archistrate filia β amplexu $\beta\gamma$
(γ d.] dicebat γ 19 cepit β m. A.] coniunx meus γ
1 Arch.] in matrimonium γ tu es γ , om. β 22 ducem γ
1 ei γ , om. β 24 in tota γ , om. β Ephesum β

rium Apollonium regem uxorem suam Archistram cognouisse, quam ipsi sacerdotem habebant. Fit laetitia ingens, coronatur ciuitas, organa disponuntur, fit Apollonio comitium a ciuibus, laetantur omnes. Ipsa uero constituit sacerdotem, quae sequens ei erat et casta⁵ caraque. Et cum Ephesiorum gaudio et lacrimis cum marito, filia et genero nauem ascendit.

L. Veniens igitur Apollonius Antiochiam regnum sibi reseruatam suscepit. Pergit inde Tyrum et constituit regem loco suo Athenagoram generum suum. Et cum eo et cum filia sua et coniuge sua et exercitu regio nauigans uenit Tarsum et iussit statim comprehendi Stranguillionem et Dionysiadem uxorem eius et sedenti sibi *pro tribunali in foro* adduci. Quibus adductis coram omnibus ciuibus dixit 'ciues beatissimi¹⁵ Tarsiae, numquid Apollonio Tyrio exstitit aliquis ingratus uestrum?' At illi omnes una uoce dixerunt 'te regem, te patriae patrem diximus; propter te et mori libenter optauimus, cuius ope periculum famis effugimus. Pro hoc et statua a nobis posita in biga testatur.'²⁰ Et Apollonius ait 'commendauit filiam meam Stranguillioni et Dionysiadi uxori eius: hanc mihi reddere noluerunt.' Scelerata mulier ait 'bone domine, quid? tu ipse titulum legisti monumenti.' Apollonius exclamauit 'domina Tharsia, nata dulcis, si quid † tamen apud in-²⁵feros habes, relinque Tartaream domum et genitoris

1 archestratem recogn. γ 2 inter s-es γ 3 fit magnum ab A. c. ciuibus γ 5 quae sequens ei erat β qui ei s. e. γ erat—cum] erat et (*lege ex*) regula cum omnium γ 6 Ephesorum $\beta\gamma$ ergo *add.* γ 7 in n. a. et ualedicens omnibus discessit γ 8 Tyrius Ap. β ubi regnum, *om.* sibi, β Ant. Antiochi r. γ 9 inde β in γ 10 Et] Postea γ 11 et cum ex. β coniuge—et γ , *om.* β 13 suam β eius γ 14 sedens γ pro—foro γ , *om.* β 16 Tharsiae β , *om.* γ 18 patriae *cm.* γ 19 optamus γ euasimus γ 20 Pro hoc β] Hic γ in biga β] tibi γ 22 nolunt γ 23 quid *om.* γ tu ipsum t. m. eius l. γ 25 nata *al. man.* ex grata β tamen] *pulo* animae si quis tibi a. i. sensus est γ 26 thartater, *sed corr.*, β

tui uocem exaudi.' Puella de post tribunal regio habitu circumdata capite uelato processit et reuelata facie malae mulieri dixit 'Dionysias, *haue*: saluto te ego ab inferis reuocata.' Mulier scelerata ut uidit *eam*, toto corpore
 5 contremuit. Mirantur ciues et gaudent. Et iussit Tharsia *in conspectu* adduci Theophilum uillicum *Dionysiadis*, cui ait 'Theophile, ut possit tibi ignosci, clara uoce responde. Quis me interficiendam tibi obligauit?' Vili-
 10 cus respondit 'Dionysias domina mea.' Tunc ciues omnes rapuerunt Stranguillionem et Dionysiadem extra ciuitatem *et* lapidauerunt, uolentes et Theophilum occidere; *sed* Tharsiae interuentu non tangitur. Et ait *Tharsia* 'nisi iste ad testandum deum *unius* horae mihi spatium tribuisset, modo uestra pietas me non defendisset.' Quem
 15 manumissum abire incolumem praecepit et † scelerate secum Tharsia tulit.

LI. Apollonius uero ad licentiam *populo* dedit munera. Restaurantur *thermae*, moenia, murorum turres. Moratus autem ibi sex mensibus nauigat cum suis
 20 ad Pentapolim ciuitatem Cyrenen. Ingreditur ad regem Archistratem [Coronatur ciuitas, ponuntur organa], gaudet in ultima senectute sua rex Archistrates: uidit neptem cum patre, filiam cum marito; regis nepotes, regis filios ueneratur et in † osculo Apollonii et filiae

1 de post tr. β] pro tribunali γ 2 releuata β reuoluta γ m. m.] dionysiadi γ 3 dionysiadis γ aue γ, om. β 4 eam γ, om. β 5 confremuit γ 6 in cons. add. γ, om. β uillicum uenire, om. Dionys., β 7 agnosci γ 9 Dionisia β 10 rapientes γ 11 et om. β γ et] simul cum eis γ 12 sed γ, om. β Tharsia interueniente γ Tharsia γ, om. β 13 horarum β unius horae γ 14 def.] uidisset γ 15 et scelerate β] filiam autem dionysiadis γ 17 ad l.] dat licentiam β, om. γ *populo* om. β 18 ut restaurarentur terme m. γ Restaurantur ter menia β muri γ 19 nauigans inde γ 20 ciu. om. γ cirenem β cyrenii γ 21 coronatur — organa ex 64, 3 *perperam repetunt* β γ 22 in ultimo senectutis sue tempore γ 23 patre] coniuge γ regis n.] n. suos γ 24 et in osculo suscipit eos annum integrum postquam eos recepit uiuens. γ

integro anno perdurat. Post haec laetus moritur perfecta aetate in manibus eorum, medietatem regni sui Apollonio relinquens et medietatem filiae suae.

His omnibus peractis, dum deambulat Apollonius iuxta mare, uidit piscatorem illum, a quo fuerat naufragus susceptus, et iussit eum comprehendi *et ad palatium duci*. Vidit piscator se a militibus duci: occidendum se putabat. Et ingressus Apollonius coram coniuge sua iussit eum adduci et ait 'domina coniunx, hic est paranympus meus, qui olim mihi spem naufrago dedit et ut ad te peruenirem ostendit itinera.' Et *intuens eum Apollonius* dixit 'benignissime uetule, ego sum Tyrius Apollonius, cui dimidium tribunarium tuum dedisti.' Et donauit ei ducenta sestertia *auri*, seruos, ancillas et uestes, et fecit eum comitem *suum*, usque dum uixit.

Hellenicus uero, qui ei de Antiocho nuntiauerat, Apollonio procedenti obtulit se et ait 'domine [mi] rex, memor esto Hellenici serui tui.' Et adprehendens manum eius Apollonius erexit eum et osculari coepit; fecit diuitem, ordinauit comitem. His expletis genuit de coniuge sua filium, quem in loco aui eius Archistratis constituit regem. Ipse autem cum coniuge sua benigne uixit annis septuaginta quattuor. Tenuit regnum Antiochiae, Tyri et Cyrenensium.

1 laetus *om. γ* 2 medi.— et *om. γ* 4 deambulabat *γ* 5 illum *om. γ* 6 iussitque famulis ut apprehenderent eum et ad palatium ducerent *γ* et— duci *om. β*
 7 Vidit *β* Tunc uidens *γ* a famulis et militibus *γ* 8 Et ingr. *om. γ* 9 d. mea regina *γ* 10 paranimphus *β*
 paranimphus *γ* meus] mihi *γ* spem— dedit *β* opem tulit *γ* 11 uiam ost. *γ* 12 Et i. e. A. ait *γ*] Dixit ei *β*
 13 Thirus *β* cui tu *γ* 14 donasti *γ* auri *γ, om. β*
 s. a. et u. *om. γ* 15 suum *γ, om. β* 17 Hellaracus *γ*
 18 Ap. pr.] illi *γ* mi *β, om. γ* 21 et f. eum d. et ord. c. *γ* ordinat *β* His rebus exp. *γ* 22 in *om. γ* eius] sui *γ* 23 Archstrate *β* archestratis *γ* quoque *β* autem *γ*
 25 tenens *γ* Tyri et *om. γ* thiri et cirenensium *β. l. 22 sq. et 25 inter se dissentiunt.*

Quietam uitam per omne tempus suum duxit. Casus suos suorumque ipse descripsit et duo uolumina fecit. Vnum Dianae in templo Ephesiorum, aliud *in* bibliotheca sua exposuit.

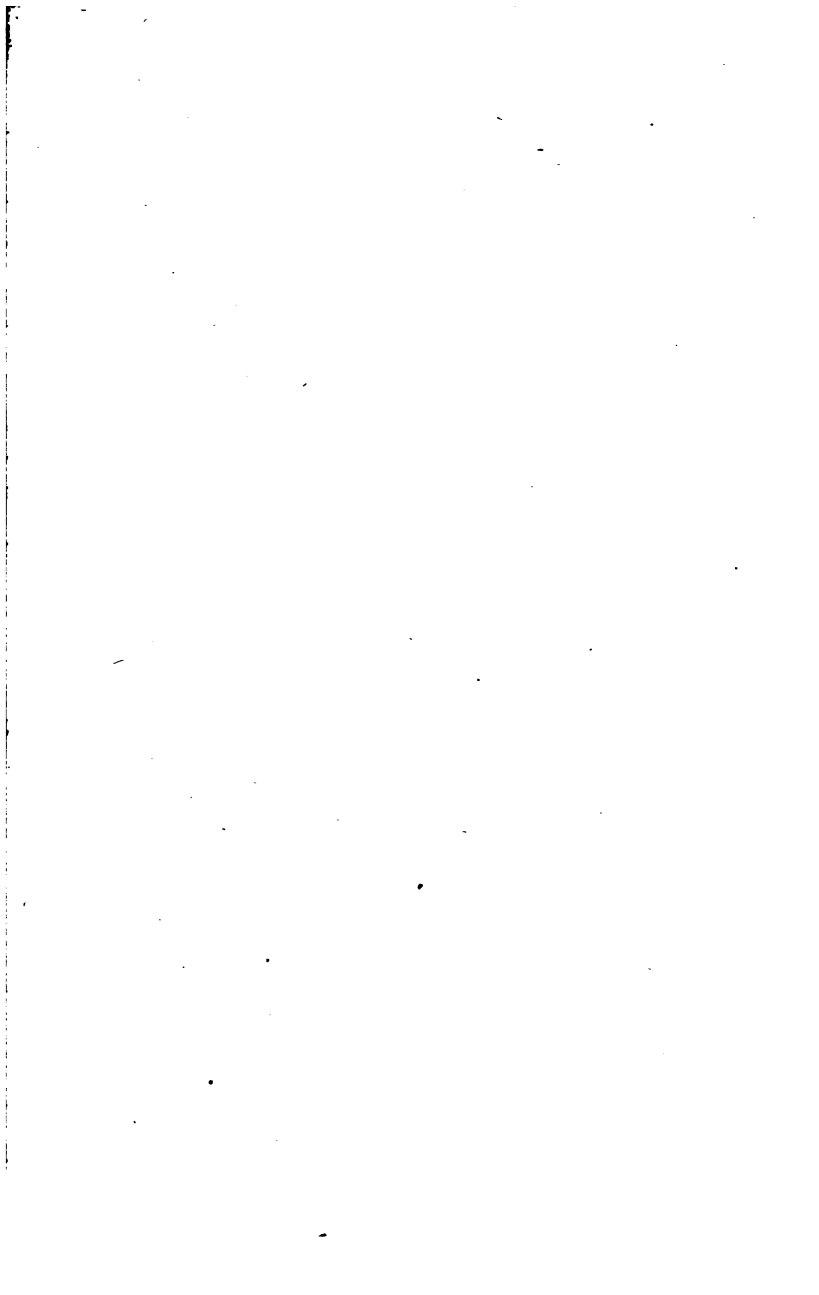
1 et quieta uita o. t. regni sui uixit γ 2 suor. om. γ
 3 in om. $\beta\gamma$ bibliotheca β b-ae suae γ 4 exposuit. Ex-
 plicit β

Corrigenda.

- p. 1 *adn. l. 10 leg. Taliarcus b*
 p. 9, 9. 12, 12; 20. 14, 3 *leg. Tars.*
 p. 15, 6 *conicio in litore Cyrenaeorum; cf. 13, 15.*
 p. 21, 18 *leg. zaetam. ib. 19 dele filia.*
 p. 32, 1 *leg. fallebant (i. e. ἄλλαθιν).*

Index nominum.

- Aegyptus p. 33. 63.
Aeolus p. 14.
Amiantus 40. ad 42, 13.
Antiochia 1. 4. 8. 27. 64. 66.
Antiochus 1. 4. 8. 10. 11. 12.
15. 27. 62. 66.
Apollo 20.
Apollonius saepissime nomi-
natur.
Archistrates 17. 20. 34. 62.
63. 65. 66.
Archistratis 21. 28. 34. 63. 64.
Ardaleo 24.
Ardalio 48.
Athenagora 39. 40. 41. 44. 48.
49. 50. 52. 58. 59. 60. 61. 64.
Briseis 40.
Chaeremon 29. 30. 31.
Chaldaei 6.
Cyrene 15? 65. cf. 34, 6.
Cyrenaei 13. 15?
Cyrenensis 62. 66.
Diana 32. 61. 62. 63. 67.
Dionysias 13. 32. 34. 35. 44.
45. 57. 64. 65.
Ephesius 29. 62. 64. 67.
Ephesus 61. 62. 63.
Hellenicus 9. 10. 11. 66.
Lampsaceni 39.
Libycus 14?
Lucina 28.
Lycoris 33. 38. 58.
di Manes 46.
Mitylena 38. 44. 47. 59. 60. 61.
Neptunalia 47.
Neptunus 14. 15. 57.
Ninus 39. 50.
Pentapolis 54. 65.
Pentapolitani 13. 15.
Philotimias 33. ad 35, 19.
Priapus 39.
Stranguillio (i. e. *Στρογγυ-
λίον*) 11. 12. 13. 32. 34. 44.
45. 57. 58. 64. 65.
Tarsius 9. 13. 14. 44. cf. 64,
16.
Tarsis (i. e. *Ταρσεῖς*) 12,
12; 20.
Tarsus 19. 32. 34. 46. 61. 64.
Tartarea domus 64.
Thaliarchus 6. 8.
Tharsia 33—36. 38—40. 42—
46. 48—50. 52—54. 57—61.
63—65.
Theophilus 36. 37. 57. 65.
Triton 14.
Tyrius cf. Apollonius.
Tyrus inscr. 6. 8. 26. 47. 62.
64. 66.

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM LATINORVM
RECENTIORIS AETATIS

EDIDIT

JOSEPHVS FREY

LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI

MDCCLXXV

ELOGIVM
TIBERII HEMSTERHVSII

AVCTORE

DAVIDE RVHNKENIO

EX EDITIONE ALTERA DESCRIPTVM ADDITA
DISCREPANTIA EDITIONIS PRIORIS

LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI
MDCCLXXV

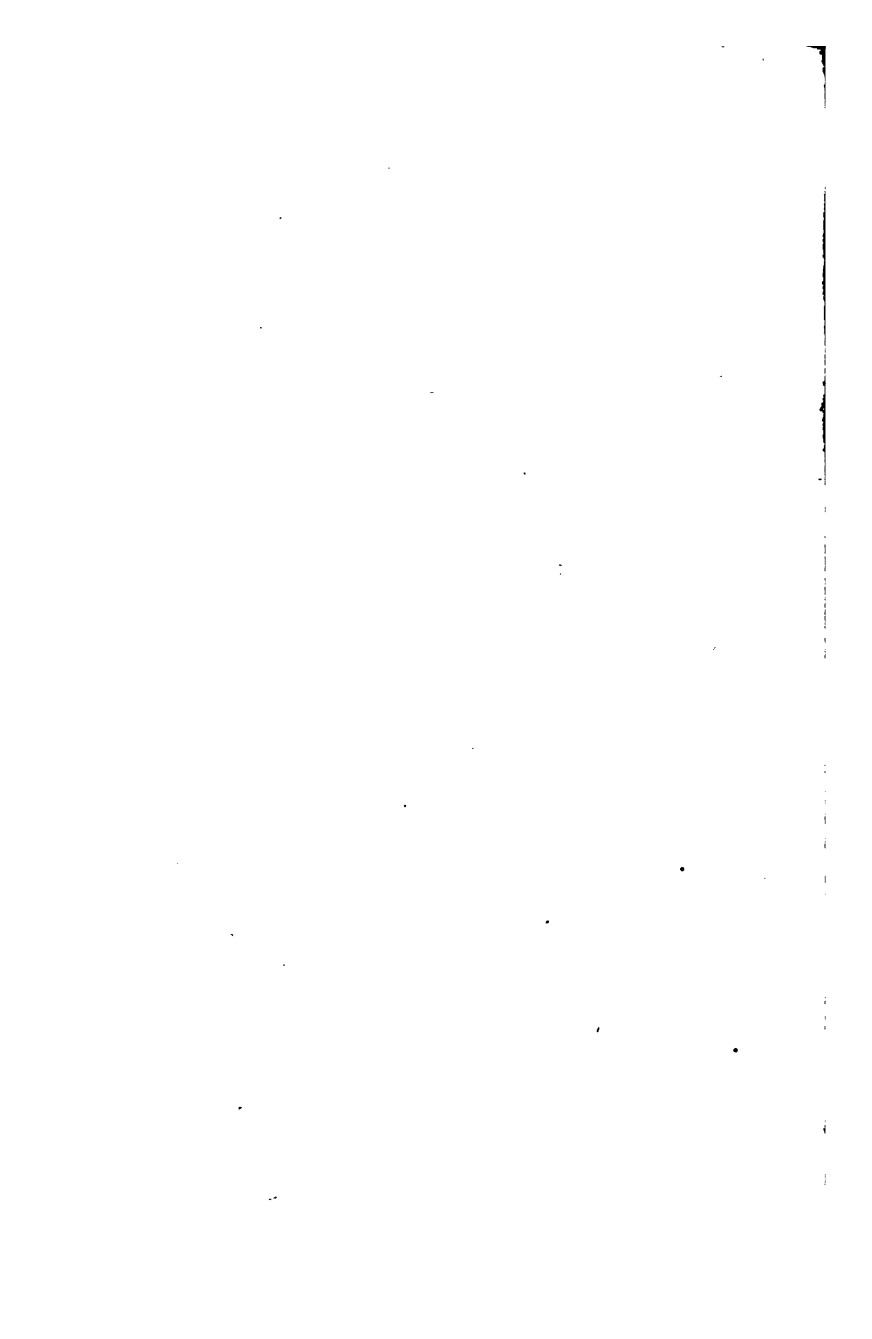
LEPSIAE: TYPIS B. G. TRUBNERI.

PRAEFATIO.

Cum mihi magistratum academicum deponenti publice dicendum esset, perfectam Critici formam in Tiberio Hemsterhusio spectandam exhibui¹⁾. Quod orationis argumentum omnibus tam jucundum accidit, ut me nunquam meminerim attentius audiri. Erant etiam, qui hanc orationem quam primum edi cuperent, ut, quam voluptatem illa audienda ceperant, eandem illa legenda iterum capere possent. Quorum voluntati me facilem praebui. Sed quoniam huiusmodi orationes, semel lectae, fere abiici solent, et in oblivionem abire, meae²⁾ cavendum putavi³⁾ forma ejus sic immutanda, ut non tam oratio, quam elogium esse videretur. Elogium hac significatione⁴⁾ non satis Latinum esse scio. Sed temporum nostrorum consuetudini aliquid dandum fuit.

1) spectavi   2) nostrae   3) putavimus   4) hoc sensu

ELOGIUM

TIBERII HEMSTERHUSII.

Nulla facile ars ac disciplina plus vel invidiae, vel infamiae suscepit, quam quae a primario, quod in iudicando cernitur, munere Critica vocatur. Haec aliquando incidit in ingenia furiosa, quae nullo rationis tanquam freno coërcerentur¹⁾, aliquando in jejuna et angusta, quae non caperent tantae rei vim et auctoritatem. Duplex igitur, pro ingeniorum dissimilitudine²⁾, inita est Critices exercendae ratio. Illi firma, nec ullo modo commovenda, temere convellebant³⁾, et certa incertis conjecturis vexabant: hi nihil aliud, nisi materiam e libris manu scriptis comportabant, in rebus ipsis et sensibus scriptorum explicandis muti, in verbis et formulis ad grammaticam normam exigendis loquaces et rixosi. Utrique cum sibi Criticorum nomen arrogassent, et, facili plebe literaria, tenuissent, hominum vitia, ut fieri solet, ad ipsam artem traducta sunt, et Critica, modo temeritatis et audaciae mater, modo nugatoria syllabarum auceps, dici haberique coepit. Quam invidiam, non mirandum est, diutius in Critica, quam in ulla alia disciplina, cui per similem iniquitatem labes adpersa esset, haesisse⁴⁾. Etenim ceterae artes, magnam partem populares, et communi intelligentiae paten-

1) coerceri possent   2) diversitate   3) Illi, quae commoveri non possent, convellebant   4) Quae invidia diutius haesit in Critica, quam in — iniquitatem esset labes aliqua adpersa

tes, facile inveniunt, qui, caussa cognita, calumniam depellant. Critica, plures difficultate et rerum discendarum copia et varietate deterrens, quam delectatione aliqua alliciens ad se invitans, paucos omni tempore discipulos nacta est, paucos habuit patronos, qui causam suam cognoscerent, innocentiam tuerentur, dignitatem et gloriam vindicarent.

Cogitanti vero mihi, quae tandem optima esset ratio tam praeclari studii commendandi, et injuria, qua premitur, liberandi, nulla commodior et efficacior occurrit, quam quae perfecti et omnibus numeris absoluti Critici imaginem, ad vivum expressam, ob¹⁾ oculos ponat. ⁸ Sic enim spero, futurum²⁾, ut, quicumque in hoc exemplar inspexerit, quam artem in contemptum vocare ausus sit, in ea liberalis doctrinae omnis fastigium esse fateatur.

Verum, ne cui videar Criticum, qualis nec fuerit unquam, nec esse possit, fingere, exemplar ejus ducam ab eorum aliquo³⁾, quibus omnes omnia summa in hac facultate tribuerunt. Nec ille longe quaerendus. Adhuc animis, vel dicam, oculis nostris inhaeret **TIBERIUS HEMSTERHUSIUS**. Vix dum lacrimae, quas in ejus funere profudimus, exaruerunt.

Hic talis ac tantus vir in illis, quorum vix singuli singulis seculis in generis humani exemplum nascantur, praecipuum locum tenet. Quo magis, ut mediocri⁴⁾ ⁹ ingenio homines facile patimur cum libris suis occidere, sic⁵⁾ Hemsterhusii memoria conservanda modis omnibus, et aeternitati aequanda est⁶⁾. Quanquam vero ad laudem ejus magnificentius, et ad communem utilitatem uberius futurum esset⁷⁾, si divina cum animi, et ingenii, tum doctrinae, et sapientiae bona, quibus⁸⁾ cumulatus fuit, singulatim explicarentur, nobis tamen,

1) ante   2) speramus futurum   3) ab aliquo illorum

4) Hic t. a. t. vir praecipuum inter illos locum tenet, quorum — nascantur. Itaque, ut mediocri   5) sic contra

6) aequanda videtur   7) erat   8) si divinae animi, ingenii, doctrinae, sapientiae, virtutes, quibus

quod omnia persequi infinitum est, ex ea maxime parte, qua gloriam suam inprimis fundavit, hoc est, ex Critices scientia, spectandus videtur¹⁾.

Critica veterum scriptorum libros, tanquam materiam, quam tractet, et in qua versetur, sibi subjectos habet: nec angustis certorum scriptorum terminis¹⁰ septa tenetur, sed per Poëtas, Oratores, Grammaticos, Historicos, Philosophos longe lateque vagatur, ubique iudicium et censuram exercens. Quam provinciam tametsi proprio²⁾ quodam jure tenet, tamen³⁾, si quando in graviorum disciplinarum auxilium vocata sit, non dubitat illos fines transire⁴⁾. Sane ex quo tempore Erasmus et Beza eam⁵⁾ in Theologiam, Cujacius, aliique in Jurisprudentiam, saluberrimo instituto adsciverunt, ferme tam frequens est in his disciplinis, quam in regno suo. Censendi vero judicandique munere sic fungitur, ut vera a falsis et supposititiis discernat, fraudes suis vestigiis odoretur et demonstret, obscuris sive rebus sive verbis lumen affundat, depravata corrigat, laudet recta, reprehendat vitiosa. Has Critici partes,¹¹ tam difficiles, tam graves, qui recte sustinere et tueri velit, duplici praesidio instructus ornatusque esse debet, ingenio acerrimo, et eruditione prope immensa.

Ingenium in omnium artium, etiam leviorum, studiis valet plurimum. Sed ut aliud aptius est Mathesi, aliud Poëticae, aliud aliis artibus, sic Critica quoque sibi deposcit proprium et peculiare. Ejus autem vis omnis ex duabus animi facultatibus oritur, ex imaginum ante perceptarum celeri instauratione, et ex prompta ac parata judicandi subtilitate. Finge, Criticum, qualem deformamus, impedito et corrupto scriptoris loco remedium quaerere, et diligenter attende, quibus mentis actionibus ad id, quod quaerit, perveniat. Altera animi

1) nos tamen, quibus omnia p. infinitum videtur, illum constituimus ex ea maxime — scientia spectare 2) praecipuo
3) tamen ejus fines egreditur 4) non — transire *absunt* 5) illam

facultas varias imagines ante haustas, quae ad talem¹² locum expediendum accommodatae videantur, ei celeriter et in tempore offert: altera, quid res postulet, atque adeo, quid ex pluribus simulacris animo simul observantibus deligendum sit, eadem celeritate videt ac discernit. Ergo critica vis maxime judicatur mentis celeritate, quam Graeci ἀγχινοίαν et εὐστροχίαν, Latini sagacitatem, sollertiam, ingenii felicitatem vocant. Haec autem sagacitas non in hominis potestate est, non studio, labore, exercitatione comparatur, sed rarum et singulare munus est unius naturae fautricis; licetque adeo, quod Democritus de Poëta dixit, ad Criticum transferre: *Criticus non fit, sed nascitur*. Tali ingenio praediti cum perraro exoriantur, non mirum sit, magnam excellentium Criticorum et nunc esse, et semper fuisse paucitatem¹⁾. Quod vero diximus, ingenium¹³ hac in re plus valere, quam artem ac disciplinam, hoc argumento intelligi potest. Multi, iique²⁾ praeclarissimi viri, cum studiorum genere³⁾, ad quod ab ipsa natura deducerentur⁴⁾, relicto, se ad Criticam contulissent, eruditione sibi, quod natura negarat, parare conati sunt⁵⁾, ingeniique vicarium, artificium quoddam assumerunt. Quorum conatus, noli quaerere, quam infeliciter cesserit. Quanta eruditionis, de Graecis fontibus ductae, copia fuerit in Jo. Meursio et Ez. Spanhemio, nemo ignorat, nisi qui ipsam antiquitatem Graecam ignoret. At illi ipsi, cum vim facere naturae, et Criticam exercere instituunt, quam sunt dissimiles sui! Duo praestantissimi viri, N. Heinsius, et P. Burmannus, omne studium suum in Poëtis Latinis expoliendis consumserunt, pari uterque eruditione, sed¹⁴ dispari acute sentiendi et feliciter divinandi facultate. Alter igitur Poëtarum Latinorum sospitator dictus est, alter non potuit in tantae gloriae societatem venire.

1) exoriantur, quis miretur, magnam — paucitatem?

2) iique om. 3) genere eo 4) deducebantur 5) eruditione sibi parare c. sunt, quod n. negarat,

Haec vero Critici materies indolesque in Hemsterhusio tanta fuit, ut natura, quid in tali ingenio fingendo posset, in eo potissimum experta esse videatur. Omnes in illo talem oculorum aciem, qualis lyncibus et aquilis tribui solet, mirabantur. Sed profecto mentis acies multo miranda magis. Nihil tam abditum erat, tam nihil retrusum, quod ejus acumen falleret. Nihil tam depositum ac prope conclamatum, cui non vitam et salutem redderet. Nihil tam artificiose simulatum,
 15 quin fraudem facile sentiret, et indiciis suis teneret. Talis tam felicis Critices illustre documentum dedit in Xenophonte Ephesio. Hic scriptor, aetate demum nostra, mendose et negligenter editus in Italia, nativa sua venustate Hemsterhusium invitavit, ut non solum quae quid vitii traxissent, emendaret, sed plurimum etiam verborum lacunas de conjectura suppleret. Post Dorvillius V. C. eundem scriptorem iterum ad Codicem MS. exigi jussit. Quid quaeris? Nullus unquam vates Hemsterhusio repertus est verior. Nam vetus codex lectiones et lacunarum supplementa sic, ut ille divinando restituerat, plerisque locis repraesentabat¹⁾.

Etsi vero permagnum Critico praesidium est in mentis vi et sollertia, nemo tamen omnia in eo posita putet.
 16 tet. Comparandum est alterum instrumentum, eruditio; quae ut parum aut nihil sine ingenio, sic sine eruditione ne perspicacissimum quidem ingenium quicquam effecerit. Recte Crates Mallotes, quem haec ipsa ars nobilitavit, apud Sextum Empiricum, in Critico requirit omnis liberalis doctrinae, quam Graeci *ἐγκυκλοπαιδείαν* vocant, scientiam. Si igitur ad²⁾ Criticam adspirare velis, de³⁾ Cratetis praecepto, ante Grammaticam⁴⁾, non vulgarem istam, sed altiolem, percipias, habites in Poëtis et Oratoribus, peragres latissimum historiae campum, mente complectaris universam phi-

1) repraesentavit   2) Quamobrem si ad   3) ex
 4) ante percipias Grammaticam

losophiam, et his omnibus adjungas Mathesin, maxime partes illas, quae mentem exacuunt ad verum cernendum. Ex tanta tot artium ac disciplinarum ubertate Critica demum efflorescit et redundat: tali instructu or-¹⁷ natuque eam oportet esse comitatam.

Equidem¹⁾ vereor, ne hac rerum discendarum multitudinem commemoranda restinguam potius juventutis studia, quam incendam. Sed quid faciam? Non alius ad pulcherrimam artem aditus patet, nec aliis gradibus Hemsterhusius ad id, quod in illa summum est, escendit.

Juvat igitur, non modo quam praestans et inusitata ejus eruditio fuerit, sed etiam qua via et ratione ad illam pervenerit, explicare. Quod dum facimus, pars vitae Hemsterhusianae, ut ad cognoscendum jucundissimae, sic ad imitandum utilissimae, breviter attingenda erit.

Puerulus^{*)} literarum initia cum²⁾ ab idoneis ma-¹⁸ gistris percepit, tum a patre, Francisco Hemsterhusio, qui salutarem artem³⁾, quam profitebatur, cum polioribus literis conjunxerat, et peregrinandi studio ductus, omnem fere Europam lustrarat⁴⁾. Vis ingenii sic ante annos in Hemsterhusio nostro eluxit, ut multi, quibus carus erat⁵⁾, timerent, ne non vitalis puer esset, aut ingenium tam praecox⁶⁾ ad frugem perveniret. Quam sollicitudinem vanam fuisse, eventus docuit⁷⁾. Nam eundem mentis vigorem integrum et illibatam pertulit ad extremam usque senectutem, hoc est, ad aetatis annum octuagesimum secundum, qui vitae ulti-¹⁹ mus fuit. Una memoria, quanquam raro, lababat, ubi proprium hominis nomen subito edendum esset.

Decimum quartum annum agens, qua aetate plerique in tirociniis haerent, jam versabatur inter cives

*) Natus est Groningae 1. Febr. 1685. Ab a. 1704. Philosophiae et Matheseos Professor Amstelodami: ab a. 1717 Linguae Graecae, post etiam Historiae Patriae Professor Franequerae: ab a. 1740. ejusdem Linguae et Historiae Professor Leidae. Obiit 7. April. 1766.

- 1) Equidem om.   2) tum   3) artem salutarem
4) peragrarat   5) quibus carus erat om.   6) aut tam
    praecox ingenium   7) Quae sollicitudo vana fuit.

Academiae Groninganae, et praestantissimos quosque bonarum artium magistros audiebat.

Socrates apud Platonem omnia praeclara de Isocrate adolescente auguratur, quod natura philosophia quaedam inesset in ejus mente. Simillimam Isocraticae indolem Joannes Bernoullius, Mathematicorum longe princeps, in Hemsterhusio adolescentulo, simul atque eum in disciplinam receperat¹⁾, sagacissime per-
 20 spexit. Iccirco²⁾ nihil antiquius habuit, quam ut philosophiae semina, quae in ejus mente laterent, proliceret, et recta cultura firmaret. Nec Hemsterhusius Bernoullii augurium fefellit. Nam tanta celeritate altiorem Geometriam percepit, et in intimos philosophiae recessus penetravit, ut magister fateretur, se, quem cum eo compararet, inter discipulos habere neminem. Atque haud scio, an multum fallamur, si altos illos et magnificos de rebus divinis humanisque sensus, qui postea se omnibus Hemsterhusii dictis factisque protulerunt, magnam partem a Bernoulliana disciplina repetamus. Ipse quidem, Bernoullium divino munere sibi praeceptorem obtigisse, cum gaudio, quod vultu et oculis proderetur, fateri solebat.

21 Ita cum aliquot annos exegisset in Academia patria³⁾, Leidam venit, invitatus praecipue fama⁴⁾ Jacobi Perizonii, qui cum ceteras humanitatis partes egregie, tum veterem historiam elegantius, quam quisquam ante eum, tradebat⁵⁾. Leidae tum casu quodam disjecti erant publicae Bibliothecae Codices MSS. Horum in ordinem redigendorum cura ab Academiae Curatoribus demandatur Hemsterhusio. Quod Curatorum de tantulo adolescente iudicium tam felix omen in posterum tempus faciebat, ut nemo unus dubitaret, quin is aliquando Jacobo Gronovio in Graecarum literarum Professione successurus esset. Verum, vacante illa

1) recepisset   2) Itaque   3) annos in A. p. exegisset
 4) inclyta fama   5) egregie tradebat, tum v. historiam sic, nihil ut supra fieri posse videretur.

provincia, res secus cecidit, non Curatorum voluntate alienata, sed artibus eorum, qui, ne luminibus suis obstrueretur, metuebant¹⁾. Data est Professio Haver- campo, si minus Academiae, at ipsorum rationibus ac-²² commodato. Sed haec latere, melius est, quam cum auctorum ignominia et dedecore in lucem proferri. Lei- dae cum Hemsterhusius studiorum spatia decurrebat²⁾, vix dum expleto decimo nono aetatis anno, Amstelo- damum³⁾, ut juventuti studiosae viam ad Mathesin et Philosophiam praeiret, honorifice invitatur⁴⁾. Quis est, qui talem provinciam nactus, non totam studio- rum rationem commutasset? non humaniores literas, veluti crepundia, abjecisset? Talis stultitia in alios, ab angustis doctrinae compendiis profectos, cadere poterat, in Hemsterhusium non poterat, qui praeclare sciret, quo societatis vinculo hae disciplinae inter se devinciuntur. Ac reperit Amstelodami, quorum con- suetudine elegantiorum literarum studium non medio- criter aleret⁵⁾. Ornabat tum illam urbem ingeniosus²³ Poëta, et disertus Poëtarum Latinorum interpres, Janus Broukhusius. In eadem tum aliquot annos degebant⁶⁾ Stephanus Berglerus et Ludolphus Kusterus, ille veteris philosophiae scientia, hic critica facultate, uterque Graecis literis tam excellens, ut ambiguum posteris reliquerint, uter utri ea laude praestaret. Quorum⁷⁾ amicitiam Hemsterhusius appetebat cupidissime, tene- batque eo constantius, quo magis ingenium talium virorum sermonibus ad omnis elegantiae sensum acue- batur. Hac tam felici velut⁸⁾ contagione Broukhusius in eum transfudit Propertii, Kusterus Aristophanis amorem, salutarem⁹⁾ deinceps utrique Poëtae futurum. Sed jam ante intervenerat, quod Hemsterhusium cum Graecis Musis artius conjungeret. Destituerat vir doctus²⁴

1) timerent   2) decurreret   3) anno honorifice Amst.
 invitatur   4) honorifice invitatur *h. l. absunt*   5) stu-
 dium vehementer aleretur   6) Broukhusius. Mox tempus
 aliquod ibidem degebant   7) Horum   8) velut *om.*
 9) utilissimum

Julii Pollucis editionem, quae Amstelodami parabatur. Quaeritur, qui destitutas partes excipiat. Itur ad Hemsterhusium. Is, Graevii auctoritate impulsus, operis curam suscipit, et commentatione, juvenili illa quidem, veruntamen juvenis Hemsterhusii, eruditissimorum hominum oculos animosque in se convertit. Ipse auctor (quis enim tali aetate se ipsum contemnat?) de hoc opere satis bene sentiebat. Brevi post a Richardo Bentlejo, Britanniae Aristarcho, literas accipit, quibus quidem¹⁾ opera Polluci navata eximie laudabatur²⁾. At³⁾ eadem literae Bentlejanas emendationes in Comico-
²⁵rum loca, quibus Pollux a se dictis fidem et auctoritatem conciliasset⁴⁾, complectebantur. In quibus locis restituendis Hemsterhusius quoque consumserat studii plurimum⁵⁾, pulcre intelligens, summam rei in illis verti. Enimvero, lectis animadversionibus Bentlejanis, videt, inanem operam suam fuisse, alterum omnia divinitus expediisse. Quo tum animo Hemsterhusium fuisse putas? Ita conturbatus est, ita sibimet ipse displicuit, ut Graecas literas in perpetuum repudiare statueret. Nec, per mensem unum et item alterum, ausus est scriptorem Graecum attingere. Hoc si alteri evenisset, quam astute id dissimulasset, quam cautionem et diligentiam, ne in vulgus emanaret, adhibuisset⁶⁾? At ille, o callidum hominem! id narrare discipulis, et crebris sermonibus usurpare solebat. Nescio, quid alii sentiant. Mihi nunquam major, quam cum haec de se
²⁶ingenue fatebatur, visus est Hemsterhusius. Nam acer animi morsus indicat, quos quam altos et veram gloriam expetentes spiritus⁷⁾ pectore gesserit, erroris confessio, quantam maximarum rerum fiduciam haberet. Eleganter et vere Celsus de simili Hippocratis confessione ait: *Levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detra-*

1) quidem om.   2) laudaretur   3) Sed   4) conciliat
 5) In iisdem Comico-
 rum versibus restituendis H. quoque multam studii consumserat
 6) quantam caut. e. diligentiam adhibuisset, ne i. v. emanaret
 7) altos et verae gloriae cupidos spiritus

hunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit simplex veri erroris confessio.

Mox tamen Hemsterhusius, cum dolori successisset cogitatio, quam iniique se adolescentem cum Critico veterano, eodemque omnium principe comparasset, et secum in gratiam rediit, et cum literis Graecis. At Bentlejanae admonitionis haec vis fuit, ut apud animum constitueret, non ante se in hunc praecipitem locum²⁷ committere, quam artium omnium¹⁾ copiam mente et cogitatione comprehenderet, et, quoniam in hoc maxime reprehendebatur, Comicorum versus non ante tentare, quam varia metrorum genera, Comicis usitata, penitus percepisset²⁾. Nec alium, nisi illum ipsum monitorem suum, sibi imitandum sumsit. Hunc enim mirabatur unum³⁾, hunc in oculis ferebat, hunc omnibus memoriae nostrae Criticis anteponebat, ne dissimulans quidem offensionem, si quis talis viri magnitudinem, quam consequi nulla ratione posset, per invidiam allatraret.

Inito igitur eruditionis locupletandae consilio, veteres, inde ab ingeniorum fonte, Homero, scriptores nunquam remisso studio⁴⁾ legit: legit? immo vero ex-²⁸cerpsit, et in horrea sua congegit, ut, quicquid vel ad utriusque linguae rationem, vel ad historiam, vel ad ritus et mores gentium, vel ad priscam sapientiam pertineret, id paratum esset, ac⁵⁾, si res postularet, inde continuo depromeretur⁶⁾.

Quam vero consuetudinem ipse in legendo tenuerat, ut a veterrimo quoque scriptore gradum faceret ad eum, qui proximus esset aetate, eandem aliis etiam atque etiam commendabat. Nam primum, ut alias opportunitates omittam, si hac via⁷⁾ progrediaris⁸⁾, non verborum tantum, sed etiam significationum, sin-

3) paene infinitam add.   2) et, quoniam — percepisset
om.   3) H. e. maxime admirabatur   4) scriptores perti-
naci et indomito studio   5) et   6) inde statim depromi
reget   7) ratione   8) progrediare

29 gulis verbis et formulis attributarum, tanquam tempora certius constituas: cujus rei diligens observatio in linguis omnibus valet plurimum. Deinde satis constat, nihil vel bene cogitatum esse, vel bene dictum ab antiquioribus illis, quorum libros velut recte cogitandi scribendique legem et normam probamus¹⁾, quod non sit variis modis imitata posteriorum sollertia. Cujus imitationis venustatem nec sentias, nec intelligas, nisi fontem, e quo profecta sit, cognoris. Thucydidis, ut hoc utar, reconditas exquisitasque sententias Hemsterhusius ita tritas notatasque habebat, ut, quid Polybius, quid Dionysius Halicarnassensis, quid Plutarchus, quid alii inde ad imitationem traxissent, e vestigio indicaret. Ex quo instituto quot quam praeclarae difficiliorum locorum et²⁾ interpretationes natae³⁾ sint, et³⁾ emendationes, vel me tacente, intelligitur⁴⁾.

At qui tandem sunt illi scriptores, quos vir summus futuro Critico maxime necessarios, quos legendos, quos⁵⁾ ediscendos putabat⁶⁾? Quasi vero, dicit aliquis, nesciamus, Criticos in Poëtis, Oratoribus, Grammaticis et Historicis vitae velut tabernaculum collocare⁷⁾.

Hic locus me admonet, ut justum meum, vel Hemsterhusii potius, dolorem et querelam effundam⁸⁾. Veteres hoc humanitatis studium sapientissimo consilio tam late patere voluerunt, ut et mathematicas artes, et philosophiam omnem complecteretur. Veterum auctoritatem secuti sunt viri immortales, qui seculis decimo quinto⁸⁾ et decimo sexto, pulsa barbarie, pristinam bonis literis dignitatem restituerunt. Verum brevi post exorti sunt literatores, qui, finibus illis latioribus per summam ignaviam contrahendis, sibi servarent Grammaticos,

1) ab ant. illis, qui recte cogitandi scribendique velut lex et norma probantur 2) vel 3) vel 4) emendationes, facile est ad existimandum 5) et 6) putarit 7) dicit aliquis, dubium sit, quin Critici in P. O. G. et Historicis commorentur 8) dolorem explicem [et querelam effundam absunt.]

Oratores, Poëtas, Historicos, valere juberent Mathematicos et Philosophos. Sic humanitatis disciplina, rebus magnam partem ex ea sublatis, prope tota facta est disciplina verborum. Ex eo tempore philosophi ejusmodi¹⁾ literatores cum arte sua contemserunt: literatores de humaniorum literarum contemtione ad ravim usque declamarunt, ne illud quidem intelligentes, sua²⁾ culpa literarum dignitatem concidisse. Hos si ad majorum instituta revocare conemur, forsitan³⁾ operam perdamus. Sed profecto, si rectis consiliis locum dare velint, una⁴⁾ superest ratio, qua et literas et semet ipsos a contemtu vindicare queant⁵⁾. Revellant terminos³²⁾ humanitatis, quos ignavia constituit, recipiant in artium chorum, quas inde ejecerunt, et, Hemsterhusii⁶⁾ exemplo, literarum studium cum Mathesi et Philosophia jungant.

Geometria animum a sensibus ad ea, quae mente contuemur, intelligenda traducit, acuitque in vero judicando. Et quisquam dubitabit, quin, qui hac disciplina ingenium subegerit, etiam in literis nostris, acutius cernat iis, qui nunquam attigerint pulverem eruditum? Hemsterhusio quid Geometria profuerit, sciunt, qui vel scripta ejus cognorint, vel sermones. Quicquid ex ore exhibat⁷⁾, quicquid literis mandabatur⁸⁾, etiam in critico genere, facile prodebat ingenium ad-suetum geometricae subtilitati⁹⁾. Nihil sumebat te-³³⁾ mere, sed a certo cognitis et perspicuis via et ratione progrediebatur ad ea, quae inde necessaria consecutione efficerentur.

Sed alia quoque Mathesis pars est, quam Critico dedecori sit ignorare. Haec est Astronomia, praesertim antiqua, sine cujus scientia nec Graeci, nec Latini Poëtae, qui inde multa carminibus suis ornamenta

1) tales   2) literarum contemtu e cathedris declamarunt, nec intelligere ullo modo potuerunt, sua [ad ravim usque om.]
 3) fortasse   4) una tantum   5) possint   6) magni Hemsterhusii
 7) Quicquid dicebat   8) mandabat
 9) genere, planum omnibus faciebat, quam adsuetus esset subtilitati.

petierunt, plane perfecteque intelligi possunt. Quo majus studium vir eximius ad eam cognoscendam attulit, nec, quamvis mitis et moderatus aliorum censor, sibi temperare poterat, quin suaviter rideret recentiores Poëtarum interpretes, qui, ubi quid ex hac doctrina explicandum sit¹⁾, vel turpiter haereant, vel in jocularis errores labantur²⁾.

34 Philosophiae studium eo flagrantius erat, quo magis ab ipsa natura ad illam impellebatur. Per ejus vero partes omnes sic vagatus est, ut modo versaretur in sancto Pythagorae recessu, modo in Academia Platonis, modo in Aristotelis Lyceo, modo in Zenonis porticu, modo in hortis Epicuri, ubique cum admiratione quadam deprehendens permulta³⁾, quae aetatis nostrae vanitas audet ut recens inventa jactare. Plerique veteris philosophiae studiosi vel partem ejus delibant, vel in locis amoenioribus, maxime in eo de moribus commorantur. At Hemsterhusius ingenii sui magnitudini consentaneum judicabat, etiam⁴⁾ partem omnium difficillimam, quae Metaphysicam complectitur, pervestigare. Nihil facile abstrusius reperias Platonis Parmenide, quo dialogo doctrina *de Ideis* explicatur. Ab ejus lectione vir magnus semel, iterum, tertium idem abierat, qui venerat. Verum non prius conquivit, quam quarta lectione instituenda abdito philosophi sensus eruisset, ipsa difficultate non hebetante, ut fieri solet, sed acuate studium intelligendi. Nec satis habebat veteres cognosse, sed cum Platone Leibnitium, cum Aristotele Lockium, cum aliis alios conjungebat, ut, qui sermones cum illo de veteri philosophia contulisset, nihil nisi veteres, qui de recentiore⁵⁾, nihil nisi recentiores, legisse putaret. Ceterum in Metaphysica quae vera certaque⁶⁾ sint, et in quibus firme⁷⁾ consistere possis, apud veteres se reperisse

1) est   2) vel joc. errores committant   3) quadam permulta observans
4) etiam om.   5) recentiori   6) certaque om.
7) certo

omnia dicebat. Novarum opinionum subtilitatem ut facile agnoscebat, sic earum¹⁾ levitatem et inconstantiam vel hoc argumento demonstrabat, quod, quotiescunque²⁾ novus Metaphysicus existat, toties prior loco, quem tenuit³⁾, pellatur. 36

In variis autem veterum philosophorum familiis, earumque decretis cognoscendis, vehementer dolebat sortem historiae philosophicae, quae⁴⁾; tametsi Criticis uberrimam ingenii exercendi materiam praebeat, tamen ad nullam dum criticam severitatem exacta sit, involantibus fere in illam, quasi in vacuum et caducam possessionem, compilatoribus, qui nec ingenio valeant, et literarum adeo rudes sint, ut e vitiosis antiquorum philosophorum versionibus sapere, et inde summam cujusque disciplinae conficere cogantur⁵⁾.

Quaquam ne gentium quidem historia, cujus usus³⁷ latius patet, meliore ipsi conditione esse videbatur. Haec quantum obscuritatis vel a vetustate, vel a scriptorum dissensione⁶⁾, vel ab aliis caussis traxerit, quam corrupta sit per partium studium, fraudem, superstitionem, et sciunt omnes, et fatentur. Veruntamen quotus quisque Criticorum in hunc patentissimum campum excurrit? quotus quisque adhibet Criticam, quasi veri obrussam? Signum ad hanc rem capessendam sustulerat Josephus Scaliger in Opere de *Emendatione Temporum*, et altero *Eusebiano*, utroque aeterno, sed laudato magis, quam lecto. At⁷⁾ perpaucos, qui per ejus vestigia ad eandem laudem contenderent, inventos scimus. Quo magis Hemsterhusius et ipse historiam critica ratione tractabat, et disciplinae suae alumnos ad eandem rationem amplectendam incendebat, exemplum,³⁸ ad quod studium dirigerent, iis proponens severissimum reliquorum historicorum censorem, Polybium,

1) illarum 2) quoties 3) quem tenuit *om.* 4) Cum autem varias veterum philosophorum familias, earumque decreta cognosceret, historiae philosophicae sortem dolebat, quae

5) sapere cogantur [et inde — conficere *om.*] 6) dis-

7) At *om.*

cujus tanta admiratione captus erat, ut, si fieri posset, unum ejus librum deperditum plaustris homiliarum SS. Patrum redimere vellet.

Antiquitatis eruditae, hoc est, Graecae et Romanae, studium non solum¹⁾ ad veterum scriptorum historiaeque²⁾ intelligentiam referebat, sed³⁾ etiam eo, ut ingenium, contuendis antiquae artis miraculis, acueret ad sensum elegantiae et venustatis, quae talibus operibus inesset. Nec quicquam vel cupidius, vel intelligentius spectabat, quam veteres gemmas, numos, vasa, anaglypha, statuas: cujus rei facultatem ipsi⁴⁾ dabat³⁹ soceri, Jacobi Wildii museum, non paucas ejus generis reliquias servans⁵⁾. Hanc animo insidentem pulcri et recti speciem ubi ad recentiorum artificum opera translisset, non temere reperiebatur⁶⁾, qui cum⁷⁾ de pictura et statuaria nostrae aetatis, tum⁸⁾ de architectura, aliisque ejusmodi artibus elegantius judicaret. Ac saepe mirabatur, oculos vulgo per pudendam negligentiam ad nullam rem erudiri, cum aliae corporis partes, quae minus sint praestabiles⁹⁾, et minus oblectationis animo praebeant¹⁰⁾, studiose¹¹⁾ excolantur, aures ad concentus musicos recte sentiendos, manus et pedes ad concinnum et liberalem¹²⁾ motum edendum. Auctor igitur erat discipulis suis, ut lineari picturae, in qua artium, quas diximus, fundamenta sunt, mature operam darent.

⁴⁰ Satis diximus de infinita¹³⁾ rerum copia et varietate, quam mente complexus est Hemsterhusius. Verum ad rerum intelligentiam nullus aditus patet, nisi per exquisitissimam scientiam linguarum, Graecae praesertim et Latinae. Hic quid me attinet dicere, eum longa et accurata meditatione consecutum esse, ut Graecae linguae nativam indolem, proprietatem, et arcana omnia

1) modo   2) et historiae   3) verum   4) quotidie *add.*
 5) museum, priscae artis reliquiis refertum   6) nemo rep.
 7) non solum   8) sed etiam   9) quae minus praestantes sint
 10) minus animo oblectamenti p.
 11) diligenter   12) decentem   13) immensa

teneret? Notior res est et testatior, quam ut pluribus verbis explicanda esse videatur. Itaque complector brevi, et, non exaggerandae rei caussa, sed simpliciter et vere hoc dico, Hemsterhusium Graecarum scientia literarum omnino omnes, qui inde¹⁾ a renatis literis excellenter in iis versati sint, ipsum etiam Isaacum Casaubonum, cui doctorum hominum consensus primas deferre solet, longo post se intervallo reliquisse.

Quod si magna ingenia non nisi novarum rerum⁴¹ inventionem metiamur, talem quoque sui mensuram vir summus, in hoc ipso linguarum studio, praebuit, invenienda verissima Originum Graecarum ratione, singulari linguae Graecae, adde et Latinae, praesidio et ornamento. Hujus analogiae tanquam filo ductus, simplicissimas verborum formas, quae binis trivusve²⁾ literis constarent, et una cum iis natas significationes indagavit, formas omnes et flexiones ad certam rationem revocavit, ex primariis notionibus secundarias, et consequentes elicit, earumque non solum cognationem, sed etiam migrationes ostendit, commentitias anomalias, quibus Grammatici omnia perturbassent, expolit, denique tenebras linguae per tot secula offusas ita discussit, ut, qua lingua nulla est neque verbis, neque formis,⁴² copiosior, eadem jam nulla reperiatur ad discendum facilior. Sed hujus rei subtiliorem et exemplis confirmandam explicationem non capit popularis scriptio. Gratulemur potius aetatis nostrae felicitati, quae, quod majores nostri optarunt magis, quam sperarunt, id non tantum in Graecis, verum etiam in Orientalibus, uno tempore et inchoatum et consummatum vidit. Etenim quod analogiae lumen Hemsterhusius linguae Graecae, id eodem tempore Orientalibus intulit Hemsterhusii civis, aequalis, condiscipulus, collega, amicus, unicus literarum, quas profitebatur, vindex, Albertus Schultensius.

Hic forsitan dicat aliquis³⁾ eorum, qui nolunt

1) inde *om.*

2) vel tribus

3) At dicet aliquis

eundem hominem pluribus rebus excellere: sit sane
 43 ita¹⁾: habuerit Hemsterhusius Graecarum literarum
 scientia parem neminem. At Latinarum certe regnum
 penes alios est²⁾. Ego vero non dubitem contendere,
 eum Latine doctissimos non solum³⁾ aequasse, sed,
 quod adjumenta quaedam haberet, nec cognita illis,
 nec usurpata, superasse. Recte vir magnus statuebat,
 Latinam linguam Graecae sic aptam et nexam esse, ut,
 qui alteram ab altera distrahat ac divellat, animi et
 corporis discidium inducere videatur. Quod cum sibi
 idoneis rationibus persuasisset, eandem Latinae, quam
 Graecae, operam dedit, atque adeo, quoniam ejus pro-
 prium erat, nihil mediocriter scire, talem Latinae,
 qualem Graecae, facultatem consecutus est. Dicam,
 quod sentio, et, ut arbitror, dicam vere. Latinae linguae
 origines nemo mortalium ante Hemsterhusium recte
 44 cognovit. Viderant Varro et alii Romani, multa ex lin-
 gua Graeca in suam venisse. Aliquanto plura, quo-
 rum origo veteres fefellisset, ex eadem lingua repe-
 tierunt Scaliger et Salmasius. Sed adhuc dubia lux
 erat. Enimvero, inventa Hemsterhusii ingenio Graecae
 linguae analogia, simul etiam Latinae ratio diluxit,
 patuitque clarissime, quod pauci magis suspicati erant⁴⁾,
 quam intellexerant⁵⁾, totam fere Latinam linguam ab
 Aeolica fluxisse. Restat, fateor, pars quaedam, quae
 invecta aliunde videatur⁶⁾. Verum aut fallor, aut
 exorietur aliquando vir doctus et ingeniosus, qui, Hem-
 sterhusiana analogia adjutus, eam quoque partem ad
 Graecam originem revocet, planissimeque demonstret,
 omnem Latinam linguam pulchrae matris Graecae pul-
 cram filiam esse.

45 Sed mittamus origines. Quantum Hemsterhusio
 praesidii esse debuit in Graecae linguae scientia ad

1) sint ista, sicut vis: 2) neminem. Sed quid de literis
 Latinis dicis? Earum certe — alios erit 3) non modo

4) quod erant pauci suspicati 5) quam intellexerant om.

6) quae per barbaras gentes invecta videatur

Latinos scriptores rectius intelligendos? Constat inter omnes, scriptores, quos diximus, maxime Poëtas, Graecam formam singulis prope verbis expressisse, et innumerabiles lepores veneresque ex Graecis fontibus nunc apertius, nunc occultius derivasse. Nec M. A. Muretus dicere dubitavit, *eos, qui Graeci sermonis expertes sint, ne Latine quidem scripta penitus percipere posse*. Jam si cogitatione tibi fingendus sit harum elegantiarum interpres, an doctiorem Hemsterhusio reperias¹⁾? Ipse vir summus sese²⁾ in Latinis intelligendis sic³⁾ a Graecis adjuvari sentiebat, ut interdum negaret, Poëtas eos, qui se totos ad Graecorum imitationem contulissent, nominatim Propertium et Horatium, Graece imperitis valde placere posse. Adeo multa, quae venustissima et exquisitissima sint, eorum sensum intelligentiamque fallere. Omnibus igitur modis bene⁴⁾ a majoribus constitutam rationem, qua utriusque linguae studium conjungeretur, tuebatur⁵⁾, ab eaque non semel descitum esse vehementer⁶⁾ dolebat. Sub ipsa Academiae incunabula Leidae bonas literas docuit Justus Lipsius, perfectus literis Latinis, Graecarum mediocriter peritus⁷⁾. Is dicere ausus est, Graecas literas homini erudito decoras esse, necessarias non item. Quod stultissimum dictum Isaaco etiam Casaubono*), quo non fuit lenioris naturae Criticus, vehementer bilem movit. Sed bonum factum, quod⁴⁷ tam perniciose literis opinio nullas radices egit. Mox enim⁸⁾ tanquam coelo missus Josephus Scaliger, cui Batavi prope omnem rectum⁹⁾ ingenii cultum, quem ex eo tempore ceperint¹⁰⁾, si grati esse velint, acceptum referre debent, Scaliger igitur cum ceteras ingenuas artes, tum Graecas literas, earumque cum La-

*) Vide Casauboni *Epistol.* 291. et 294. et *Lipsii Epist.* 356. in *Sylog. Burm. T. I. p.* 376.

1) reperire possis? 2) se 3) ita 4) tuebatur bene 5) tuebatur *h. l. abest* 6) vehementer *om.* 7) Lipsius, Latinae linguae imprimis peritus, Graece vix mediocriter actus 8) Nam mox 9) rectum *om.* 10) ceperunt

tinis conjunctionem, in his regionibus fundavit. Scalligerana disciplina per Grotios, Heinsios, Gronovios, Graevios, et alios usque ad patrum nostrorum memoriam propagata est. Tum rursus plerique literatores, Graecis vel neglectis, vel leviter delibatis, in unis scriptoribus Latinis habitare coeperunt¹⁾. Altero igitur²⁾ Scaligero opus erat, qui Musas Graecas fugam parantes sisteret, atque iterum cum Latinis artissimo foedere
 48 consociaret. Is fuit Hemsterhusius, quo bonarum literarum tutelam suscipiente, brevi tanta rerum commutatio facta est, ut Athenae in Bataviam commigrasse viderentur, nec tamen quicquam de summo literarum studio remitteretur.

Sed Latine quam doctus fuerit Hemsterhusius, etiam scribendi genus declarat, purum, emendatum, luminibus frequens, bene vinctum, inprimisque proprietatis studio et verborum delectu commendandum. Una orationi facilitas deest, non comparanda illa, nisi saepe multumque scribendo: cujus rei facultatem raro dabat Graecarum literarum Professio. In juvene, velut in laetis herbis, se profundeabat luxuries quaedam,
 49 quam postea ratio et anni depaverunt.

Hactenus virum egregium vidimus Graeciae Latiaeque monumenta ita tractantem, ut nunquam illa de manibus deponeret. Quo studio quantas³⁾ eruditionis opes sibi compararit, supervacuum sit dicere. Eas cum primum in animadversionibus ad Lucianum protulisset, homines eruditos in stuporem et admirationem rapuit, expressitque omnibus confessionem hanc, ut dicerent, nihil simile ullam aetatem in hoc genere vidisse: magnam quidem copiam in Salmasii libris esse; sed ibi temere sacco fundi, hic omnia cum acerbo delectu, prope in Mathematicorum modum, explicari.

Atque his cum ingenii, tum eruditionis fundamen-

1) delibatis, unos scriptores Latinos colere et exornare coeperunt 2) ergo 3) quam immensas

tis, tam firmis, tam alte positis, tandem Hemsterhusius verae et legitimae Critices velut aedificium superstruxit. Sed critica disciplina quomodo usus sit, non alienum fuerit, eruditae iuventuti, quae ejus vestigia persequi studeat¹⁾, paucis exponere.

Cum scriptori sive Graeco, sive Latino crisin suam impertire constituisset, primum justam cum eo familiaritatem contrahebat, hoc est, cum res ipsas, tum verba, similibus locis inter se comparatis, quanta maxima fieri poterat diligentia, cognoscebat, recte judicans, sui quemque scriptorem optimum interpretem esse, et, qui non saepius totum scriptorem uno tenore legisset, eum in emendando explicandoque turpissime labi²⁾. Tali notitia contracta, omnia ad certam rerum, sermonisque normam exigebat, difficilis, suspicax, semper verens, ne quid sibi fallaciae vel a librario, vel ab interpolatore strueretur. Tametsi quis poterat fallere illum sensum et natura sagacissimum, et multo literarum rerumque usu callidissimum? Tenebrio nobili scriptori foetum suum subjecerat? Statim fraudem certis vestigiis tenebat. Versificator magnorum Poëtarum versibus furtim interposuerat suos? Spurius obelo configebat. Librarius lectionem corruperat, vel sciolus corruptam fucarat? In promptu erant omnes veri indagandi viae.⁵¹

Sed, quamvis summam ingenii fiduciam habere potuisset, tamen Codicum MSS. fide imprimis nitebatur, et, quod hujus disciplinae expertibus mirum videatur, ex eorum vel contaminatissima scriptura pulcerrimas lectiones eliciebat. Nosse modos permutandorum in libris priscis verborum, utile putabat: posse enim tardiora ingenia talibus admniculis sublevari: sed nimiam in his diligentiam contemnebat, docens hoc etiam argumento, parum inde utilitatis redire, quod, ut quisque plurimum operae in librariorum aberrationibus⁵²

1) fuerit, in eorum gratiam, qui ejus vestigia persequenda putent

2) turpiter errare

notandis posuisset, iisque margines librorum opplevisset, ita nullam magnopere Critices laudem tulisset¹⁾. Vero Critico vim ipsius sententiae, et sermonis proprietatem bene perspectam²⁾, facile id, quod res postulet, suppeditare. Hic etiam locum habere illud Asinii Polionis: *Male eveniat verbis, nisi rem sequantur*: vel illud Horatii, ex Asiniano expressum:

Verbaque provisam rem non invita sequentur.

⁵³ Sed duos imprimis scopulos, multorum naufragiis infames, et ipse fugiebat, et alios, ut fugerent, monebat³⁾, temeritatem et superstitionem. Furorem judicabat, quod non intelligas, statim urere et secare; amentiam, aegri capitis somnia in contextum invehere, abolita veterum librorum scriptura. Nam, si hoc modo grassari liceat, brevi futurum, ut calamitas, quam Gothi et Vandali⁴⁾ bonis libris importassent, prae hac levis et tolerabilis videatur. Iccirco⁵⁾ in locis desperatis, ubi nulla ratio esset difficultatis expediendae, medicinam ab integrioribus libris exspectandam, et omnino nihil in contextu, nisi vetustarum membranarum auctoritate, movendum censebat, ne Bentlejo quidem veniam dans licentiae, quam sibi sumsit in Manilio recensendo⁶⁾.

⁵⁴ At vero, qui nullum audaciae locum daret⁷⁾, non minus repudiabat anilem religionem, quae se imperitis modestiae nomine commendare audet, et semper vulgatae, quamvis futilis et absurdae, lectionis patrocinium profitetur. Sed quae, malum! est lectio, quam tantopere jactant, vulgata? Num ex vetustis et spectatae fidei libris profecta? Num certis emendandi legibus constituta? Minime. Illa est*), quam in suo quisque libro reperit: quae, ut aliquando veteres et bonos Codices auctores habeat, saepius tamen e libris vitiosis et interpolatis, immo ex Editorum conjecturis,

*) Vide Cl. Ernesti Praef. ad Tacitum

1) invenisset   2) sermonis genium bene perspectum

3) et alios fugere monebat   4) Saraceni   5) Quamobrem

6) sibi in M. rec. sumsit   7) dabat

fluxit. Adeo, quid defendant, non intelligunt homines inepti.

Sunt alii, faciliores illi quidem in lectionibus, 55 quae e membranis ducantur, admittendis, sed iidem in Criticorum emendationibus probandis difficiles et duri. Qui cum, periculo facto, senserint¹⁾, se non esse eos, qui in critica ratione excellere possint, in eam partem deferuntur, ut omnium locorum, qui²⁾ ingenio tententur, se vindices ferant. Ac temerarios quidem confidentium ingeniorum impetus refutari, veterumque scriptorum monimenta sarta tecta conservari, quis, qui bonas literas amet, non vehementer gaudeat³⁾? Verum in hoc tam salutari instituto frequentius obtrectatio, quam aequitas et veri studium, versatur. Nec obscurae sunt talis iniquitatis caussae. Nam, ut summus homines, quanto praestabilior et magis expetenda⁵⁶ ingenii laus est, tanto impensius⁴⁾ ei invidemus. Illi igitur, cum facile sentiant, sese⁵⁾, si laus omnis ingenii felicitati⁶⁾ tribuatur, jacere, et vix honestos esse posse, statim se parant ad Criticorum inventa ratiunculis quibusdam convellenda, moliuntur, sudant, misere se torquent, ut loco depravato potius qualemcunque sensum affingant, quam felix in vero reperiendo⁷⁾ ingenium laudent. Ex qua obloquendi libidine, incredibile dictu est, quot quam durae et contortae vitiosorum locorum interpretationes manarint; si interpretationes dicendae sunt, quae scriptorem nescio quas ineptias dicere cogant⁸⁾. Tales vindicias, tantum aberat, ut Hemsterhusius probaret, ut⁹⁾ illis¹⁰⁾ doctam aliorum audaciam praeferret. Sed longe optimum et tutissimum consebat, medium sequi, quod tum a temeritate, tum a superstitione esset sejunctum.

Etsi vero vir magnus, usu sensuque edoctus, prae-

1) Qui ubi periculo faciundo deprehenderunt 2) ut omnium, quae 3) non gaudeat vehementerque laetetur? 4) vehementius 5) se 6) felicitati ingenii 7) inveniendo 8) cogunt 9) Talibus vindiciis Hemsterhusius ita offendebatur, ut 4) etiam *add.*

clare sciebat, Icaris non esse aptandas alas, hoc est, juvenes non temere ad Criticam adducendos esse, tamen sagacioris indolis adolescentes mature hujus artis veluti gustu quodam imbuebat. Quorum vires, ut erat acer et perspicax ingeniorum existimator, ante sic explorabat, primum, ut eos juberet cogitate meditateque legere illustrem aliquem veteris scriptoris locum, v. c. Livianam praefationem, vix imitanda arte conscriptam, et post, quid in tali loco maxime animum pepulisset¹⁾, quid maxime placuisset, sibi referre. Tum, ⁵⁸ ubi linguae scientiam et pulcri sensum sibi probassent, in scriptore, ad talis aetatis captum accommodato, locum demonstrabat, qui vitium haberet nemini animadversum, idque investigare jubebat. Reperta corruptela, quam reperire interdum difficilius est, quam corruptis mederi, praesertim ubi mendosa scriptura tolerabilem, nec a re abhorrentem²⁾ sensum efficiat; sed reperta corruptela³⁾, lene et blandum ab ingenio remedium postulabat. In quo ut eos, qui nullum dum Critices usum haberent, sublevaret, ipse interdum vias quasdam, quae ferre ad verum inveniendum possent, indicabat. Si rem acu tetigisses, candide plaudebat sollertiae tuae, et acerrimum laudis stimulum adhibebat: sin minus, suam ipse emendationem promebat, ut quaerendi et conjectandi finis fieret. Hac ratione usur-

⁵⁹ panda vir summus non solum discipulis suis facultatem dabat Critices cognoscendae, sed eosdem etiam consuefaciebat in legendo judicii severitatem adhibere, et semper animum, quid intelligat, quid minus, interrogare. Et miramur, ex ejus disciplina plures acutioresque Criticos, quam e cujusquam ante illum, prodidisse? Nolim singulos ambitiose commemorare. Facile, qui sint, velut propria quadam nota, intelligendi et judicandi subtilitate cognoscuntur. Unum tamen silentio praeterire non possum, germanum inprimis

1) affecisset   2) tolerabilem et a re non abh.   3) efficiat, reperta, inquam, cor.

Hemsterhusii discipulum, L. C. Valckenarium. Hic enim, quam a magistro accepit disciplinam, ante Franequerae, nunc Leidae, ita tuetur et propagat ingeniis feliciter formandis, ut, Hemsterhusio de vita sublato, nunquam defuturi sint, qui literas Hemsterhusiana ratione colant. Hic utriusque linguae analogiam, quam vir immortalis impertiit quidem discipulis, sed literis mandare neglexit, ita quasi per manus tradit aliis, ut, etiam si nemo illam literis prodat, tamen ad seram posteritatem perventura videatur.

Quemadmodum vero aliis disciplina, sic aliis profuit salubri consilio suppeditando. Libenter et ingenue fateri solebat vir summus, P. Wesselingius, hunc sibi studiorum recte instituendorum auctorem fuisse. Is Hemsterhusio collega datus, non prius Franequeram, quam in intimam ejus amicitiam venit: quae ex illo tempore tam sancte et constanter culta est, vix ut aliud par amicorum conjunctius vixerit. Erat jam tum in Wesselingio magna et incredibili studio parta doctrinae copia, sed aversus a critica ratione animus. Verum cum Hemsterhusius ei crebris sermonibus demonstrasset, nullam eruditionem, quamvis variam et copiosam, esse veram et accuratam sine critica disciplina posse, totam studiorum rationem commutavit, et post illa ipsa arte, quam ante oderat, nomen suum immortalitati commendavit.

Paullo ante de ea Critices parte, quae in depravatis corrigendis versatur, quantum satis est, disputavimus¹⁾. Sed ejusdem etiam artis est, veterum scriptorum obscuros sensus aperire: in quo, praeter vim judicandi, maxime cernitur illa nullis circumscripta terminis²⁾ eruditio. In hac autem³⁾ interpretandi ratione, quanquam alio modo, non minus vulgo, quam in illa emendandi, peccatur. Saepe et Hemsterhusii et aliorum querelas audivimus, cum dicerent, scri-

1) Paullo ante, quantum satis est, diximus de ea C. p., q. i. d. c. versatur. 2) terminis circumscripta 3) vero

ptorem¹⁾, quem quis interpretum enarrandum suscepisset, onerari iis, quae ad quemvis alium scriptorem²⁾ scribi possent, explicari, quae nemo sibi explicari velit, in difficilioribus destitui lectores, res et sententias negligi, nihil nisi loquendi formulas enarrari, et ne illarum quidem notiones ad normam, quam perfectus Criticus, J. F. Gronovius dedisset, distincte et enucleate tradi, sed temere misceri et confundi. Hemsterhusius vero ipsum scriptoris argumentum amplexus, obscuriorum locorum tenebras modo ex historia et antiquitatis memoria, modo ex temporum ratione, modo ex interiore philosophia, modo ex aliis artibus dispellebat: fontes, unde quidque haustum esset, locos aliorum⁶³ auctorum, quos scriptor, quem tractaret, vel imitando expressisset, vel in transitu respexisset, demonstrabat: exquisitior verbi aut formulae vis si enarranda esset, non ille diversarum significationum, ut ita dicam, confinia confundebat, sed tenuissima³⁾ et aliorum sensum fugientia discrimina tam perspicue accurateque⁴⁾ definiabat, ut in his etiam geometricam elegantiam facile cognosceres.

Animadversiones, quas scripsit, habent⁵⁾ beatam quandam et felicem rerum ubertatem. Nec tamen quicquam in illis alieni est, vel longius arcessiti. Omnia et apte et suo loco dicuntur; ut mirari subeat, tam longas animadversiones scribi potuisse. Sed talis copia facilis erat ei, qui omnes interiores Graeciae Latiiue⁶⁴ recessus teneret. Ne multa: habent ejus commentarii in Aristophanem, Lucianum, Xenophontem Ephesium, Hesychium, Thomam Atticistam, alios, verissimam bene interpretandi disciplinam, qua non extat exemplum perfectius. Quo vehementius et justius dolemus, Coam Venerem, Lucianum dico, ab eo non esse absolutam, omninoque pauciora, quam expectare par

1) auctorem
et certa ratione

2) auctorem

3) tenuia

4) perspicua

5) Animadversiones ejus habent [quas scripsit om.]

erat, ex tam perenni¹⁾ et inexhausto doctrinae fonte ad communem utilitatem permanasse.

Hujus rei quae caussae fuerint, cum saepenumero quaeri soleat, videor mihi reperisse²⁾ has duas. Primum vir summus tanto legendi meditandique studio tenebatur, vix ut inde avelli posset, et ad ea, quae per nimis multa, ut nobis quidem videtur, adversariorum volumina sparserat, digerenda traduci. Ne 65 ipse quidem diffitebatur, se ad labores, praesertim jussos, quibus sibi liquida illa meditandi voluptas eriperetur, paulo esse tardiozem. Deinde cum nihil, nisi quod omnibus numeris expletum esset, a se exire vellet, majorem posteritatis, quam aetatis suae, ducens rationem³⁾, lapsus est, ut fere solent excellentissimi quique artifices, in quandam calumniam sui, ut, quantumcunque adhibuisset curae et studii, tamen nihil satis putaret. Ita, quod Plinius de Protogene, pictore, dicit, *in summa artis intentione minor erat fertilitas*. Huc accedebat, quod, quamcunque rem tractandam sumsisset, eam ita excutere, et cum pulvisculo exhaurire studeret⁴⁾, ut, qui posthac idem agere institueret, omnem sibi materiam praereptam fateretur⁵⁾. Qui 66 bus de caussis⁶⁾ memoriae suae, fidissimo ceteroquin omnium, quae semel legisset, audivissetve, custodi, irasci solebat, si vel leve quiddam, quod eodem pertineret, sibi post editum librum suppeditaret.

Fuerunt, quibus in Luciano ornando nimis cunctatus videretur: a quibus petimus et quaesumus, ut ejus cunctationem comparent cum alterius⁷⁾, qui post ad eundem scriptorem edendum accedere ausus est⁸⁾, festinatione. Reperient profecto, illum cunctando rem restituisset, hunc⁹⁾ festinando perdidisse.

Ille autem tot vigiliarum et tot annorum fructus

1) e perenni [tam om.] 2) fuerint, saepe numero quaeri solet. Equidem mihi videor reperisse 3) majorem habens posteritatis, quam praesentis aetatis, rationem 4) studebat
5) inveniret 6) Quamobrem 7) aliorum 8) ausi sunt
9) hos

67 si minus publice apparuit, non tamen iccirco¹⁾ vel exiguus esse, vel periisse existimandus est. Nam vix ullus sive Graecus sive Latinus scriptor est, in cujus margine non tales emendationes, quales a principe Criticorum proficisci par erat²⁾, notarit. Pleni sunt castigationum, ut paucorum recensione defungar³⁾, Aristophanes, Oratores Attici, Theocritus, Apollonius Rhodius, Harpocratio: pleni ex poetis Latinis, Propertius, Manilius, Valerius Flaccus. Hinc igitur praesidia, hinc ornamenta editionibus a se curandis petant Critices studiosi. Neque verendum est, ne talis thesaurus in dominos literarum rudes incidat, aut dissipatus pereat. Adhuc illum integrum servat Franciscus Hemsterhusius, unus ex tribus filiis superstes, 68 paterni ingenii, animi, et oris imago, qui philosophiam et mathematicas artes cum antiquitatis eruditae⁴⁾ scientia ita conjunxit, ut, qua laude magis excellat, difficile sit existimare. Sed idem inusitata liberalitate totum illum thesaurum Bibliothecae publicae Leidensi, post fata sua, donare constituit, jam nunc fidem suam per me omnibus ita astringens, ut haec publica voluntatis declaratio testamenti vim habere possit. Sic facere decebat filium, qui nobis patrem cum aliis virtutibus, tum animi magnitudine reddit.

Satis multa de Hemsterhusii ingenio et doctrina diximus. Nunc animum contemplemur, utrique facultati vel parem, vel superiorem. Nec alienum est, qui 69 Critici nostri animus et mores fuerint, quaerere, praesertim cum de Criticorum moribus ea inveteraverit opinio, ut nullum eruditorum genus ferocius, truculentius, magisque contentiosum habeatur. Equidem negare non possum, tales et olim fuisse, et fortasse⁵⁾ etiam nunc esse. Addo etiam, ridiculas istorum pugnas de verbis et parvi momenti rebus Criticam non leviter infamasse. Veruntamen quis tam iniquus iudex est, ut

1) idcirco
tum nomen

2) proficisci debebant
4) eruditae antiquitatis

3) ut paucos tan-
5) forte

hominum vitium ad artis contemtionem¹⁾ trahat? Nisi vero Jurisprudencia contemnenda est²⁾, quod inter Jurisconsultos rabulae, aut Medicina, quod inter Medicos circulatorios reperiantur. Nolim hujus opinionionis levitatem cum pari conjunctam iniquitate, pluribus³⁾ verbis refellere. Sunt Hemsterhusii mores optima Criticorum apologia. Cujus enim famam et exi-⁷⁰ stimationem ille unquam scriptis suis laesit? Cujus dissensionem⁴⁾, in tanto doctrinae fastigio, non facile ac leniter tulit? Ne tum quidem, cum res et locus postularent, superbiam maximis meritis quaesitam sum-⁵⁾ sit⁵⁾. Quid? tantum abfuit⁶⁾, ut aliorum errores exagitaret, ut stultos etiam patientius ferret, quam necesse videretur. Erat Theologus⁷⁾, qui saepe in circulis, ipso praesente, Pindaros, Sophocles et Demosthenes, quos nunquam legerat, loqueretur, eosque velut in lance positos modo tolleret iudicio suo, modo deprimeret, omninoque, ut in Latinorum proverbio est, spectante Roscio, gestum in scena ageret⁸⁾. Cum Joannes Albertus, et⁹⁾ ceteri, qui aderant, intentis in Hemsterhusium oculis¹⁰⁾ exspectarent, ut hominis vanitatem et impudentiam comprimeret¹¹⁾, ille ne verbum⁷¹ quidem. Cur enim, dicebat, hunc minus patiar ingenio suo frui, quam alios, coram me et Schultensio, in pari inscitia, de pulpitis jactantes Graecarum et Orientalium scientiam literarum¹²⁾?

Sed non est, quod magnopere miremur aut aliorum intolerabilem fastum et superbiam, aut hujus amabilem humanitatem. Illi enim¹³⁾ ex his studiis nullum, nisi eruditionis, fructum petunt: cujus vis quae potest esse in animum et mores? Hic non unam eruditionem, sed imprimis vitae et morum elegantiam, omni-

1) contemtum 2) contemni debet 3) levitatem et iniquitatem pluribus 4) dissensum 5) sumebat 6) aberat 7) Theologus *om.* 8) omninoque — in scena ageret *om.* 9) Ioannes Albertus, et *om.* 10) intentis in eum oculis 11) ut stolidam hominis vanitatem comprimeret 12) quam concionatores sacros, qui coram me — inscitia, iactant Gr. et Or. sc. literarum? 13) Nam illi

noque veram sapientiam inde sibi hauriendam ducebat. Ac morum quidem venustas non solum per ejus ⁷² libros fusa est, sed etiam in sermonibus, omnibusque vitae actionibus ita lucebat, ut non tam sibi et Musis vixisse, quam inter fortunatos beatosque¹⁾ homines aetatem egisse videretur. Sermo familiaris etsi tam accuratus et eruditus erat, ut meditatum diceres, tamen nihil habebat affectationis molestae. Immo haec gravitas temperabatur incredibili humanitatis festivitatisque condimento. Nam et ipse naturae vi abundabat sale atque urbanitate²⁾, et praeterea omnem leporum et facetiarum florem ex antiquis et novis scriptoribus libarat. Itaque vix alium ex eruditorum ordine vidimus, cujus consuetudo a principibus etiam viris impensius³⁾ expecteretur. Non habet patria proceres illustriores, prudentiores, et bonis artibus ad omnem humanitatem ⁷³ magis excultos, quam fratres, Guilielmum et Carolum Bentinckios. Atqui illi fateri et prae se ferre non dubitant, se nunquam, nisi meliores aliqua parte et doctiores, ab Hemsterhusio discessisse. Ac nescio, majorine gloriae sit Hemsterhusio, Bentinckiiis placuisse, an Bentinckiiis, Hemsterhusii virtutes intellexisse.

Animus ejus erat, qualem esse oportebat⁴⁾ tot sapientum praeceptis conformatum⁵⁾, unius verae et solidae virtutis admirator, contemtor rerum fluxarum et humilium. Roboris quantum in eo fuerit, hoc documento cognoscere licet. Venerant ad eum Franequeram nobilissimi e primaria gente Wassenaria hospites, biduum hilare sumturi. Cum omnes accubuisent, animis ad laetitiam remissis, ecce, literis fit certior, filium summae spei, Jacobum, qui sibi decus ex militia navali petebat, procul a patria morte immatura⁶⁾ periisse. Quid ille? Vultu nihil mutato

1) et beatos   2) ipse sale atque urbanitate abundabat
 [naturae vi om.]   3) vehementius   4) qualis esse debebat
 5) conformatus   6) immatura morte

seponit literas, simulat hilaritatem, acerbissimumque dolorem per biduum pectore premit, quod jucunditatem, cui se hospites dederant¹⁾, muliebri et nihil profutura ejulatione contaminari nolebat. Tali constantia germanus ille Socraticae disciplinae alumnus, Xenophon, nuntiata²⁾ inter sacrificandum filii Grylli morte, luctum distulit, dum solemne sacrificium peregisset.

Ostentationem et inanem pompam oderat cum in reliqua vita, tum in docendo; ut exteri, qui ad ejus lectiones venissent, vix crederent, hunc esse illum⁷⁵ Hemsterhusium, de quo tot ac tanta praedicari audivissent. Famae et magnae de se opinionis prope negligens erat, minime omnium curans plausum vulgi³⁾, cui propterea⁴⁾ paene ignotus vixit. At⁵⁾ quo minus gloriam venabatur, eo magis ad eum sponte veniebat⁶⁾. Quis enim nescit, omnes omnium gentium eruditos una voce, una sententia regnum in literis ad ipsum detulisse?

Prudentia, dubito, an unquam major et praestantior fuerit in ullo homine erudito. Credebat Epicarmo, nervos et artus prudentiae esse, non temere credere, tenebatque, si quis alius, artem difficillimam tacendi suo tempore, et loquendi. In consilio capiendo cautus,⁷⁶ consideratus, et si quaeris, lentus: quippe omnes in utramque partem rationes videbat, et magno judicio ponderabat: sed idem, ubi semel quid decrevisset, constans et firmus. Alienus a suspicionibus: sed idem latebrarum, quae in animis hominum sint⁷⁾, sagacissimus explorator.

Sed prudentia, quae vitam privatam attingit, si in eo summa et singularis fuit, forsitan⁸⁾ minus mirum videatur. Unde vero ille, qui nullam reipublicae partem attigisset, tantam hauserat rerum civilium scientiam? Nempe cum eam non experiundo sibi comparare

1) quod hospitem jucunditatem   2) nunciata   3) negligens erat, et minime omnium curabat laudem vulgi   4) idem
5) Sed   6) confuebat   7) sunt   8) fortasse

posset, usus et experientiae vicariam adscivit philosophiam, imprimisque omnis priscae et recentioris aetatis historiam. Ex qua virtute Academia Batava uberrimum fructum tulit. Nactus enim amplissimum theatrum, in quo civilis illa prudentia spectaretur¹⁾, foederatorum Belgarum historiam nova et inusitata ratione tradere coepit. Indagabat veras causas, ex quibus res gestae penderent, remotis simulationum involucris, quibus tegerentur; consilia principum et populorum cur bene, cur secus cecidissent, explicabat; quid expetendum, quid fugiendum esset, demonstrabat; efficiebatque adeo, ut disciplina sua prudentiae civilis magistra et esset et haberetur. Inprimis heroum Batavorum ingenia et mores tanto artificio pingebat, ut non literarum Professore, sed Polybium aut Tacitum cathedrae impositum dixisses²⁾.

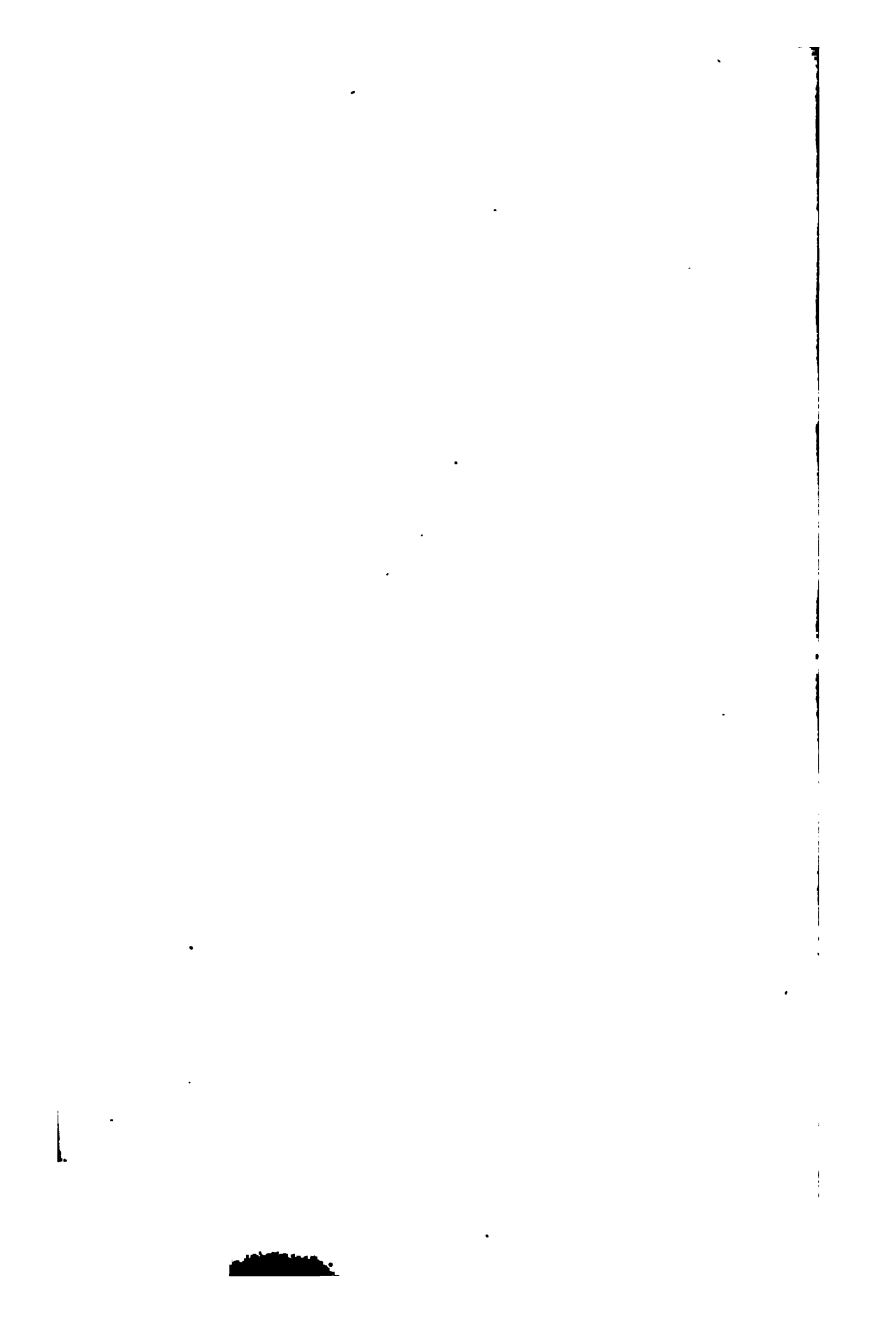
⁷⁸ Tali ingenio, doctrina et sapientia fuit Hemsterhusius, cujus similem Criticum nos haud vidimus; posteri ut videant, bonarum literarum causa vehementer optamus.

FINIS.

---

1) spectari posset

2) putasses

ANTHIMI

DE OBSERVATIONE CIBORUM

EPISTULA

AD

THEUDERICUM REGEM FRANCORUM.

ITERUM EDIDIT

VALENTINUS ROSE.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI

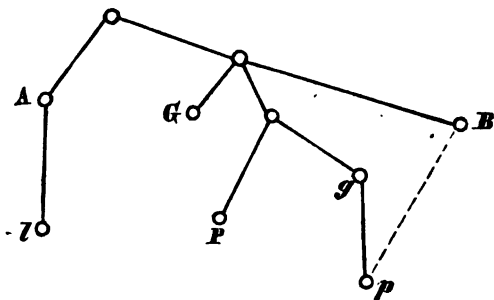
MDCCLXXVII.

LIPSIÆ, TYPIS B. G. TEUBNERI.

De Anthimo medico Graeco Gothorum amico olim egi in *Anecdosis Berolini editis* (t. II. p. 43—62). scripsit is sermone latino quidem sed ad vulgarem usum declinante de diaeta libellum ad Francorum regem Theodoricum (511—534), magni Theodorici († 526) legatus ipse idemque medicus (ante Elpidium ultimosque regis annos, de quibus Procop. Goth. I, 4 cf. Sirmond. not. ad Ennod. ed. Par. 1611 p. 39—40) fere septuagenarius (c. a. 515 i. e. inter annos 511—526). quam epistolam multis inter Francos exemplaribus exaratam atque etiam Isidoro cognitam (20, 2, 29 et 31 ex Anth. ep. 34) barbarorumque librariorum ante Carolum usu perinde corruptam, postea autem neglectam, immo a saeculo inde duodecimo paucis quibusdam doctisque viris intervisam, attamen historiarum non minus quam linguarum amatori memorabilem, insigne scilicet aevi documentum, scriptorum codicum ope numero sex (collectorum collatorumque ab a. 1855 ad a. 1867) primus edidi anno 1870. quibus in hac altera editione iam septimus accedit codex S. Galli 878 a Gustavo Scherer monstratus in catalogo a. 1875 emisso (p. 308). in quo recensendi negotio id quidem difficillimum et nunc est fuitque olim eritque in posterum quomodo inter nativam auctoris barbari fortuitamque scriptorum et adiectam recte dignoscatur. ceterum qui unus mecum me inscio hoc saeculo noverat Anthimum vir inter paucos memoriae venerabilis Mauricius Haupt, is licet in academia Berolinensi olim disputasset, scripti tamen nihil de eo reliquisse dicitur.

Berolini d. 16. m. Junii 1877.

V. R.

{ *A* = cod. Lond. Sloan. (Ayscough) 3107 (ch. saec. XVII ex codice nunc deperdito saeculi IX quam accuratissime exscriptus)

{ *G* = cod. S. Galli 762 (saec. IX).

{ *B* = cod. Bamberg. L. III. 8 (saec. IX in breviorum textum contractus).

{ *g* = cod. S. Galli 878 (saec. XI: p. 352 „Incipit epistola antimi medici viri illustri ad titum imp. et ad theodericū regē francorū“ — sicut in cod. *P* Anecd. II p. 60).

{ *P* = cod. Paris. ol. S. Victor. 608 (saec. XII).

l (ex *A*) = cod. Lond. Harl. 4986 (= 5294: saec. XI).

p (ex *g* et *B*) = cod. Prag. XIV. A. 12 (membr. saec. XIV/XV).

Series titulorum

sec. cod. S. Galli 762

(de reliquis v. Anecd. II, 51 et infra Adn. ad p. 18, 6).

Praefatio.

De pane 1.

De carnibus 3—13:

vaccinis 3 (12 20)

vervecinis 4 (17)

agnellinis 5

de haedis 5

cervinis 6

de hinnuleis 7

de capreolis 7

aprunis 8

deporco domestico 9(16 18 19)

de lactantibus 10

de bubus 11 (12 17)

leporinis 13.

De larido 14.

De cervisa (medo aloxino) 15.

(De certis quibusdam partibus

animalium) 16—21:

renibus 16

ventre 17 (20)

vulva 18

sumine 19

ficato 21

De avibus pastis 22—24:

fasianis 22 (38)

anseribus 22 (37)

gallinis vel pullis 23 (33)

pavonibus 24.

De agrestibus avibus 25—33:

turturibus 25

sturnellis 26

gruibus 27

perdicibus 28

columbis 29

passeribus 30

ficetulis 31

anatibus 32

ave tarda 33.

De isicio, afruto, ovis 33 34

35—38. (De bolitis 38.)

De piscibus 39—47:

tructa 39

perca 39

lucio 40

esoce 41

platensi 42

solea 42

anguilla 43

trucantis 44

teconibus 45

cracatio 46

naupridis 47.

De pectinibus et ostreis 48

(33) 49.

De oleribus 50—62:

malva 50

beta 50

porro 50

caulibus 50

- lactucis 51
intubis 51
napis 52
pastinacis 53
asparagis 54
apio 55
coriandro 55
aneto 55
porrionibus 55
cucurbitis 56
cucumeribus 57
melonibus 58
atriplicibus 59
radicibus 60
alio 61
cepis 62.
- De leguminibus 64—74:
de tisanis et polenta 64
faba 65 (74)
cicere (piso 66 = cicere 68)
lenticula 67
fasiolo 69
oriza 70
- milio 71
panico 71 — reliquis 74.
- De lactibus 75 76
butiro 77
oxygala 78
caseo 79—81
simila 82.
- De pomis 83—94:
citoniis 83
melis 84
prunis 85
persicis 85
cerasiis 85
moris 86
ficis 87
castaneis 88
avellanis 89
amigdalibus 90
pistaciis 91
dactulis 92
caricis 93
uva passa 94
omfacio 94.

• De interpolatis in *G* (*B*) capitulis
2 72 73 aliisque additamentis vid.
Anecd. II p. 51.

Incipit

epistula Anthimi viri inlustris comitis et legatarii ad gloriosissimum Theudericum regem Francorum de observatione ciborum.

Qualiter omnes cibi comedantur ut bene digerantur et sanitatem praestare debeant, nam non infirmitatem stomachi nec anxietatem humani cordis, rationem observationis vestrae pietati, secundum praecepta auctorum medicinalium, ut potui vobis exponere profuturam generaliter procuravi: quoniam prima sanitas hominum in cibus congruis constat, id est si bene adhibiti fuerint, bonam digestionem corporis faciunt, si autem non bene fuerint cocti, gravitatem stomacho et ventri faciunt, etiam et crudos humores generant et acedias carbunculos et ructus graves faciunt. exinde etiam fumus in capite ascendit, unde scotomaticis et caligines graves fieri solent. etiam et ventris corruptela ex ipsa indigerie fiet, aut certe desursum per os vomitus fit, quando stomachus cibos crudos conficere non potuerit. si autem bene praeparati fuerint cibi, digestio bona et dulcis fiet et humores boni nutriuntur. in hoc enim prima sanitas constat. ita et qui se taliter voverint observare, aliis medicaminibus non indigebunt.

similiter et de potu tantum oportet adhibere quantum cum cibus concordat. ceterum si plus praesumptum fuerit et maxime frigidum, stomachus ipse infrigidatus nihil praevallet. unde etiam corruptela nascitur et illa quae superius diximus. unum tamen exemplum suggerimus: quomodo in

fabrica domus parietis si calcem et aquam quis tantum temperaverit quantum ratio poscit ut spissa sit ipsa mixtio, proficit in fabrica, et tenet, si autem satis aqua missa fuerit, nihil proficit, sic et in cibis vel potu ratio debet
5 agnosci. ergo et sicut supra diximus prima sanitas ex cibis bene coctis et bene digestis constat.

nam si quis dicat: homo in expeditione positus vel iter agens longum quomodo potest se taliter observare? et ego suggero: ubi focus est vel vacat quae praedicta
10 sunt fieri debent. nam si necessitas exegerit carnes vel alia crudiora manducare, non ad nimietatem sed parcius. sed quid plus, quoniam ab antiquis dictum est „omnia nimia nocent“. nam et de potu, si quis caballicando et in labore festinando amplius potum praesumpserit, commo-
15 vendo se in equo vexabitur, et in ventre peiora nascuntur quam de cibis.

sed forte dicitur mihi: quare gentes aliae crudiores carnes manducant et sanguinolentas, et sani sunt? et licet nec illi omnino sani sint, quia ipsi sibi medicinas faciunt
20 — cum male sibi senserint, ustulant se foco in stomacho et ventre et per alia loca, quomodo caballi furiosi ustulantur — tamen et inde reddo rationem. illi unum cibum manducant, sicut lupi. nam non multos, quia non habent nisi carnes et lactes et ipsud quod habuerint manducant.
25 et videntur esse sani de paucitate ciborum. nec non de potu est quando habent, est quando longo tempore non habent. et paucitas ipsa videtur ipsis sanitatem praestare. nam nos qui diversis cibis et diversis deliciis et diversis poculis nos angimus, necesse habemus nos gubernare taliter
30 ut non pro nimietate adgravemur, sed magis parcius agentes sanitatem obtineamus. si quis vero delectatus fuerit cibum qualemcunque manducare, sed in primo bene factum cibum praesumat, et de aliis rebus parcius ita ut lucretur hoc quod primum accepit et bene digerat. propterea diligenter
35 constat observare quae a nobis suggesta sunt auxilio divinae maiestatis et domini nostri Jesu Christi, a

cuius . . . . longiorem vitam et praecipuam sanitatem.

Rationem ergo diversorum ciborum quemadmodum uti debeant secundum praecepta diversorum auctorum, ut potest
1 intellectus noster habere, suggerimus. in primis panem 5
nitidum bene fermentatum et non azimum sed bene coctum
comedendum et ubi locus fuerit cottidie calentem, quia
tales panes melius digeruntur. nam si non bene levatus
fuerit, satis gravat stomachum.

(2)8 De carnibus vero vaccinis vaporatis factis et in so- 10
dinga coctis utendum. etiam et in iuscello, ut prius ex-
bromatas una unda mittas, et sic in nitida aqua quantum
ratio poscit coquantur ut non addatur aqua, et cum cocta
fuerit caro, in vaso mittis acetum acerrimum quantum
mediam buculam, et mittis capita porrorum et puleii mo- 15
dicum, apii radices vel feniculi, et coquatur in una
hora, et sic addis mel quantum medietatem de aceto vel
<quam> quis dulcedinem habere voluerit. et sic coquas lento
foco agitando ipsam ollam frequenter manibus, ut bene
ius cum carne ipsa temperetur. et sic teris piperis grana 20
L, costum et spicam nardi per singula quantum medie-
tatem solidi, et cariofili quantum pensat tremissis I. ista
omnia simul trita bene in mortario fictili, addito vino mo-
dico et cum bene tribulatum fuerit, mittis in ollam et
agitas bene, ita ut antequam tollatur de foco, modicum 25
sentiat et remittat in ius virtutem suam. ubi tamen fuerit
mel aut sapa vel caroenum, unum de ipsis sicut superius
continetur mittatur, et in buculari non coquatur, sed in
olla fictili: meliorem saporem facit.

4 vervecinae vero carnes et si frequenter utantur aptae 30
sunt, et in iuscello simplici, et in assatura ut delonge a
foco coquantur. nam si proxima fuerit foco, ardet caro
deforis et deintus devenit cruda et potius nocet quam
iuvat. sed ut dixi delonge et diutius. quomodo vaporata
sic deveniat, et sales cum vino mixti quando assatur 35
cum pinna diffundantur.

agnellinae vero carnes aut de haedis optimae sunt, qua- 5
liter volueris, aut vaporatas aut elixas in iuscello. etiam
et assae bonae sunt.

cervinae vero carnes elixae et vaporatae accipiuntur, 6
5 sed interdum utendae. assaturae vero si de novello fuerint
cervo, bonae sunt. nam si de vetusto cervo, graviore sunt.

carnes de hinnuleis vero et de capreolis et ipsae con- 7
gruae sunt. quando novellae fuerint, meliores sunt.

aprunae vero quanto recentiores fuerint, leviores sunt, 8
10 sed elixae utendae. et assaturae si fiunt, ut longe a foco
et diutius, quomodo de vervecinis indicavimus.

de porco domestico et elixae et assatae. quanto tamen 9
recentiores sunt, tanto leviores sunt, et aptae ad dige-
stionem. praeterea de lumbis porcellinas expedit assas
15 manducare, quia aptae sunt et bene conficiuntur, ita ut
sale in aqua soluto cum pinnis quando assantur tangantur.
et si duriores quando manducantur fuerint, melius est,
sic tamen ut in sale puro intingantur. nam liquamen ex
omni parte prohibemus. lactantes vero satis apti et con- 10
20 grui elixi, vel in iuscello, et assi in furno ut non grandis
sit vapor et ne satis ustulentur sed magis ut deveniant
quasi vaporati. et inde intingendo in oximelle simplici ad
horam facto ut duae partes de melle et una pars de aceto
adhibeatur, et sic coquantur in vaso fictili, et sic intin-
25 gantur carnes ipsae quando manducantur.

de bubus vero qui teneriores sunt sic apti sunt. caro 11
ipsa sumatur elixa vel vaporata. et si delectatus fuerit
quis, assas comedere potest, ut longius a foco assentur.
tamen non bene accipiuntur.

30 carnes vero vaccinae vel bubulinae insalatae non sunt 12
congruae, nisi necessitas exegerit ut sumantur, quia pin-
guedo de ipsis carnibus de sale defluit, et deveniunt sic-
cae ipsae carnes et non bene conficiuntur.

leporis vero si novelli fuerint et ipsi sumendi in dulci 13
35 piper habente, parum cariofli et gingiber, costum et spicam
nardi vel folium.

14 De larido vero, unde non est qualiter exire delicias Francorum, tamen qualiter melius comedatur ad horam expono. si assatum fuerit ad horam quomodo bradones, pinguamen ipsum defluit in foco et laridum devenit siccum et qui manducaverit laeditur, nam non iuvatur. etiam et 5 malos humores generat et indigestionem facit. sed elixatum laridum et refrigeratum si manducatur melius iuvat et ventrem constrictum temperat, et bene digeritur. sed bene debet elixari. certe si de perna, plus debet coqui. de cute vero ipsa nihil praesumatur, quia non conficitur. 10 frixum vero laridum penitus non praesumendum, quia satis nocet. pinguamen ipsius laridi quod in cibo aliquo supermissum fuerit vel super olera ubi oleum non fuerit, non nocet. nam illa frictura penitus non expedit.

• de crudo vero larido quod solent ut audio Franci 15 comedere, miror satis quis illis ostendit talem medicinam ut non opus habeant alia medicina. qui sic crudum illud manducant, quia beneficium grande est et pro antidoto sanitatem illis praestat, beneficio ipsius quia ita omnia viscera quomodo medicamento bono et si qua vitia sunt 20 in visceribus vel intestinis per ipsum sanantur, et si lumbrici vel tineae adnatae fuerint, expellit hoc. nam et ventrem temperat, et quod illis melius est, per istum cibum saniores aliis sunt. nam ut exemplum magnum dicatur, ut credatur quod diximus, tota vulnera quae foris aut in 25 corpore nata fuerint vel de plaga facta, laridum crassum adpositum adsidue et purgat putredinem vulneris illius et sanat. sic enim et ad interiora viscera poterit prodesse, sicut superius diximus. ecce quale beneficium in larido crudo, et quod medici cum medicamentis vel potionibus temptant 30 sanare vel emplastris curare, de larido crudo Franci sanant.

15 Cervisa bibendo et medus vel aloxinum quam maxime omnibus congruum est ex toto. quia cervisa quae bene facta fuerit rationem habet et beneficium praestat sicut tisana quam nos facimus alio genere. similiter et de medo 35 bene facto ut mel bene habeat, multum iuvat.

Renes de porco penitus non expedit manducare, nisi 16
latera ipsorum, quia ipsa sunt congrua et bene digeruntur.
nam renes de nullo animale manducentur.

de ventre vero bovis vel vervecis auctores iubent man- 17
5 ducare, praeter illa quae sunt spissa. sed elixa, nam non
assa.

vulva porcina et ipsa optima est, sed elixa. 18

sumen porcinum et ipsud bonum est et frixum et 19
elixum.

10 de vacca tenera venter elixus congruus est. laridum 20
vero in fartalia missum interdum permittimus comedere.

de ficato porcino frixo penitus non expedit nec sanis 21
nec infirmis. sani tamen si voluerint, sic manducent. inci-
sum bene in craticula ferrea quae habet latas virgas, un-
15 guatur aut de oleo aut de uncto, et sic in subtilibus •
carbonibus assetur ita ut crudastrum sit, et calens ipsum
manducent cum oleo et sale et coriandro minutato desuper.

De avibus vero, hoc est fasianis pastis et anseribus, 22
quia pascuntur, pectus illorum congruum est tantum, quia
20 carnem albam habet. ipsa magis expedit. nam posteriora
ipsorum non praesumantur, quia gravant stomachum, quia
non est illa sagina naturalis sed adiecta.

gallinae vel pulli pinguiore, qui non tamen saginan- 23
tur, congrui sunt ita ut hiberno tempore ante biduum
25 occidantur, nam aestivis diebus ante seram tantum. qui
capriati facti melius comeduntur, maxime pectora ipsorum
et ascellae, quia ista meliores humores et sanguinem bo-
num nutriunt. nam posteriora omnium avium sanis qui-
dem hominibus apta sunt, et ista et omnia. nam auctores
30 ista <quaerunt> quae sunt praecipua membra inter diversa
genera ad viros deliciose viventes et diversa ciborum su-
mentes: pro ipsis exposita est ista ratio, praeterea illis
qui infirmiores sunt corpore. nam inter diversa bona
commixta in prandio si unus cibus non congruus et cru-
35 dior fuerit, illa alia bona dissipat et non bonam digestio-
nem permittit ventrem habere. supra scriptae vero aves

in iuscello bene coctae congruae sunt, et si vaporatae ad horam occisae, bene tamen coctae, aptae, etiam et assae ut delonge a foco cautius assentur.

14 de pavonibus vero si fuerint illi maxime qui sunt seniores, ante V aut VI dies occidantur, et caprientur bene 5 qui tales carnes habent, et in vino missi aut singulatim in iuscello cocti sumantur, ita ut qui delectatur mel modicum et piper mittat in ipso iuscello, postea cum coctum fuerit. minores vero pavones vel teneriores ante unam diem aut biduum occidantur. 10

15 De agrestibus vero avibus turtures quidem qui saginantur in domo scitur ab omnibus graviores sunt, quia miseras carnes habent et melancholicum humorem generant, nisi forte pro desiderio aliquis interdum sumat. in campis vero qui nascuntur elleborum herbam quae latine 15 dicitur veratrum, ipsud manducant et persecuntur, sicut auctores nostri dicunt. quod si quis adprehenderit agrestem turturem et de illa herba ipsum contigerit manducasse et aliquis de ipso comederit, grande periculum patitur, et usque proxime mortem hominem adducit ita ut 20 ignoscens aliquis putet venenum se ab aliquo accepisse, in tantum ut et corruptela ventris nimia subsequatur, aut certe vomitus ita ut partem faciei constringat. istud et ego in tempore meo probavi in provincia mea. in villa duo rustici sic ad horam captum comederunt, et ita illis 25 contigit, et unus illorum sanguinem deiusum produxit nimium et periclitatus est usque ad mortem. remedium, ergo istius rei vinum vetus et oleum tepidum adsidue dare illis bibendum, ut possit illud venenum contemperari.

16 nam de sturnis adserunt auctores cicutam herbam plus 30 amare et comedere quam alias herbas. unde contigit illis comestis ad gravitatem perducere.

17 carnes vero de gruibus interdum pro desiderio <prae-sumantur> quia et ipsae nigras carnes habent et melancholicum humorem generant. 35

18 perdices bonae sunt, maxime pectora ipsarum. coctae,

nam <non> assae. praeterea illis congruae sunt qui fluxum
ventris patiuntur vel disentericis, ut elixae bene sint in
aqua pura sine ulla conditura. et si potest fieri, nec sale
mittendum nec oleum, nisi unum fasciculum de coriandro,
5 et coquantur cum ipso. pectus tantum comedatur, si po-
tuerit sine sale, sin vero, intingatur in sale.

columbi agrestes non sunt congrui. de domesticis vero 29
columbis pipiones ipsorum apti et boni et sanis et infirmis
et cocti et assati maxime. cum assantur, de salimuria
10 lene tangantur. de passeribus qui in parietibus nutriuntur, 30
pultos ipsorum bene assos aut elixos praesumere <bonum
est>. ficetulae et ipsae bonae et aptae sunt. vel alia genera 31
aucellarum quae albas carnes habent praesumantur. anates 32
et ipsae teneriores sunt. interdum praesumatur pectus
15 illarum. avis quae dicitur tarda bona est, sed puto hic 33
non haberi.

Isicium vero quod de gallinis vel pullis fit, tenerius
magis fiat quam durius, ut de ovo plus mittatur. nam si
durius fuerit, non digeritur, sed corruptelam ventris ge-
nerat. si autem tenerius fuerit, et bene conficitur et
20 bonos humores generat.

Afrutum graece quod latine dicitur spumeum, quod de 34
pullo fit et de albumine de ovo. sed multum albumen
ovorum mittatur, ita ut quomodo spuma sic deveniat opus
25 ipsud afruti, quod desuper iuscello facto et oenogaro in
gavata componatur quomodo monticulus. et sic gavata po-
nitur in carbones et sic vapore ipsius iuscelli coquatur
ipsud afrutum. et sic ponitur in medio missorio gavata
ipsa et superfunditur modicum merum et mel, et sic cum
30 cocleari vel novella tenera manducatur. tamen solemus et
de pisce bono in ipso opere admiscere aut certe de pecti-
nibus marinis, quia et ipsi optimi sunt et satis apud nos
abundant. et de ipsis puris pectinibus fient sphaerae niveae.

De ovis gallinarum quantum plus quis voluerit prae- 35
sumat, sorbilia tamen, et sale modicum mittendum. et si
ieiunus quis accipiat quanta potuerit, ad virtutem proficit

- corpori melius quam alter cibus et sanis hominibus et infirmis. ita tamen fiant ut in tepida aqua mittantur, vel maxime in frigida, et sic coquantur lento foco, aut in carbonibus paulatim calefiant. illa aqua sic penetrat intus. nam si in ferventi aqua missa fuerint, albumen coagulatur 5 et mediolum illud tarde sentit et devenit intemperatum, et qui sic accēperit nocetur. nam sicut superius dixi si ita fuerint facta, bene conveniunt. et tamen semper cocus agitet cum spatula. tamen recentiora ova meliora sunt.
- 36 dura vero ova aut ex casu quomodo in impensa ponuntur, mediolum tantum praesumatur. nam albumen durum factum non conficitur penitus, sed et corruptelam generat ventri, et non iuvat sed magis nocet. cavendum ergo omnino albumina ovorum dura facta: mediola ovorum etiam sorbilia facta plus congrua sunt corpori, sicut 15 auctores docent.
- 37 anserina vera ova sani homines comedent, tamen et ipsa plus sorbilia. nam et ipsa si dura fuerint, illud albumen graviter nocet.
- 38 fasianina ova bona sunt, sed meliora gallinacia. 20 Omne genus boliti grave est et indigestum. mussiriones vero et tuferae meliores ab aliis bolitis sunt.
- 39 De piscium ratione qui in his partibus sunt, tructa et perca aptiores sunt ab aliis piscibus.
- 40 lucius piscis et ipse bonus. operi vero quod de ipso 25 fit spumeo albumen de ovo sic misceatur ut modice tenerum sit quam durum, et comestum non nocet.
- 41 de esoce vero quando recens fuerit comedatur. si de pluribus diebus fuerit, gravat stomachum. praeterea si salsi sunt, graves sunt et malos humores nutriunt. cutis 30 vero esocis ipsius quomodo frixus fuerit, penitus non manducetur, quia graviter nocet.
- 42 platenses vero vel soleae unum genus est. quae bonae et congruae sunt elixae in sale et oleo. quae etiam et infirmis satis conveniunt. 35
- 43 anguillae vero quae in glarea aspera vel in saxosis

nascuntur, meliores sunt quam illae quae in limosis locis vel lutosus nascuntur. assae ita ut capellentur partes et sic in brido assentur aptiores sunt quam elixae, ita ut in salimuria tangantur dum assantur, ut magis durior fiat 5 caro ipsa.

trucanti illi minuti pisciunculi assi vel frixi apti sunt 44 pro fastidio.

tecones dicuntur esse filii esocum, tamen ipsi boni 45 sunt et sanis et infirmis elixi in sale et oleo.

10 de pisce cracatio caro fortior est. sani homines pos- 46 sunt manducare.

naupridas uero nec nominare nec sanis nec infirmis 47 hominibus, quia malam carnem habent et melancholicam, ita et graves et malos humores et sanguinem nigrum 15 nutriunt et causas malas generant. omne vero genus piscium comedatur recens. nam si oluerint, satis graviter possunt nocere.

Pectinis optima caro elixi facti et assati in testa sua, 48 et opera inde fient. et congrui sunt et sanis et infirmis, 20 sed tamen et ipsi si recentes fuerint.

ostrea vero necesse habetur pro desiderio permittere 49 interdum quia frigida sunt et flegmatica. tamen si assata fuerint quomodo sunt clausa in testa sua, aptiora sunt. cruda vero qui comedet, vel spondulum purum manducet, 25 quod est callosum et illo quod in gyro pendet sublato. ostrea vero si olent et quis manducaverit, altero veneno opus non habet.

De oleribus malva beta porrus congrua sunt semper 50 et aestivo et hiberno, caules vero hiemis tempore. nam 30 aestivis diebus melancholici sunt.

lactucae uno more sunt, praeterea si ad horam col- 51 lectae manducantur. si autem fuerint biduo aut triduo, si forte, pro desiderio accipiantur.

intuba vero bona sunt et cruda et elixa et sanis et 35 infirmis, cruda vero una die exsiccentur ad solem et sic manducentur.

napi boni sunt. elixi in sale et oleo manducentur, sive cum carnibus vel larido cocti, ita ut acetum pro sapore in coctura mittatur.

- 53 pastinacae bonae sunt bene elixae et comestae. etiam urinas provocant. si enim frixae comeduntur, primum in 5 calda praedurentur.
- 54 asparagi vero satis boni sunt et domestici et agrestes, et urinas provocant, si in calda illorum apii radice admixta vel feniculi radice, coriandri modico ad horam misso vel mentae, cum vino ipsa calda bibatur. et asparagi vero 10 non debent nimium elixari. nam perdent virtutem et saporem, nisi fortiores sint. et in sale et oleo comedantur.
- 55 apium vero coriandrum et anetum vel porriones in omni ciborum coctura miscentur, ita ut porri modicum praedurentur. 15
- 56 cucurbitae vero rariter praesumendae, quia et ipsae frigidae sunt, nisi sanis hominibus. tamen apud nos et febricitantibus iugiter sine frigore offerimus. delicatae cucurbitae elixae bene in sale et oleo comestae ad contemperandas febres faciunt. 20
- 57 cucumeres enim etsi hic non sunt, tamen quando fuerint, cum semine illorum quod intus est manducetur. congruum est praeterea ad renium vitia, sicut et semen de cucumere in aliquibus confectionibus pro renium vitiis iusserunt auctores mitti. 25
- 58 melones vero si bene maturi fuerint, et ipsorum ab intus maxime cum semine quod est mixtum, melius est quam si purum manducetur. nam si pusca, ut alii faciunt, et puleio admixto sic comedantur, sanis convenit. nam qui vitia renium habent vel vessicae, non convenit pusca, 30 quia inimicum est satis acetum crudum renibus et vessicae, et hepatico non expedit.
- 59 atriplices olera bona sunt et sanis et infirmis.
- 60 radices vero sanis vel flegmaticis aptae sunt, tamen ut v aut amplius dies collectae maturent. nam si ad horam 35 collectae fuerint, gravare solent.

alium bonum est, et flegmaticis vel qui stomachum frigidum habent. et in via longa maxime bonum est. facit etiam ad aquas diversas. qui autem vitiosos renes habent, parcius utantur.

5 cepae humorosae sunt, ascaloniae vero meliores. 62

De leguminibus vero tisanas quae de hordeo fiunt qui 63

scit facere, bonae sunt et sanis et febricitantibus. fit 64

etiam de hordeo opus bonum, quod nos graece dicimus 64

10 magnum remedium cum vino calido temperatum. et de

ipsa re coclear plenum et sic admixtum bene bibatur paulatim, et iuvat satis stomachum defectum et pascit.

facit autem et ad disentericos mirifice cum vino puro calefacto, et sic admixtum coclear unum et bene mixtum

15 ieiunus accipiat vel nocte post pullorum cantus vel quando

delectatus fueri infirmus, ita ut cum hoc acceperit, alium cibum continuo non accipiat usque dum istud digerat.

solemus dare de hoc ipso febricitantibus cum aqua pura tepida, non spissum sed rarum factum. convenit ergo et

20 in tempore ieiuniorum in quadragesima accipere hoc primitus cum calda, quia et confortat stomachum et pascit.

fabam vero integra cocta bene, et in iuscello, et oleo 65

condita vel sale, melius congrua est quam illa faba fresa, quia gravat stomachum.

25 cicer vero si bene coxeris ut omnino liquescat conditum oleo et sale bonum est, etiam et renibus congruum. 66

si autem crudivum fuerit, penitus nec sanis suadeo comedere, quia facit inflationes gravissimas et indigeries malas et corruptelam ventris. (68)

30 lenticula vero et ipsa bona lavata et bene elixa in 67

aqua pura, ita ut illa prima calda fundatur, et alia calda missa cum ratione, non satis, et sic coquatur lente in

carbonibus, ita ut cum cocta fuerit, acetum modicum mittatur pro sapore. et addatur ibi species illa quae dicitur

35 rus syriacus, pulvere facto quantum coclear plenum, et spargatur super lenticulam dum in foco est, et commiscea-

- tur bene. tollatur de foco et manducetur. tamen oportet pro sapore oleum gremiale, dum coquitur in secunda aqua, mitti, coclear bonum plenum, et coriandrum unum aut duo cum radicibus suis, non minutatum sed integrum, et modicum de sale pro sapore faciendo. 5
- 69 fasiolum bonum est, etiam siccum ut bene coquatur.
- 70 oriza enim et ipsa bene cocta facit: nam si crudior fuerit nocet. facit enim oriza et ad disentericos, ut bene coquatur et sic comedatur. etiam et elixa in pura aqua, ita ut quando incipit bene coqui, aqua illa excoletur, et sic mittantur lactes caprini, et ponatur olla in carbones, et coquatur lente ut unum corpus deveniat: ita ut sine sale et oleo comedatur calida, non frigida. 10
- 71 milium vero vel panicum ipsam rationem prope habent, quomodo et de oriza dictavimus, maxime ad disentericos. 15 et milium in calda pura primo praeduretur, et quando incipit frangere granum, coquatur in aqua et sic lactes caprini mittantur, et sic coquantur lente, quomodo de oriza diximus.
- 74 reliqua legumina si coctiva fuerint quando necesse est comedes. 20 nam si crudiva, satis gravissime nocent. nam faba fracta, ut superius diximus, gravat satis.
- 75 De lactibus vero, si disentericis, caprinos. qui fiunt cum petris rotundis candentibus in foco et sic missis in lacte, sine foco. cum bullierit, illis cotulis sublatis, de pane cocto candido et bene fermentato bucellas capulatas et minutas in ipso lacte missas in carbonibus lente coquas, in olla tamen, nam non aeramine. et sic cum bullierit, bucellas istas post(ea cum) infuderint cum cocleari manducant. sic melius expedit, quia cibus iste pascit. nam si puri lactes ipsi bibiti fuerint, contra perexeunt et vix stant in corpore. 25 30
- 76 de lactibus vero sanis hominibus, si quis crudos lactes vult bibere, mel habeant admixtum vel vinum aut medum. et si non fuerit aliquid de istis poculis, sale mittatur modicum, et non coagulatur intus in hominibus. nam si purum acceptum fuerit, aliquibus coagulatur intus in epate 35

et in stomacho et solet graviter laedere. si tamen quomodo mulgetur, contra calidum bibitum fuerit, sic taliter non nocet. tamen et ipsum, si admixtum fuerit mel modicum aut vinum, melius accipitur. et si cautius vult quis
5 facere, et in praesentia sua aut vacca aut capra aut ovis mulgeatur, ita ut vas illi fictile sit et bene excaldetur, ut quomodo mulgetur non refrigeretur sed calidum bibatur. praeterea et pthisicis sic expedit ita dum calet seu vaccinum seu caprinum lac si bibatur. et statim supinum se
10 ponat ut diutius circa pulmones operetur cum melle mixtum et calefactum. sic melius iuvat.

similiter et de butiro recente si acceperit pthisicus. 77
sed butirum ipsum nec sale penitus non habeat. nam si habuerit sale, peius exterminat. si puro et recenti et mel
15 modicum admixtum fuerit, sic lingat catamodicum et supinum se ponat. tamen de pthisicis diximus esse aptum quos non longo tempore obtinuerit causa. nam si vulneratus fuerit pulmo et purulenta excreant, nec illis congruum.

20 oxygala vero graece quod latine vocant melca <id est lac> quod acetaverit, auctores dicunt sanis hominibus esse aptum, quia non coagulatur in ventre. tamen et ipsud aut melle admixto aut quando fuerit oleo gremiali.

caseum, quantum dicunt, non solum infirmos sed sanos 79
25 gravat, maxime epaticos vel renium vitia habentes et qui splenetici sunt, quia coagulatur in renibus et lapides exinde generantur.

caseum vero recens et dulce, quod non sit salsum, 80
sanis congruum est. tamen quod omnino recens fuerit,
30 in melle intingere bonum est. caseum vero assum vel elixum qui manducaverit, altero veneno opus non habet, quia exsucata alia pinguedine lapides puri efficiuntur. sed nec elixum, quia amissa pinguedine similiter ut sales venit. nam ut credat quis, elixet caseum et tollat et
35 mittat illud refrigerari, et omnino quomodo lapis aut sales

sic devenit. similiter et assatum intus ingressum quid potest prodesse nisi lapides puros ingenerare.

82 simila vero et ipsa gravis, etiam sanis. pro necessitate disenteriae qui sanguinem producant utilis fiat ita ut in lactibus caprinis coquatur in carbonibus. quomodo butirum sic fiet.

83 De pomorum ratione citonia bona, et optima maxime disentericis qui longo tempore sanguinem deponunt. ita incisa in cruce elixentur bene in vaso fictili in aqua pura dulci, et sic manducantur. et aliter, assa si bene sub cinere diutius fuerint. 10

84 mela bene matura in arbore quae dulcia sunt bona sunt. nam illa acida non sunt congrua. nam dulcia sanis et infirmis. et pira dulcia et bene in arbore maturata bona sunt. nam dura et acida graviter nocent. 15

85 pruna et ipsa maturata bene et dulcia, et persica duracina omnino in arbore maturata, vel cerasia aut diversa alia genera pomorum si in arbore maturata fuerint congrua sunt. si autem collecta cruda et per dies aliquos admollierint, illud ad putredinem computamus, nam non ad maturitatem, quia dum manducantur putridos humores intus generant. 20

86 mora sive domestica sive silvatica maxime congrua sunt sanis et infirmis, et ipsa omnino matura in sua arbore vel in rubo. 25

87 ficus bonae sunt, sed et ipsae maturae omnino.

88 castaneae elixae bene aptae sunt vel assae. nam crudae non bene digeruntur.

89 avellanae gravant, si in aliqua confectione cum alia specie misceantur. 30

90 amigdalae bonae sunt. praeterea si amariores fuerint epaticis congruae sunt, sed in tepida missae. cortex ipsa purgetur et sic manducantur. item et tribulatae bene sine cute in melle optimo pthisicis congruae sunt, vel in catarro quando incipit maturare. 35

91 pistacia vero et ipsa bona et apta sunt.

dactuli et ipsi boni, sed non frequenter, quia solent 92
facere inflationem et capitis dolorem si satis comesti
fuerint.

caricae bonae et aptae, praeterea ad catarrum incipien- 93
5 tem, ita ut diutius in ore masticentur. et quibus fauces
exasperantur et qui raucam vocem habent, bonae sunt
manducatae.

uva passa similiter ipso genere de uva dulci et alba. 94
omfacium de uva cruda fit.

Adnotanda

(*praeter commutata praesertim in declinantibus syllabis et derivantibus* o = u, e = i, us = os, us = is, is = es, o = ū, e = ē, a = ā etc. cf. *Anecd. II* p. 58).

pag.

- 7 *tit. ex cod. G* (*A* — *vid. Anecd. II*, 57. 59: theudoricum *G*, teoderico *A*, -cū *g*) — de obs. ciborum *add. codices A1*, de observationibus ciborum *perditi alii de quibus Anecd. II*, 62.
- 7,4—6 Qualiter — corporis *g* (*p*), Qualiter — debeant etiam *P*): *om. GAB (I)*.
- 4 cibos *g*.
- 6 h. cordis *ego*: h. corporis *g* (humano corpori *p*).
Ratio (*inc.*) *GAB* (Rationē *P*), ratio *g*. cf. p. 9. 3.
- 7 pietati *ego*: -tis *codd.*
- 8 profuturam *ego*: -ra *codd.*
- 13 acedias: acedibas *G*, -vas *g*, accidebas *A* (accidivas *I*).
graves: gravissimus (*sic*) *G solus*.
- 14 escotomaticus et *G* (et scotomus et *B*): et stomachus vel *Ag* (scotomatici vel *P*).
- 16 indigerie (indieriae *G*) *GA* (indigestione *BP*), indigeriēs *g*.
fiet *G* (fit *BgP*): fiat *A*.
- 17 os (*Pl*, ora *p*): ore *GABg*.
fit quando *GA* (*B*): aliquando *g*, fit aliquando *P*.
- 19 fiet *GA* (fit *BgP*).
in hoc *GA* (*B*): et hoc *gP* (ex hoc *p*).
- 20 enim *ego*: etiam *codd.*
ita et *ego*: ita ut (. . . indigebunt [-bit *PI*]) *GA* (*P* et — constituta ut *sic g*, *om. B*).
- 23 concordat *GA* (-det *BgP*).
- 8,2 temperavit *G solus*.
- 5 agnosci *A*: cognof. (*sic*) *G* (cognoscere *g*, cognosci *P*).
ex *GA*: in *gP*.

pag.

- 8,10 exierit *G* (-igerit *g*).
 12 quid *gP*: quis (qui is *A*) *GA*.
 quoniam *ego*: quam *G*, quod *A*, *om. gP*.
 14 commovendo *Gg* (*P*): sed comedendo *A* (*unde l*: quam comedere ipse in equo v.).
 17 dicitur *GAg* (*lp*, dicitur *P*).
 alias *GAP* (*aliq g*, *alie lp*).
 19 sint (*p*): sunt *GAgB*.
 21 furiosi (*l*): furias *GAP* (*furies gPc*).
 24 lactis *GAg* (*lac Plp*).
 ipsud *GA* (*ipsum gPlp*).
 25 nec non *P*: nam non *GAg* (*p*, *nam et l*).
 29 nos angimus *ego*: nos angimus *G* (*utimur gPp*), nos implemus *A* (*l*).
 33 lucretur (*Pp*): lucret *G*, lucet *A* (*om. l*), lucret ut *g*.
 34 et *gP*: *om. GA*.
 36 acuius *GA* (*l*, *augens g*, *augent p*, *agens P*). *desunt verba quaedam largitate . . . habeamus suppl. l*.
 9,3 Ratio *GAg* (-ones *l*, -onem *p*, *om. P*).
 ergo *GgP*: autem *A*.
 4 debeant: debeantur *G* (*debeamus gP*), discantur *A*.
 5 habere *GAP*: sapere *g*.
 6 et *AgP*: *om. GB* (*p*).
 bene coctum *GA*: *om. AgP*.
 7 et — talis (-es *g*) panis (-es *g*) m. digeruntur (-rentur *A*, -ritur *Pl*) *AgP*: *om. GB*.
 8 levatus (*Plp*): -tum (*ū*) *GABg*.
 9 satis *AgP*: *om. GB*.
post stomachum sequitur locus (ex margine) interpolatus in GB, de quo aliisque qui mox infra, vid. Anecd. II, 68. 69. 76 (in A p. 73).
 10 De carnibus v. vaccinis *G* (*De om. P*): De carnis (-es *g*) v. vaccinas *Ag*.
 vaporatis factis . . . coctis (*P*): vaporatas (-te *A*) factas . . . coctas *GAg*.
 sodinga *G* (*setinga gp*, *seodinga P*), *saudinga A* (*haut igne l*).
 11 expromatas *G* (*expromato g*, *exbrumato P*), *exbrumatas A*.
 12 mittas *g*: mittat *GAP*.
 14 in vasa (*pro vaso*) *g* (*in vase P*, *in vas p*): *om. GA*.
 15 media bucula *G* (*media buccularium g*, *medio bucculario P*), *media poculum A* (*medium poculi l*).
 pulei *A*: *puledium Gg* (*puleium Pl*).
 16 feniculi *gP* (*cf. c. 54*): *feniculum (-ū) GA*.

pag.

- 9,16 coquatur (*l*, coquantur *P*): coquat *G*, coquoquat *A*, coquant *g* (coques *p*).
- 17 addis *GAg* (ut *supra* mittis *v.* 14. 15 *etc.*, addas *l*, addes *p*).
mel *GAg* (*l*, mellis *Pp*).
quantum medietatem (-*tē*) *GA* (-*te g*). *cf. ad v.* 21.
vel quam quis *ego*: vel quis *GAg* (vel qui *l*).
- 18 coquas: coquat *GA*, coquant *g* (coquantur *P*).
- 19 ipsa olla (ulla *A*) *GAg*.
ut *gP*: et *GA*.
bene ius cum *GA*: sucū *g* (suo *P*, sucus *p*).
- 20 carne ipsa *Ag* (caro ipsa *P*): carnibus *G*.
teri. (*sic ad finem versus*) *G* = teris *gP*: tere *A*.
piperis (*P*): piper *GAg*.
- 21 costo et spica narde *G*, costu et spicana radia *A*, costū spica nardi *g*, costo spica nardi *P*.
q. medietatē *s.* *GA* (quantum solidi *gP*).
- 22 cariofli (cariofflu *A*) *GA*: cariofilū *g*, -lo *P*.
tremissis *GA* (tremeses *g*, tremissus *P*).
- 23 trita (tritra *G*) *GAgP*.
vino modico (-cū *g*) *GgP*: vini modico *A* (modico vino *l*).
- 24 olla (ulla *A*) *GAgP*.
- 26 in ius *GA*: intus *gP*.
- 27 aut: et *G solus*.
unum (vinum *A*) *GA*: *om.* *gP*.
- 28 contenit *Gg* (-tinet *g^c Pl*, -netur *p*): containit *A*.
bucculare *G*, bucolare *A* (boculare *l*, buculario *gP*, bucculario *g^c p*).
coquatur (*Pl*): coquat *GA*, coquant *g*.
- 30 vervecine (*P*): verb(v *A*)*icinas GA*, herbecinas *Bg*, herbicinas *g*.
- 31 in assatura *GA*: assas *B*, assate *gP*. *cf. ad p.* 10, 5.
- 32 coquantur (*gPl*): coquat *GAB*.
foco *GAB*: de foco *gP*.
- 34 invat (*l*): iubet *GAg* (-vet *G^c g^c p*).
vaporatas . . . deveniant *gP*.
- 35 sales . . . mixti: salis . . . mixtus (mixtas *Ag*) *GAg* (sale . . . mixto *P*, sal . . . mixto *l*).
- 36 diffundantur: diffundatur *G*, perfundatur *A*, (assantur . . .) infundantur *gP*.
- 10,1 agnelline (*l*): agnelinas (angelinas *A*) *GA*, agnellinas *Bg*.
hedis *A* (*lp*): edis *GBgP*.
- 3 asse bone (*P*): assas bonas (-na *A*, -ne *B*) *GAB*.
- 4 accipiuntur *GBg*: -antur *A* (-atur *sc.* caro *P*).

pag.

- 10,5 utende (intende *A*) *GA* (*l*): edendi *g* (ut edantur *p solus p. 9, 30*).
 assature *A*, asutore *g*: assa *G*, asse *B* (*p*, assate *l*).
- 7 hinnuleis: enocleis (*sic*, non enodeis) *G*, elnuleis *A* — *i. e.*
 enuleis *GA* (mulius *g*, mulis *p*, hinnulis *Pl*).
 vero (*sic*) *G*: *om. AgP* (*transposuerunt lp*).
 et (de *c.*) *GA*: vel *gP*.
 capreolis (*lp*): capriolis (-las *A*) *GAgP*.
- 8 quando *A*: quantum *GgP* (-to *p*).
- 9 aprunae: Apru (*i G^c*) nis (*ex titulo repetito*) *G*, De aprunis
Bg (aprine *Pp*), De caprinis *A* (*l*).
 quanto (*p*): quantum *GABgP* (quando *l*).
- 10 a foco *gP* (*p*): de foco *GAB* (*l*).
- 11 de verb(v *A*) icinas (-nis *G^c p*), de herbicinas *g* (*et de om. herbicina B*, vervecina *P*, vervicinas *l*).
- 12 quanto . . . tanto *B* (*p*): quantū . . . tantū *GAgP* (*l*).
- 14 porcelinas (*sc. carnes*) *G*: porcellinis *ABgP*.
 assos *G* (*pro*) assas *B*: assum *A* (*l*, *om. P*, expedita sunt
g, expediti sunt *p*).
- 15 apte *G*: apti *ABgP* (*l*).
- 16 sale in aqua *ABgP*: in sale et aqua *G*.
 soluto *gP*: -ta *GAB*.
 cum pinnas *g solus*.
- 17 quando manducantur fuerint *AgP* (*lp*): fuerint quando
 manducantur *G*.
- 19 lactantis *GA* (-tes *BPl*): de lactentes *g* (*et de om. p*).
- 20 elixi *GA*: sunt et elexe *g* (*ubi apti et congrui . . . elexe . . . asse — at sunt et elixi p*).
- 21 et ne *G* (*nec gP*): ne *A*.
- 22 oximelli *G* (-le *gP*), hoc si melle *A* (hocimellis *l*).
 adora *G*, ad hora *g* (ad horam *Pl*), ad ore *A*.
- 23 ut duas *GA*, et duas *g* (*et II. P*, ex duabus *p*).
 de melle (*gPl*): de mel *GA*.
- 24 adhibeatur *om. gP*.
 coquat *G*, -tur *Ag* (coquantur *Pp*).
 vaso fictili *g* (vase fictili *Plp*): vas fictile *GA*.
- 26 bubus: bualibus *GBg* (*ex duabus conflata lectione bu-ali-*
bis i. e. bubus et bubalis pro bubulis — bubalibus g^c,
bubualibus p), bubolis *A* (bubulis *l*).
 sic apti sunt *G*: sic apti (sicapti *g*, si capti *Blp*) fuerint
 (*scil. bubali! cf. Plin. 8, 38*) *ABg*.
- 28 assas *GA*: et assa *gP*.
 longius a foco (*lp*, longe a foco *P*): longius foco *GABg*.
- 29 tamen — accipiuntur *GB*: *om. AgP*.

pag.

- 10,30 bualine *GB*, boaline *g*, bubaline *A* (*lgc p*, bovine *P*).
 31 exierit *GA*, -igerit *Bg* (*l*, -egerit *Pp*).
 34 leporis *GAB* (-res *l*), -rinas *g* (-rine *Pp*).
 novelli *A* (*l*): -le *GBgP*.
 ipsi *G* (*l*): ipse *ABgP*.
 sumendi *GAB*: sumantur *gP*.
 35 habente (*P*): habentem (-tē *Bg*) *GABg* (-tes *p*).
 cariofli *G*: gariofilum *B*, cariofolium *Ag* (gariofli *lp*, cariofilo *P*).
 et gingiber. costo *G*: et congrui *A* (et costi *l*), et costum *g*, costum *B*, *om. P*.
 et spica nardi vel folio (-ū *Bg*) *GABgP*.
 11,1 exire *GAg*: exigere *B* (*al. Ppl*).
 2 (et 3) adhora *GABg*.
 3 bradronis *G*, bradonis *A*, bradones *B* (*p*), pradones *g*, brado *P* (prado *l*).
 4 laredus . . . siccus *G* (lardus . . . siccus *p*) *solus*.
 devenit: deveniat *G* (deveniet *l*).
 5 et (ut *G solus*) qui manducaverit *GB* (*l*): et quia manducavit *A*, et si manducatur *P*, et manducatur *g* (manducatusque *p*)
 iuvatur *GA*: iuvat *gP* (*lp*).
 etiam et *ABg*: et etiam *G*.
 8—9 et bene — coqui *om. g* (*p*), *non P* (et bene — conficitur *om. B*).
 10 de cute *GA*: decoctum *g*, de cocto *P*.
 12 quod in cibo *GA*: quod frigitur (*scil. om. si*) in cibo (a. s. f.) *gP* (quod frigitur cibo alicui s. *p*).
 13 non fuerit *GAB*: non est *gP*.
 14 frictura *GAgP* (*p*): frixura *B* (*l*).
 17 alia medicina (*p*): alias medicinas *GAgP* (alia medicamenta *B*).
 qui (sic . . .) *GAB* (*p*): quia *gP* (*l*).
 18 quia *Gg* (quod *l*): qui *AB*.
 grande — beneficio *om. G solus*.
 grande est et (*l*): grandem est et *A*, grandē et *B*, grande et *g*.
 20 vitia: viscera (*iterum errore*) *G* (ut ante corr. *l*).
 21 per ipsū sanantur *gP*: per ipso sanatur (-tus *A*) *GAB*.
 22 expellit hoc *GABP*: expellet (*om. hoc*) *g*.
 23 et (*ante* quod) *om. G solus*.
 25 credatur quod (*Pl*): credatur quae (*q*; *G*) *GABg* (credantur que *p*).
 aut *ego*: et *GAP*, *om. Bg*.

pag.

- 11,26 plaga *GAB*: ferro *gP*.
 27 et purgat *GBg*: purgat (*om. et*) *A* (*l*), expurgat *P* (*p*).
 putre(i *GBg*)dinem (*sic*) *GABgP* (*lp*).
 vulneris *om. A et (ubi ipsius) B (non l)*.
 et (*ante sanat*) *om. G solus*.
 28 poterit: poterat *G solus*.
 viscera *om. g (non p)* et (*ubi posteriora*) *P*.
 30 et quod *Bg* (nam quod *P*): ut quod *G*, quod (*om. et*) *A*.
 medici cum *ego*: medici in *GAg*, medicū *B*, medici *P* (*p*).
 31 curare *G*: vulnera curare *ABP*, vulneribus curare *g* (in
 vulneribus curare *p*).
 sanant (*p*): sanantur *GABgP*.
 32 et medus vel *B* (et medonem et *l*): vel medus (metus *A*)
 et *GAg*, vel met et *P* (vel medo vel *p*).
 33 ex toto *ABg*, et tota (quidem c. *etc.*) *P*: *om. G*.
 quę *g*, quę *P* (*lp*): qui *G*, quia *A*.
 34 rationem habet et beneficium præstat *AgP*: beneficium
 præstat (prestet *G*) et rationem habet *GB*.
 35 tāsana: te(i *corr.*)sane *G*, ette sani *A*, etthesanę *B*, et
 tipsanas *P* (pthipsina *l*, et tysana *p*, *ubi* et tysse norū
 nos f. *g*).
 quam (*p*): quae (que) *GABg* (quod *P*).
 alio genere *AgP*: tamen generaliter frigida est (*interpol.*)
GB (*p*).
 de medo: de metus *G*, de medis *A*, de medus *Bg*, de mezo
P (medum *l*, de medone *p*).
 12,1 Renis (-nes *B*) *GAB*: ad renes (*et deinde iterum* De porco
 . . . renes) *gP* (renes. Renes *p*).
 3 animale *GAB*, animal (*sic*) *g* (animali *Plp*).
 4 vervices *G* (berbicus *g*), verbecis *A* (*l*, vervecis *Pp*).
 5 preterea illa *GA* (preter illa *Pl*, preter — spissa *om. gp*).
 8 De sumen. Sumen porcino *G*, De sumen porcino *AB*,
 De sumen vero porcina (*sic*) *g* (Sumen vero porcinum *Pl*).
 ipsud (ipsut *G*) *GA*: ipsum *BgP* (*l*).
 11 fartalia *G*, fertalia *A* (farta talia *sic* *l*), fartalio *g* (*p*).
 12 ficato *G*, fecado *A* (figato *g*, fecato *P*, fegedo *l*).
 13 volunt *G* (*l*), voluit (*sic pro voluit*) *A et g* (*ubi sanitas*
 inuulner& *pro* sani tam si voluerit), voluerint *B* (*p*),
 -runt *P*.
 14 craticula (*Plp*): graticula *GABg*.
 unguatur *B* (ungatur *P*): ungat *GA* (unguat, *l*), un-
 guet *g*.
 15 aut *om. G* (*et l ex A, ubi unyata ut pro unyat aut*).

pag.

- 12,15 uncto *GAB* (*l*, laredo *g*, lardo *Pp*).
in subtilibus carbonibus (*p*, subpositis carbonibus *P*):
in sub(*pg*)tiles (-is *G*) carbones (-is *G*) *GAg* (*l*).
- 16 assetur (assentur *Al*) *AP*: asset (-ent *G*) *Gg*.
ita ut *GgP*: aut *A* (ut *l*).
crudastrum sit (*l*, pene sit crudus *P*): crudas trosint *G*,
crudas tersint *A*, crudas transit *g* (*unde* crudititas trans-
eat *p*).
calens ipsum: calentes ipso *G* (calentes ipsas *g*), calentis
ipsius *A*.
- 18 de avibus vero hoc est *GAgP*: *om. B* (*ubi* Fasianus vero
et pastas vel ansaris . . .)
fasianis pastis (*P*): fasianus (fassianus *Gl*, phasianus *g*)
pastas *GAg*.
anseribus (*P*): ansaris *G*, anseris *A* (-res *l*), anseras *g*.
- 19 quia pascuntur *GAB*: qui per aquas nascuntur *g* (. . . anseris
que per aquas pascitur *p*).
tantum quia *BP* (*om. g usque ad v. expedit*, tamen que
l, quia *p*): tamen qui tantum (*ex dupl. lect.*) *GA*.
- 20 habet (*p*): habent *GABP*.
expedit: expediunt *GAP* (uti oportet *Bp*).
- 21 presumantur (*BPlp*): -matur *GAg*.
gravant (*BPlp*): gravat *GAg*.
quia — adiecta *GA* (*Pl*): *om. g* (et non . . . adiecta *Bp*).
- 23 galline vel pulli (*Plp*): galline vel pullus *G*, gallina vel
pullus *A*, gallinas vel pullos *Bg*.
- 25 nam stivis (nāstivis) *G*, nam si vis *A*, nam estivis *B*: nam
non estivis *g solus*.
ante sera *GAg* (ante seu *sic B*, ante sero *P*).
qui *ego*: quia *GABgP* (*lp*).
- 26 capriati: *sic GABg*.
- 27 ascelle (*Pp*): ascellas *GABg* (*l*).
quia ista *GA*: *om. BgP* (*deinde* meliores enim *g*).
- 28 sanis: bonis *G solus*.
- 29 et ista et omnia *BP* (et ista omnia *gp*): et omnia *GA* (*l*).
- 30 quaerunt (*ante* quae sunt) *addidi*.
- 31 ad viros (adveros *G*) *GB*: adversus *AgP*.
diversa ciborum *AgP*: diversa cibora *G*, diversos cibos *B*.
- 34 con(m)mixta *GABg* (*lp*): comesta *P* (*recte fort.*).
unū (*sic*) cibus *G solus*.
- 36 scriptae (*Plp*): scriptas (. . . cocte) *GABg*.
- 13,2 adora *GAg* (adhora *g*).
- 3 delonge a foco (*B*): longe infoco *GP*, (*unde*) longe ad
focum *B*, longe a foco *g* (*p*), delonge in foco *A* (*l*).

pag.

- 13,4 *sequitur hic cap. 25—26 (ante c. 24) in A (l) — vid. Anecd. II p. 77.*
 maxime *GA*: maximi *gP*.
- 5 et *GAP*: ut *Bg* (*p*).
 caprientur (*gp*): caprient *GAB* (*l*).
- 6 qui *ego*: quia *omnes*.
 et in vino missi (?) *ego*: aut in muno misso *G*, immuno mosso *A* (in conmunio misso *l*), in monomissa *B*, in bono misso *g* (inmonio mismo *p*, bonas sic missas *P*)
- 7 qui delectatur *ego* (quem delectat *Pp*): cui delectat *GABg* (*l*).
- 8 postea cum *G*: postea (*om. cum*) *A* (postea quam *lP* postea — fuerit *om. Bgp*).
- 9 ante (*l*, aut *A*) una [hora errore prius scriptum non delevit *G*] die aut (vel *BgP*) biduo (-um *B*) *GA*.
- 11 De agrestes vero aves *g solus*.
 turtures (turtoris *G*) *GAB* (*lp*): *om. gP* (*non p*).
 quidem qui: quidem quia *GA* (*l*), quia quidem *g*, qui (*om. quidem*) *B*, que quidem *P*.
- 12 graviores sunt: sic *GAgP* (esse graviores *Bp*, quia graviores sunt *l*).
- 15 que latine dicitur sitri *GA* (*l*, quem latini dicuntur sitri *g*, quam latini dicunt varatrum sic *P*): *om. Bp*.
- 16 ipsud (ipsup sic *G*) *GA*: ipsi *g* (ipsam *l*, *om. Bp*).
- 17 adprehenderit *Gg* (comprehenderit *Bl*): preserit *A*, prehenderit *P*.
- 18 ipsum: ipsam *GB* (*l*), ipsā ipsū (*ex dupl. lect.*) *A*, ipsa die *gP* (*p*).
- 19 aliquis (-qui *B*): aliquid *G solus* (de ipsa aliquis sic *Al*).
 de ipso: de ipsa *GABP* (*lp*, de ipse *g*).
- 21 ignoscens *A* (ignorans *l*): agnoscens *GgP*.
- 22 subsequatur: obsequatur *G solus*.
- 23 partem facies *GAB* (*p. faciei l*, partim faciem *p*).
 istud: ita ut (*iterum*) *G solus*.
 et ego *GB* (*p*): *om. A* (*l*), Ego (aut — istud et *om.*) *g* (*Studens ergo pro Istud et ego P*).
- 24 in tempore meo *B* (*lp*): in tempora mea *GA* (in tempore ea *g*, in tempore *P*).
- 25 duo rustici: deorustici *G solus*.
 sic *GB* (*l*): *om. AP*, hic *g* (hunc *p*).
 ad horam (*P*): adora *GA* (adira *B*), adhora *g*.
- 26 deiusum: deiuo *GABg* (deiosum *P*, deorsum *l*).
- 28 adsiduae *B*: assidue *GA*, -duę *g*.
- 29 dare *GB* (*p*): dari *A* (*l*, datum *l*, da *g*, oportet dare *P*).

pag.

- 13,29 illud (*Plp*): illum *GAB*.
 contemperari: (possit . . .) contemperare *GAB* (*lp et ubi*
 possint *P*).
- 30 nam *AP*: *om. GB* (sturnos vero . . . *p*). *in g absunt haec*
omnia a v. ut possit p. 13,29 — congrui p. 14,7
(item in P a v. carnes p. 13,33—14,7 et in Bp p. 14,
2—6).
 adserunt *B* (asserunt *Pl*): adserent *GA*.
- 32 comestis (*p*): cum istis (cūistis *G*) *GA* (*l*, quod et istis
P), commixtis *B*.
 (contigit . . .) perducere: *sic GAB* (*lp*).
- 33 de gruibus (*l*): de gruis (-es *A*) *GAB*.
 praesumantur *addidi* (comeduntur *add. p*).
- 36 bone *GA* (*l*): boni *B* (*p*).
 ipsarum . coctae: ipsorum coctas *GA* (ipsorum cocta *l*),
 eorum elixa *B* (*p*).
- 14,1 nam non assae *ego*: nam assas *GAB* (nam assa *l*, nam
 assati *p*).
 congruae: congrua *GAB* (*l*, congrui *p*).
- 2 desentericis *GA*, disintericis *B*.
 ut (*scil. ita ut*) . . . sint: *sic GA* (vel elixe bone sunt *l*),
om. (ut elixa — *v. 6* sale) *Bp*.
- 3 sale *GA* (sal *l*).
- 4 unum fasciculum: *sic GA* (*l*).
- 5 coquantur: coquat *G*, cocat *A* (coquatur *l*).
- 6 sin vero: siū vero *G*, si non vero *A* (si vero non *l*).
 intingatur: intingat *GA* (-guat *l*).
- 7 columbi *A et* (columbi carnes) *B*: columbe *G* (*l*).
 congrui *G* (congrua *B*): congrue *A* (*l*).
- 8 ipsorum: *sic GABgP* (*l, om. p*).
- 9 assantur (*l*): assant *GAgP*.
 de sale moriale ne tangantur (n&angantur *G*) *GA* (de
 sale mixto lene tangantur *l*), de salmoriam bene tangantur
P, bene tangantur de sale moira (*sic g*).
- 10 de passeribus *ego* (De passaris *rubr. G*): passaris *G*, pas-
 seris *A*, -res *BgP*.
 nutriuntur (*P*): nutriunt (-ant *A*) *GABg*.
- 11 ipsorum: *sic GABgP* (*l, om. — ubi passerum . . . pullos*
— p),
 aut *A* (*l*): et *BgP, om.* (assos elisos) *G*.
post presumere soli B (*p*) (*ex coniectura addunt* bonum
 est (bona est *B*), *om. GA* (*l*) *g et* (*ubi* presumantur) *P*.
- 12 ficetule (*P, ficedule pl^c*): ficitulas (fictulas *A, unde* fatulas
l) *GA, fecidolas B, facidolas g*.

pag.

- 14,12 ipse bone et apte (*Pp*): ipsas bonas et apti (apta *A*, aptas *gl*) *GAg*, ipsa bona et apta *B*.
vel alia *GBgP* (*p*): vel inta *A* (*unde* si velint *l*).
- 13 aucellarum *A*: aucellorum *GBgP*.
que (*gPlp*): qui (quia ab is carnis h. *A*) *GAB*.
praesumantur (*P*): vel alias aves (avis *A*) teneras presumantur (prusumantur *G*, presumentes *B*) *GAB* (*l*), vel alias carnes genera presumantur *g. quae ex glossa addita omisi cum scriptore codicis P*.
anates (*P*): anetis (*cum rubr.* De anetis) *G*, anatis *AB*, *om. g*.
- 14 ipsi *GA* (ipse *g*, *diff. BP*).
presumantur (prusumentur *G*) pectus illorum *G* (sumatur pectus illorum *l*), presumantur pectora ipsorum (earum *p*) *BgP* (*p*).
- 15 avis que dicitur tarda *GP*: avis que dicitur avetarda *A*, (ovis avetarda *l*), aves qui dicitur ave tarta *g*, avetarda aves *B* (avetarta avis *p*).
sed om. G solus.
- 16 haberi (*lp*): habere *GAB* (habetur *gP*).
- 17 isicium (*B*, ysicium *p*): sicium *G*, et sicium *A* (essicium *l*), ericium *g*, hisicium *P*.
de gallinis vel pullis (*Plp*): de gallinas vel pullos *GABg*.
tenerius . . . durius: tenerior (-ores *g*) . . . durior *GABg* (*l*, tenerum . . . durum *P*, tenerius . . . durum *p*).
- 18 durius: durior *GABg* (*l*, durum *Pp*).
- 19 corruptelam (*Plp*, -tellam *B*): corruptilla (*sic*) *GA*, -tela *g*.
- 20 tenerius (*p*): tenerior *GABg* (*l*, tenerum *P*).
et (*ante bene*) *GA* (*l*): *om. BgP* (*p*).
bene om. G solus.
- 22 afrutum: afratus *GA* (*l*), afrato *g*, affatus *B*, afra *P* (afra-tos *p*).
grece quod *GAB* (*l*): quod grece *gP* (etiam grece *p*).
- 23 de albumen deova *GA*, de albumine (album̄ *g*) ovorum (ovarum *B*) *BgP*.
- 24 ovarum *GA* (-orum *gP*, *om. B*).
ita ut *GBgP* (*p*): aut *A* (et *l*).
- 25 ipsud (ipsut *G*) *Gg* (ipsi *B*, ipsum *Plp*): istud *A*.
afruti: afratu *G* (afrato *g*, afrum *P*), afratei *A* (-ti *l*).
iuscello facto et megroario (et in egro ario *A*, et inegruario *g*) *GAg* (in iuscello facto et in egrario *l*, in iuscello factum in egroario *P*). *haec a. v. afratu — (v. 30) manducatur om. B* (*p*). *scripsi* et (aut ?) oenogaro (?).
- 26 gavata *G* (givida *g*, gaveta *P*), gravata *A* (grabata *l*).

pag.

- 14,26 monticulus: monticlos *G* (monticolosos *g*, manticolis *P*),
 montiglos (*sc.* montiglose sic *gr.* etc.) *A* (*l*).
 gavata *G* (gibida *g*, gaveta *P*), gravata *A* (grabata *l*).
 27 in carbonis *GA* (-nes *gl*, in carbonibus *P*).
 coquatur (*P*): coquat *G*, coquet *A* (*l*), coquit *g*.
 28 ipsut *G*, ipsed *A* (ipsum *Plp*), de ipso *g*.
 afratu *GA* (afrato *g*, afrati *l*, afrum *P*).
 missorio *Gg* (missuriū *l*, missurio *P*): messurio *A*.
 gravata *GA* (grabata *l*), caveda *g*, gaveta *P*.
 29 modicū mero et mel *GA* (modicum de mero et de melle
l), modicū (-co *P*) mellis *gP*.
 30 cocleari (cocloar *G*, coclari *A*) *GA* (cocleare *l*): coclea-
 rio *gP*.
 novola manducatur tenera *G*, novella tenera manducantur
 (-catur *l*, -cetur *l*) *A*, napula (nopula *ante corr.*) tenent et
 manducantur *g*, nepula tenera manducetur *P*.
 31 ipso opere: ipsa opera *GAB* (*lp*, ipsa olla *g*, ipsa hora *P*).
 de pectenis (-nes *A*) *GA*, de pectinis (-nes *g*) *gP* (*deinde*
marinos solus g).
 32 quia: que (*q*); *solus G*.
 33 de ipsos puros pectinis (-nes *Ag*) *GAg*, *om.* (*cum v.* et —
 niveae) *BP* (*p*).
 fient sferę niveae *G*: frictis ferro neucae *A* (finis fere
 neuce *l*), fiunt fer nive *g*.
 34 De ova gallinarum (*rubr.*). Ova *g*. *G*, de ova *g*. *A*, de
 ovas *g*. *g* (de ovis *g*. *Plp*).
 35 sale modicum: sic *GABg* (sal modicum *l*, modico sale *p*,
 modicum salis *P*).
 36 quanta *GA*: quantum *gP* (*lp*).
 15, 1 corpori (*lp*): corporis *GAgP* (*diff.* *B*).
 1—2 sic habet *g* ita ut frigida et sic coquant lento foco
 — item *P* (*unde p*) ita ut in (*in om.* *p*) frigida aqua co-
 quantur lento foco.
 coquantur (*Pp*): coquant *GAg* (*l*).
 3 in carbonis *GA* (-nes *gl*, -nibus *Pp*).
 4 calefiat *A* (-ant *Plp*): caleficiat *G*, calefaciat *g*.
 illa aqua sic *G* (illa aqua qui sic *g*, illa aqua que sic *P*):
 illa qua sic (penetrant) *A* (illa quasi *l*).
 5 in ferventi (-te *Bg*) aqua *GABgP* (*l*): in ferventem
 aquam *p*.
 missa (misi *A*) fuerint: misserint (*sic*) *G*.
 coagulatur (*p*): coacolat *G*, -culat *A*, -gulat *BP* -golat *g*
 (-gulant *l*).
 6 et (*ante med.*) *GB*: *om.* *AGP*.

pag.

- .15,6 illud (illut *G*) *GA*: om. *BgP*.
 et (*ante dev.*) (*lp*): om. *GABgP*.
- 7 qui sic *GgP*: quis *AB* (sic quis *l*).
 nocetur (*p*): nocet *GABgP* (*l*).
 si (*Pl et alio loco* — si autem sicut — *p*): om. *GAg*.
- 8 cocus: coctas *G solus*.
 agitet (aget et *A*) *AgP*: agitat *G*.
- 10 aut ex casu (-so *g*) *GAg* (*l*, ut casus *P*).
 quo modo *GAB* (*l*): eū modo *g* (cum *transpos. p*: *diff. P*).
 in empisa *GA*, in pisa *B*, in pensa *g* (in mensa *l*), in in-
 pinsa *P* (in impis apponuntur *l*).
- 11 tantum (*p*): tamen (tam *G*) *GAB* (*l*), om. (med. —
 pres.) *gP*.
- 12 sed et (*G?*) *A* (*l*): s(ed) in ras. *G^c*, sed *gP*.
 corruptelam (*G^c g^c Plp*): -tilla (sic) *A*, -tillā *Gg*.
- 13 ventris *AP* (*l*): ventri *Gg* (*p*).
 cavendum (-do *Ag et ante corr. G*) ... albumina: sic *GAgP*
 (sed albumen *gp*, -mine *P*).
- 14 ovarum *AG et mox iterum A(G)g* (dura — ovarum om. *G*).
- 15 corpori *A*: corporis *g et ante corr. G* (corporib; *G^c P*).
- 16 docent *GA*: dicunt *gP*.
- 17 comedent *A* (*Bgl*, -ant *P*): comedunt *G*.
- 18 plus sorbilia *GA*: plus sorbilia facta *B*, plus sorbilia facta
 plus congrua sunt *gP*.
 illud: illū *Gg*.
- 20 fasianina *GgP* (*p*): fasiana *AB* (*l*).
 sed meliora gallinacia (-tia *G*) *GAB*: meliora agallinacia
g, meliora gallinarum *P* (om. sed *gPp*).
- 21 Omne — sunt: haec soli praebent *gP* (sic: Om̄ genus pol-
 lūti graves sunt et indigesti *g*, Omne genus boleti grave
 est et indigestum *P*).
 mussiriones *P*: musariones *g*.
- 22 tuferae: tufaras *g*, tuferas *P*.
 ab *g*: om. *P*.
 politis *g*, boletis *P*.
- 23 qui (*Pp*): quę (quae *B*) *GBAg* (*l*).
- 25 operi *ego*: opera *GABgP* (*et, ubi fiunt, G^c lp*).
 quod: qui *GA* (que *BgPG^c lp*).
- 26 spumeo *Gg*: spum̄ *A* (*l*), spum̄ & *B*, spumeum *P*.
 de ovo: de ova (ava *B*) *GABg* (de ovis *Plp*).
 misceatur (commisceatur *P*, misceantur *p*): miscat *GA*
 (miscet *l*, miscant *g*).
- 27 quam: sic *GA* (*l*), sed quam *g* (*p*), sed *P* (om. *B*). *fort.*
scr. nam non.

pag.

- 15,27 comestum (*Pp*): cummixtum *G*, commixtum *A* (*l*), -to *g*.
 28 esoce: aesece *G*, essoce *A* (*l*), isoci *g* (esoce *p*), esocus *P*.
 de pluribus diebus (*Plp G^c*): de plures dies *GABg*.
 30 (salsi) sunt *GA* (*l*): fuerint *BP* (-rit *gp*).
 nutriunt *GA*: generant *gP* (*lp*).
 cutis — nocet: haec in codd. statim post prius illud nocet
 (v. 27) subiciuntur suo loco a me nunc restituta post nu-
 triunt ad finem cap. de esoce.
 cutis (*Pp*): cutem (-tē) *GABg* (*l*).
 31 esocis: isicii *GB*, sicci *A* (*l*) isice *g*, esoce *P* (om. *p*, ubi
 cutis vero ipsius).
 ipsius *GAB* (*lp*): ipsi *g*, ipsae *P*.
 quomodo *GABg*: quando *Pp* (si *l*).
 frigus (*Pp*): frixum *GABg* (frixia *l*).
 33 platensis *G*, placentis *A*, platinsis *B* (*g*, ubi De platinsi
 ex rubr. quam servavit *G* = De platensi *p*), platensi *P*.
 soleae: solere *GABP* (*l*), solire *g* (solea *p*).
 quae: quos *GAB* (*l*), quia *g* (*p*), qui *P*.
 34 sunt om. *G solus*.
 36 in (saxosis) om. *G solus*.
 16,1 ille que (*Plp*): illi qui *GAB* (illē qui *G^c*, illi que *g*).
 2 ut om. *A* (*l*).
 ca(p *G*)pellentur *GA*: capu(o *g*)lentur *BgP* (*p*, aperientur *l*).
 3 bridos (sic) *G*, brido *A* (*l*): bredo *B* (*p*), breto *g*, bredu *P*.
 4 in *G*: om. *AGP* (*lp*).
 salemoria *G*, sale moria *Ag*, salmoriam *P* (sale mixto *l*,
 sale et muria *p*).
 assantur *gP* (*lp*): assant *GA*.
 magis durior *AgP* (*lp*): maior durior *G*.
 5 caro ipsa (ipsarum *P*) *AgP* (*l*): ipsa caro *G* (*p*).
 6 truncanti (truncanti *A*, -cati *l*) *GA*: tracanti *B* (*p*), tro-
 ganti *gP*.
 illi *GAB* (*lp*): vero illi *g*, vel illi *P*.
 pisciunculi (pisciū coli *B*) *GB*: pisciculi *AgP*.
 8 tecunis *G*, teccuris *A*, tecones *B*, teaones *g* (beaones *p*),
 teones *P*.
 filii esocum *GAP* (*p*), filiae socum *B*: viri isocum *g*.
 ipsi *GA*: et ipsi *BgP* (*p*).
 10 cracatiu (cacratiu *A*, unde cacraucio *l*) *GA* i. e. cracatio
g: creatius *P*.
 possunt *gP* (*l*): possent *G*, possint *A*.
 12 naupridas *GA*, naupredas *BGP* (lampidas *l*, lamprede *p*).
 nominare (sic simpl.) omnes.
 13 melancoliam *GAB* (-liamque *p*), -licum (sic) *gP* (*l*).

pag.

- 16,14 ita et *ego*: ita ut *GAB* (*l*), aut *gP* (et *p*).
 15 nutriunt (nutriant *lc*) . . . generant *omnes*.
 16 recens (*Pp*): recente *GBg*, -tes *A* (*l*).
 oluerint *GAB* (*p*, voluerint *l*): vetito (*sic*) *g*, fetent *P*.
 18 in testa sua (*Pp*): in testo suo *GAg*, in testi suo *B* (in teste suo *l*).
 19 inde *GAg* (*l*): quae (que) inde *BP* (*p*).
 fient (*l*, fiunt *p*. cf. *p*. 14,33): fiat *G*, fiet *AP*, fit *Bg*.
 et congrui (congra | uis *G*) sunt *GA* (et congrua sunt *l*):
 congrua sunt (*om.* et) *g* (*p*), congrua est *BP*.
 20 sed tamen et ipse si recentis f. *G*: si tamen et ipsi re-
 centes (-tis *A*) f. *AB* (*l*, tamen et si ipsi r. f. *P*), *om.* *g* (*p*).
 21 necesse habetur: n. habet *GABg* (n. habent *l*, si n. habet
p, necesse est ut . . . promittantur *P*).
 23 quomodo *GBgP* (*p*): quodam modo *A* (*l*).
 in testa sua (suo *B*) *AB*: in tecta sua *Gg* (in testis suis
P, in teste sua *l*).
 24 comedet: -dent *GABgP* (-derit *l*, comedere voluerint *p*).
 vel: *sic GAg*, *om.* *BP*.
 expondolo puro (poru *G*, poro *Gc*) *Gg* (ex spondolo puro
P, ex spondilo puro *p*), expondulum (-lum *l*) purū (-ro *l*)
A, spondolum suum *B*.
 manducet *GAB*: -cent *gP*.
 25 illo (*p*): illud *GABgP* (et *ubi* sublatum sit *l*).
gyro (*gp*): giro *GABP* (*l*).
 pendet sublato (*Pp*): pendit (-tur *g*) sublātū *GABg*.
 26 si olent et quis *G* (et qui *g*, ei qui *B*, qui *P*): solent
 quis *A* (si olentem quis *l*).
 27 habet *Bg*: habent *GAP*.
 28 De oleribus vero *B* (*p*): *om.* *GP* (*ubi rubr.* de oleribus)
 et (*sine rubr.*) *Ag*.
 29 et stibo et hiberno *G*, et estivo et iberno *A*: aestate et
 hieme *B* (estivo *gP*, *ubi* et hiberno caulis vero *om.*).
 hiemis (-me *Bg*) tempore *A*: maelantemporie *G*.
 30 stivis *GA*.
 31 uno more *GBgP* (*p*): une mores *A* (humorosi *l*).
 adhora *Ggc*, ad ora *Ag*, ad horam *BP* (*lp*).
 32 fuerint *ABP* (*lp*): -rit *Gg*.
 33 si forte *GA*: forte (*om.* si) *B*, nisi forte *g* et (*ubi* non
 accip.) *P* (nocent nisi forte *p*).
 34 et cruda *GABP* (*l*): cruda *g* (*p*).
 et sanis *GgP*: sanis *AB* (*lp*).
 35 exsiccentur (*l*): exsument *G*, exucent *g*, exiccent *A*, ex-
 siccent *B* (siccentur *P*).

pag.

- 17,1 napi: navi *G* (napis *A*, napes *l*, *ex rubr.* De napis *G*). —
napi: napi vero *gP* (napi etiam *p*).
- 2 carnibus *AB* (*Pp*): carbonibus *Gg*.
vel *GAB*: et *gP* (sive cum *l*).
ita ut *GB*: aut *Ag* (*l*), *om.* *P*.
- 3 coctura *GAP*: coptoria *A*, cocturia *g* (coctorium *l*).
mittatur *GBP*: intacte (*sic*) *A* (mittantur *l*), mittitur *g*
(mittetur *p*).
- 4 pasta(to *B*, te *g*, ti *Pp*)nace *GA* (*l*).
comestae (commeste *p*): commixte *G* (*l*), commixta *A*, com-
mixtim *g* (cocte *P*).
- 5 primum in cal(i *l*)dum *A*, primo in cal(i *B*)da *GB*, primis
in cal(l)idis *g* (*p*), primis in calida aqua *P*.
- 6 predurentur *g* (*p*): predurent *B*, perdurent *GAP* (perdurant
l, *sed al. m. supra scr.* mollientur).
- 7 satis *om.* *gP* (*p*).
- 8 et (*ante urinas*) *om.* *gP* (*p*).
- 9 feniculi radice (-cem *B*) *gB*: fenucula radices *G*, finiculi
radicis *A* (feniculi radices *l*, *f. radix P*).
cor(*lA*)iandri modicum (*ū*) *ABP*, coriandro modicam (*sic*)
G (coriandrum modicum *l*), modicū coliandrū *g* (modico
coriandri *p*).
ad horam (*Pp*): adora *Gg*, ad orem *A*, ad hora *Bgc*.
- 10 mente (*p*): menta *GABgP* (*l*).
ipsa *GgP* (*l*): ipso *AB* (*om.* *p*).
et asparagi vero *GA*: et asp. (*om.* vero) *gP* (*l*).
- 11 elixari (*Pp*): elixare *GAg*.
- 13 et cor(*l g*)iandrum vel anetum *gP*.
porrioni(e)s: *sic GABg* (*p*, porriculi *P*, porri *l*).
- 14 miscentur (*p*): miscuntur *GA*, miscantur *g* (miscantur *Pl*).
- 15 predurentur (*lp*): *p̄*durent *G*, perducerentur *A*, perdu-
rentur *gP*.
- 16 cu(o *g*)curbite *gP* (*lp*): co(u *A*)curbitas *GA* (-ta *B*).
praesumendae (*p̄*sumendas *G*, presumentes *A*): praesu-
mantur *Bg* (*lp*).
quia *om.* *G solus*.
- 18 iugiter *GAB* (*lp*): IIII. & ter (*sic* !) *g*, IIII. vel III. *P*.
de(i *B*)lic(*g Gg*)atas cucurbitas elixas (-xe *G*) . . . con(co-
B)mixtas (commiscis *g*) *GAgB* (*l*). *nominativos* (. . . comeste)
scr. p et (al. m.) P.
cu(o *G*)curbitas *GA* (*l*): cu(o *g*)curbitellas *Bg* (-telle *p*, de-
lectis cucurbitellis *P*).
- 19 bene et sal et oleo *A* (bene sale et oleo *l*) *solū*.
ad contemperandum (-das *cett.*) febris *A*.

pag.

- 17,21 enim *GAB*: vero *gP* (*l*, autem *p*).
 22 cum semine *ego* (cf. v. 27 et 23): semen (*sem*) omnes.
 23 renium *Gg*: renium *ABP* (*lp*). sed v. 24 renium *GAg* (*l*): renium *B* (*p*) et v. 30 renium *Gg*: renū *A*, renium *BP* (*l*).
 de cucumeres *g sol.* (unde cucumeribus *p*).
 24 pro . . . vit(c *A*)ia *GAB* (et om. pro *gP*, unde ad . . . vitia *p*, vicis *l*).
 27 maxime *ego*: maxime interiora codd. (delevi explicationem = abintus: cf. Galen. VI, 566 τὸ τῆς σαρκὸς ἐνδον ἐν ᾧ τὸ σπέρμα). nisi forte lateat ἐντεριῶνη.
 melius est: melior est *Gg*, meliora *A* (*l*), meliora est *B* (meliora sunt *P*, meliores sunt *p*).
 29 puleium (-eiu *G*, -edium *g*) admixtum *GABgP*.
 31 satis aceto crudo *GA* (satiso crudo sic *l*), satis acidū crudū *g*, (quia inimicu ausacitum crudum *B*).
 32 epati non petit (sic) *G*, epati (epate *B*, eparis *P*) non expedit *gBP*, epatingo (epatico. *l*) expedit *A* (*l*).
 34 radices: rafani *P solus*.
 fleu(eo *g*)maticis *AGB*. item p. 18,1.
 tamen — maturent: om. *G solus*, tamen ut V (et add. *l*, vel *P*, aut *Bg*) amplius dies collecti (*BP*, -te *l*, om. *g*) maturant (maturient *g*, morirent *B*, marcuerint *P*) *A*.
 35 ad hora *G* (-ram *BgP*), adhora *A*.
 18,1 et *GAB* (*l*) om. *gP* (*p*).
 vel *GAgP*: et *B*.
 2 facit etiam (facile dū *A*) ad aquas diversas *GAB* (*p*, om. *l*): facit etiam quacuante versas *g*, facit etiam uve, curas diversas *P*.
 5 ascalonia *G*, aschalomnia *A*, scalonias *B*, ascalone *g*, -nie *Pp*, -nū *l*).
 meliores *gP* (*p*): meliora *GAB* (melior *l*).
 6 hic seq. c. 69 de fasiolo in *A rel. praeter G. vid. Anecd. p. 51* (ubi quod ad ord. capp. seqq. addendum est convenire *g codicem cum AP* — 69. 64. 65. 68. 70. 71. 75. 67. 74. 76).
 Incipit de leguminibus. LXIII de tisane. Tesinas que *G*, De legumina vero tesinas (tisenas *g*) quae *Ag* (*l*). hic rubricam de leg. om. *BP* (*p*).
 8 q. nos grece (-ci *AG*) dicimus *GAB* (*l*): q. grece dicitur *gP* (*p*).
 9 alfita *GAB*: alfila *g*, alfeta *P* (alfitas *l*, alseta *p*).
 latine *GABP* (*lp*): latini *g*.
 gothi *GAB* (*lp*): goti *g*, gutta *P*.
 fenea *G* (fēmea *g*, feneam *Bp*), fenee *A* (*l*, frumenti *P*).
 fort. corr. semea (germ. seim, unde seimig).

pag.

- 18,11 coclear *G* (*lp*), cocliar *Ag*, coclearium *P*.
 12 iuvat: ieiunet *G solus* (*propter* v. 15).
 13 disentericus (-os *A*) *GA*, disinterecus *g*.
 14 coclear — mixtum *om. G et l*.
 cocliar (-ae *A*) *A*, coclear *g* (*p*), coclearium *P*.
 16 alium cibum *gP* (*lp*): aliut cibo *G*, alio cibo *A*.
 17 istut digerat *G* = ista addigerat *A* (ista digerat *l*): istum digerat (-ret *g*) *gP* (*p*).
 18 ipso (*Pl*): ipsut *G*, ipsud *A* (*pro ipsū*, -so). *om. g* (*p*).
 22 et oleo *AB* (*p*): et in oleo *Gg* (*l*, et cum oleo *P*).
 23 condita vel sale (cum oleo et sale condita *P*): conditura vel sale *GAg* (*l*), cum conditura sale *B*.
 est *om. G solus*.
 quam (illa) *BgP*: quia *GA*.
 fresa *GAgP* (*l*): frisa *B* (*p*).
 24 quia gravat *GBg*: que adgravat (aggravat *P*) *AP* (*l*).
 25 cicerus bene *A*, cicer si bene *G²gP* (cicerum si bene *l*), pisum vero si bene *G¹B* (*p*), in quibus de piso inscribitur capitulum hoc, mox inseruntur aliena de cicerere. insuper in solo *G* (*G²*) post c. de lenticula (67) quae hic de piso (66), repetuntur eadem de cicerere (68): vid. *Anecd. II*, 89 cf. 91 et 51.
 coxeris (*p*): coxerit *GAgB* (*l*, coctum fuerit *P*).
 26 oleo *G^{1,2}Bg*: de oleo *A* (*l*, cum oleo *P*).
 27 crudivum *G²A* (*l*): crudum *G¹BgP*.
 28 gravissimas *G²A* (*l*): gravis *G*, graves *BP* (*p*), grandes *g*.
 29 corruptilla (*sic*) *G^{1,2}A*, -tillam *B*.
 30 bona ego: bene *GB*, *om. AgP* (*l*).
 lavata *GABg*: lota *Pp*, lauta *l*.
 31 illa: illi *G solus*.
 32 non satis *ABgP* (*l*): satis *G* (*om. p*).
 coquatur (*Pp*): coquat *GAgB* (*l*).
 in carbonibus (*Pl*): in carbonis (-nes *g*) *GAg*, *om. B* (*p*).
 33 cum *om. G solus*.
 fuerit *BgP* (*l*): fuerint *GA*.
 35 rus syriacus: rusiriacu (-co *G*) *GA* (rusiracii *l*), rorus siriacus *g*, ros siriaci *B*, ros siriacum *P*.
 pulvere facto (-ta *l*): pulveris factos *G*, pullveres factas *A*, pulveris facti *B* (pulverati *p*), pulvis factus *g* (-ta *P*).
 cocliar *GAg*, cocliare *B*, coclear *P* (*p*, cocleare *l*).
 36 spargatur (*p*): spargat *GA*, spargit *B* (*l*), spargis *g*, aspergis *P*.
 lenticula *GgP*, -cola *B*, -cla *A* (-culam *lp*).
 commisceatur (*p*): comixcat *G*, cūmiscat *A*, comiscat *B*,

pag.

- commiscat *g* (-ceat *l*, -ceas *P*).
- 19,1 tollatur: tollet *G*, tollat *AgP* (*l*).
manducetur (*p*): manducet *GAgP*.
- 2 oleum mittere gremiale (. . . mitti) *G solus*.
coquitur (*p*): coquet *GA*, coquit *BgP* (*l*).
- 3 cocliar *GAg*, coclear *P*, cocleare *l*.
- 4 duo: duos *GAgP* (*lp*).
- 6 fasiolum *GA* (*l*), fasiola vero *B*, fasiolum viridē *g* (*p*), fase-
lum viride *P*.
etiam *GA*: etiam et *gP*, nam et *B*.
siccum (sicum *B*) ut bene *BgP*: sic cum bene *A* (siccum
bene *l*), sucus ut bene *G*.
Post coquatur *haec addit P* nisi pro desiderio mandu-
cetur quia satis indigestum semen est. si cum aceto
comedatur. *eadem plenius g sic*: Delauricus nisi pro de-
siderio (<ū *add. inter lin.*>) manducetur quia satis indi-
gestissimi sunt (*l*). & cū aceto comedantur.
- 7 oriza (*l*): De oriza (origa *B*) enim *GAB*, diore. Ore-
gia (et ad desint.) *g*, oriza — enim (oriza . . .) *om.*
gP (*p*).
- 8 addesentericus *G*, addis sintericis *A* (-cos *l*), ad disinte-
ricos *B*, ad desintericos *g*.
- 10 ut (*post ita*): *om. GP* (*non ABg*).
bene coqui (*P*): bene coquere *ABg* (*l*), coque bene *G*.
excoletur *GA*, excoletur *gP* (*l*): excolatur *B* (*p*).
- 11 mittantur lactis caprini *Gg*, m. lactis caprini (-ni *B*)
AB (mittatur lac caprinum *Pp*, committetur lacte ca-
prino *l*).
olla: illa *G solus*.
carbones: carbonis *A*, -nes *g* (*p*), -nibus *GP* (*l*).
- 12 coquatur (*Pp*): coquat *GAg* (*l*).
ut (*post lente*) *om. A solus* (*qui deinde* deveniet, *ut ante*
corr. et l).
sine *GP*: si *A* (cum *l*), in *g* (*p*).
- 13 et (*ante non fr.*) *add. G solus*.
- 14 vero *om. G solus*.
panicum *ABg* (*p*): panicium *GP* (*l*).
- 15 quomodo et *GAB* (*lp*): sicut *gP*.
desintericos (-cus *G*) *GAg*, disentericus *G^c*, disinteri-
cos *B*.
- 16 preduretur *GAB* (*lp*): perduretur *gP*.
- 17 lactis (lac *G^c*) caprini *G*, lactis caprunis *A*, lactis capru-
nus *g* (lac caprinum *Pp*).
- 18 mittantur *GA*: mittatur *G^c gP* (*lp*).

pag.

- 19,18 coquantur (*Bp*, coquatur *P*): coquant *GA*, coquat *g* (*l*).
 20 reliqua l. *G* (*l*): de reliqua legumina (*ex rubr.*) *ABg* (de reliquis leguminibus *Pp*).
 si coctina *G* (*l*), sic uocina *A*, sicocqua *B*, si cocta *gP* (*p*).
 21 comd (comedis) *G*: om. *ABg* (*l*, bona sunt suppl. *P*, comeduntur *al. loco p*).
 crudiva *GAB* (*l*): cruda (om. si) *gP* (*p*).
 nocent *Ag* (*lp*): nocit *G*, nocet *BP*.
 nam fava — satis *AgP* (*lp*): om. *GB*.
 22 fracta *A*: frisata *g*, fresata *P* (frixia *p*, om. *l*).
 diximus *g* (*p*): dixi *AP* (*l*).
 23 De lactis *GA* (De lacte *l*), De lactibus *B*: Lactis *g* (*Lac Pp*).
 desentericus *G*, des(dis-*B*)intericis *ABg*.
 caprunus *Gg*, caprunis *A* (caprino *l*), caprinus *B*.
 cum petris rotundis candentibus (*Pp*, cum petris rotundi candentes sic *l*): cum petras rotundas scandentis (-tes *A*, candentes *Bg*) *GABg*.
 24 (foco) et — foco om. *gP*, sic — foco om. *B* (*p*).
 missis: missas *G*, misclas *A* (missos *l*).
 25 cum bullierit (*Plp*): cumbullierin (sic) *G* (cum bullirent *g*), conbullierit *A*.
 cotulis (*p*): quotalis *G* (cotalis *gP*), coctualis *B*, collatis *A* (colatis *l*).
 26 bucellas *ABg*: bucellas *G* (*lp*), bucellis *P*.
 capulatas *A* (*lp*): capolatas *g*, cappulas *B*, capulatis *P*, capellatas *G*.
 27 in ipso lacte omnes (*praeter p* in ipsum lac).
 misclas iterum *A* (*solus*), missis *P*.
 in carbonibus (= *ἐν ἀνθράκων Plp*): in carbones (-nis *A*) *GAg*.
 lente *GA* (*lp*): lene *g*, leniter *P*.
 coquas: coquat *GAg* (*l*, coquatur *P*, coques *p*).
 28 nam non eram *G* (non in eram *g*, -mine *P*, -mento *p*), namno quia in eram *A*.
 29 istas: illas *G* *solus*.
 post infu(n*G*)derint (-rit *l*) *GA*, postea infundis et *g*, postea effundes et *p* — bucelle iste postea infundantur *P*. scripsi postea cum inf. ut c. 24.
 cocleari (*p*): coclear *G*, cocliar (clodiar *A*) *Ag* (cocleare *l*, -rio *P*).
 manducet (manducet *g*, -cabis *p*): manducentur *GAP* (*l*).
 sic: et sic *G* *solus*.

pag.

- 19,30 puri lactis ipsi *G*, puri lac ipsi *A*: puro lacte ipse *g* (*p*);
 purum lac *P* (*l*).
- 31 perexeunt (perexunt *G*) *Gg* (exit *P*, pereunt *p*): perrexer
A (pergit *l*).
- 32 crudos lactes *Bg*: crudis lactis *GA* (crudum lac *Plp*).
- 33 medum *A* (*l*): medus *GBg* (mez *P*, medonem *p*).
- 34 fuerit aliquid de istis poculis (de ista pocula *B*) *GAB*
 (*lp*): fuerint aliqui ex istis paucum (de sale mittatur) *g*,
 fuerint hec pocula alicui (salis mittatur modicum) *P*.
 sale: sic *GAB* (salis *Pp*, sal *p* — paucum de sale *g*).
- 35 (item 36) coagulatur (*p*): coacolat *G*, coagulatur (*agulat A*
v. 36) *ABP* (*l*).
- in epate et in stomacho (*p*): in epar (aepear *A*) et in sto-
 macū (-chum *A*, -cho *BPg*) *GABPg*.
- 20,1 et (ante solet) om. *G solus*.
- 2 mulgetur *A* (*lp*, mungetur *P*): mulgitur *GBg*.
 sic taliter: si taliter *GAg* (et al. ord. *P*), om. *B* (*lp*).
- 4 si cautius: si aut in ius *G*, si auctius *A* (si aut ius *l*), sau-
 cius *g*, si cante *P*, cautius om. si *p*).
- 5 et *G* (*solus*): ut *Ag* (*l*), om. *P* (et cum *sqg. Bp*).
- aut vacca *AgP* (*l*): om. *G*.
- 6 mulgeatur (*l*), mulgatur *GAg* (mungatur *P*).
 illi: ille *G*, illud *AgP* (*l*).
- excaldetur: scaldetur *GAgP* (caldetur *l*).
- 7 mulgetur (*l*, mungetur *P*): mulgitur *GABg*.
 refrigeretur *g*: refrigerit *GA* (-ret *l*, frigescat *P*).
 et (ante tisticis) om. *gP*.
- 8 ptisicis (*p*): tisticis *G*, tissicis *Ag*, tisticis *BP*.
 sic om. *gP*.
- 9 caprunum *GA*: caprinum (-no *P*) *gP* (*lp*).
 lac (*l*): lacte *GAg*.
 si ego: sic *GA* (*l*, ut *P*).
- supinum (*l*): supinus *GgP*, suppine *A* (supinus iaceat *Bp*).
- 10 ut — iuvat *GA* (ut — operetur *l*, qui om. rel.): aut diu-
 tius misceas aut melle cū vino mixtū melius iub(v *g*)at *g*,
 ut diutius misceas vinum cum melle mixtum. et calefa-
 ctum sic melius iuvat *P*, om. *B* (*p*).
 cum mel *G*, cō mel *A*.
- 12 butiro *gP* (*l*, butyro *p*): butero *GA*.
 recente *AgP* (*l*), -tem *G*: recenti *p*.
 si: sic *A solus*.
- 13 buter ipsum *G*, buter ipse *B*, buterum et ipsum *A* (bu-
 tyrum ipsum *l*): in butiro *gP*.
 nec sale penitus non h.: sale nec penitus non h. *GA*

pag.

(salem penitus n. h. *l*), penitus sale non h. *g*, penitus sal non h. *P* (sine sale esse debet *B*, penitus sine sale esse debet *p*). — *nox it.* sale *GAg* (sal *Pl*, salem *p*).

20,14 puro et recenti: purum et recentem (-tum *A*) *GAg* (*l*, purus et recens *P*, purum et recens sit *p*).

15 lingat (linguat *G*) *GA* (*l*): accipiat *gP*.

catamodicum *GA*: //// modicum (*sic cum ras.*) *g* (modicum *l*, paulatim *P*).

supinum *g* (*lp*), supinu *A*: supinus *GP*.

16 detyssecus *G*, de tisecus *A*, de tissicis *g* (de tisticis *l*, tisticis *P* et ptisicis *p om.* de).

17 quos *GgP*: quod *A* (*l*).

18 nec illis: *sic GAg* (*lp*, illis c. non est *P*).

20 oxi(y in rubr.)gala *G*, oxy galla *A* (oxigalla *l*): oxi(y *p*)lacra *g* (*p*), oxiragra *P*, onlaga *B*.

grece *GP*: greci *ABg* (*lp*).

vocant: appellant *gP* (*p*).

melca (mel ca *A*) *GABg* (*l*, melica *P*, melea *p*).

id est lac *addidi*.

22 aptum *G*: aptas *A* (*l*), apta *BgP* (congruere *p*).

coagulatur: coac(*g l*)ulantur *A* (*l*), coacolant *G*, coagulant *B*, coacolat *g*, coagulatur *P* (-letur *p*).

23 ipsud *GAg*: ipsum *B* (in ipsum *l*, ipsi *p*, *diff.* *P*).

melle admixto (*p*): mel admixtum (*ū*) *GABg* (*l*).

oleo gremiali (*p*): oleum gremiale (-lê *G*, -lem *A*) *GABg* (gremile *l*, grimala *P*).

24 caseum *GA* (*l*): caseus *P* (*p*, De casio *B* et casio *g ex rubr.*)

q. dicunt *B* (*lp*): q. dicent *GA* (q. dicit *g* et q. decet *P sed ante novam rubr. uterque post v. gremiale*).

infirmis sed sanos *g*: infirmus (-mis *G*) et sanus *g. GA*, infirmis et sanis *g. B*, infirmis sed etiam sanis nocet *g*, infirmis nocet sed etiam sanos gravat *P*.

25 renium *Gg* (*l*): renum *ABP* (*p*).

26 splenetici *GP* (*g^c pl*): -nitici *ABg*.

quia *gP* (*p*): qui *AB* (*l*), et qui *G*.

coagulatur (*Pp*): coaculator *G*, coagulato *B*, colatur *g*, maculatur *A* (*l*).

lapides: capetes *g*, capiti *P*.

27 generantur *g* (*lp*): generant *GB*, generamus *A* (generat malum *P*).

28 caseum (ca-ium *g*) *GABg* (*l*): caseus *P* (*p*).

recens (et deinde dulcis quod . . . congruus . . . qui *Pp*): recentem *GA* (*l*), recente *Bg*.

pag.

- 20,29 omnino *GAP* (*l*): minus *g* (*p*).
 recens (*Pp*): recentū *G*, -te *Ag*.
- 30 melle (*lp*): mel *GAgP*.
 intingere *GA*: -guere *gP* (*lp*).
 vero *om. gP*.
- 31 altero veneno (*Pp*): alterum venenum (veninum *G*) *GBg*,
 alterū eneū *A* (alterius veneni *l*).
 opus non: non opus *G solus*.
- 32 exsucata alia *GAB*: exugat alia *g* (in asso exusta *p*, et
 siccata *P*, exfugata alia *l*).
 pinguedine (*p*): pinguedo *GP* (*l*), pinguido *ABg*.
 lapides puri (puris *A*) efficiuntur *Ag* (*lp*): lapides puros
 efficiuntur *B*, lapides puras efficitur *G* (lapis purus effi-
 citur *P*).
- 33 nec elixum *Bg* (*lp*): ne elixum *G*, neclixum *A*
 (*diff. P*).
 quia amissa *G* (*lp*): quia missa *A* (quod amissa *l*), quia
 admissa *Bg*.
 pingue(i *Bg*)dine: alia (*ex v. 32*) pinguedine *G solus*.
 ut sales: ut lapis aut salis (sal *P*) *gP* (in lapidem aut in
 salem *p*).
 sales: salis *GAg*, sales *B* (sal *lP*).
- 35 illud (*cf. v. 28*): illum (-ū) *omnes*.
 refrigerari (*p*): -re *GABgP* (*l*).
 sales: salis *GABg* (sal *P**lp*).
- 21,1 et *om. gP*.
- 2 puros *g* (*lp*): puras *GAB* (*diff. P*).
- 3 similia *B* (*lp*): si mela *G*, si mel a *A*, similia *gP*.
 et *om. gP*.
- 4 disenterie *B*, desenterie *G*, desinteriae (-ie *g*) *Ag* (dissen-
 tericis *Pl*, dissintericis *p*).
 utilis (*Pl*): ut illis *GBg* (*p*), utile *A*.
- 5 lactibus caprunis: lactis caprunis (-nos *A*, -nus *g*) *GAg*,
 lacte capruno *B* (lacte caprino *l*).
 coquatur *B* (*lp*): coquat *GAgP*.
 carbonibus *BP* (*p*): carbonis *GA*, -nes *g* (*l*).
 buti(*y*)rum *gP*: buter *G*, putet *A* (butur *l*).
- 6 fiet *g*: fiat *GAP* (*l*).
- 7 De pomorum ratione (-nes *A*) *AB* (*l*, De pomorum gene-
 ratione *pro tit. gP*, De pomorum omnium genere *p*): *om.*
G (*cf. p. 15, 23*).
 citonia (-oria *A*) *GAgP*: cidonia *lp*.
 bona et optima *GB* (*l*, bona et apta *Pp*): bene op-
 tima *A*.

pag.

- 21,8 disentericis (*P*): desentericis *G*, desintericis (-cus *A*) *Ag*,
 disintericis *B* (dissintericis *p*, ad dissintericos *l*).
 sanguine (*sic et v. 4 GA*) producunt *G solus* (*ex v. 4*).
- 9 eli(e)xentur: elixere *A* (elixa *l*).
 vaso fictili (*g*, vase fictili *P*): vas fictile *GAB* (*l*).
- 10 dulci (*Pp*): dulce *GABg* (*l*).
 et aliter assa si bene: et alteras si bene *G*, et aliter
 assi bene *A* (*l*), et alterum si bene *B*, et alter (aliter *P*)
 bene *gP*.
- 11 fuerint (-rit *B*) *GB*: *om. AgP* (*lp*).
- 12 in arbore *om. G* (*sol*).
 quae *B*, *q*; *G* (que *Plp*): qui *Ag*.
- 14 pira *A* (*lp*): pera *GBgP*.
 maturata *GBg*: matura *AP* (*lp*).
 bona (-ne *Al*) sunt *AP* (*et om. sunt p*): *om. GBg* (*cf.*
p. 14, 11).
- 16 maturata (-rabis *A*) bene *GA*: bene maturata *B*, bona
 matura *gP* (*p*, bene matura *l*).
 dulcia *BgP* (*lp*): dulce *GA*.
 et (*ante persica*) *Ag* (*lp*): *om. GBP*.
 persica duracina *BP*, per se caditura. Cina *g* (per se
 casura. cyna *p*): persicca vel dura raccina *A* (*l*), perseca
 vel dulcida *G*.
- 17 vel: *om. (post nov. rubr.) G sol*.
 cerasia (*p*): ceresia *GABg* (*l*), cerasie *P*.
- 20 nam non *B*: nã *G* (n̄ ≡ *G^c*), nã in *A* (non *l*), nam si *g*
 (*om. Pp*).
- 21 quia *gP*: et quia *GA*, et qui (*om. dum*) *B* (*et que l*).
 manducantur (*Plp*): manducant *GABg*.
- 24 sua (*Pl*): suo *GAB* (*et — rubo om. gp*).
 vel *AP* (*l*): sive *B*, aut *G*.
- 26 bone *GP* (*lp*): bona *ABg*.
 sed et ipsae: set ipsas *G*, sed in ipsos (-is *corr.*) *A*, sed et
 ipsos *B* (sed et ipsa *l*), sed ipse *P*, et ipsa *g* (*et ipse p*).
 matura (*Pp*): maturas *GA*, -ros *B*, -ra *g* (*l*).
- 27 castanee elixe *AP* (*l*): castania elixa *G*, castanea elexa *B*
 et (*pro sing.*) *g* (*p*).
 bene apte *G^c*: bone apte *GA*, bene apta *B*, bona apta
g (bona et apta *sc. est p*), bone et apte *P* (*l*).
 assae (*Pl*): assas *GA*, assa *B* et (*pro sing.*) *g* (*p*).
 nam *GBP*: *om. A* (*l*).
 crudae (*P*): cruda *GAB* (*l*, nam — digeruntur *om. gp*).
- 28 degeruntur *GBP* (*l*): detretur (*sic*) *A*.
- 29 avellane (*P*, abellane *p*): avallanas *G*, avellanas *ABg* (-na *l*)

pag.

- 21,29 alia specie (p): alias species (alies sp&us A, alias specie ante corr. G) GABg (aliis speciebus Pl).
- 30 misceantur (Pl): miscantur GAB, commiscatur g (-ceatur p).
- 31 ami(y p)gdale (Pl): amigdolas GB, -daldas g, amandulas A (-le l).
bone (Plp): bonas (bonasunt G) GABg.
amariores (-ris G) GBg (amare P, maiores p): maturioris A (matura l).
- 32 congrue (P): congrua GABg (l).
missae: missas (misesas A) GABg.
ipsa GB: illa Ag (l), ille P (eius p).
- 33 manducentur ABP (l): -catur Gg (p).
item (it G, ita B) — maturare GB: hic om. AgP (lp).
tribulatae: tribulata G, triblata Bg, triplata A.
34 melli G (sol.).
tissicis (-cus G) GBP, tissicis g (om. A).
congruae: congrua GAB, apta g, apte P (p).
- 36 pistacia (-tia G) GB: pastacias A (l), pistacie (et ipse etc.) P, pistatius (et ipse bonus etc. in sing.) g (p).
ipsa bona et apta sunt: ipsas bonas captas. A (sol.) qui hoc loco (cum gPp) habet quae ante omissa haec: Aman-
dulas vero subtracta ut diximus (cortice add. Pp, non g) et triplata bene cum melle (triblata in mel optimo g) congrua sunt (tissicis apta sunt g).
- 22,1 dactuli GBP: dactali G^c, dactalos g (dactili lp), da-
ctalas A.
boni sed ABP: bonis set G, boni sunt sed g (p, boni sunt si l).
- 2 facere inflationem GB: inflationem (-nes g, inflamma-
ciones p) facere AgP (lp).
con(m A)mixti GAB (mixti l, commesta g, commesti p,
comesti P).
- 4 carice (Pp): cari(e B et ante corr. G)cas GBg(l), carrogas A.
et ipsa (ipse P) add. gP (post car.).
bone et apte (Plp): bonas et aptas GAB (lc), bona et
apta g.
preterea (preter B) ad catarrum (cattarrum G) GBgP (p):
ad cataram preterea A (l).
- 5 ori G sol.
fauces (-cis AB) ABgP (lp): faucibus G.
- 6 qui GB: om. AgP (lp).
bone (p): bonas GB, bona AgP (l).

pag.

22,7 manducatae: manducare *GABP*, ad manducare *g* (ad manducandum *lp*).

8 uva passa similiter (sim. *om. g*) *GBg*: similiter et tua passa *A* (s. uva *p. l*).

ipso (ipsa *B*) genere (-*ri G*) *GBg*: ins. (*sic*) *A* (est de genere *P*, est in eodem genere *p*).

de uva dulci et alba: de uvas (dequas *B*) dulcis (-*es g*) et albas *GBg*, de vas dulcis et albā *A*.

9 omfacium: umfacium (-*unt g*) *GBg*, cum facit *A*.

de uva (una *A*) cruda *GAB*, de uvas crudas *g* (de uvis crudis *P*, *ult. om. pl* — *vid. Anecd. II, 98*).

fit *AgP*: fit dulcis *GB*.

explicit *add. G*, Finit *g*.

Index.

- ab** (*post compar., cf. Hipp. de cibis* 2. 5. 15 *Anecd.* II, 151. *Orib. lat. VI* p. 19. 36. 43 *etc.*): meliores ab aliis boletis sunt 38. aptiores sunt ab aliis piscibus 39.
- abintus** (*cf. deintus*) 58.
- acedia** (*acediva codd., rec. acidia Diez Et.* I, 6 = ἀκήθεια „taedium et anxietas cordis“ *ap. Du C.*) *prf.*
- acetat** *i. e. acescit, ὀξίσει Alex.* 2, 89 = *gr. Bas.* 1556 p. 440. 3, 9 oximel . . . non acetat in stomacho quae verba desunt in *gr. p. 680 sup.* 2, 83 lac . . . acetat. *cf. acitat Or. La VI, 22*: lac quod acetaverit 78.
- ad horam** (*adhora, adora GA = recens*) 10. 14. 23. 25. 51. 54. 60.
- adiectus** (*opp. naturalis*): quia non est illa sagina naturalis sed adiecta 22.
- admollire**: si . . . cruda (*pruna*) . . . per dies aliquos admollierint 86.
- aeramen** (*opp. olla sc. fictilis*) 75.
- afratum** (-tus, -tu *GA = ἀφρωτόν, afrutum? cf. Isid.* 20, 2, 29 *afratum al. afrutum quod* latine spumeum vocatur) 34 (*ter.*).
- agitare** (*umrühren Apic. Alex.*): cocus agitet cum spatula 35 *etc.*.
- agnellinae** carnes 5.
- allium** (*GABg, rec. allium Plp*) 61.
- aloxinum** (*cf. hisp. aloxa vel ut nunc scribitur aloja, honigwasser = honigwürzwein sec. Jo. de Janua apud Du C., sc. medus cum absinthio mixtus, οἶνος ἀψινθίου Diosc.* 5, 49. *nam alahsan absinthium sec. gloss. cod. S. Galli 292 ap. Graff. I 237 et „absintio aloxino“ gloss. Aug. ap. Diez Altrom. Glossare. Bonn 1865 p. 40. cf. Gregor. Tur.* 8, 31 *quem citat Gruner nosolog. histor. Jenae 1795 p. 439 „bibit absinthium cum vino et melle mixtum, ut mos barbarorum habet“*) 15.
- alter** (= *alius, it. altro*) 35. 49. 81.
- amigdalae** (-dolae *G, amandulae A ut Plin. med. Rom.* 5, 30. *Diez Et. W.* 1° 261. *Graff II 817*) 90.

- anates** (*germ.* anetae *G* *cf.* *Hermes* VIII, 43) 32.
- anetum** (*Hermes* VIII, 37 *et ind. Pl. Garg.*) 55.
- angimus** (nos delicias ubi agimus *codd.*) *prf.*
- animale** (*abl.*, *cf.* *Neue Formentl.* I, 237 *et* recente 77 *etc.*) 16.
- anxietas cordis** (corporis *codd.* *cf. s. acedia et Cael. Aurel. resp. med.* p. 188 post vegetationem vel lavacrum bibendum est ut corporis anxietas excludatur. *Cael. Aurel. chr.* 3, 2, 15 *in stomachi passione* anxietas sive concatenatio mentis et desponsio) *prf.*
- apium** (appium *Ag ut Or.*) 3. 54. 55.
- aprunus** (*rec.* aprinus) 8.
- arbor** (*masc. GA*) 86.
- ascellae** (*pullorum, flügel* = *axillae, scapulae. saepe Gregor. Tur., Gloss. lat. ap. Graff* I, 140) 23.
- assare** (assatus = assus) 4. 9 *etc.*
- assatura** (*Apic.*) 4. 6. 8.
- aucellarum** genera 31.
- auctores** 23. 26. auctores nostri 25. auctores medicinales *prf. cf. antiqui prf. (bis).*
- avis tarda** (avetarda *ABI* = outarde) 33.
- bibendo** (*i. si bibas*) . . . congruum est 15. *cf. intingendo (i. ita ut intingantur)* . . . coquantur 10.
- boliti** (politi *g, boleti P cf. Or.* VI, 17 = *tubera Graff* III, 103 *germ. puliz vel buliz, ital. boleto, βολιτης*) 38.
- brado** (*AG, prado g germ.* = *assatura Graff* III, 283 *Diez Gr.* I, 321 *cf. Du C., Ekkehard. bened. ad m.* 109 *pradonem coctum*): si assatum fuerit (laridum) ad horam quomodo bradones 14.
- bridu(m)** (*fort.* = *germ.* brod, *unde* brodum, brodium, *jus*): anguillae . . . capellentur . . . et sic in brido (*GA, bredo B, breto g*) assentur 43.
- bubulinae** carnes 12 (bovina caro et bubulina *in eod. loco Alex. lat.* 2, 241. *cf. ind. ad Plin. med.*).
- bucellae** (de pane, *ut Alex.* 2, 100 = *micae panis* 2, 83. *Apic.*) 75.
- bucula** (*GA, bucularium gP, vasi species*): mittis acetum acerrimum quantum media bucula 3.
- buculare** (*GA, cf. Marc. Emp. ap. Du C. s. bauca, bucularium gP, sc. ereum sec. gl. cod. l*): et in buculari non coquatur sed in olla fictili 3.
- butirum** (buterum *vel* buter *GA, buturi Ed. D.*) 77. 82.
- caballi** *prf.*
- caballicare** *prf.* (caballicaciones *Alex.* 1, 123).
- capellare** (*GA, capulare gPl* = *caedere*) 43. **bucellae capulatae** (capellatae *G, non A*) 75.
- capreoli** (caprioli *GA*) 7.
- capriare**: capriati (pulli *c. gl. tenerati l*) 23, caprientur bene (pavones *sc. seniores*) 24.
- caprunus** (lac caprunum, lactes capruni) *GA* 70. 71. 75. 76.

(*germ. selmling*) 45. *isocem unde isicia ast Isid. (Hes., isox in Rheno Plin. 9, 44) cum cod. g (ubi etiam filii isocum).*

est quando *prf.*, non est qualiter 14.

etiam et *prf. et* 3. 14. 70.

exbromare (*Apic.* 52. 216. 270 *Schuch, cf. bromus Orib., bromosus Cael. Aur., bromidus bromiditas inbromidari = sordidari 2, 82 Alex.:* exbromatas unâ undâ (carnes) 3.

excaldare (scaldare *GA*) 76.

exire: de larido . . . non est qualiter exire delicias Francorum 14.

exsucare (*Cael. Aur.:*) exsucata alia pinguedine 81.

faba: fava (*ut Orib. = ital. fava GA* 65. 74. fava fresa 65 — *B frixa, cf. Orib. lat. VI p. 23 ubi fava fresa Aa = fracta La et VI, 27 ubi Aa fresa = La frixa, utrobique gr. κίαμοι φωνγέυτες — faba fressa Ed. Diocl.*), fava fracta 74.

facit (= *convenit*) 70.

factus: ova dura facta 36, sorbilia facta 36, pectinis elixi facti 48, capriati facti 23.

fartalia (*cf. Vocabular. lat. germ. cod. Vind. 804 ol. 460 fartalia vel patella phanne Hoffmann, Sumerlaten p. 42:* laridum vero in fartalia missum 20.

fasianus pastus (*et anser pastus cf. Ed. Diocl.*) 22.

fasianina ova 37.

fasiolum (fasiolus, -li *Or., Ed. D. faseoli Al.*) 69.

fenea goth. = *polenta* (*cf. wisdil goth. = isatis Or. VI, 131. 142. 153. 481. Anecd. II, 45. 107.*)

ficetulae (ficitulae *GA cf. gloss. I ficedulas i. meisun*) 31.

fleus nom. pl. (*cf. ind. m. Pl.*) 87.

focus (*fuoco = ignis quod pro sexti saeculi signo est, Oribas. lat. etc.: lento foco coquere Anth. = lento igne coquere Apic. Alex. = ad lenem focum δια μαλακῶ πρὸς Or.) saepissime (prf. 3. 4. 8. 11. 14. 23. 35. 67).*

folium (*sc. nardi*) 13.

Franci 14.

frangere (*intr.*): quando incipit frangere (*frangi p solus granum (mili)*) 71.

frictura (*GA, frixura B*) 14.

gavata (*sic Isid. 20, 4, 11: napf. cfr. Sirmond. not. ad Ennod. p. 90. Diez Gr. I, 14. germ. gebeta Graff IV, 126*) 20.

gingiber (*Apic. etc. = zingiber, Or. zinziber*) 13.

Gothi 64.

gremiale (*oleum id est ελαιον πρὸς τὴν ἐν ὑγιείᾳ χρῆσιν ἄριστον τὸ ἀμοτριβές ὃ καὶ ὀμφάκινον Diosc. I, 29 „quod de semicrudis olivis fit“ sec. interpr. vet. Or. VI, 467 vel viride Apic. 57, Th. Prisc. cf. Hermes VIII, 43 Paucker Add. lex. lat. Dorpat 1872 p. 17. quod „Septembrio aut Octobrio mense factum“ ut ait Or. VI, 227 = „octobrinum oleum s. amarum quod primo tempore fit et accipit folia olive ut sit amarum“ Alex. I, 40 = 2, 245. ad Sim. Jan. s. omo-*

tribes et s. gremiale ... quod fit ex olivis immaturis que colliguntur in gremio (!) caduce ante alias *cf. Mommsen ad Digest.* 24, 3, 7, 12 ubi simili modo a Graeco explicantur arbores caeduae vel gremiales — τὰ ἐν ἀγκάλαις φερόμενα! *vid. gremia (= sarmenta) Dig.* 32, 56, 4 et in *bibl. vulg. Rönisch Itala p.* 119. 29) 67. 68.

habere: ut potest intellectus noster habere *prf.* — *pro haberi GA:* puto hic non habere (hic non habet = ἴλ ν'γ α pas) 33. necesse habet 49.

hinnulei (enulei *GA*, *cf. innulei corr. hinnulei Plin. Aug.* 11, 239. hinnuli *P. hinnuli filii sunt cervorum Isid.* 12, 1, 21) 7.

humorosus 62.

ignoscens = ignorans 25.

ille (*pro articulo*): illa faba 65, illa prima calda 67, illa acida 84. *cf. illa aqua* 35.

in cum abl. post verba motum significantia (ut *Orib., Alex.*): saepissime sic mittere (in vaso mittis acetum) 3. 20. 24. 35. 53. 57. 75. 90 (in cibo aliquo supermissum 14). *item* miscere 34. 35. 54. 55. in capite ascendit *prf.* defluit in foco 14. incisa in cruce 83.

in carbonis (*pro nib; GA*) coquere (= ἐπ' ἀνθράκων *Alex.*). in mel (*ex scr. comp. pro melle*) intingere *GA* 80 (*cf. tangere, intingere*). *sim.* elixentur in vas fictile 83. 10.

inde (= *gall. en*): inde reddo rationem *prf.* opera inde fient 48 (exinde 79. *cf. s. unde*).

indigeries (= indigestio *BP prf. cf. Marcell. ap. Pauker Add. lex. lat. p.* 40): ex ipsa indigerie *prf.* facit indigeries malas 66.

inegroario (*corr. pro inogaro, oenogaro*) 34.

infusae (in lacte bucellae de pane — *quales micas panis cum lacte ait Alex. lat.* 2, 83 in *cap. de lacte dando dissintericis* = ψιχία ἄρτων μετὰ γάλακτος *Alex. p.* 486. *cf. p.* 432 ἄρτων τῶ ὕδατι ἢ γάλακτι βροχθέντα = in aqua panis infusus aut cum lacte *lat.* 2, 80. *sic. infundere simpl. Apic. Or. etc.*) 75.

infrigidatus (stomachus) *prf.* **inpena:** quomodo in inpena (enpisa *GA*) ponuntur 36.

mionrpi *prf.*

insalatae carnes (*cf. Orib.*) 12. **interdum** = raro 6 (25. 27. 32. 49).

intingere (*GA*, intinguere *rec. Plp*) in sale 9. 28. in melle 80. in oximelle 10. *cf. tangere.*

intuba (*solus p intiba, cf. ind. M. intuba et intyba Orib.*) 51.

ipse nimis frequenter sensuque debili adhibetur 16. 22. 25. 64. 75 *etc. sed interdum* = ὁ αὐτός: ipsam rationem habent quomodo 71. *cf. prf.* 34.

ipsud (*GA pro ipsum*) *prf.* 19 25. 34 (*bis*). 64. 78. *sed ipsum* 21. de hoc ipsud (*pro ipsū, ipso*) *GA* 64.

ingiter febricitantes sine frigore (*de febris continentibus τῶν διακῶς πυρετότων*) 56.
iussellum (*Apic. etc.*, iussellum *P*, iussellum *Alex.*) *passim*.

lac: (*GA* lacte 76 *cf. Orib.* lactis *n. sg. fem. ut* lactis acida, bona lactis *etc.*, lactem *acc.*) *plur. lactes masc. prf.* 70. 75. 76.

lactantes *sc. porcelli* (*GA* = *Ed. Diocl.*, lactentes *gp*) 10.
lapis *fem. GA* (lapides puras) 81 (*bis*).

laridum (*B*, laredum *GA*, lardum *G^c rec.*, *etiam* laredus *G*) 14.

laurici (?) *g(P)* *ad p.* 19, 6.

le(l)gatus (= *legatus*) *in tit.*

leme (*rec. bene*) tangere 29.

levatus (panis bene levatus, *cf. Ekk. ben.* 13. 14) 1.

liquamen (*γάρον cf. Gargil. c.* 62) 9.

lucius (*it. luccio, hecht*) 10.

magis durior 43. tenerius magis quam durius 33 (*Alex.*) *om.* 40: modice tenerum quam durum (*nisi forte* quam *sit pro nam non*). *cf. s. plus.*

manducare (mangiare) *saepius* (*Apic., Alex.*) *quam* comedere.

maturare (*pro* maturari: in catarro quando incipit maturare) 90. 60.

media (= *dimidia cf. medium* coclearium *Orib.* VI, 160. 262 *etc.*) 3. *item* medietas *ib. etc.*

medicinales (auctores) *prf.*

mediola (= *media* ovorum) 35. 36.

(*GA*, metus *scmd A*,

met vel mez P, medo -onis *lp*, *i. e.* vinum et mel simul coctum *sec. gloss. l* 15) 15. 76.

mela 84.

melca (*milch* „lac quod acetaverit“ = *oxygala cf. Daremb. ad Orib.* I p. 603. *Apic.* 308. *Paulus lat. ap. Sim. s.* melea *leg.* melca „que inquit a Romanis appellatur melca. est autem velut aliquid de lacte *etc.*“ „oxigala *i. lac acetosum*“ *Alex.* 2, 27 *et Paul. ap. Sim. s. v. Orib. lat.* VI, 8 = *syn.* 4, 6 melca acidonica *Aa vel lactis acida La* = *ὄξυγάλα*) 78.

melones (*Alex. Oribas. lat.* = *πέπωνες, Gargil. 15 cf. ind.*): ipsorum ab intus maxime cum semine quod est mixtum (*cf. Alex.* 3, 64 de melonis interiore et cucumeris = *gr. p.* 728 *ἢ τῶν πεπόνων ἐντεριῶν καὶ σικύων.* 2, 184 utantur cucumeribus in primo que intrinsecus sunt et maxime melones *etc. Orib. lat.* VI, 37 melones melopepones cocumeris = *gr. synops.* 4, 34 *πέπωνες μηλοπέπωνες αἰκνοί, sed saepius pro utroque* melones VI, 24. 35 *etc. contra in Ed. Diocl.* pepones et melopepones *ut Apic.* 79 pepones et melones) 58. *cf. s. cucumeres.*

minutatus (= *incisus*) 21. (*coriandrum non minutatum sed integrum*) 68.

minuti pisciculi 44.

missorium (*cf. Sirmond. ad Ennod. p.* 89. messurium *A*, *ut Isid. quasi a mensa*) 34.

mittere (sale mittatur modicum *et sim. ut Apic. Alex. etc.*) *saepe*.

mittendum unum fasciculum de cor. 28 (*cf. cavendum albumina* 36).

modicum (*ein wenig, etwas, puleii modicum, mel, sale modicum etc. modicum sentiat* 3 *etc.*) *saepe*.

mulgère *GA* (*ter*) 76.

mussiriones *P* (*musariones g = gall. mousserons av. mousse, prov. mossa, germ. mos Diez Et. W. II² 371*) 38.

nam (= *vero, autem v. Anecd.* II, 46 *sq.* 101.) 9. 14. 16. 35. 50. 58. 84.

nam non (= *sed non, non vero*) *prf.* 14. 17. 28. 75. 86.

naupridae (*GA, naupredae BgP, lamprede p, lampide l — v. Anecd.* II, 53—55. 101) 47.

ne: ut non . . . et ne 10.

nimietas *passim*.

novella (*Al, novola G, napula g, nepula P*) *tenera pro coleari* 34.

observare se *prf. cf. rationem observationis qualiter cibi etc. prf. (et in tit. de observatione ciborum)*.

opus (*gericht. cf. opus pistorium vel ut Alex.* 2, 184 *opus pistoricium de lacte factum = Or.* VI, 348 *de melle opera pistoficia aut lacte facta*) 48. *opus spumeum* 34. 40. *opus bonum (tisana)* 64.

opus habent medicinas *GA*.

oriza (*oregia g, uriza B*) 70. 71.

ostrea (*ostria vel hostria plur. GABg, ostrie fem. P et in*

sing. ostrea p) 49. *ostrei sfontulus (= caro) opp. callosus et quod in giro pendet* 49.

ova, ovarum (*le uova*) *semper fere GA*.

oximelli *abl. G* (*oximelle A*) 10.

oxygala 78 — *vid. melca*.

panicum (*AB, panicium G*) 71.

pastinacae (*pastanacae GA*) 53.

pavones (*paones Bg*) 24.

pensare (*pinsare GA*): *quantum pensat tremissis* 3.

per ore *GAB prf. (cf. per ipso, per isto cibo GA* 14. *per ore ructant Orib.* VI, 290). *per singula (ubi ἀνά, ana, añ = à medici)* 3.

perca (= *vet. germ agapuis sec. gloss. k, cf. Graff* I, 105) 40.

perexeunt (*lactes bibiti = pertranseunt Orib.* VI, 28. 349) 75.

petrae candentes vel cotulae (= *κόχλακες διάπυροι Diosc.* 2, 75 *et Alex. gr. p.* 425. 437 = *lapides ardentes vel igniti lat.* 2, 79. 83. *cf.* 3, 60. *Or.* VI, 472. *petrae ardentes Or.* VI, 33 = *gr. Synops.* 4, 30 *in eodem usu lactis dysentericis sine sero dandi*) 75.

pietati vestrae *prf.*

pinguamen 14.

pinna (*ut Orib. etc., rec. penna lp cf. ind. med. Pl.*) 4. 9.

pira (*Alp, pera GBgP*) 84.

pisciunculi *GB* 44.

platensis vel solea (*platessa, pleza, plie — vid. Vinet. ad Auson. ep.* 4, 58 *Anecd.* II, 101) 42.

plus: quid plus *prf. ova . . .*

- plus (comedent) sorbilia 37.
 — plus congrua 36. (cf. plus magis *Orib.* = multo plus).
- porcellina caro 9.
- porriones (*GABg*, porriculi *P*, porri *p*) 55.
- postea cum 24. (75).
- prae(per)durare (in calda pastinacas, porros, milium = leicht abbrühen, abwällen, gall. blanchir. cf. de carnibus in sale intingendis ut durentur 43. 9 etc. et saepe *Apic.*) 53. 55. 71.
- praesumere (= comedere *Alex.*) saepissime.
- prima sanitas hominum in cibis congruis constat *prf.*
- pro desiderio (ἡδονῆς ἔβρα *Alex.* = lat. desiderii causa 2, 156) saepe. pro fastidio 44.
- pro sapore (= saporis causa) 52. 67. pro nimietate *prf.*
- puleium (puledium *Gg*) 3. 58.
- pullus (*ital.* pollo etc. *hun*) 23. 33. 34.
- purgare (καθαλῆναι): cortex ipsa purgetur (i. detrahatur) 90. purgat putredinem 14.
- pusca (sic omnes, nisi quod corrupte, ut saepe alibi, *p* i. e. post et pro posca semel *B*) cf. posca *Orib.* *Aa s.* VII = pusca *Orib.* *Ab semper*) 58 (bis).
- quantum (ὅσον): addis mel quantum medietatem de aceto 3. quantum medietatem solidi 3. quantum media(m) bucula(m) 3. cf. *prf.* si calcem et aquam quis tantum temperaverit quantum ratio sit.
- quomodo (= comme) 4 (ubi = quasi 10). 14. 49. 76. 81. 82. (= quando, cum) 36. 41. (49. 76 quomodo mulgitur = mox ut mulgitur *Orib.* VI, 42).
- radices (= raphani *P* cf. *ind. ad Med. Plin., Ed. Diocl., Isid.* 17, 10, 10 raphanum Graeci, nos radicem vocamus etc.) 59.
- refrigerare (pro -ri) *GA* 81.
- renes: renium *GA*, renum *B* etc. cf. *ind. Garg.*) vitia 57. 58. 79. (61. 66).
- rus (ῥοῦς) syriacus (*rec. ros, roris ut Alex. etc.*) 67.
- sale (ut *Oribas. lat.*) *GA* 28. 35. 76 (bis). 77 (*pl.* sales 81 etc.).
- salimuria (= ἄλιμη, salemoria *GA*, salmorina *P* ut *Alex. ed.*, salimuria vel salemoria *Or.* VI, 137. 300. 395 etc., gall. saumure v. *Anecd.* II, 102) 29. 43.
- satis = valde, nimium (non satis = non nimium 67, ut saepe *Alex.* velut 1, 69 et si ingrediatur in solium non satis intingat aqua caput sed bis aut ter tantum) saepissime. cum superl. (ut magis, plus c. comp.) satis gravissime 74 (satis indigestissimi *gP* 69).
- sentire (riechen): modicum sentiat 3. — tarde sentit 35. cum male sibi senserint *prf.*
- sed *prf.* (*p.* 8, 32). sed magis (= sed potius) 10.
- sera (= vespera, soir) 23.
- sphaerae niveae (= sphaerae galacticae = lacteae *Isid.* 20, 2, 31) 34.

- sic frequentissime usurpatur.
 sic taliter (cf. *Orib.* VI, 43
 hec talis sc. aqua, *Alex.*
 hec talia = τὰ τοιαῦτα) 76.
 et sic (= et tunc) saepe (34.
 35. 67. 71 etc.)
- sitri (pro veratro lat. = gr.
 elleborus) *GA* 25.
- sodinga (ferculi species, quale
 semel ex *Ord. eccl. Ambros.*
Med. c. a. 1130 in *Muratori*
Antiq. med. aevi IV, 909 —
 „unum bonum cereum illi
 qui in ipso die sic imposi-
 turus est mensae suae prius
 ferculum id est sodingam
 quae fertur a S. Ambrosii
 abbate“ — *habet Du Cange*
s. v. — fort. a germ. *siudan*
coquere) 3.
- solidus 3.
- spatula (löffel) 35.
- spondulus (sponduli et spon-
 duli *Ed. Diocl.* — scil. ostrei
 = caro) 3.
- spicanardi uno verbo *GA* 3.
 13.
- stivis diebus *GA* 23. 50. stivo
 et hiberno 50 (cf. *Or.* cibi
 stivani, stivales VI, 28 etc.)
- sturni (sturnelli in rubr. *G*) 26.
- tangere (pro tingere — de
 vel in sale, salemoria) 9. 29. 43.
 cf. intingere.
- tecones (tecunis *G* = teccuris
A, *tecones B*, *gall. tacon* =
saumoneau Anecd. II, 55) 45.
- tenere (intr. halten: in fa-
 brica . . . mixtio . . . tenet) *prf.*
- linea (vel tinia *A*, pro taenia,
 ut semper *med. cf. ind. med.*
Pl.) 14.
- tisana 16. 64.
- tisici (vel tissici pro pthisici)
GA 76. 77. 90.
- tota (i. omnia) vulnera 14.
 ex toto (ut *Orib.* VI, 410 do-
 nec ex toto passio finiatur):
 omnibus congruum est ex
 toto 15.
- tremissis (i. tertia pars solidi
aurei Anecd. II, 102) 3.
- tribulatae (amigdalae) 90.
 cum bene tribulatum fue-
 rit 3.
- trucanti (al. tracanti, troganti
 = minuti quidam pisciculi)
 44.
- tructa (trutta *B*, it. trota cf.
Isid. 12, 6, 6 varii a varie-
 tate quos vulgo tructas vocant
Diez Gr. I, 35).
- tuferae (tufaras *G*, tuferas *P* =
 tubera terrae *Pl. Or. lat.* VI,
 6 ubi tufera *La.* 35 = ὄδρα
syn. 4, 32. cf. terribium pro
 terrae tuberum? *Ed. Diocl.*,
ital. tubero vel tubera, trüffel)
 38.
- turtur (pastus cf. *Ed. Diocl.*)
 25.
- unctum (= *rec. gPp lardum*
 cf. *Or. Ab unctus* = *Aa pin-*
guedo VI, 178) 21.
- unda (*Apic.*): prius exbroma-
 tas unâ undâ 3.
- unde (= de quo, cf. inde) 14.
- usque proxime mortem 25.
- ustulant se *prf.* ne satis ustu-
 lentur (carnes) 10. (lacte ne
 ustuletur *Orib.* VI, 42.) cf.
 ardet caro defosis 4.
- ut (= ita ut, ea condicione
 ut) 3. 23. 65 (cf. ita ut
 23. 55). ut non . . . et ne
 10. tamen ut (= sic tamen
 ut) 59.

ut: similiter ut 81.

utor (*passive*) *GA* (*Alex.*):
uti debeantur *prf.* carnes utan-
tur (*al. edantur*) 4. carnes uten-
dae 6. 8 *etc.*

vas: *abl. vaso* (*cf. ind. Garg.*
Pl.) 3. 10. 83.

vaporatae carnes 3. 4. 5. *etc.*

vero (*post et, καὶ . . . δέ*): et
asparagi vero 54.

vessica (*vissica GA*, *visica*
B, *vesica IP cf. vissica Or.*,
vessica Med. Pl., *vesica Garg.*)
58.

zingiber — *vid. ginger.*

De Anthimi Graeci libello diaetetico ad Francos postquam a. 1870 a me editus fuit dixerunt et W. S. Teuffel (in hist. litt. Rom.) et (in historia medicinae) H. Haeser. editus autem fuit cum aliis litterarum antiquarum reliquiis a me collectis titulo hoc:

Anecdota Graeca et Graecolatina. Mittheilungen aus handschriften zur geschichte der griechischen wissenschaft von Valentin Rose. Heft 1. 2. Berlin (Ferd. Dümmler's Verl.) 1864. 1870. 8.

quibus praeter minora quaedam continentur haec:

- I Das buch des Adamantius vom ursprung der winde.
- II Die Physiognomonica (des Apuleius) nach Polemon mit zusätzen aus Eudoxus und Aristoteles.
- III Des Aristophanes Byzantius τῶν Ἀριστοτέλους περὶ ζώων ἐπιτομῇ in byzantinischem auszuge.
- IV Die Diaetetik des Anthimus an Theuderich könig der Franken.
- V De oleribus (Gargilii) Martialis und die medicinische litteratur des sechsten jahrhunderts.
- VI Aus den Medicinales Responsiones des Caelius Arelia-
nus (nach Soranus). dazu:
(Sorani) Introductio ad medicinam, und
(Sorani) de pulsibus.
- VII Zwei bruchstücke griechischer mechanik:
Philonis liber de ingeniis spiritualibus, und
Heronis (Ptolomei) liber de speculis.

AVLVLARIA

SIVE

QVEROLVS

THEODOSIANI AEVI COMOEDIA

RVTILIO DEDICATA

EDIDIT

RVDOLFVS PEIPER

LIPSIAE

IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI

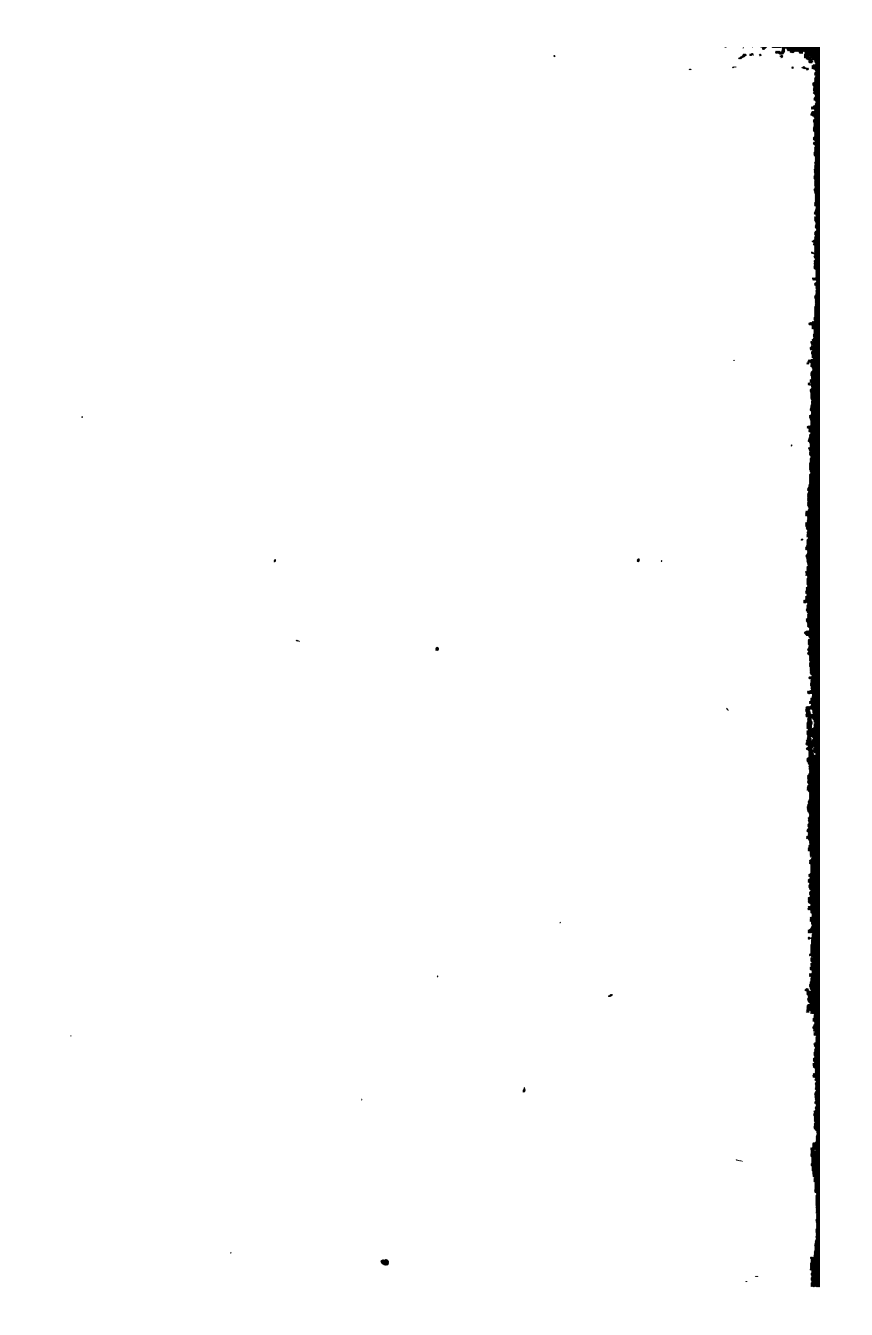
MDCCCLXXV

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI.

HERMANNO HAGENO

BERNENSI

S

I. DE LIBRIS IMPRESSIS.

QVEROLUS, | ANTIQVA COMOEDIA, | NVNQVAM
 ANTEHAC EDITA, | quae in vetusto codice manuscri-
 pto | PLAVTI AULULARIA inscribitur. | *Nunc primùm à*
 PETRO DANIELE *Aurelio* | *luce donata, & notis illustrata.*
 | *Ad illustriss. amplissimùmque Cardi-* | *nalem Odonem*
Castilionaeum. | (*insignia typographi*) | PARISIIS, | *Ex of-*
ficina Rob. Steph. Typographi Regij. | M.D.LXIII. | CUM
 PRIVILEGIO REGIS.

Forma octava; quattuor folia cum titulo continent
 I^a privilegii auctoritatem (*Aureliae, duodecimae Decembris,*
Anno Domini M.D.LX.) II^a II^u Danielis praefationem (*Illu-*
strissimo Amplissimoque Cardinali Odoni Colignio Castilio-
naeo Petrus Daniel S. — Lutet. Parisiorum, Nonis Iunij
1564.) III^a ad IV^a *Nicolai Hattaei Aurelii, Regis et*
Aureliorum ducis secretarii, carmen ad Petrum Danielem
Aurelium. (inc.: *Quam misere nostras Daniel, ignavia*
mentes Fascinat — expl.: Acceptamque tibi referat per
saecula lucem. sunt 67 uersus.) IV^a Ad eundem, de au-
ctore huius Comoediae G. Buchananus Scotus*.) (inc.: Quis-
quis es infernis prope nunc reuocatus ab umbris — sunt
5 disticha). IV^u Ad eundem Steph. Manialdus Cleriacus.
(tria disticha graece, inc.: Εὐεπίης πνεύων λάμπει, πρό-

*) non extat in Buchananani operibus a. CIO.IO.XCIV editis.

τερόν τε παραθεῖς —): subiciuntur *Personae* comoediae quae paginis 1 ad 69 (A. j. ad E. iij.) perscripta legitur. (QUEROLVS, SEV AVVLVRIA PLAVTI ANTIQVI AVCTORIS.) post fol. E. III uacuum secuntur numeris paginarum carentia foll. F. j. ad H. j. in quorum primo F. j. *de auctore* agitur, F. ij. ad G VIII *Petri Danielis Aurelii notae in Querolum Plauti* leguntur (quarum in fine: *Excudebat Rob. Stephanus typographus regius, Parisiis, an. M.D.LXIII. non. octob.*) denique f. H. j. auctor Lectori emendationes aliquot a P. Pitheo acceptas commendat. Usus sum exemplari quod est in bibliotheca Gottingensi.

Exstant Danielis curae secundae Bernae in bibliotheca Bongarsiana cod. G. 130 typis non mandatae, de quibus uid. Hermanni Hageni commentatio „*Der Jurist und Philolog Peter Daniel aus Orleans. Bern 1873*“ p. 12 s. In eis editor indicem sua manu sic inmutauit: QUEROLVS . . . *castilionacum*. *Editio secunda* | *Antverpiae* | *Ex officina Christophori Plantini* | CIOJLXVI | *Cum priuilegio*. Carmina duo quae hanc nouam editionem commendarent alterum *Deliorii P.* alterum *Francisci Danielis Hagenus l. l.* descripsit; auctoris praefationem adiectis quae et in illa et in ipsa comoedia Daniel inmutauerat (*Daniel* ²) Orellius dedit in *epistula critica ad Maduigium* p. LXXIII, *Aemilii Perotti* de *Aulularia* epistulam ad PDanielem quae est inter epistulas autographas ab Bongarsio collectas in cod. Bernensi 141 exhibuit CG Mueller nuper defunctus in *Analectorum Bernensium* fasciculo altero qui *Getam Vitalis* comoediam continet p. 8 not. 19, *Lab. Danaei Carolique Perotti* epistulas ex eadem conlectione edidit Hagenus l. l. p. 33 et 14.

Plauti Querolus siue *Aulularia* ad *Camerarii* codicem ueterem denuo collata. Eadem a *Vitale Blesensi* elegiaco carmine reddita, et nunc primum publicae. Additae P. Danielis, C. Rittershusii, J. Gruteri
Ex typographeio H. Commelini. MDXCV.

Notae atque emendationes Danielinae non addito auctoris nomine exhibitae pro Rittershusianis postea non semel sunt habitae. Huius libri (aeque rari atque princeps editio) exemplaria seruantur in Heidelbergensi atque Guelpherbytana bibliotheca.

Plauti comoediae XX superstites et deperditarum fragmenta Ph. Pareus recensuit ac notis perpetuis illustravit. accedit Plautus Hypobolimaeus hoc est Gildae Sapientis Britannii Querolus siue Aulularia. Francof. 1610 8° — — accedit Pseudo-Plauti Querolus Neapoli Nemetum 1619 4° — — — accedit Gildae Sapientis Querolus et animaduersionum ablegmina. Francof. 1641 8°

Repetita est Parei editio omissa ad Rutilium praefatione in *collectionis Pisaurensis omnium poematum . . . Pisaurensis 1766 4° t. IV p. 201 sqq.*

Ex ipso Danielis exemplari repetitam dicit FLA Schweiger (*Handbuch der classischen Bibliographie II 774*) Patauinae editionem hanc:

Plauti comoediae superstites XX . . quibus accessit Querolus comoedia antiqui auctoris Patau. exc. Jos. Cominus 1764 8° p. II

Nouam editionem instituit Johannes Christianus Wernsdorfius (1732—1793). Est in bibliotheca Bonnensi fasciculus eius manu scriptus (71 v, b VI. n. 259 catalogi a Klettio confecti) qui continet *Hosidii Getae Medeam, Querolum, Fragmenta selecta Tragicorum et Mimorum ueterum*, parata omnia ut typis describerentur. Atque Queroli inscriptionem hanc esse uoluit:

Querolus, siue Aulularia Plauti, comoedia antiqui auctoris. Cum integris P. Danielis, C. Rittershusii, J. Grueteri et selectis J. Ph. Parei, Casp. Barthii et aliorum notis quibus accedunt animaduersiones editoris. Wernsdorfii prae-

fationem cum ipso contextu exhibent foll. 44—87, animaduersiones foll. 100—155.

Prooemii Wernsdorfiani particulam quae est de auctore infra dabo.

Hermanni quoque Cannegieteri Henrici F. (1723—1804) idem uidetur fuisse cōsiliū. Nam Rittershusianum exemplar auctum ab illo adnotationum cumulo in libris MTydemanni (qui Lugduni obiit a. 1825) deprehendit suumque in usum conuertit Klinkhamerus.

QVEROLVS SIVE AVLVLARIA, INCERTI AVCTORIS
COMOEDIA TOGATA. recensuit et illustrauit S. C. Klinkhamer. Amstelodami, apud heredes H. Gartman. MDCCCXXIX.

Is praeter librum Leidensem lectionesque Parisini tribus exemplaribus usus est quibus uirorum doctorum notae erant adpersae: *HCannegieteri*, *GKoenii* († Franekeræ a. 1767) cuius exemplar tum possidebat DJ Lennepius, *incerti* denique quod bibliotheca Leidensis supeditabat (Leidensem n. 501 ipse dicit p. 96 et 148).

Circa idem tempus Jo. Caspar Orellius ad fabulam denuo edendam sese accinxerat Danielinis thesauris prope in conspectu positis illectus: at sufficere opinatus ut singulis saeculis semel comoedia ista repeteretur, postquam Amstelodamensis editionis nuntius aduenit illico consilium suum abiecit; quae ex Bernensibus exemplaribus collegerat una cum suis animaduersionibus publici iuris fecit in *epistola critica ad Jo. Nic. Madvigium v. c.* (praemissa operi huic: *M. Tullii Ciceronis Orator Brutus Topica etc. Turici MDCCCXXX*) *capite XVIII p. LXVII—XCV.*

Singulos praeterea locos tractarunt *Adrianus Turnebus* *Paulus Melissus* ille Danielis, hic amicus Gruteri, *J. F. Gronouius*, *Cl. Salmasius* passim per sua

opera, denique *Caspar Barthius in Aduersariorum libris*
4,7 28,15 30,9 38,9 44,13 et 14.

II. DE LIBRIS MANU SCRIPTIS.

A. Principem locum obtinent VL

V Vaticanus bibl. antiq. 4929 membr. in quarto
s. IX—X f. 55—78^a emptus est liber ex libris Car-
dinalis Sirleti, s. XVI fuit Serafini de Nybia. (uid.
Reifferscheid BPLJ I 444 O Jahn ad Censorinum
proll. p. XVIII Bethmann in archiuio Francofurtano
XII 245)

Adpersa sunt scholia in margine atque inter uersus
minutissima scriptura s. XII—XIII quorum specimina
haecce sufficiant;

f. 59 *pantomalus nomen est ex greco latinoque compactum
et dicitur quasi totus malus pan enim grece totum
sonat.*

f. 69 *zelotipus est qui nimio mulieris amore correptus semper
observat. indignaturque leui suspicione. nec eam
cuius (cuius codex) credit. zelus enim amor et
tipus tumor. hinc (hic cod.) zelotipia.*

rectius *harpyiarum* nomen interpretatur scholiasta ad lo-
cum qui est editionis nostrae p. 32, 7

f. 68^b *solidus est nummus aureus qui sexies appens unciam
facit.*

f. 76 *senatus consultum quod tantum senatores populis con-
sulendis decernunt.*

Hunc librum antea non adhibitum atque Palatinum
meum in usum a. 1871 contulit Gardthausenus.

L Leidensis Vossianus lat. Q^o 83 (olim Isaaci
Vossii Lat. n. 147 ut indicat schedula f. 1^r adgluti-

nata et index librorum Js. Vossii confectus a PColomesio*) membr. s. X foll. 24.

Continet is Aululariam f. 1 ad 23^u, f. 24^r nil legitur praeter haec uerba: **AVVLVARIA PLAVTI EXPLICIT FELICITER** f. 24^u octo olim uersus perscripti erant nunc rasura deleti; praeterea hac pagina legitur alphabetum runicum quod cum non uideretur editum descripsi in usum Julii Zacheri professoris Halensis. — Hunc ipsum codicem fuisse Petri Danielis, ex quo ille fabulam edidit a. 1564, praeter inscriptum integumento Georgi Buchanani epigramma atque possessoris nomen ab ipso pluriens scriptum (quod ne spurium uideatur prohibet scripturae Danielinae specimen quod exhibuit C G Mueller in indice scholarum Bernensium a. 1841 tab. VII) satis superque testatur consensus libri cum editione principe in uitiis quibusdam minutissimis quae librarii debentur incuriae. Fuit igitur antea bibliothecae *S. Benedicti Floriacensis* ad Ligerem unde qua ratione in Danielis possessionem uenerit Hagenus ll. p. 6 sqq. docuit. Quo tempore primum typis describeretur fabula, nondum lectiones *libri Pithoeani* (de quibus infra) allitae fuerunt; nam de eis altum silentium in editoris notis, cum aliorum subsidiorum hic illic mentionem faciat. — Diligenter librum post Danielem contulit Klinkhamerus quamquam non satis conpendiorum gnarus non semel errauit. Denuo ipse contuli a. 1871.

B. Interpolati multifariam sunt *PR* (*p*)

P Palatinus inter Vaticananae codices Palatinos seruatur numero 1615 inscriptus membr. s. XIII in formae oblongae bifariam diuisis paginis. scriptus autem uidetur in Germania. De eo uid. Fr Ritsche-

---

*) Pauli Colomesii opera ed. Fabricius Hamburgi 1709

lius Musei rhenani t. IV 511 et 535 sqq., in Prolegomenis ad Plautinum Trinumnum p. XXVII—XXX, ed. nouae p. VIII, in opusculorum uol. II 102 not., Mus. rhenani t. XXVII (1872) 340

In eo igitur libro Aulularia praemissa legitur fabulis plautinis atque primae quidem Amphitruoni a f. 1^u ad 9^f plautinas fabulas contulerunt Ph Pareus, C Scioppius, Fr Ritschelius, iterum pro Ritschelio H Hinckius suumque in usum Laurentius: Aululariae lectiones Rittershusius et Gruterus exscripserunt, ita quidem ut non raro pro primariis quas secunda effecit manus darent, in ed. Commeliniana a. 1595, Pareus in edd. a. 1619 et 1641.

Liber olim fuit *Joachimi atque Philippi Camerariorum* a quibus per satis longum tempus mutuatus erat Gruterus: *ms. Camerarii, ms. noster, C. Vetus (C. V.)**) Gruterus et Rittershusius eum nuncuparunt, qui uno tantum scripto libro in Aulularia emendanda usi sunt**): significatur hic liber cum dicit Gruterus: *reponatur lectio codicis calamo exarati*. Non multo post bibliothecae Palatinae libris insertum Pareus uidit qui p. 860 „nunc uero“ ait „doctorum usibus patet in . . bibliotheca Palatina. Ex illo codice in quo fabulam hanc primum locum tenere ipse adeo nuper inspexi copiam eius benigne mihi faciente Grutero bibliothecario. Videri ex hoc codice circa a. 1497 Joan-

---

*) aliquotiens tamen propterea res ambigua est, quod qui Danieli est *V. C.* (Leidensis liber) uel *Cod. S. V.* (i. liber Sti Victoris) in notis Rittershusianis non satis discernatur a Camerarii *V. C.* Sic 18, 16 *eruditus* et 19, 13 *at quanto* non C, sed cod. S. V., 26, 21 *sumul*, 38, 18 *milae* uel *nullae*, 39, 23 *plendoris*, 41, 10 *fastidiantes*, 50, 11 *homine* non C sed L, denique 46, 21 *sine risu* non C ut uidetur, sed ipsius Danielis est emendatio.

***) Non enim uerum quod in Rittershusianis notis legitur ad p. 15, 13 *uoem carceres* in quibusdam codicibus deesse: deest in uno libro *Sti Victoris* quo Daniel utebatur.

nem Reuchlinum plautinarum fabularum cognitionem hausisse in Fleckeiseni et Masii *annal.* 1874 II p. 134 dixi.

Rp Parisinus n. 8121 A (olim Colbertinus 3352 = Reg. 10210. 3) scriptum eum esse s. X ex C B Hasii uel etiam F Hauthali testimonio dicit Orellius, s. XI Klinkhameri amicus, s. XII Merilius (*Origines du théâtre moderne* p. 14 n. 1, p. 15 n. 2) quod uerius puto. Formae est mediae atque continet praeter Querolum poemata quaedam latina medio aeuo composita.

Olim fuit *Petri Pithoei* (id quod Klinkhamerum fugit; ipsius P Danielis fuisse Delislius a W Foersterio Vindobonensi interrogatus adfirmavit: qua de re habeo cur dubitem. Atque ipse Daniel siue ab Pithoeo siue ab ipso enotatas eius libri lectiones in marginibus libri qui nunc est Leidensis addidit (a Vossio quae erat Klinkhameri opinio non sunt adscriptae): quod factum sine dubio post absolutam editionem. Post id tempus nescio quis (nam Bongarsii manum, a quo scriptas arbitrabatur Orellius, non agnoscit H Hagenus) ex ipso codice L*) in exemplar Danielinum quod Bernae seruatur transtulit unde descripsit Orellius p. LXXVI sqq.

Ex ipso codice uarias lectiones Klinkhameri in usum amicus quidam excerpserit, ex cuius editione pauca quae dubitatione carebant addito R dedi, p littera quae ipse ex L enotavi significantur.

---

*) ita tantum fieri potuit, ut homo ille ubi nulla adscripta est in L libri Pithoeani differentia, ibi consentire alterum cum altero ratus Leidensem scripturam pro Pithoeana uendicaret: uelut p. 24, 17 ubi *perourro* pro *percurro* uidetur scriptum in L, *perourro* ex Pithoeano quoque protulit. Eundem autem errorem non semel Klinkhamerus quoque admisit. qui cum sine dubio eandem rationem in transcribendis Parisini libri excerptis secutus sit, non omnia quae inde protulit, ego descripsi: accedit quod Philippi Parei et libri Parisini sigla (*Par. Paris.*) non satis diligenter ab illo discreta uidebam.

Rp prorsus pendet ex P, P autem ut ex ipsa subscriptione patet in qua QVEROLVS pro AVLVLARIA est, quam maxime est interpolatus. Textus igitur ad VL quorum alter ex altero corrigendus, conformandus erat. Praestare tamen aliquanto Vaticanum librum neminem fugiet. Libri P orthographiam raro curavi, cum etiam hac in re ubi V et L discedunt accurate adnotarem.

Quintum extare librum nuper conpertum est ex archivi Francofurtensis t. XII. 274: inter codicum ueterum reliquias quas compactas continet liber Reginae Christinae n. 314 quattuor extant membranae s. XII in. f. 113—116 in quibus est Aulularia uel potius eius fabulae pars quaedam. Eum quoque ex interpolatorum numero esse suspicor ex aeuo quo scriptus perhibetur.

C. Excerptorum libri

1) 'Eiusdem (Queroli) fit mentio in uetustissimo libro glossarum quem mihi una cum hac comoedia suppeditaui amplissima fani Benedicti Floriacensis ad Ligerem bibliotheca'. P Daniel ed. pr. F. j.^u (apud Orellium p. LXXIV).

2) Quoddam uetustum fragmentum ex Compendensium Franciscanorum coenobio.

3) Antiquissimus codex manu exaratus S. Victoris Parisiensis cui *Deflorata ex bonis auctoribus* titulus inest. (Esse hunc suspicor cod. Paris. fonds de St. Victor n. 756 s. XIII in quo multos Aldae Guillelmi Blesensis locos deprehendit Merilius.)

4) Item Lutetiae in collegio Sancti Geruasii. 'In quibus (2—4) plurimas sententias huius fabulae excerptas et in unum collectas repperi, atque haec omnia sub *Plauti nomine in Aulularia*.' Daniel l. l. (apud Orellium p. LXXV).

Ex tribus libris nihil*), pauca ex S. Victoriniano pro-

---

*) nam ex quarto S. Geruasii quem in secundis curis adhibuit citantur haec tantum: 13, 14 *huc quanta* 13, 23 *agno-*

tulit Daniel. ea cum facile pro Camerariani libri lectionibus possint haberi ab eis qui Rittershusii notis utuntur, simulque ut recensio quidam adsit locorum ex hac fabula transcriptorum, quae Daniel dedit omnia hoc loco recensebo omissa pleraque in adnotatione: 9, 26 *quemadmodum tibi aliisque* 12, 14 *quodsi* 13, 14 *quantam adiciunt* 13, 15 *sōpnium* 13, 16 *adsignatur* 17, 13 *carceres* deest 17, 16 *uestitum* 18, 6 *eruditus* 19, 12 *nobis* 19, 13 *at quanto* 19, 14 *esse felicem non sinunt* 39, 23 *splendoris id* 39, 24 *quod publicet* deest 39, 25 *ego lustro* (*latera* deest) 40, 8 *abstuleris* deest, at 40, 9 pro *abscideris* scriptum est *abstuleris* 41, 9 *salutet fastidientes* 45, 4 *uero* 49, 8 *ubique*] *ubi* 55, 12 *nunquam tu celeriter*.

5) *Florilegium de diuersis poetis et auctoribus antiquis* bibl. regiae Berolinensis (Ms. Diez. B. Santen. 60) membr. s. XIV f. 65^a col. 2. sub titulo *Plautus in Aulularia* hi loci adsunt: p. 6, 6 et 8 12, 5—7 12—14 22—25 13, 22 s. 15, 19 28, 13 s. 39, 15 s. Ipse descripsi a. 1869*).

sces 18, 4 *labores eorum* 40, 7 *Vae apud nos (illis om.)* Ex eodem fonte petita uidetur lectio quam 19, 15 ex codice aliquo suo exemplari adscripsit Daniel.

*) *Rubricas adscribam libri ad cognoscenda mediū aevi studia grauissimi simillimique eius quod n. 6 significauit*: 1^r Incipiunt flores auctorum (*5 versus*) — Socrates — Jeronimus ethicorum in theodolo — Incipiunt proueria ethicorum (*unus uersus: nam totus liber prouerbialis est rubrica adscriptum*) — proueria Theodoli — 1^a Incipit prologus libri Auiani — proueria Claudiani 2^r pr. Stadioli — pr. Panphili — 2^a pr. Maximiani — pr. Homeri (*duo tantum loci*) — Versus ficticii — pr. Horrestis 3^r pr. Gete — pr. Albe comedi (*Aldae comoediae*) — 3^a pr. Ysopi (*supra* f. 4^r: In eso pio 4^a proueria Esopi) 5^r de libro qui dicitur de patricida 5^a de breui substantia hominum — magr̄ Niuardus de ysengrino et reinardo 6^r pr. de remedio amoris 7^r Ouidius in arte amatoria 8^a pr. Ouidii epistolarum 9^r Ouidius in tristibus 10^a pr. de ponto 12^r Ouidius sine titulo (*ex Amorum libris*) 13^r Ouidius in factis 13^a pr. Ouidii Methamorphoseos 15^a Ouidius in ybin —

6) Excerptorum liber Parisinus Nostre-Damensis 188 membr. s. XIII. Inde Tibullianos uersus descripsit E. Woelfflinus Philologi t. XXVII (1868) p. 152 — 157 cf. Rothii ad Suetonium praef. XXXIII, Bursiani

pr. Tobie (*Matthaei Vindocinensis*) 18^r Noua poetria (*Galfridi*) 20^u (*Virgilii*) in bucolicis — in georgicis — in Eneyde 21^r Lucanus 22^r Alexander (*Galteri de Castellione*) libro primo 22^u libri secundi. 24^r libri tertii (*reliquorum librorum excerpta desiderantur*) — In stacio Prudentius in prohemio de pugna uirtutum et uitiorum 25^r Claudianus contra ruphinum 27^r pr. Marcialis 29^r Gaius Valerius Flaccus in primo argonauticō — Virgilius in culice de beatitudine pauperis uite — Virgilius in ethna — Lucanus de laude Pisonis 29^u Calphurnius in bucolicis — in Iuuenali 33^r in Persio — Horacius in poetria 34^r Horacius in sermonibus 35^r Horacius in epistolis 37^r Expliciunt flores auctorum 37^r Therentius in andria — Th. in adelphis — Iob 38^r Salustius 39^r Boetius de consolatione 42^r ex Platone — ex Marciano — ex Macrobio 42^u Tullius de rethoricis 43^r Tullius in primo libro de officiis 51^r de amicitia 53^u de senectute 54^u in paradoxis 56^u Quintilianus in materiis 58^r In libro causarum 59^r Seneca ad Lucillum 65^r Tullius contra Sallustium 65^u Plautus in aulularia 66^r Macrobius in saturnalibus — Seneca in declamationibus — in I^o de beneficiis 67^r in I^o de clementia 68^r in libro de naturalibus questionibus 69^u Ex Argellio noctium articularum in primo 70^r (*Iulii Celsi*) Ex gestis cesaris — Sydonius 70^u Cassiodorus 71^r Suetonius 71^u Verba scriptoris ad lectorem:

Dicta tenes ueterum lege singula collige uerum
Exempla et morum retine decreta priorum
Finis adest [operis] sint uota precesque laboris
Premia sit ueri tua gratia pignus amoris

secuntur monosticha quaedam 72^r Seneca de λ ^{or} uirtutibus 73^u quaedam excepta Seneca de beneficiis 74^r excepta Seneca de clementia imperatoris — de officiis — ad Damasum 74^u Ieronimus Eliodoro — Ieronimus Augustino — Augustinus ebodoro (*sic*) — Paulino pb̄ro — de oceano — Sabino Iuliano — Turpilianus Nicete — Ebodoro (*sic*) — contra prelatos — Ieronimus de expōe mathē *aliaque* 77^r *uersus leonini sine rubrica* 77^u Expliciunt flores tam auctorum quam philosophorum. *Sequitur de feminis carmen 35 uersibus constans a femina uoce incipientibus quorum primus: Femina uincit adam, uictus fuit arbore quadam. Finitur liber his uersiculis:*

ad Senecam patrem praef. p. XVIII Buecheleri ad Petronium p. XXVI. *Plautus in Aulularia* quae ad nostram pertinent fabulam inscripta sunt. Eadem continere uidetur cod. *Parisinus* 13582 s. XIII uel XIV in. p. 164—167.

7) Excerptorum liber Palatinus 1042 membr. s.

Porta salutis aue per te patet exitus aue
 Venit ab eua ue ue quia tollis aue
 Virgo mater aue ueneranter te precor aue
 Seruer que sine ue parentis destruis eue
 Clauiculis firmis theos antropos in pos et ir mis
 Figor ob infirmi cosmu delicta patir mi

(Clauiculis—mi *rubro scripta*) *Haec omnia una manu ab initio ad finem luculenter perscripta. Ouidii epistolarum 8^u Martialis 27^r Aetnae 29^r Calpurnii 29^u locos graphio indicauit in margine M Hauptius ni fallor; Homeri Orestis Aldae Aetnae panegyrici Pisoniani uersus exscripti; cetera quominus accuratius examinarem temporis angustiae impediuerunt.*

Aetnae loci hoc ordine leguntur (cum Munro editione a. 1867 contuli) eorum non nisi primus uidetur extare inter Parisiensia excerpta cf. M Haupt *Hermæ III* 338 sqq. 222 s. immensus — curis 249 s. magnifica — iocunda uoluntas 257 torquemur — labore (q; post premimur *al. m. add.*) 278 torquentur — domantur (terre) 276 scrutamur — profundum (uertimur) 277 Semen ut argenti queratur et aurea uena 266—268 leues — campo (et dolia | defecto | fenilia) *Sequitur uersus:* Nichil est quod textitur ordine longum; *post hunc carminis* ad Pisonem u. 5—13 *ad marginem adiecta rubrica:* Lucanus de laude pisonis non tamen genere clari sed etiam uirtute multipli. (*adscribam ubi ab ed. Bipont. differt liber:* 5 Tua est miranda 7 Nobilitas eadē. pro 8 ymaginibus 10 profūnt (1 ex u rasura) ē uita 12 tantis] claris 13 nō ponā summā ponis ī ill^s atque ponā deletum lineola) 39 s. cum — mittit (mestos; *in marg.:* hic commendat pisonem de eloquentia) 46—48 Iudex sponte sua — iram (Victor] Iudex | irā iudex quam habet, *deest* non) 100—113 quodque — ab illo (100 fuerat 101 diligē ex equo nec eum fortuna c. 103 spaciuntur uerba iocorum 104 affert 108 Illa casta domus licet et s. c. c. 109 Victa 110 Nullus eum laçi comitem 112 Quam | sed q. t. i. merces *desunt* 113 quem rogat ex equo u. rogatur a. i.) 117—120 Laudo tuam — amando (117 Piso] Laudo | mittis 119 Inter et aeq.) 203 Voluisse — iacto (*om. at*) 213 Abdita — metalli 243 Se (*sic*) tenuis — tenebris.

XII f. 68—93 *Excerpta ex Plauto* habet. inc.: *Plautus in Querolo. LAR ad Querolum. Quid de adulterio dicis? Querolus. attat ñ hoc crimen non est. Lar. quando autem licitum esse cepit?* Ex ipso Camerarii libro descripta Plautina dicit FRitschelius (cuius uid. Opp. II 130 not. 73, 162) in quo et ordo et titulus idem est atque in hoc florilegio.

Non praetereundus hoc loco Vincentius Bellouacensis († 1264): is in Speculo historiali cuius utor codice in stio bibliothecae Rehdigeranae S IV 5 p 21 membr. s. XIII per manus *Walteri dicti de platea* optime scripto (R) a quo non raro differt quae mihi praesto est ed. Veneta a. 1494 (V), quinti libri cap. CV (Venetae l. V c. 55) haec profert:

„De plauto poeta comico et dictis eius. Eodem anno plautus ex umbra (umbria V) arpinas rome moritur. Qui propter annone difficultatem ad molas manuaris pistorem se locauerat ibi quociens ab opere uacasset scribere fabulas solitus (V *add. erat*) ac uendere. Actor. Hic plautus eloquentissimus fuit. Vnde iero'. (V Hiero.) in sigillatione (V sigillatione) eloquentie cuiusdam emuli sui dicit. Hec est illa plautina eloquentia. hic lepos atticus (V accitus). et musarum ut dicunt eloquio comparandus. De omnibus autem plauti comediis ex illa sola que dicitur Aulularia paucas morales et breues sententias excerptas hic inserui. Plautus poeta comicus in aul'."

Indicabo sententias quam potero breuissime additis variantibus lectionibus:

3, 6 Pecunia rerum ac solitudinum causa est et caput

6, 6 Sibimet esse sufficientem primum bonum est
[12, 18 Visne tibi honorem deferri. inter miseros uiuio. *deest R*]

6, 8 Si pro meritis reddendum nobis non putamus ipsi nosmet fallimus

12, 7 Quidnam o stulte mirum est si — diligit
[12, 12 In amicitiam — receperis. *deest R*]

12, 13 Insipientium — collegium.

12, 22—25 Nemini—dissentimus (Querole *om.* RV
23 est *om.* V parem ferre non patiens RV 24 s. de-
spicimus — inuidemus — dissentimus RV)

19, 14 s. Quidsi nescio quis ille est alius enim est
in corde: alius in uultu

22, 9—14 Multum inquit adulator sese (adulatores
se V) aliqui laudant. qui (qui *om.* V) uel fugaces feras
uel pugnaces bestias aut — maxime. (13 Et quos RV
potentes et diuites RV)

59, 7 Tres (*sic* RV) — capit

40, 6—9 Ve apud quos (qz *i. quia* apud se V)
domini (deum domini R) uigilias — seruis de uita quan-
tum de nocte auferunt

13, 3—5 Conuentus et debachationes (delectationes
V) et ioca friuola non quero ut amorem pariant (que ut
a. non pariunt V) Vtinam nichil odiorum darent

13, 15—19 Patientia d. a. c. assignatur. sic euer-
tuntur omnia: nemo — querole. (18 econtra V negli-
gens RV LAR *om.* RV 19 querule V)

13, 22 Tu neque — felix eras (hec V cognosceres
RV)

17, 7. 20—23 Da michi aduocati gratiam. uende
uocem — criminum

[18, 9 Sepe — uulpium *deest* R]

5, 18 s. Nemo — dicimus

Supersedeo si qua ex Aulularia in speculum doctri-
nale aut naturale*) transcripsit Vincentius conquirere:
iam illa ad nostram rem sufficiunt.

Parum recte Orellius conlegit hanc unam fabulam
quam uere plautinam putabat Vincentio praesto fuisse,
ceteras etiam tunc ignotas. sane plautinae fabulae per
medium aeuum prorsus fuerunt incognitae, nec quisquam
inuentus est eis saeculis qui eum laudaret, cum Terentius
omnium esset in manibus. Nam quae plautina extant in

*) e. g. spec. nat. l. XXXI non memini quo capite.

Thesauro nouo latinitatis edito ab A. Maio — esse autem Osborni Panormiam s. XII confectam G. Meyer docuit M. Rh. 1874 p. 179 — non ex ipso Plauto repetita sunt. At Vincentius ne habuit quidem totam Aululariam, neque tam fuit insanus, ut si habuisset, uere plautinam iudicasset. Nam cum non esse a Sarsinate compositam Aululariam ipse Rutili amicus in prologo dicat, qui hunc uel illum uersiculum inde depromeret breuitatis gratia non poterat solum sed debebat solemniter illo titulo uti quem praebebant libri: at qui de ipso Plauto uerba faciebat, si totam legerat fabulam fieri non potuit ut is inter uere plautinas eam referret; hoc tamen fecit Vincentius. Iam certissimum fit illum non nisi excerptis usum esse et ex similitudine quae intercedit inter Vincentiana atque ea quae nos ex Dieziano, P. Daniel ex S. Victoriano et S. Geruasiano protulit, et inde quod, ubi exemplis ex nostra comoedia petitis hanc illam rem poterat illustrare, uelut in spec. naturali XXXI c. 126 cynocephalos uel XV c. 50 reprobationem falsae constellationis, Isidorum aliosque potius auctores adlegat. Ea excerpta quae fuerint, tum demum sciemus, si quis siue Nostredamensem librum uel si quis extat uetustior typis descriperit.

Ex isdem rursus sententiis a Vincentio excerptis potius quam ex ipsa fabula conicit Orellius selegisse nonnulla Landulphum Sagacem de Columna (c. a. 1320, uid. Fabricii Bibl. med. et inf. lat. t. IV p. 239 M.) in libro rarissimo cui titulus est *Breuiarium historiale ed. Pictauii 1479 in 4°* (uid. Ebert lexicon bibliogr. n. 1170, 2): id ego non uidi. Pauciora etiam quam Landulphus haud dubie ex eodem fonte dedit Albertus de Eyb (c. a. 1460) in *Margarita poetica* (ed. Romanae 1475 f. 206^a) Argentini. a. 1503 f. CCLXXVI^r) nam hos locos: 3, 6 6, 6 12, 18 (Vis iure honorem tibi etc.) 12, 12 12, 13 12, 22 isdem quibus Vincentius uerbis exhibet eodemque ordine.

III. DE AVCTORVM TESTIMONIIS.

Seruius ad Vergili A III 226: Plautus in Querulo de anseribus: [30, 16] Cuncti — clangoribus

Seruius in Eichenfeldi et Endlicheri Anall. gramm. p. 535: Terentius rhythmis scribit comoedias uel Plautus.

Liutprandus († 972) Antapodosis I (3) c. 11 (Pertz SS III 277 s.): [35, 10—12] Mars trigonus — saltu est. [ib. 13] Mala — premit

Iohannes Sarisberiensis († 1182) in Policratico I 8 (Opp. ed. Giles III 42): Histriones erant qui gesta corporis arteque uerborum et modulatione uocis factas aut fictas historias sub aspectu publico referebant: quos apud Plautum inuenis et Menandrum et quibus ars nostri Terentii innotescit. Idem Polycratico II 25 (III 129 Gil.). Numquid tibi uidetur uerior et fidelior sententia Iouis et Martis, quam sententia creatoris? Non utique Plauti consilio acquiesces, si istud uirium planetis adscripseris. Cum enim Sycophanta Mandrogerum percunctaretur, an illi sint planetae placandi, qui numeris totum rotant: eos Mandrogerus nec nostro uisu faciles nec dictu affabiles esse respondit, adiciens quod atomos in ore uoluunt, stellas numerant, sola mutare non possunt sua et q. s. (quibus ex uerbis apparet totam fabulam legisse Iohannem).

Idem in Enthetico u. 1683 (cf. 1361): Plautinum Querolum miraris ubique uideri; mancipio tali non caret ulla domus.

Traditur in Gestis Romanorum c. 175 (ed. nouissimae p. 574) narrare Plinium [nat. hist. VII 23] *quod aliqui homines sunt canina capita habentes qui cum latratu loquuntur et uestiuntur pellibus animalium.* additurque moralis interpretatio: *Tales significant praedicatores, qui omnes animalium pellibus debent uestiri i. e. aspera penitentia propter bonum exemplum aliis dandum indui.* Quae translatio ex Aululariae lectione uidetur nata esse.

Vitalis poeta (is qui Blesensis plerumque audit in-

iuria ut uidetur*) octauo uel nono saeculo ut mea est sententia**) nostram fabulam elegiacis uersibus expressit. Huius carminis impressi ab Hieronymo Commelino in calce antiquae Aululariae ab Rittershusio editae a. 1595 (quod exemplar repetitum est hoc saeculo a Friderico Osanno Darmstadii 1836 una cum eiusdem poetae Amphitryone uel Geta) pauca tantum uidentur extare neque satis uetusta exemplaria manuscripta: innotuit liber *Duacensis* n. 461 s. XV cuius lectiones dedit Merilius (*Poésies inédites* 1854 p. 443—445), *Lambacensis* libri n. 100 memoriam iniecit Monius (*Anzeiger VIII* 321). Tertii libri apographum extabat Guelpherbyti inter libros Marquardi Gudii *cum manuscriptis collatos uel notis autographis doctorum uirorum illustratos* indicatus his uerbis: „56 *Plauti Aulularia* 1595 *In eodem uolumine exstat Querulus descriptus ex manuscripto codice Rhemensi antiquo manu Samuelis Sciassii*“; a Francogallis Parisios est delatum redditumque pro eo postea merum Commelinianum exemplar: nec Parisiis hodie extat Gudianus liber.

Nec deest quarti libri memoria: nam in ueteribus codicibus monasterii *Egmondani* fuisse *Aululariam Plauti uersibus elegiacis expressam* refert Js. Vossius epistola ad NHeinsium data a. 1650 (*Sylloges Burmannianae* t. III 588). — Neque desunt Florilegia in quibus huius carminis loci exhibentur msta uelut *Parisiis Suppl. lat. n. 264 Wratislaviae bibl. regiae IV F 87 s. XV*, atque hoc

---

*) de eo uid. *Histoire littéraire de la France* XV 428—434 XXII 39—50 (V. Le Clerc) Sane *Vitalis gallici blesensis Allularia explicit* subscriptio est et Commeliniani et Duacensis libri: in Amphitruone uero uetustiores libri uno *Vitalis* nomine auctorem efferunt, *Blesensis* non nisi in recentioribus additur. Propterea translatum illud censeo ad Vitalem a Guillelmo Blesensi clarissimi Petri archidiaconi Bathoniensis fratre qui exeunte XII saeculo comoediis atque tragoediis elegiaco metro scriptis inclaruit.

**) Furnerius (H L de la Fr. XV) anno 1186 Aululariam factam censuit, propius uero CGMueller *Anall. Bern.* II (1840) p. 7 saeculo decimo.

inpressum est cum inscriptione: *Egregie sententiae siue incundi flores doctorum poetarum* s. a. et l. inter incunabula eiusdem bibliothecae n. 2580*). cf. Ch Daumi epist. ad Reinesium LXXV 303.

Ipse Vitalis de hoc carmine cum dicat u. 23 sqq.:

Haec mea uel Plauti comoedia nomen ab olla
traxit; sed Plauti quae fuit, illa mea est.

Curtaui Plautum: Plautum haec iactura beuit;
ut placeat Plautus, scripta Vitalis emunt.

Amphitryon nuper, nunc Aulularia tandem
senserunt senio pressa Vitalis opem.

non recte iudicari, qui a Sarsinate factam Rutilianam
Aululariam putasse Vitalem censuerit: ad Plautum iuniorem
quendam fabulam CBarthius quoque retulit.

III. AVCTORVM VETERVM LOCI

quos poeta siue respexit siue uidetur respexisse maxi-
mam partem a Daniele et Klinkhamero comparati.

3, 1 *Vergil. Culex* 25 Octavi uenerande *Carmen ad
Pisonem* 147 Piso tuam uenerande domum

3, 7 *Propert. IIII* 6. 1 Ergo sollicitae tu causa
pecunia uitae. *Censorini de die nat.* 1, 5 (*praef.*) Quare
cum dona pretiosa neque tibi per animi uirtutem desint
nec mihi per rei tenuitatem supersint, quodcumque hoc
libri est meis opibus comparatum natalicii titulo tibi
misi

5, 4 *Plauti Menaechm. prol.* 1 Salutem primum iam
a principio propitiam Mihi atque uobis spectatores nun-
tio. *Casinae prol.* 1 Saluere iubeo spectatores optimos

5, 9 *Terentii Eun.* 25 Colacem esse Naeui et Plauti
ueterem fabulam. *Casinae prol.* 13 antiquam eius edimus
comoediam

---

*) consentit plurimis locis cum exemplari inpresso Coloniae
1472 quo usus est Merilius.

5, 23 *Ter. Heaut. prol. 12* Vostrum iudicium fecit
25 arbitrium nostrum, uostra existimatio valebit

5, 25 *Ter. Heaut. prol. 20* Habet bonorum exemplum,
quo exemplo sibi Licere id facere quod illi fecerunt
putat

6, 1 *Pl. Aulul. prol. 2 sqq.* Ego Lar sum familiaris
sqq. *Pl. Carbonariae fr.* Secundum ipsam aram aurum
abscondidi

6, 20 *Pl. Rudens. 1044* Etsi ignotust, notust

7, 22 *Ter. Phormio 841* O fortuna o fors fortuna

8, 1 *Ter. Andr. 343* Cessas adloqui? 845 Cesso
adloqui? *Heaut. 757* Cesso hunc adoriri?

8, 11 *Pl. Capt. 750* Vis haec quidem herclest.
Adelphi 943 Vis est haec quidem. *Sueton. D. Iulius*
c. 82 ista quidem uis est

8, 21 Homuncio: *Ter. Eun. 591* homunculi *Pl.*
Capt. prol. 51

8, 26 *Ter. Ad. 227* Nusquam pedem

9, 8 *Ter. Ad. 979* Syre, processisti hodie pulchre

9, 11 *Pl. Cas. II 8, 2* Tamquam carbonarium *cf.*
prouerbiū de calcaria in carbonariam peruenire *prolatum*
a Tertulliano de carne Chr. 6

10, 14 ? *Saluiani* (c. 450) *de Gub. dei l. III* non
est numquam omnino fecisse, facere cessare

10, 19 *Ter. Phorm. 245* communia esse haec

11, 8 *Ter. Andr. 782* iocularium in malum insciens
paene incidi. *Phorm. 134* iocularē audaciam.

12, 8 *Martialis I 112* Cum te non nossem, domi-
num regemque uocabam: Nunc bene te noui: iam mihi
Priscus eris

12, 12 *Menander n. CLXVII* Φρόνησιν ἀσκάων ἀφροσιν
μὴ γὰρ φίλοις

12, 22 *Ter. Eun. prol. 41* Nullumst iam dictum
quod non sit dictum prius

12, 22 *Martialis XII 34 7—11* Si uitare uoles
acerba quaedam Et tristes animi cauere morsus, Nulli
te facias nimis sodalem. Gaudebis minus, et minus dolebis

12, 23 *Ter. Heaut.* 202 Pateretur: nam quem ferret, si parentem non ferret suom?

13, 13 *Iuuenal. III* 152 Nil habet infelix paupertas durius in se, quam quod ridiculos homines facit. *cf. XI 2 s. Pl. Stich.* 177 Paupertas fecit ridiculus forem. *Horat. C. III* 24, 42 s. Magnum pauperies opprobrium iubet Quiduis et facere et pati

14, 7 *Ter. Eun.* 243 Omnia habeo neque quicquam habeo: nil quom est nil deficit tamen

14, 8 ? *Pl. Merc. III* 2, 4 Decurso in spatio breue quod uitae relicuomst Voluptate uino et amore delectauero

14, 24 *Pl. Merc. IV* 4, 31 Nunc ego uerum illud uerbum esse experior uetus: Aliquid mali esse propter uicinum malum

15, 11 *Ter. Andr.* 889 Immo habeat ualeat uiuat cum illa. *Ad.* 622 ualeas habeas illam quae placet. *Plin. ep. I* 16, 1 nunc uero totum me tenet habet possidet

15, 19 *Pl. Capt.* 142 s. Tum denique homines nostra intellegimus bona, quom quae in potestate habuimus, ea amisimus

16, 25 *Pl. Pseud.* 545 Quasi quom in libro scribuntur calamo literae Stilis me totum usque ulmeis conscribito

17, 9 ? *Dracontius I* 20 Nos licet nihil ualemus, mos tamen gerendus est

17, 21 *Seneca Herc.* 173 — 175 Hic clamosi Rabiosa fori iurgia uendens Inprobus iras et uerba locat

18, 12 *Vergil. A. I* 381 Bis denis phrygium conscendi nauibus aequor

18, 13 *Seneca Med.* 304 Animam leuibus credit auris. *Herc.* 153 carbasa uentis credit dubius nauita uitae laxos aura complente sinus. (*Pentadius?*) *Anthol. lat.* 266, 1 hic est ille suis nimium qui credit undis. *ibid.* 2681 crede ratem uentis — *Claudian. de R. Pr. I praef.* 5 tranquillis primum trepidus se credit undis.

18, 15 *Iuuenal. XIII* 96 Pauper locupletem optare podagram Nec dubitet Ladas

- 18, 19 *Vergil. A. IIII 100* Habes tota quod mente
petisti
- 18, 21 *Iuuenal. VI 326* Nestoris hirnea
- 18, 24 *Ter. Heaut. 325* Aut haec cum illis sunt
habenda, aut illa cum his mittenda sunt
- 20, 19 *Vergil. A. VI 100* Obscuris uera inuoluens
- 21, 6 *Ter. Phorm. 459* Incertior sum multo quam
dudum
- 21, 20 ? *Tacitus Hist. II 88* incuriosos milites —
uernacula utebantur urbanitate — quidam spoliare ab-
scisis furtim balteis, an accincti forent rogantes
- 21, 22 *Pl. Aulul. IV 4, 14* Hem tibi
- 22, 9 *Pl. Most. 775* Alexandrum magnum atque
Agathoclem aiunt maxumas Duo res gessisse: quid mihi
fiet tertio, Qui solus facio facinora immortalia?
- 22, 17 *Pl. Poen. II 2, 9* Hodie iuris coctiores non
sunt qui lites creant. *Epid. III 4 ex.* Atque me minoris
facio prae illo qui omnium Legum atque iurium fictor,
conditor cluet
- 22, 18 Apicius: *Iuuenal. IIII 23 XI 3 cf. Teuffel
Gesch. d. röm. Lit. § 267, 4*
- 23, 13 *Pl. Most. 490 491 493*: in somnis
- 24, 13 *cf. Ter. Andr. 670 infra ad p. 56, 12 et 18*
- 24, 14 *Pl. Capt. 410* Nam tua opera et comitate
et uirtute et sapientia Fecisti —
- 24, 15 *Pl. Persa I 3, 43* Cynica esse e gente oportet
parasitum probe
- 24, 20 *Pl. Mil. 47* Recte rationem tenes.
- 26, 7 *Pl. Most. 1037* I mecum, opsecro, una nunc
semul. *cf. Poen. III 1, 50 Poen. V 3, 28 Pseud. 410
Pers. 170*
- 27, 7 *Ter. Ad. 945* Si uos tanto opere istuc uoltis,
fiat
- 28, 14 *Vergil. A. III 621* Nec uisu facilis nec dictu
affabilis ulli
- 29, 4 *Vergil. Ecl. VIII 99* Atque satas alio uidi
traducere messes

29, 24 *Lucan. VI 689* Quod trepidus bubo quod strix nocturna queruntur. *Statius Th. III 511* nocturnae gemunt striges et feralia bubo Damna canens. *Seneca Med. 736 Hercules 691 s. Dracontius X 306*

30, 16 *Vergil. A. III 225 s.* At subitae horrifico lapsu de montibus adsunt Harpyiae et magnis quatunt clangoribus alas

30, 17 *Horat. Ep. I 1, 10* Vtque sacerdotis fugitius liba recuso: Pane egeo iam mellitis potiore placentis.

30, 22 *Cicero pro S. Roscio c. XX 56 cf. Arnobius VI 20*

31, 5 *Cicero in C. Verrem act. II 4, 96* Foris aedis effringunt: aeditumi custodesque mature sentiunt

31, 7 *Vergil. A. VIII 698* Latrator Anubis

31, 11 *Cicero in C. Verrem act. II 5, 118* Aderat ianitor carceris, carnifex praetoris, mors terrorque sociorum et ciuium Romanorum, lictor Sextius, cui ex omni gemitu doloreque certa merces comparabatur: „ut adeas tantum dabis; ut tibi cibum uestitumque intro ferre liceat, tantum“

31, 21 *Vergil. A. VI 406*

32, 14 *Iuuenal. VIII 129* Cuncta per oppida curuis Vnguibus ire parat cunctis metuenda Celaeno *XIII 169* raptusque per aera curuis Vnguibus

32, 25 *Iuuenal. VII 199* Anne aliud quam Sidus et occulti miranda potentia fati? *XVI 4* plus etenim fati ualet hora benigni

34, 8 *Seneca Apocoloc. II 3* Horam non possum certam tibi dicere: facilius inter philosophos quam inter horologia conueniet: tamen inter sextam et septimam erat

35, 10 sqq. *Pl. Epid. I 1, 22* Te uolo percontari: operam da, opera reddibitur tibi

36, 5 *Pl. Cas. II 6, 30 et 50* Quod bonum atque fortunatum sit mihi — *Trin. 41* Venerare ut nobis haec habitatio Bona fausta felix fortunataque euenat

36, 15 *Pl. Stich. 326* Quisnam opsecro has frangit foris? 327 ean gratia foris efringis?

40, 3 zelotypi: cf. *Pl. Stich.* 727 sqq.

40, 20 *Ter. Ad.* 207 Accipiunda ac mussitanda iniuria adolescentiumst

42, 3 *Vergil. Ecl.* III 54 Sensibus haec imis, res est non parua, reponas

42, 5 *Pl. Bacch.* 468 Ne di sierint *Merc.* II 2, 51 a ne di siuerint. *Pl. Ep.* II 2, 3 Illud enim nec di sinant

42, 5. 6 *Cicero in Pisonem* 14 § 33: Sic exire e patria . . . ut omnes execrarentur, male precarentur, unam tibi illam uiam et perpetuam esse uellent? *Turpilius Thrasyleone* (207 R) age age egredere atque istuc utinam perpetuum itiner sit tibi

42, 11 *Pl. Aul.* I 2, 22 Si bona fortuna ueniat, ne intromiseris

42, 16 *Cicero in Catil.* I 5 Dum modo inter me atque te murus intersit

44, 6 *Festus* p. 261 M. Quot serui tot hostes

45, 4 *Iuuenal.* XIII 130. 134 Maiore tumultu Planguntur nummi quam funera . . . ploratur lacrimis amissa pecunia ueris

45, 5 *Pl. Rud.* 1257 At ego deos quaeso, ut quidquid in illo uidulost, Si aurum, si argentumst, omne id ut fiat cinis. (cf. *Tibull.* I 9, 12) *Phaedrus* V 6, 6 superum uoluntas fauit, sed fato inuido Carbonem ut aiunt pro thesauro inuenimus

45, 20 ? *Pl. Bacch.* 849 Ni illum . . . exheredem fecero uitae suae

45, 25 *Pl. Poen.* IIII 2, 92 At enim nihil est, nisi dum calet hoc agitur

46, 6. 13 *Iuuenal.* IIII 108 Matutino sudans Crispinus amomo Quantum uix redolent duo funera

46, 14 *Horat. C.* III 27, 1 Parrae recinentis omen . . . et praegnans canis

46, 21 *Cicero de finibus* 92 At hoc in eo M. Crasso quem semel ait in uita risisse Lucilius, non contigit, ut ea re minus ἀγέλαστος, ut ait idem, uocaretur. cf. *Plin. n. h.* VII 79 (*Lucilii ex libris incertis* 176 *Mueller*)

51, 9 *Pl. Amph.* 682 Opsecro ecastor, quid tu me deridiculi gratia Sic salutas atque appellas quasi dudum non uideris

54, 8 *Cicero in Catil. I* 1 O tempora o mores! *Martialis VIII* 70 Dixerat „o mores o tempora!“ Tullius olim

55, 10 *Pl. Epid. II* 2, 107 Iura qui et leges tenet *III* 4, 90 legum atque iurium fictor, conditor cluet

55, 12 *Pl. Trin.* 1060 A nimium Stasime saeuiter. *Ter. Andr.* 868 a ne saeui tantopere. *Heaut.* 1052 age quaeso, ne tam offirma te Chremes

55, 13 *Pl. Trin.* 309 Sin ipse animum pepulit, uiuit, uictor uictorum cluet.

55, 22 *Ter. Phorm.* 506 Id quod aiunt: auribus teneo lupum. *cf. Sucton. Tib.* 25 ut saepe lupum se auribus tenere diceret

56, 4 *Pl. Trin.* 961 Quem ego qui sit homo nescio Neque oculis ante hunc diem umquam uidi, eine aurum crederem? *Amph.* 686 immo equidem te nisi nunc hodie nusquam uidi gentium

56, 7 *Pl. Persa II* 2, 34 Dic tu, prior rogau

56, 12 *Ter. Andr.* 670 Hac non processit, alia adgrediemur uia

56, 18 *Pl. Trin.* 963 Adgrediundust hic homo mi astu. *cf. Vergil. G. III* 8 temptanda uiast qua me quoque possim Tollere humo

56, 25 *Ter. Andr.* 202 Ita aperte ipsam rem modo locutus nil circumitione usus es

58, 16 *cf. supra ad 55, 10*

58, 19 s. *cf. Pl. Capt.* 160 sqq. *Curc.* 444 sqq. *Pers.* *IIII* 6, 20 sqq. *Trin.* 1021 s. Taurea: *Asin.* 372

58, 22 *Pl. Mil.* 354 s. PA. Praecepta facito ut memineris —. PH. Cedo uel decem, edocebo

58, 23 *Cicero pro S. Roscio* 17 Alter plurimarum palmarum uetus ac nobilis gladiator habetur

Ex antiqua Aulularia praeter fabulae nomen et Eucnionis Larisque personas ipsamque ollam auri medio in foco defossam (p. 4, 2 = prol. 8) pauciora expectatione auctor transcripsit: accedunt ad ea quae supra ad 6, 1 et 42, 11 attuli haec:

- 8, 1 *IV 3, 4* sed ego cesso currere?
9, 13 *IV 10, 59* audi nunciam
26, 7 *IV 4, 28* tecum simul
27, 6 *II 2, 32* habeo gratiam
36, 12 *IV 4, 18 et 27* tui quidquam
40, 17 *prol. 37* sed hic senex iam clamat intus
ut solet
41, 7 *I 1, 2* circumspectatrix
41, 19 *IV 10, 35* neque ego aurum neque istaec
aula quae siet Scio nec noui
42, 10 *I 2, 12* caue quemquam alium in aedes
intromiseris
43, 23 *II 4, 17* uah
44, 24 *IV 9, 10* heu me miserum, miserum, perii
male perditus
46, 5 *II 2, 39* aurum huic olet
46, 14 *IV 3, 1* non temere est quod coruos can-
tat mihi nunc ab laeua manu
52 sqq. *IV 10, 33* aulam auri inquam te reposco
quam tu confessus mihi Te abstulisse etc.
55, 9 *IV 10, 30* Iam quidem herle te ad prae-
torem rapiam et tibi scribam dicam.

V.

Addo eiusdem aevi comoediarum uestigia quaedam.

Fulgentius Expos. serm. ant. p. 566, 7: Summates dicuntur uiri potentes. Simpolones dicuntur conuiuiae: nam et amicus sponsi, qui cum eo per conuiuia ambulat, simpulator dicitur. Sutrius in Comoedia Piscatoria: *summates uiri simpolones facti sunt ganei.*

Fulgentius Mythol. III 8 p. 725 St. Nam et Sutrius comoediarum scriptor introducit Glycerium*) meretricem dicentem: *myrrhinum mihi affert, quo virilibus armis occursem fortiuscula.*

„Extitit quidem Sutrii alicuius Piscatoria comoedia quaedam, quam usurparet Fulgentius: non fuit autem ea priscae aetatis, uerum medii aevi . . . eiusdem fere generis atque Querolus.“ Ritschelius Parerg. p. 29. „Lerschio Fulg. p. 68 Sutrius nomen e Casinae III 1, 10 fictum uidetur: quod non est incredibile.“ Idem ibid. p. 29 adn.

VI. DE AVCTORE AVLVLARIAE

ex Wernsdorfii Prooemio a p. 5 ad 11.

Petrus Daniel et Conr. Rittershusius Theodosii temporibus aut proximis scriptam esse Querolum duabis de caussis arbitrati sunt: primum quod stilum Theodosiani saeculi maxime redolet; deinde quod *ad Rutilium* inscripta est, si modo is sit Rutilius Itinerarii auctor quem saeculo Theodosii fuisse constat. Haec quamquam tantum per coniecturam dicuntur, magnam tamen probabilitatem habent et facile accedentibus aliis rationibus e praefatione Queroli ductis fulciri possunt, quas ipse dudum alio loco attigi, cum de Rutilii uita et honoribus agerem [Tomo V. Poet. Min. pag. 14]. Nempe Rutilium, cui Querolum dedicat auctor, in fine praefationis *Virum Illustrem* salutat, quo titulo in primis designari Theodosiano aeo Praefectus Vrbi et Magister officiorum solebat, quos honores a se gestos Rutilius in Itinerario pluribus locis indicat. Ad Praefecti Vrbis officium praecipue pertinebat spectaculorum et theatrorum cura, ex iisque Rutilius singularem se uoluptatem capere, colere poetas sui temporis et carminibus delectari haud uno loco significat. [Vid. Itin. lib. 1, 201 seq. 267. 603.] Proinde aptum perso-

*) *Glyconem* Stauerenus ed., corr. Ritschelius.

nae huius Rutilii est, quod ei Comoediam auctor dedicat, cuius auspicio egerat, quodque eius in se beneficia et fauorem praedicat, quo sibi *honoratam dederit quietem, quam dicaret ludicris*, hoc est otium praestiterit sibi cum honore coniunctum, quod impenderet scribendis et docendis fabulis. Illud etiam Rutilio Numatiano dignum est, quod auctor se *materiam* fabulae e *sermone eius philosophico* affirmat sumsisse. Nam Rutilium Philosophiae studiis omnique eruditioni summopere deditum fuisse facile ex eius Itinerario intelligitur, ubi sermones philosophicos haud raro interserit, et uix cuiusquam rei uel facti uel loci meminit, quin super iis docte et sapienter disputet. Atque ex sermonibus Rutilii philosophicis auctorem Queroli obseruauimus nonnullas etiam sententias usurpare, quas Rutilius ipso in Itinerario expromsit. Qualis est locus Act. III, sc. 1 [II 3 p. 32, 13] quo Harpyias, h. e. rapaces Praefectos uel Praefectorum ministros, ita plane describit, ut Rutilius: *Hac atque illac, inquit totum per orbem iuxta terras peruolant: digitos ad praedam acuunt curuis timendas unguibus, semperque mensis aduolant; quod contingunt referunt, quod relinquunt polluant*. Sic autem Rutilius 1, 609:

*Harpyias quarum decerpitur unguibus orbis,
Quae pede glutineo, quod tetigere, trahunt.*

Non minorem similitudinem aut imitationem sententiarum Rutilii reperiō Act. IV Sc. 1 [IV 2 p. 45, 2] ubi impostores et fures thesaurum fraude repertum et rursus perditum deplorant: *Sumite tristitiam, miseri sodales, cucullorum tegmina: plus est hoc quam hominem perdidisse*. Cum enim per *cucullorum tegmina* haud temere monachorum uel cucullatorum uestes intelligantur, uidetur omnino auctor monachorum sui temporis affectatam miseriam et tristitiam, perinde ut Rutilius lib. 1, 443 et 518 fecit, ridere uelle. Et dictionum non obscura similitudo apparet. *Miseros sodales* se appellant illi, ut Rutilius monachos, in sodalitatem coactos, sua professione *miseros* esse pro-

nuntiat: *Quisnam sponte miser, ne miser esse queat?* Et monachis igitur se comparant illi fures, quod se miseros fecerint, thesauro quem in manibus habebant, per stultitiam proiecto, ut monachi facultatibus suis sponte abiectis uel desertis. Et quem admodum illi affirmant: *plus est hoc quam hominem perdidisse*, ita Rutilius de monacho: *Perditus hic uiuo funere ciuis erat.* Aliud iudicium aetatis qua scripta est Querolus, mihi reperire uideor in uoto siue formula, quam dedicationi suae subscripsit auctor: *Viuas incolumis atque felix uotis nostris et tuis.* [p. 5, 2]. Similes enim formulas dedicandi aeuo Theodosii aut paullo superiore usitatas scriptoribus fuisse probat Calendarium uetus Bucherianum et Lambecianum ab H L Schurzfleischio libro de Anno Romanorum Iuliano insertum, quod tempore Constantii Imper. scriptum et Valentino cuidam ab auctore dedicatum est hac formula: *Valentine uiuas floreas. Valentine uiuas gaudeas.*

Praefatio Queroli alia nonnulla suppeditat, e quibus quae conditio et fortuna auctoris fuerit, colligatur. Videtur inde non publico aliquo honore functus, aut lauta in re constitutus fuisse, sed professione Grammaticus aut Rhetor studia litterarum praecipue amasse acriterque coluisse.

Pecunia, inquit [p. 3, 5], *illa rerum ac sollicitudinum caussa et caput, Neque mecum abundans, neque apud te pretiosa est. Paruas mihi litterulas non paruus indulsit labor.*

Ad haec studia persequenda otium et immunitatem nactus est beneficio Rutilii in eoque dedit se maxime fabulis et comoediis tum ueteribus exponendis, tum scribendis nouis quibus scenae operam daret et ludis publicis. Ipsumque hoc otium ut cum honore coniunctum esset, eundem effecisse Rutilium ait, qui se inter proximos et propinquos amicum et familiarem assumserit. Sic enim ad Rutilium:

Qui das honoratam quietem, quam dicamus ludicris,)
Inter proximos**) et propinquos honore dignum putas.*

Dubium est, utrum dicat se, cum esset inter propinquos et cognatos Rutilii, singulari honore ab eo affectum esse, an uero se pari loco et honore ac propinquos eius habitum. Alterum hoc fortasse certius. Sed si non propinquum et necessarium Rutilii saltem ciuem et popularem eius, hoc est natione Gallum, fuisse auctorem Queroli, colligas ex uerbis Act. I sc. 2 [p. 17, 1] quae ad personam ipsius scriptoris referenda uidentur: *sic nostra loquitur Graecia*. Cum enim post Ligeris ibi factam mentionem Graecia uix alia possit intelligi quam quae est in Gallia, in qua multus litterarum Graecarum usus obtinebat, hinc *nostram* ille uidetur dicere, quod patria auctoris Gallia esset. Praeterea animaduertendum est magistratu et dignitate praestantes uiros et lautis stipendiis militantes consueuisse hoc tempore secum habere litteratorum cohortes atque adeo peregrinantes secum urbe educere; quos etiam, ubi opus erat, alere et copiis

---

*) *Quietem* cum sibi tributam dicit, uacationem et immunitatem a muneribus et oneribus publicis intelligit, quae Professoribus et magistris artium indulgetur tit. 3 *de Medicis et Profess.* lib. XIII Cod. Th. quando, ut lex 4. eius tituli exprimit, *securi a molestiis munerum omnium publicorum reliquum aetatis tempus iugiter agitant*. Per *ludicra* intelligit ludicras artes et spectacula quae eduntur in ludis publicis. Sic lex Arcadii lib. XV Cod. Th. tit. 6 *de Maiuma: Ludicras artes concedimus agitari, ne ex nimia harum restrictione tristitia generetur*.

**) Quando *proximos* et *propinquos* coniungit, id existimo non eadem significatione cognationis et honoris fieri. Et *Proximi* uidentur ab auctore nominari certa dignitate praediti, nempe eorum qui *Proximi* *scriniarum* uocabantur, et tribus scriniis Palatinis, *Memoriae*, *Epistolarum* et *Libellorum* praeerant, de quibus enucleate egit Gothofredus in Paratitlo ad Tit. 26 libri VI Cod. Th. *de Proximis et Comitibus dispositionum*. Haec scrinia quoniam sub dispositione *Magistri Officiorum* erant, hinc ubi auctor Queroli se ait inter *Proximos* a Rutilio habitum, eum significat tunc Magistrum Officiorum fuisse.

suis iuare solebant. Hoc in primis de Hephaestione quodam praedicat Symmachus lib. V. Epist. 35, quem simul hortatur, ut eruditos hospites dignitatis suae copiis pascat, *postquam Romanae iuuentutis magistris subsidia sollennis alimoniae detracta sint*. Hoc idem si forte accidit auctori Queroli, apparet ratio, cur amicitiam et patrocinium Rutilii adeo extollat. Quod autem se propinquis Rutilii annumerat, id me recordari facit *Palladii* quem Rutilius sibi genere propinquum narrat, Ostiam usque sese persecutum indeque Romam ad studia iuris persequenda remissum esse, Itin. 1, 208. Quem quidem affirmare nolim ipsum esse Queroli auctorem, uerum tamen de alio Palladio id fortasse probabilius suspicari liceat, qui antiquo in monumento laudatur atque Ostiae uixit, et propter ipsum Palladii nomen, quod frequens in cognatione et familia Rutilii fuisse uidetur, inter propinquos eius referri potest. Huic defuncto tale monumentum posuit Iulius Nicephorus pater, quod inter inscriptiones ueteres et in Burmanni Anthol. Lat. lib. IV, ep. 220, legitur, nobis olim iam alio loco laudatum [Poet. Lat. min. Tom. III. p. 344.]:

*Vt te, Palladi, raptum fleuere Camenae,
Fleuerunt populi, quos continet Ostia dia.*

Hoc elogium plane uidetur expressum esse ex epitaphiis quae olim Naeuio et Plauto comicis poetis posita dicuntur apud Gellium [Noct. Attic. lib. I c. 24]. Palladius igitur hic similiter uidetur ob poesin comicam laudari, qua delicias fecerit populo Ostiensi. Populo enim se operam dare dicunt Comici et populum uocant spectatores suos. Terentius in Prologo Andriae: *Poeta id sibi credidit negotii dari, Populo ut placerent quas fecisset fabulas*. Et ipse Noster in Prologo [p. 5, 19]: *Nemo sibi met arbitretur dici, quod nos populo dicimus*. Querolus uero Comedia acta et proposita uidetur Ostiae. Nonnulli enim loci eius significant fabulam agi in aedibus in ripa ad flumen positus et ad uiam piscatoribus frequentatam et

in ciuitate ad portum sita [uid. Queroli act. I sc. 1 extr. p. 7, 20 et act. III sc. 4 p. 42, 24 sqq., tum act. I sc. 2 p. 18, 11. 18 ubi mercatoris transmarini et foeneratoris aduenae fit mentio]. Quae apprime conueniunt Ostiae ad Tiberim et mare sitae, quandoquidem paria plane de eadem referuntur apud Sueton. de Rhetor. cap. 1: *Aestiuo tempore adolescentes urbani cum Ostiam uenissent, litus ingressi piscatores trahentes rete adierunt.* Erat autem Ostia ut ciuitas amoenissima, quemadmodum uocat Minucius Felix [Octauii cap. 2] ita deliciis uoluptatibusque omnium generum opportuna, quo proinde commeare deliciarum fruendarum caussa ciues urbani lautiores et luxuriosi perinde ut Baias omnis luxuriae sedem solebant. [Iuuenal. XI 49: de luxurioso et guloso homine: *ubi paullum Nescio quid superest et pallet foenoris auctor, Qui uertere solum Baias et ad Ostia currunt.* Sueton. Nero cap. 27: *quoties Ostiam Tiberi deflueret aut Baianum sinum praeternauigaret, dispositae per litora et ripas diuersoriae tabernae parabantur.* caet.] In primis Ostiae celebrari uere in eunte sollennes ludi solebant certaminibus naualibus et natatibus in aqua marina, tum choreis conuiuuiis et cantibus in insula Tiberina ad Ostiam amoenissima, ad quos ipse se Consul vel Praetor Romanus cum populo et principibus ciuitatis conferebat, ut nos quondam ex Aethici Cosmographi et Suidae testimoniis ostendimus in Prooemio ad Peruigil. Ven. secuti Andr. Riinum, qui sigillatim et fuse de ea sollennitate egit in Diatr. *de Maiumis* Maicampis et Roncaliis cap. VII § XI seqq. In tanta ludorum qui Ostiae fiebant celebritate et in perpetua hominum ibi se oblectantium frequentia quis credat scenicas uoluptates Mimorum et Comoediarum defuisse? et Palladium igitur, quem Camenae et populus Ostiensis fleuisse dicuntur, fuisse poetam arbitror, qui Ostiensibus fabulas scriberet. Auctor ipse in Praefatione profitetur se *quietem suam dicare ludicris*, et *ludicras artes* lex Arcadii supra citata appellat, quae celebrari Ostiae in Maiuma solebant. Neque uero Palladium his solum, sed et aliis

carminibus gratiam famamque poetae assecutum esse arbitror, eundemque merito haberi carminum aliquot minorum, quae hodiernum leguntur, auctorem. Praeter praefationem Queroli e reliquo eius Comoediae textu perspicimus, auctorem uaria eruditione praeditum fuisse, uersatum in Philosophiae studiis, peritum historiae et naturae rerum, Astrologiae non ignarum, in primis uero affectare Iuris ciuilibus et legum Romanarum scientiam, quarum adeo tituli et argumenta aliquot locis laudantur*). Etsi uero earum rerum scientiam neque Palladio quem diximus defuisse credibile est, pulchre tamen uideo, ex iis, quae hactenus per coniecturam deduxi, nondum omnino effici, ut Palladius pro certo auctore Queroli haberi debeat. Fatendum potius est auctorem, dum praetexto Plauti nomine famam et gratiam suo dramati quaesiuisset, ipsum propemodum ueri nominis inueniendi uiam praeclusisse.

VII. DE CLODO PEDE ADHIBITO AB AVCTORE
haec Wernsdorfius p. 16.

Ipse auctor *sermonem poeticum* sibi tribuit in prologo, sed idem hunc sermonem *pede clodo* procedere ait, hoc est, neque accurata neque certa pedum lege obser-

---

*) Paganum hominem fuisse non Christianum ipsa Comoediae scribendae opera et materia docet, quae sane odiosa fuit Christianis doctoribus, quamquam spectaculis et ludis publicis non negata ab Imperatoribus Christianis. Barthius quidem Adu. XLIV 13 ad Christianismum auctoris credendum procliuus est, sed leuis admodum suspicio est quam e uerbis Praefationis [p. 3, 15] capit: *Hinc ergo, quid in uero sit, qui solus nouit, nouerit.* Illa enim *qui solus nouit* manifeste arguere Deum uerum putat. Addere potuisset aliam similem sententiam quae est Act. IV Sc. 2 [V 1 p. 49, 6]: *Omnes homines nunc intelligant, neque adipisci neque perdere ualere aliquid, nisi ubique faueat totum, ille qui potest.* Sed philosophi gentiles non dissimilia senserunt de Deo, et qui non solum Larem familiarem, partem cultus ethici inducit, sed et alios Deos eorumque sacra laudat in Dramate, is profecto non Christianum sapit.

uata*). (Hinc *drama prosaicum* uocat GJVossius de nat. poet. et *fabulam prosam* Thom. Reinesius Epist. ad Bosium p. 175). Nempe Iambos uersus quibus ueteres comici utuntur non meros adhibet, sed iis trochaeos admiscet frequentes, eosque ipsos non puros et ad legem metricam compositos facit, sed ad modos et numeros syllabarum utcumque accommodat ea tamen facilitate, ut saepe uoculae alicuius additione uel traiectione opus sit, ut uersus enascatur. Hunc neglectum uel confusionem metrorum ualde reprehendunt critici, praesertim Barthius et Vossius; ipse uero auctor in fine prologi se defendens ait: *magnos praeclarosque in hac parte se sequi duces, quod in agendum cum clodo pede prodeat*. Et sane sequioribus temporibus, quibus auctor Queroli uixit, hic mos poetarum inualuisse uidetur, ut partim uersus metri uinculis solutiores fingerent, partim metra inter se iungerent diuersa, quae antiqui non miscuissent, partim etiam noua prisca incognita adhiberent. Probant hoc plurima et singularia poemata sequioris aevi, Christianorum poetarum hymni, sepulcralia monumenta uersibus liberrimis scripta, quae in collectionibus epigrammatum et minorum carminum passim leguntur. Trochaicum praesertim genus

---

*) [non recte sic Wernsdorfius interpretatur Danielis uerbis usus: haud dubie clodum est metrum cuius altera pars cum altera non consentit; atque hoc nomen de elegiaco metro praeeunte Ouidio in usu fuit per totum medium aeuum. Nam cum ille dixisset Trist. III 1, 11 *clauda quod alterno subsidunt carmina uersu Vel pedis hoc ratio uel uia longa facit*: e. g. Matthaeus Vindocinensis Tobiae u. 2114 *elegia claudum* ait *Vendicat ornatus integritate pedem*. Alias igitur leges apud nostrum quoque priores enuntiatorum partes secuntur, alias posteriores: illae cum sint ad prosam orationem conformatae, trochaicas eis adiunxit plerumque clausulas. Nec dubium quin haec ratio sit nata ex male uel non satis intellecta uersuum Terentianorum conformatione. — Quod Buechelerus nuper coniecit M. Rh. XXVII 474 Africanum fuisse poetam, cum in nulla alia orbis terrarum parte quam in Africa clodum illum pedem habeant carmina lapidaria, non satis mihi probauit.]

quod admisit auctor, fecit idem haud dubie, quod saeculo suo id plurimum celebrari et uolubilitati sermonis in primis aptum uideret, nec tamen sine auctoritate ueterum. Quippe ueteres etiam comicos subinde trochaicos uersus pro iambis usurpasse et in iis ipsis magna licentia usos esse docet Vossius Instit. Poet. lib. II, 25 p. 131. Sigillatim de Terentio quem inprimis sequi et imitari auctor Queroli uidetur, id obseruat Priscianus (de metris comicis p. 1326 Putsch.: *Terentius trochaico mixto uel confuso cum iambico utitur in sermone personarum, quibus maxime imperitior hic conuenit, quem, puto, ut imitetur, hanc confusionem rhythmorum facere*). Quodsi ipsum metrum parum exacte obseruauit auctor passimque fluentibus sine lege uerbis usus est, nescio an eadem in re ueterum comicorum exemplo se satis tueri possit, qui quamquam senariis loqui uersibus putantur, eos tamen multis modis imutant et saepe tanta licentia tamque turbato metri tenore fluctuant, ut difficulter uersum et numeros intelligas (Cicero in Orat. c. 55: *At comicorum senarii propter similitudinem sermonis sic saepe sunt abiecti, ut nonnumquam uix in his numerus et uersus intelligi possit*). Ipsi affirmant grammatici ueteres comicos saepe negligentius tractare uersus iambicos et paene resoluerent ad imaginem prosae orationis, ut similiores sermoni familiari faciant. Sic Terentianus Maurus de metris: *Sed qui pedestres fabulas socco premunt — Paulumque rursus a solutis differant*. (Sic et Euanthius apud Rufinum Gramm. in comment. in metra Terentii: *Veteres etsi usi ipsi quoque — ad imaginem prosae orationis*.)

Ex quo Aululariae contextus typis descriptus est, aliquot locis aliter quam antea factum uel legendum uel distinguendum esse intelleximus; ea et si qua alia addenda corrigendaue habeo, subiciam:

- 4, 12 puram facit ante *Klinkhamerum Daniel spurium iudicauit*
9, 5 in L est uero. simile
- 13, 2 Quem tu non unus P sed ω habet: igitur tu in contextu reponatur.
- 14, 8 *inrepsit distinctio Danielina: at sine dubio legendum Suscensesne? senio s. e. sibi u. etc.* 21 fallis ω tamen falleris praetulerim: nam 34, 9 nihil fefellit prae *Klinkhamerus* lapsus est interpretatur.
- 15, 6 infeliciorem esse hunc non unus P sed ω .
- 16, 5 deplorare] aliquando deoptare suspicabar.
- 17, 1 patus] an pastus?
- 18, 20 *Briseiden forma satis mira est; Briseidem uel Briseidam auctoris tempori magis uidetur aptum.*
- 19, 15 not. de codice isto Danielis uid. praefatio p. XIV not.
- 20, 27 f. ut haec sponte pateant.
- 23, 14 l. di te seruent! hic bene!
- 26, 12 l. nescio quid lineola sublata.
- 28, 8 uerba prolixa ad opus est ad solum *Mandrogerontem dicta in parenthesi ponantur.*
- 29, 6 l. Nouum 19 l. SYC. 20 uaria quod uulgo legitur *Commelinianorum praelorum est error* 24 cynocephali aperte falsum, uid. 32, 18; uerumque uidetur quod est in V al. m. capripedes.
- 30, 20 subrancidus uocabulum ex *Ciceronis or. in Pis.* 27 auctor transtulit, ubi haec: extracta mensa non conchyliis aut piscibus sed multa carne subrancida.
- 31, 5 ante istos excidit punctum.
- 32, 16 polluunt] cf. Vergil. A III 234.

- 83, 16 regium nomen] *minus honorifice Cicero de rep. III fragm. inc. 4 (ap. Schol. in Juuenal. X 362): Sardanapallus ille uitiiis multo quam nomine ipso deformior.*
27 *f. etiam hoc, confiteor, manet.*
- 41, 22 retineo] *an redhibeo? quod facile retineo poterat scribi? cf. retibens Orest. 238.*
- 42, 8 uniuerso hoc triduo] *cf. Terent. Eun. 224.*
- 46, 20 *an nec defunctus desinens?*
- 47, 16 fores celeriter uides] *immo ades.*
- 48, 19 sed *Pareus coniecit ante me.*
21 *sed quid ego nunc Klinkhamerus coniecit.*
22 *restat nunc] nunc del. Daniel² atque Pareus.*
- 49, 7 *an perdere quem ualere?*
14 *ostenderit] cf. 4, 4*
- 50, 26 huc] *cf. Plautus Trin. 156 si ille huc saluos reuenit.*
- 51, 14 *missa istaec face: sic Terent. Eun. 90.*
- 53, 21 *l. infitias.*
- 54, 18 hic] *l. huc ex Klinkhameri coniectura.*
- 55, 4 *nescio an sacrilege sit aduerbium ut apud Tertullianum apol. 12; utique tollenda lineola.*
12 *numquam te celeriter usque ad sanguinem] f. ne, inquam, tam alacriter u. a. s! supra 45, 26 Quaeso inquam sodes 54, 1 Tu inquam. usque ad sanguinem incitari solet odium Cicero dixit, usque ad necem Terentius Andr. 199.*
- 56, 25 *etiamne] l. etiam nunc.*
- 57, 21 *pater familias: non intellegendus est Querolus, sed Euclio; sciebat igitur falsum; uideturque sapiebat scribendum esse.*
- 58, 2 *tales semper ille dilexit senex Klinkhameri est coniectura; talem semper conduxit senex ego aliquando; at sufficit ni fallor, duxit reponere pro dixit: ducere pro eo quod est secum ducere non insolenter dictum.*
10 *f. Quid? tu num furem metuis?*
- 59, 20 *summoto] an sumpto i. sublato?*

AVLVLARIA

INCERTI AVCTORIS COMOEDIA

Sigla librorum

- ω { *L* Leidensis Vossianus lat. Q 83
V Vaticanus 4929
P Palatinus 1615
C idem *Grutero aut Rittershusio testibus*
R Parisinus (Pithoeanus) *secundum conlationem adscriptam in L*
p idem *secundum conlationem quam Klinkhamerus habuit*
f Florilegium Berolinense

Personae

LAR FAMILIARIS
QUEROLUS Euclionis filius
MANDROGERUS parasitus et magus
SARDANAPALLUS
SYCOPHANTA
PANTOMALUS seruus
ARBITER

RVTILI uenerande semper magnis laudibus, qui das honoratam quietem quam dicamus ludicris: inter proximos et propinquos honore dignum *dum* putas, duplici fateor et ingenti me donas bono: hoc testimonio hoc collegio; haec uera est dignitas. Quaenam ergo his 5 pro meritis digna referam praemia? pecunia illa rerum ac sollicitudinum causa et caput neque mecum abundans neque apud te pretiosa est. Paruas mihi litterulas non paruus indulsit labor. hinc honos atque merces, hinc manabit praemium. Atque ut operi nostro 10 aliquid adderetur gratiae, sermone illo philosophico ex tuo sumpsimus materiam. Meministine ridere tete solitum illos qui fata deplorant sua? atque academico more quod libitum foret destruere et adserere te solitum? Sed quantum hoc est? Hinc ergo quid in uero 15 sit qui solus nouit nouerit: Nos fabellis atque mensis hunc libellum scripsimus.

Materia haec est. Pater Queroli nostri fuit auarus Euclio. Hic Euclio aurum in ornam congegit olim

Plauti aulularia incipit feliciter LV incipit P 1 uenerandi V teste Reifferscheidio 3 et honore R | putas ω putans Barthius quod putas Klinkh. dum p. ego 7 habundans P 9 parus V 10 hoc libri manebit PRp manebat LV? manebit alii hinc manabit nescio quis ap. Orellium 11 phylos. LV? philos. P 12 tuo materiam sumpsimus PR tuo/sumpsimus (materiam om) V tuo sumpsimus materiam L 13 achad. LP 15 quod C 17 huncce Wernsd. librum VP libr//um ex libellum pr. c. L libellum mg. p 18 Argumentum ante materia interpositum atramento V Explicuit prooemium. Materia incipitur p 19 euclyo bis V | cogessit (n al. ss.) L

quasi busta patris odoribus insuper infusis tituloque
 extra addito. nauem ascendens ornam domi infodit,
 rem nulli aperuit. Hic peregre moriens parasitum
 ibidem cognitum filio coheredem instituit tacita scrip-
 5 turae fide, si eidem thesaurum occultum sine fraude
 ostenderet. Locum tantummodo thesauri senex ostendit.
 Oblitus doli parasitus nauem ascendit, ad Querolum
 uenit et rupit fidem magum mathematicumque sese
 fingens et quidquid mentiri fur potest. Ea quae a
 10 patrono didicerat Queroli secreta et familiaria quasi
 diuinus loquitur, Querolus fidem accommodat auxilium-
 que poscit. Parasitus magus domum purificat et puram
 facit: sed ubi primum libere ornam inspexit, uetere
 decipitur dolo: bustum quod simulabatur credidit atque
 15 inrisum se putat. Inde ut aliquatenus se ulcisceretur,
 ornam Queroli in domum callide et occulte obrepens
 per fenestram propulit, qua explosa et comminuta
 bustum in pretium uertitur. Itaque thesaurum contra
 rationem et fidem cum lateret prodidit, cum reperisset
 20 reddidit. Postea re comperta parasitus reuolat et
 partem petit, sed quia quidquid abstulerit con-
 fitetur, quidquid rettulerit non docet, primum furti,
 post etiam sepulchri uiolator est reus. Exitus ergo
 hic est: Ille dominus, ille parasitus denuo fato atque

1 bustum *Klinkh.* | super *C* 2 nauim *R* | fodit *ω* defodit
Rp infodit *Canneq.* 4 cognito *P* | cōstituit *P* 5 fidem *p*
 7 dolo *P* ostendit oblitus doli *Barth.* | nauim *R* 8 et rupit |
 & *ss. pr. L* 9 quicquid] quidquid *P* 10 Querolo *Canneq.*
 secreta *L* 11 accomodat *LV* accōmodat *P* 13 facit] //icit
P puram facit *del. Klinkh.* (*at intellegendum „expiat atque*
spoliat“) | Uete// *V* 14 dolo decipitur *P* 15 inrisum *P*
 17 protulit *ω* proculit *Grut.* propulit *Daniel uid. infra* | quae
L | displosa *Rittersh.* 18 busta *V* | precium *P* | thesaurum
 (*h pr. ss.*) *L* 19 perdidit *ω corr. Daniel* | perisset *ω correxi*, an
 aperuisset? 20 prodidit (*red ss., deleto pro*) *V* | prodidit; cum
 perdidisset reddidit *uel* prodidit; cum reddidisset perdidit
Daniel² ex amici con. 21 quidquid *utrobique V* quicquid *LP*
Klinkh. 22 quicquid a re tulerit *P* 23 uiolati *Daniel* |
vn. P 24 atque merito *om. Rp*

mento conlocantur sic ambo ad sua: Tuo igitur *RUTILI*
 illustris libellus iste dedicatur nomini. Vivas incolumis
 atque felix uotis nostris et tuis.

Pacem quietemque uobis! Spectatores noster sermo
 poeticus rogat, qui Graecorum disciplinas ore narrat 5
 barbaro et Latinorum uetusta uestro recolit tempore.
 Praeterea precatur et sperat non inhumana uoce, ut
 qui uobis laborem indulsit, uestram referat gratiam.
 Aululariam hodie sumus acturi, non ueterem at rudem,
 inuestigatam Plauti per uestigia. Fabella haec est: 10
 Felicem hic inducimus fato seruatum suo, atque e con-
 trario fraudulentum fraude deceptum sua. Querolus,
 qui iam nunc ueniet, totam tenebit fabulam. Ipse est
 ingratus ille noster, hic felix erit. E contrario Man-
 drogerus aderit fraudulentus et miser. Lar familiaris, 15
 qui primus ueniet, ipse exponet omnia. Materia
 nosmet reficiet, si fatigat lectio. In ludis autem at-
 que dictis antiquam nobis ueniam exposcimus. Nemo
 sibi arbitretur dici quod nos populo dicimus ne-
 que propriam sibi causam constituat communi ex 20
 ioco. Nemo aliquid recognoscat: nos mentimur
 omnia. Querolus an Aulularia haec dicatur fabula,
 uestrum hinc iudicium, uestra erit sententia. Prodire
 autem in agendum non auderemus cum clodo pede,
 nisi magnos praeclarosque in hac parte sequeremur 25
 duces.

1 sic] suo *Rp* | post igitur *Barthius* addidit *Vir, ego Rutili* |
 illustris *P* illustri *Daniel* 2 incolomis *R* 3 tuis *P* 4
 Poeta Pacem *P* | nobis ω a *ss. pr. P* uos *Rp* | nostros ω *ūrof. P*
 6 uestro *om. V* | tempore] *rpr P* 7 Praeterea *P* | uice
Barth. 9 ac ω at *Daniel* 10 inuestigatam et inuentam
Rp | fabula (*rubr.*) *Rp* 11 seruato (*ſ ss.*) *V* | contrario ω e
 contr. *Rittersh.* — 13 ueniet] i. introducetur *p* 16 ille ex-
 ponat *P* 21 aliquis *P'* 22 Sed an quer. *Rp* | hec *P*
 23 hic *Canneg.* 24 ad agona *Melissus* in agona *Orel-*
lius

Ego sum custos et cultor domus cui fuero adscriptus. Aedes nunc istas rego e quibus modo sum egressus. Decreta fatorum ego tempero; si quid boni est, ultro accerso; si quid grauius, mitigo. Queroli
 5 nunc sortem administro huius ingrati, non mali. Hic exinde sibimet sufficiens fuit, quod primum est bonum, nunc autem etiam locupletissimus erit: Sic meritum est ipsius. Nam quod pro meritis reddendum bonis non putatis, ipsi uosmet fallitis. Ordinem autem seriem-
 10 que causas breuiter iam nunc eloquar: Pater huius Queroli Euclio fuit auarus et cautus senex. Hic enorme pondus auri olim in ornamento condidit: Sic quasi ossa paterna uenerans aurum celabat palam. Peregre uadens ornamento domi sepeliit ac reliquit ante aras meas: tumultum
 15 suis, mihi thesaurum commendauit. Abiit neque redit senex: Peregre moriens uni tantummodo rem indicauit fraudulentum et perfidum, cui tamen siue oblitus siue superuacuum putans de busto et titulo nihil exponit. Querolo iuxta fatum hoc sufficit. Nunc ergo thesaurus
 20 habetur omnibus ignotus et notus tamen. Erat sane facile nobis aurum domino ostendere aut responso aut somnio. Sed ut agnoscant homines nemini auferri posse quod dederit deus, aurum quod fidei malae creditum est furto conseruabitur. Fur ergo iam nunc
 25 aderit, per quem nobis salua res erit. Iste ornamento cum reppererit, bustum putabit: sic ille prospexit senex. Praedam qui abstulerit, reportabit totumque reddet,

Familiar P | Ego summus et cultor V t. Reiffersch. 1
 adscriptus P 2 Aedes P 4 ultro V ultra LP? 5 sortem
 nunc L | non grati ω ingrati Klinkh. 6 Sibimet esse sub-
 cientem primum bonum est f 8 Si pro meritis r. n. non
 putamus ipsi nosmet fallimus f | nobis ω uobis Rittersh. a
 nobis Grut. bonis idem 9 atque seriem P 11 queroli P
 12 ossa add. Canneg. om. ω 15 thesaurum L | redit VRp re-
 diit LP — 18 nihil P 21 Au resp. (rec. c.) L 22 somno
 (i pr. ss.) L | auferri / (i ex e una litt. crasa) L 23 posse
 at pr. ss. L | deus] df. (at ni f. eus ss. / V | male Rittersh.

partem *petere* contentus fuit. Itaque bene perfidus alteri fraudem infert, damnum sibi. Tamen ne frustra memet uideritis, exponere quaedam uolo. Querolus iste noster, sicut nostis, omnibus est molestus, ipsi si fas est deo; homo ridicule iracundus, itaque ridendus 5 magis. Disserere cum istoc uolupte est et confutare uanam hominis scientiam. Fatum itaque iam nunc et hominem e diuerso audietis: uos iudicium sumite. Genium autem ipsius esse me, quantum fieri potuerit, cautissime confitebor, ne quod mihi faciat malum. 10 Nam maledicere mihimet numquam cessat ille noctes et dies. Sed eccum ipsum audio, fatum et fortunam *in*clamitat. Iste ad me uenit, patrem peregre mortuum audiuit. Hui quam grauiter dolet: Vt sunt humana, credo quia nihil relictum comperit. Ecquid ego nunc 15 facio? auolare subito hinc non possum, nimium memet credidi. Oportune amigerum hic tridentem uideo: praesidium hercle non malum. Querolus si molestus esse hodie non destiterit, faciam, ut queratur iustius. Vnde esse hoc dicam? piscatore mane hac praeterisse uidi, 20 ipsis forte hoc excidit.

QUEROLVS. LAR FAMILIARIS

I 2

QUER. O fortuna o fors fortuna o fatum sceleratum atque impium. si quis nunc mihi tete ostenderet, ego nunc tibi facerem et constituerem fatum inexsuperabile.

1 partem LP? parte/// V parte CRp | petere *addidi* contentus non fuit Rp parte incontentus *Grut.* 2 frustra L'

5 do V 7 hominum ω hominis *scripsi* | sententiam *Pareus* 10 michi P 11 nam quidem p | mihimet P 12 et cum V 13 clamitat ω *in*clamitat *Orellius* 15 nichil P | Et quid ω

corr. Orellius | nunc *om.* Rp 16 hic P 17 amigerum P |

hunc *Koen.* 18 hercle P ercle VL | moles. (*pr. ss.*) L 20 hoc esse p | praeterisse ω QUEROLVS *ceteris omissis* P 24 impium] pium (*im ss.*) P | ego tibi nunc P

LAR. Sperandum est hodie de tridente, sed quid cesso
interpellare atque adloqui? Salue Querole. QVER. Ecce
iterum rem molestam: „salue Querole“. Istud cui bono,
tot hominibus hac atque illae haue dicere. Etiam si
5 prodesset, ingratum foret. LAR. Misanthropus hercle
hic uerus est: unum conspicit, turbas putat. QVER.
Quaeso amice quid tibi rei mecum est? debitum re-
poseis, an furem tenes? LAR. Iracundus nimium es
Querole. QVER. Heia, ego officium sum aspernatus,
10 adicit et conuicium. LAR. Mane paulisper. QVER. Non
uacat. LAR. Sic necesse est, mane. QVER. Iam istud
ad uim pertinet. Age dic quid uis. LAR. Scin tu quam
ob causam tridentem istum gestito? QVER. Nescio
edepol, nisi quod primum propter inportunos inuentum
15 esse hoc reor. LAR. Idcirco hunc gestito, ut, si me
attigeris, talos transfodiam tibi. QVER. Dixi hoc fore?
nec salutatio inpune hic datur. Non mala hercle est
condicio. Neque te contingo neque me tu contigeris,
uale. Ite et conserite amicitias: ecce adfabilitas prima
20 quid dedit? LAR. Mane, ego sum quem requiris quem-
que accusas homuncio. QVER. Ohe talos ego incolumes
ferre hinc uolo. LAR. Non tu paulo ante fatum accu-
sabas tuum? QVER. Accuso et persequor. LAR. Ades
ergo huc, ego sum. QVER. Tu fatum es meum? LAR.
25 Ego sum Lar familiaris, fatum quod uos dicitis. QVER.
Te ego iamdudum quaero: nusquam hodie pedem. LAR.

2 alloqui P 4 tot hominibus al. sed antiqua m. extremo
in uersu add. L | /aue P | dicere? (sic) R 5 Mesantropus a
7 Queso LP | re. (pr. c.) L | debitum ne poscis (n al. ex. r)
L d. repositis L'VPRp 9 Hea L Heia VPR 10 conuicium V
12 dic quid] quicquid P (quicquid C) 13 gestio P
14 inportunos V 15 ut si] ut om. R 16 attingeris P | tran-
fodiam (rec. s ss.) L | Dixi/ V Dixi in P 17 inpune hic V
PRp hic inpune L | hercle VP erele L 18 tu me Rp 21 Hoe P
22 thalos V | incolomes P'R 22 factum V 24 factum V

Præmonneram de tridente: caue abistinc. QVER. Immo
 tu caue. LAR. Ego iam prospexi. QVER. Quidnam hoc
 est præstigium? LAR. Apage sis, homo ineptissime,
 hic nullum est præstigium. Desiste, nisi excipere
 manis trina pariter uulnera. QVER. Attat uero simile 5
 esse hunc nescio quem de aliquibus uel geniis uel
 mysteriis. Iste seminudus dealbatusque incedit, toto
 splendet corpore. Euge Lar familiaris, processisti hodie
 pulchre. Sed non totum intellego. Quod seminudus
 es, recognosco; unde dealbatus, nescio. Egomet iam 10
 dudum apud carbonarias agere te putabam, tu de pistrinis
 uenis. LAR. Hei etiam istud de meo, quod in malis
 tuis commode iocaris. Audi nunc iam, permouet nos-
 met Querole tua quamuis inanis querimonia. Idcirco
 itaque ueni, ut ratio tibi ex integro redderetur; quod 15
 nemini antehac contigit. QVER. Tibine rationem rerum
 humanarum licitum est nosse atque exponere? LAR.
 Et noui et doceo. Proinde quidquid exinde quereris,
 hodie totum expromito. QVER. Dies deficiet ante. LAR.
 Breuiter percurre pauca, de quibus nunc tibi exponan- 20
 tur omnia. QVER. Vnum solum est unde responderi
 mihi uolo: Quare iniustis bene est et iustis male?
 LAR. Primum, ut apud uosmet fieri uideo, de persona
 est quaestio. Cuiam tu uerba promis? tibine an po-
 pulo? QVER. Et populo et mihi. LAR. Cum tu tibi 25
 ipse sis reus, quemadmodum satis aliis multis defen-

1 abstinc (c an e uix dignosci potest) LP ab istinc V ab-
 stine nescio quis 2 quodnam Rittersh. 3 Apage] i. recede sic
 sanus sis. al. add. L 5 uero similem ω simil' est Pithoeus
 6 quem/// aliquibus (de er.) V 7 misteriiis L mysteriis V mi-
 nisteriis P 9 siminudus L 10 recogno p | Egomet etiam P

11 te agere C 14 Idcirco P 16 an. (al. c.) L 17 LAR F

& noui V 18 quicquid libri quicquid P 19 expromitto p 20 tibi
 nunc L 21 respondere PKp 23 nosmet LP uosmet V 24
 questio ω | uerba tu P 25 michi P 26 aliisq: (q' initio
 neglectum pr. interposuit) L que om. V? P aliis quam multis Rp
 aliis quoque m. Rittersh.

- sorem te paras? QVER. Ego noui me reum non esse.
LAR. Ergo post hac assertio conticescet, si persona ex-
ploditur. Inter bonos an inter malos tete numeras?
QVER. Etiam quaeritas, quid mihimet ipse uidear, cum
5 de scelestis conquerar? LAR. Si probo de illis tete
esse quos accusas, hoc est de malis, pro quibus post
hac loquere? QVER. Si criminorum me esse conuiceras,
necesse est meritis ut meis sensum accommodem. LAR.
Celeriter nunc mihi responde Querole: Quanta iam
10 putas fecisse te capitalia? QVER. Equidem nullum
quod sciam. LAR. Nullumne? Ergo exciderunt omnia?
QVER. Immo omnia paene retineo, sed scelus nullum
scio. LAR. Eho Querole furtum nullum admisisti? QVER.
Numquam ex quo destiti. LAR. Hahaha, hoc est num-
15 quam admisisse? QVER. Quod uerum est, non nego.
Adulescens quaedam feci, fateor, laudari quae solent.
LAR. Cur igitur destitisti de scelere tam laudabili?
Transeamus istud. Quid de falso dicimus? QVER.
Hem quis autem uerum dicit? Istud commune est,
20 abi. LAR. Idcirco crimen non est? Quid de adulterio?
QVER. Attat etiam hoc? crimen non est. LAR. Quando
autem licitum esse coepit? QVER. Men rogas? Quasi tu
nescias. Hoc est quod nec permitti nec prohiberi potest.
LAR. Quid ad haec Querole? Videsne te contra licitum
25 uiuere? QVER. Si tu me ad haec reuocas, nemo est
innocens. LAR. Et tamen, non de omnibus tete inter-
rogauit, si reminisceris. QVER. Nihil est amplius? LAR.
Nulli igitur mortem optasti? QVER. Nemini. LAR.
Quid si conuincas? QVER. Nihil est quod respondeam.
30 LAR. Dic mihi, si soceros numquam habuisti. QVER.

3 an V aut LP 4 queritas ω | mihimet P 5 Sprobo P
8 LAR om. LP adest in V 10 capitalia te fecisse Rp 11 excidere
Rp 12 pene ω 13 Eho (Eh in ras. al.) V Heo LP | Heo QVER
Ecce iterum generale. LAR. Ergo omnia de omnibus confiteris
querole furtum etc. P 14 Nusquam VL Nullum P nullum unquam
Orellius correxi 16 adulescens R 20 Idcirco P 21 hoc crimen]
interrogandi notam addidi 22 cepit P 30 socios Par. socerum
Canneg. at soceri socer est cum socru | habuisti (ha in ras.) V

Ecce iterum generalia. LAR. Ergo omnia de omnibus confiteris? QVER. Quando sic interrogas? LAR. Quando haec tibi leuia uidentur, nescio quid sit quod crimen putes. Dic mihi praeterea, quotiens perieraueris? Expone celeriter. QVER. Bona hora hoc exaudiat, istud 5 a me semper alienum fuit. LAR. Quanto amplius quam milies perieraueris, hoc requiro; saltem hoc dicit. QVER. Ohe illa tu nunc requiris cotidiana et iocularia. LAR. Non facile intellego, periurium iocularare quid putas. Tamen transeamus quod ut uideo consuetudo iam fecit 10 leue. Quid igitur, sciens prudensque sacramentorum numquam rupisti fidem? Vt alia taceam, numquam iurasti amare te quem iuratus oderas? QVER. Heu me miserum, quid ego hodie mali cum istoc repperi? iurauis saepe, fateor, quod cum staret uerbis, non staret 15 fide. LAR. Urbane. igitur perierasti. fieri hoc solet. Quanto mallet, ut sermo laberetur et staret fides. Tunc Querole uerbis te absolutum esse credis? Perierat saepe qui tacet. tantum est enim tacere uerum, quantum est falsum dicere. QVER. Omnia igitur peregisti, totum commerui. Vale. LAR. Immo nihil est actum Querole, nisi sequantur haec duo: primum contra meritum tuum miserum te non esse ut conprobem, secundo etiam felicem tete esse iam nunc ipse intellegas. QVER. Ergone egomet aerumnosus non sum? LAR. Et 25

1 generalia VRp generale LP | C//rgo (rasura in litt. E) L
 2 QVER Ecce ad Confiteris desunt hoc loco in P: quaere p 10, 13
 4 praeterea ω | hic et 7 et 18 pe//ieraueris (duobus litt. er.) V
 perieraueris LP 7 hoc requ.] hoc om. Rp 8 Oe ni f. h ss. atque e
 in ras. V | illa om. P | nunquam V 9 putes Klinkh. 14 quid]
 pro quantum add. Rp (isto Rp 15 saepe om. C | con-

staret ω at con rec. c. L an significatur lectio R? cum staret Daniel
 16 fide/ (s er.) P | perierasti ω | fieri] „uidetur in cod. P (ithoe-
 ano) feri legi, nam et primum i deletum est“ sic mg. L, falso
 apud Orellium pro feri laudatur ferri | sermo/// V 18 te pr.
 ss. P | esse pr. ss. L 20 quantum & ω qu. est Canneg. 21
 peregi/// (sit er. uidetur) P 25 erumnosus LP | eh fateor
 Orellius.

fateor, sed uitio tuo. Atque ut in omnibus reuincare, expone breuiter, de quibus quereris maxime. QVER. Primum tibi, geniorum optime, conqueror de amicis. LAR. Spes bona, quid de inimicis iste faciet? In quo 5 tamen amicitiarum te laesit fides? QVER. Nemo mihi magis molestus quam familiaris neque magis morigerus quam leuiter cognitus. LAR. Quidnam hoc mirum est, si te qui nouit despicit, qui non nouit diligit? QVER. Agimus tibi gratias Lar familiaris, tu nos or- 10 nas in omnibus. LAR. Iam intellego quid querere. Visne breuibus remedium hinc dari? QVER. Valde cupio. LAR. In amicitiam et fidem stultum ne receperis. Nam insipientum atque improborum facilius sustinetur odium quam collegium. QVER. Quid si sapiens non 15 erit? LAR. Stultos ingenio rege. QVER. Quomodo? LAR. Vis te non decipi? QVER. Cupio. LAR. Ne credideris nemini. In tua est potestate, ne decipiaris. cur accusas perfidos? Visne tibi honorem deferri? QVER. Maxime. LAR. Inter miseros uiuito. QVER. Prope 20 uera loqueris. LAR. Visne te non decipi maxime a tuis? QVER. Vellem, si fieri potest. LAR. Dicam quod dictum est prius: nemini te Querole nimis sodalem feceris. Res nimium singularis est homo ferre non patiens parem. Minores despicitis, maioribus inuidetis, 25 ab aequalibus dissentitis. QVER. Dic quaeso quid placeat. LAR. Ergo secundum uitia et mores quid sit

5—7 Nemo — cognitus atque Quidnam — diligit (*rubr. mg.*
Stultus hoc de se, sapiens de stulto) *f* 8 qui te non nouit *R*
10 in *pr. ss. P* | querere *V* 12—14 In amicitiam — collegium *f*
13 insipientium *L* *f* 14 Quodsi *C* | nouerit *ni f. L* 16 Ne
er. L an Te c. n.? 18 Visne (*n̄ ex ne pr.*) *L* 20 non
om., n pr. ss. P 22—25 Nemini — dissentiens *f* 22 querule
V om. f 23 Res] QVER *rec. mg. add. L et Querolo haec:*
Res — placeat *dedit Daniel* | nimium *om. f* | fere *Grut.* 24 pa-
ciens *f* | despicit is — inuidet is — dissentit is *Canneg. decipiens*
et inuidens et dissentiens f 25 Dic — placeat *Querolo dedit*
Koenius, notae om. ω | queso *ω.* 26 *sqq.* quid sit—respue-
m om. sed antiqua m. infra add. L

comessationes, uinum,
 time tibimet obligare
 mentus uero et dibac-
 chero, ut amorem pa-
 uent. QVER. Quid quod 5
 utuntur? LAR. Noui
 totum occultant: ni-
 sunt, quos requiris:
 QVER. Est aliud quod
 m, sicut tu uel nosti 10
 bile est: illud prorsus
 nescit, neque cuiquam,
 LAR. Quid praeterea?
 stultitiam negligentiam
 desidia, acrimonia cru- 15
 antur omnia. Nemo ad
 respicit. Semper diues
 gens. LAR. Censoribus
 autem illud dicito, quod
 prauat. Nam ista quae 20
 antiqua paupertatis crimina.
 neque pauper es. Hoc si
 r. Scisne me nuper patrem

cas? compares *Canneg.* cum pare
 erim | comessationes *V* comissationes
 quem tu *P* quanto *Klinkh.* cum ego

tanto *Pareus* | dibacchationes *V*
 i *P* 9 hoc — facit *Querolo*
ss. Rp 11 mecum] malum

cuiquam *om.* *Klinkh.* cuiquam
 sufficit *addendum uidetur* |
 ius | preterea *ω* 14 hui *om.*
 15 somnum *VCR* somnium
 a *L* Patientia *VP* 16 adai-
 gnant? | nomina *Rittersh.* 18
 19 querole ~ *L* 22 s. tu neque
 es *om.* *C* 23 agnosces et e

- amisisse? LAR. Seruasti praeceptum! speciale hoc plane est, hoc est quod nemini ante hac contigit. Quid igitur? Nonne hoc iustum fuit, bustum ut efferret filius? QVER. Fateor, sed pater ipse nihil reliquit.
- 5 LAR. Dura deploratio: exequias inanes tibi contigisse luges? Irasceris ergo, non doles. patri certe nihil defuit tibi que hodie nihil deficit. Non enim hoc parua hereditas. Suscensesne senio saltem extremo? Sibimet uixit, qui semper tibi? Vtinam tu heredibus tantum
- 10 relinquant, quantum reliquit Euclio. Dic ergo aliud, iam istinc nihil audio. QVER. Seruus mihi est quem tolerare nequeo, Pantomalus et mente et nomine. LAR. Felicem te Querole, si unus tibi est Pantomalus: multi Pantomalos habent. QVER. Sed plures audio qui suos
- 15 etiam laudant? LAR. Isti peiores habent. QVER. Cur igitur laudant? LAR. Quia quid deperdant nesciunt. QVER. Tempestas maxime fructus meos abstulit: numquid commune hoc fuit? LAR. Non uno genere homines puniuntur. Tibi tempestas obfuit, alter aliud pertulit.
- 20 QVER. Ohe consortes mei iam dudum nihil incommodi pertulerunt. LAR. Fallis turpiter. QVER. Da quaeso ueniam, ignorabam peculiarem tibi curam esse hanc de consortibus meis. Adhuc habeo quod obiciam: Vicinus mihi malus est. LAR. Ecce rem uere malam.
- 25 Tamen Querole de uno isto quantum etiam hic praestiterim uide: Vicinum malum pateris unum tantum; quid faciunt illi qui plures habent? QVER. Conserua istum quaeso Lar familiaris, ex uoto meo tuere quem praestitisti, ne forte nascantur duo. LAR. Quid si etiam

2 antehac nemini P 3 iustum hoc PRp 4 reliquid P
 6 post Irasceris punctum est Rp 7 tibi tibi que Canneg. 9 //uixit (co er. uidetur) P 10 reliquid P 11 iam] nam Rittersh.
 12 Pantom.] totus malus ss. p 13 Facilem ω felicem Rp
 εία ζωοτας confert Barth. | tibi es L | multi multos Rittersh.
 Nunquid V Lari dat Daniel 17 maxima Rittersh. |
 Ohe V Sed P 18 homines] omnes C 20
 ante ex V | tuere om. P 24 est malus P 27 faciunt Rittersh.

hinc uincimus? Dic quaeso nunc mihi: quem tu putas feliciorem? tete an istum de quo quereris? QVER. Quidnam hic simile est? Aut numquidnam dubitari potest feliciorem eum esse qui alterum queri conpellit, quam ille qui ad querelam confugit? LAR. Hem Querole, 5 uis iam nunc facimus, ut infeliciorem esse hunc scias? QVER. Valde cupio. LAR. Sed hoc egomet tibi tantum indicabo. Paululum aurem accommoda. QVER. Cur non aperte loqueris? Numquidnam etiam tu times? LAR. Quidni timeam qui tecum uiuo? Aurem accom- 10 moda. QVER. Age dicit. Hahahe, habeat teneat possideat seque cum suis. Laute edepol nos accipis doctor. LAR. Nonne? QVER. certe iam nihil conqueror. LAR. Quid istuc Querole? paululum tibi ita uidetur, rursum ad ingenium redis. Sed quoniam miserum te 15 non doces, superest ut felicem comprobem. Dic quaeso Querole, sanus es? QVER. Ita arbitror. LAR. Quanti hoc aestimas? QVER. Hoc etiam imputas? LAR. O Querole sanus es et felicem te negas? Vide ne postmodum felicem te fuisse scias. QVER. Iam superius 20 dixeram: bene mecum agitur, sed iuxta alios male. LAR. Certe apud te bene. QVER. Fateor. LAR. Quid quaeris amplius? QVER. Quare alii melius? LAR. Iam istud ad inuidiam pertinet. QVER. Sed recte inuideo, nam sum deterior inferioribus. LAR. Quid si feliciorem 25 tete edoceo, quam sunt isti de quibus dicturus es? QVER. Tum igitur facies, post hac Querolus nullum

1 tu om. V'   2 te te ex ēē te factum uidetur L   3
 numquam ω numquid Daniel correxi   4 conpellit V   6 inf.
 ēē hunc P   7 Valde/cupio V | egomet in ras. pr. P   9
 numquid (om. nam) Rp   11 Hahahe — suis Lari dedit Can-
 neg. 13 Nonne Lari datur ulgo, personae om. ω | conqueror. —
 (sic) R   15 rursum a. i. redis Querolo dat Gruterus   16
 coprobes P   18 hoc pr. ss. P | hoc etiam] i. sanitatem .s.
 inter bona add. Rp.   19 sanus—negas f | felicem te Rp   23
 queris (e in e al) L | aliis P   25 inferiori//bus (a er.) L | in-
 ferior deterioribus Grut. fort. Non uel Num sum d. i.

ut permittat queri. LAR. Vt negotium sit breuius et
 lucidius, argumenta remoueo. Tu fortunam dicito,
 cuius tibi condicio placeat, sortem autem quam ipse
 uolueris iam nunc dabo. Tantum illud memento: Ne
 5 putes posse te aliquid deplorare atque excipere unde
 aliquid legeris. QVER. Placeat optio. Da mihi diuitias
 atque honores militares uel mediocriter. LAR. Istud
 tibi praestare ualeo. Verum illud uide, si tu ualeas
 implere quod petis. QVER. Quid? LAR. Potes bellam
 10 gerere? ferrum excipere? aciem rumpere? QVER. Istud
 numquam potui. LAR. Cede igitur praemio atque ho-
 noribus his qui possunt omnia. QVER. Saltem aliquid
 nobis tribue in parte ciuili et ministeriali. LAR. Vis
 ergo omnia et exigere et exsoluere? QVER. Attat hoc
 15 excidit, iam neutrum uolo. Si quid igitur potes, Lar
 familiaris, facito ut sim priuatus et potens. LAR. Po-
 tentiam cuius modi requiris? QVER. Vt liceat mihi
 spoliare non debentes, caedere alienos, uicinos autem
 et spoliare et caedere. LAR. Hahahe, latrocinium, non
 20 potentiam requiris. Hoc modo nescio edepol, quem
 ad modum praestari hoc possit tibi. Tamen inueni,
 habes quod exoptas: Vade ad Ligerem uiuito. QVER.
 Quid tum? LAR. Illic iure gentium uiuunt homines,
 ibi nullum est praestigium, ibi sententiae capitales de
 25 robore proferuntur et scribuntur in ossibus; illic etiam
 rustici perorant et priuati iudicant: ibi totum licet.

1 ut om. ω add. *Klinkh.* 2 fortunam L' 3 conditio
 VP | autem] ante P 5 deflorare a. excerpere *Burmann.*
 6 legeris] i. elegeris add. p | Place/t. (a er.) P placeat inquit
 tibi optio aut electio mea mg. add. Rp 11 Caede ω | pre-
 mio ω 12 his om. P' | Sal//tem (u er.) L 13 miserabili ω
 et miseria me leua *Orellius, correxi* 14 nomina *Klinkh.* |
 et exig.] et om. Rp | et exsol.] & ex aut P 15 uolo////
 Si L 17 liceat mihi VPP mihi liceat L 18 cadere ω
 19 et non pot. C 21 ammodum V 22 ligerem P ligerem
 (e in ras.) V 24 prestigium ω 25 robore] gl. arbore Rp |
 in oss.] in del. *Daniel* | illic P

Si diues fueris, patus appellaberis: sic nostra loquitur Graecia. O siluae, o solitudines, quis uos dixit liberas? Multo maiora sunt quae tacemus, tamen interea hoc sufficit. QVER. Neque diues ego sum, neque robore uti cupio. Nolo iura haec siluestria. LAR. Pete igitur 5 aliquid mitius honestiusque, si iurgare non potes. QVER. Da mihi honorem qualem optinet togatus ille, muneras quem maxime. LAR. Rem prorsus facilem nunc petisti. Istud etiam si non possumus, possumus. Visne praestari hoc tibi? QVER. Nihil est quod plus 10 uelim. LAR. Vt maxima quaeque taceam: sume igitur tegmina hieme trunca et aestate duplicia; sume laneos coturnos, semper refluos laceros quos pluuia soluat, puluis compleat, caenum et sudor glutinet; sume calceos humili fluxos tegmine quos terra reuocet, fraudet 15 limus concolor. Aestum uestitis genibus, brumam nudis cruribus, in soccis hiemes, cancos in tubulis age; patere inordinatos labores, occursus antelucanos, iudicis conuiuium primum postmeridianum aut aestuosum aut algidum aut insanum aut serium. Vende 20 uocem, uende linguam, iras atque odium loca: In summa pauper esto et reporta penatibus pecuniarum aliquid, sed plus criminum. Plura etiam nunc adice-

1 patus] fort. παχὺς FHaasius | appellaueris Cp 2
 greca P | sollit. P | quid P | uos om. P non uos Orellius | di-
 xet (e in i c.) P 3 interea (a al.) P 4 ego sim Rittersh.
 7 qualō P | obtinet V 8 quem maxime muneras Rp |
 muneris P 9 nun (c rec. add.) L. 10 praestari V praestare
 LP l' ri ss. P atque ri rec. add. L | Nihil plus quod uelim
 (est om.) Rp 13 carceres ω calceos Rp l' calceos ss. P laceros

ipsi | qos (pr. c.) L 14 et puluis P | pului V' | cenum R
 aestu Rp | uestis (ti ss.) P | bruma L (Rp) P² brumā VP'
 hieme et cancro Grut. | crancos R | in tubulis. age p.
 niel, corr. Pithoeus 18 antelucanos iudicis conuincit

inkh., at uide 41, 6 conuiuator iudicum 19 iudici (s pr.
 V 20 serum P 22 pauperes esto (ab edendo) Koenius
 licerem ω adicerem Klinkh.

rem, nisi quod efferre istos melius est quam laedere
 QVER. Neque istud uolo. Da mihi diuitias quales
 consequuntur illi qui chartas agunt. LAR. Sume igitur
 uigilias et labores illorum quibus inuides. Aurum in
 5 iuuenta, patriam in senecta quaere, tiro agelli, ueteranus
 fori, ratiocinator erudite, possessor rudis, incognitis
 familiaris, uicinis nouus omnem aetatem exosus agito,
 funus ut lautum pares. heredes autem deus ordinabit.
 Istis nolo inuideas Querole. Saepe condita luporum
 10 fiunt rapinae uulpium. QVER. Heia, nec chartas uolo.
 Tribue saltem nunc mihi peregrini illius et transma-
 rini mercatoris sacculum. LAR. Age igitur, conscende
 maria, te tuosque pariter undis et uentis credito. QVER.
 Istud egomet numquam uolui. Da mihi saltem uel
 15 capsas Titi. LAR. Sume igitur et podagram Titi.
 QVER. Minime. LAR. Neque tu capsas continges Titi.
 QVER. Neque istud uolo. Da mihi psaltrias et con-
 cubinulas, quales habet auarus ille fenerator aduena.
 LAR. Habes nunc plane tota mente quod rogas. Sus-
 20 cipe quod exoptas toto cum choro. sume Paphien
 Cytheren Briseiden, sed cum pondere Nestoris. QVER.
 Hahaha, quam ob rem? LAR. Habet hoc ille cuius tu
 sortem petisti. Eho Querole, numquam audisti: Nemo
 gratis bellus est? Aut haec cum illis habenda sunt,
 25 aut haec cum his amittenda sunt. QVER. Adhuc
 inuenio quod requiram: Da mihi saltem impudentiam,
 LAR. Urbane edepol, tu nunc omnia quae negauerim
 concupiscis. Si toto uis uti foro, esto impudens; sed

1 quod *om. P* 3 consequentur *P* | cartas *VP* 4 inuides
pr. ss. L | curiam *Franc. Daniel* 5 iuuenta (in *pr. ss.*) *P*

6 eruditus *c. S Victor.* | rudi *P* 8 heroes *LV* her
PRp haeredes *rec. add. L* 9 quer^ole *P* | Sepe *VP*

Heia] He *P* | ne cartas *p* 11 nunc saltem *p* | nun^c (*c*
ss.) *L* | michi nunc *P* 16 Neqtu *omisso compendio L* Ner
V 21 breseiden *ω* | nestoris (*n in ras.*) *V* 22 ille] Ne
ss. p 23 Eho *V* Heo *LP* hae *ó Rp* 24 est *pr. ss.*
 25 Adhuc] Atat *Canneg.* 26 sqq. imp^o

sapientiae iactura facienda est nunc tibi. QVER. Quam ob rem? LAR. Quia sapiens nemo est impudens. QVER. At abi Lar familiaris cum tua disputatione. LAR. At abi Querole cum tua querimonia. QVER. Numquamne mutabitur calamitas? LAR. Quamdiu tu uixeris. QVER. 5 Felices ergo non sunt. LAR. Sunt aliqui, sed non illi quos tu putas. QVER. Quomodo? Si ostendero iam nunc tibi aliquem et sanum et diuitem, felicem hunc negabis? LAR. Diuitem potes nosse, sanum esse quid putas? QVER. Corpore bene ualere. LAR. Quid si 10 aegrotat animo? QVER. Istud egomet nescio. LAR. O Querole, inbecilla tantum uobis corpora uidentur: quantum animus est infirmior. Spes timor cupiditas auaritia desperatio esse felicem non sinunt. Quid si nescio quis ille alius in corde alius est in uultu? 15 Quid si laetus publice maeret domi? Vt maiora reticeam, quid si uxorem non amat? quid si uxorem nimis amat? QVER. Si nemo felix, nemo igitur iustus. LAR. Etiam hinc respondeo: Sunt aliqui fateor iusti prope, sed prima est horum calamitas. Estne aliquid 20 quod requiras? QVER. Immo edepol nihil. Meam mihi concede sortem, quando nihil melius repperi. LAR. Igitur quamquam felicem esse te constitierit, tamen etiamnunc beatiorem te futurum ut agnoscas uolo. Aurum hodie multum consequere. QVER. Ludis nos, 25 fieri hoc non potest. LAR. Quam ob causam? QVER. Quia non est uia. LAR. Sane difficile est nobis facere atque inuenire, quod tu non intellegis. QVER. Dic quaeso: Numquid rex aliquid largietur? LAR. Nihil.

impud. L 3 disputatione LC | Ast R 5 mutabis L mutabitur
 VP | o calamitas Rp 9 sanum esse] eē pr. ss. L 11 aegrotat ω
 1 uantum] at quanto c. S. Victor. | t/timor (r er. non i) L 14
 i e LPR (i. non esse gl. Rp) esse V c. Victor. | non s. V
 r m. ceteri | Quis si p 15 qualis ille est Daniel² ex co-
 d (?) | ille] totum est hoc infelicitas add. Rp | est ss. pr. L
 1 us P | pulice P 19 hinc] huic P 21 michi c. meam
 s m P 22 sortem] paupertatem gl. p 23 quamquam ω |
 t C 29 numquid Grut. rex aliquis Wernsd.

- QVER. Numquid amicus donabit aliquis? LAR. Nihil.
QVER. Numquid ex transuerso quispiam me heredem
instituet? LAR. Nihil minus. QVER. Numquid thesau-
rus alicubi defossus apparebit ante oculos meos? LAR.
5 Atqui si thesaurus domi tuae lateret, prius alteri esset
ostendendus quam tibi. QVER. Et quemodmodum sum
habiturus egomet, quod mihi nullus dabit? LAR. Vade
iam nunc et quicquid contra te est, facito. QVER. Cur
ita? LAR. Sic expedit. fallenti credito et circumuenienti
10 operam atque adsensum accommoda, fures si ad te
uenerint, excipe libenter. QVER. Tum si aliquis meis
aedibus facem subiciet, iuberessne me oleum infundere?
LAR. Noueram te crediturum non esse. QVER. Fures
mihi ac praedones cui bono? LAR. Vt si quid tibi
15 spei aut praesidii est, totum auferant. QVER. Cur ita?
LAR. Vt sis diues. QVER. Quo modo? LAR. Bona si
perdideris tua. QVER. Quam ob rem? LAR. Vt sis felix.
QVER. Quo modo? Lar. Si fueris miser. QVER. Istud plane
est quod saepe audiui: obscuris uera inuoluere. Sed
20 quid facere me iubes? LAR. Quod contra te putas.
QVER. Dic ergo quid sit, ne fortasse aliquid pro me
faciam nescius. LAR. Quicquid egeris gesserisue hodie,
pro te fiet. QVER. Quid si egomet nolo? LAR. Velis
nolis, hodie bona fortuna aedes intrabit tuas. QVER.
25 Quid si aedes obsero? LAR. Per fenestram defluet.
QVER. Quid si et fenestras clausero? LAR. O stulte
homo, prius est, ut hae pateant ipsaque sese tellus
aperiat, quam ut tu excludas uel submoueas quod
mutari non potest. QVER. Igitur, quantum intellego,

1 QVE L, in V promiscue QVE et QVER apparet | aliquid ω
aliquis Klinkh. 4 meos?] interrogandi nota deest V

facem] .i. ignem p | iuberēs P (iubesne C) 13 Nonue
P 14 praedones L 15 praesidii ω 19—20 sed qu
putas ut iterationem odiosam eorum quae sunt supra a
Klinkh. | contra] .i. contrarium tibi p 25 obsecro (c
26 Quid & si P 27 he P tecta Koen.

non mihi praestatur, quod uelim nolim faciendum est. LAR. Neque ego id expectabam, ut gratias ageres, sed ut Querolum te constaret in omnibus. QVER. Tu nunc quo tendis? LAR. In aedes tuas immo nostras me recipio. Inde ibo quolibet. Ita tamen usque quaque 5 peruagabor, ut te numquam deseram. QVER. Incertus ego sum factus magis hodie quam semper fui. Quid ergo nunc faciam cum responso huius modi? Cuiquamne oraculum tale unquam datum est, ut ipse sibimet mala quaereret, aut non excluderet, si fieri 10 posset, ingruentem miseriam? Perde, inquit, si quid est tibi domi, ut adquiras plurima. Mea si mihi auferantur, aliena quando aut quis dabit? Vade, inquit, fures require, praedones recipe in domum. Primum hoc si cognosci atque etiam si probari potuerit, nonne 15 iudex iure optimo pessum dabit tamquam latronum conscium? Sed ubinam fures ipsos modo requiram? ubi inuestigem nescio. Vbinam illa est cohors fuliginosa uulcanosa atra, quae de die sub terra habitant, nocte in tectis ambulant. Vbi illi sunt qui urbane 20 fibulas subducunt quique curtant balteos? Nisi fallor, unum ex ipsis uideo. Atque ecce rem gerit. Hem tibi clamo inpostor. Ohe cessa, euge seruata est fibula. Attat spes mihi nulla est: mandato excidi. Interdictum fuerat, ne obuiarem furibus: uerum ne excluderem, 25

1 mihi *pr. ss.* L m /// P | praestator P | quod uelim nolim ^{qd}
(*qd al. ss.*) P | non mihi *pr.* quod uelim: Faciendum est (*om.*
nolim) *Klinkh.* | faciendum *Pp* patiundum *Grut.* 7 "hodie
"magis P 8 ego C | Cuiusquam /// ne V Cuiusquā/ne L cui-
onamine aut cui usquam *Grut.* 9 un/quam V 10 quereret *o*

11 q (d *al. ss.*) P | quid est] quidem P 12 adquiras V
aliena] pro alia *ss. m. saec. XVI L* 14 praedones *o*
consciium (m *in ras.*) P 18 inuestigem P | est/cohor//s P
e die] de *om. R* | terras *o* terris *Klinkh.* terra *scripsi*

19 interdicunt P 22 ecce rem (e *in ras.*) P 23 Oe VL Oe P
—m ne] neue *Klinkh.*

hercle hoc stultum est; nihil prorsus hinc placet. At
 que edepol nisi fallor, iste qui apud me est locutus
 urbanus est homo. Num quodnam meritum nunc meum
 ut mihi potissimum res diuina ostenderetur? Hi
 5 nescio quid est praestigii. Vereor hercle, ne furtum
 quod denuntiabat iam perfecerit. Ego me hac intus
 refero atque hominem, si repperero, continuo producam
 foras.

II 1 MANDROGERVS. SYCOFANTA.
 SARDANAPALLVS

MAND. Multum sese aliqui laudant qui uel fugaces
 10 feras uel pugnaces bestias aut uestigiis insequuntur
 aut cubilibus deprehendunt aut casu opprimunt. Quanto
 mihi maius est ingenium et lucrum, qui homines uenor
 publice? Sed quos homines? diuites et potentes et lit-
 teratos maxime. Mandrogerus ego sum parasitorum
 15 omnium longe praestantissimus. Aula quaedam hic
 iacet, cuius odorem mihi trans maria uentus detulit.
 Cedant iuris conditores, cedant omnia cocorum inge-
 nia, cedant Apici fercula: huius ollae conditum solus
 sciuit Euclio. Quid miramini? aurum est quod sequor,
 20 hoc est quod ultra maria et terras olet. Quid ad

1 prorsus (r pr. ss.) L 3 Numquidnam Pp Numquidnam
 R | nunc ex hunc P 5 prestigii ω 7 produc/am P
 Personarum catalogus abest P qui non nisi MANDROGER
 praefigit 9 ultum aliq sese P aliquid p | uel pr. ss. L |
 pugnaces feras u. fugaces b. VLP 10 insecuntur P 12
 mihi////maius P | inienium P | et l.] ad lucrum Canneg. | uenor
 .i. deludo uel decipio R 13 post homines interrogandi nota
 erasa V | litteratos V literatos L ditteanos (ueteranos al
 mg.) P 17 Caedant LV | Caedant L | cocorum V idem cum
 rasura super or P coqu. L 18 caedant L | Apicius (Apicus p)
 proprium nomen glutonis qui primus coquinae usum inuenit et
 de condituris multa scripsit consumptoque omni patrimonio pu-
 dore egestatis uenenum hausit, cuius et Iuuenalis in primo
 libro meminit gl. Rp | conditum] .i. saporem R 20 terras
 terra VPI

haec uos dicitis nouelli atque incipientes nunc mei?
 Quando haec discere potestis? quando sic intellegetis?
 quando sic docebitis? SYCOF. Atqui si scias, Mandro-
 gerus noster, quale egomet somnium nocte hac uidi?
 MAND. Dic obsecro si quid est boni? SYCOF. Nocte 5
 hac uidebam thesaurum quem sperabamus nobis uenisse
 in manus. MAND. Quid tum? SYCOF. Videbam ex parte
 solidos. MAND. Ah istud non placet. SYCOF. Erant
 praeterea uncinuli hamati, torques et catenulae. MAND.
 Dic quaeso, aliqua insuper non somniasti uincula et 10
 uerbera? SARD. Infaustum hercle hominem, solum hic
 non uidit carcerem. Ohe homo prodigiose, ego te
 iam nunc explodo cum uerbis tuis. Nocte ista ego in
 somnis funus uidebam. MAND. Di te seruent hic bene.
 SARD. Et nos ipsi funus illud nescio quo ferebamus. 15
 MAND. Optime. SARD. Insuper etiam deflebamus de-
 functum illum quasi alienum tamen. MAND. Audin tu
 istaec stulte homo? Talia egomet etiam manifesta
 malo quam tua somnia. Funus ad laetitiam spectat,
 lacrimae ad risum pertinent, et mortuum nos ferebamus: 20
 manifestum est gaudium. Ego autem meum uobis
 narrabo somnium prorsus manifestissimum. Dicebat
 nescio quis somnianti nocte hac mihi seruari mani-
 festa fide, nec cuiquam alteri concessum esse aurum
 illud inuenire nisi mihi. Sed insuper adiecit: ex istis 25
 opibus hoc tantummodo mihi profuturum quod con-
 sumpsisset gula. SYCOF. Optime edepol somniasti.
 Quid autem aliud quaerimus, nisi tantum quod suffi-
 ciat uentri et gulae? SARD. Pulchré edepol somniasti,

^d
 - SYCOF V 7 Q tum (d al. ss.) P 8 Ha LP ah/ V
 praeterea LP | hamati L¹V² amati L²V¹P i. circulati Rp |
 ule// P 10 quaeso uirgula super a adiecta L | ali (qu
 i.) P alia C 12 Oe L Ohe V hohe P 14 insomnis
 somnis Par. 16 MAND Optime S. I. e. deflebamus de-
 P 19 spectat (t al.) V 20 lacrimae V 24 äu-
 25 illum LP¹Rp illud VP²

- felicem te Mandrogerus nosque qui tecum sumus. MAND. Sed heus tu, Sycofanta noster, nisi me fallit traditio, iam peruenimus. SARD. Ipsa est platea quam requiris. SYCOF. Recurre ad aediculum cito. MAND. 5 Sacellum in parte, argentaria ex diuerso. SYCOF. Vtrumque sic est. MAND. Ventum est. Quid praeterea? MAND. Domus excelsa. SYCOF. Apparet. MAND. Iligineis foribus. SARD. Ipsa est. MAND. Attat quam 10 duntur fores. Tum praeterea inermes quantum inter sese distant regulae. Secura hercle regio hic mihi, et fures nil nocent. Sed interius mihi aurum olet. Alia temptandum est uia. Heia nunc Sycofanta noster tuque Sardanapalle: Si quid nobis ingenii comitatis et 15 uirtutis, nunc totum ostendite. Ego tamquam cynicus magister inuenta et inclusa trado gaudia, retia uosmet obsidete, dum percurro cubilia. Iam omnia tenetis animo quae iam dudum diximus quaeque exinde meditatur nocte ac die. SYCOF. De atrio porticus. MAND. 20 Recte rationem tenes. SARD. In sacrario tria sigilla. MAND. Conuenit. SYCOF. Arula in medio. MAND. Sic sunt omnia. SARD. Aurum ante aram. MAND. Hoc iam nostrum est. Quid, ipsius Queroli indicia iam tenetis? SYCOF. Melius hercle quam tua. Tu uide an diuinare 25 possis, nos mentiri nouimus. MAND. Ego istuc in parte

1 nos qui VLRpP¹ nos qui P² „fort. nos q, qui“ rec. add.
 in L | sumus] .s. locuti gl. Rp 2 hus (pr. c.) L 4 Returre
 V | aediculum ω aediculam Daniel | cito ex tito P 6 sic est
 est rec. in ras P | preterea LP 7 ex. MAND om. R 8 Iliginis
 LP? Iligineis V ilignis R 9 hic pr. ss. L fenestras hic Rp
 10 foras P¹ | preterea ω 13 temptandum (pr. ss.) V 14
 donapalle L sardinapalle V sardinapelle (al. c.) P | comit
 hic prudentiae alias pulcritud gl. R 15 cinicus V
 indusa L 17 cubilia L V? P? cubilia Daniel 19 p
 cus Inrecte ω M. Recte Daniel Tu recte Orellius in de:
 M. Recte Klinkh. conl. p. 34, 23 20 sigilla P
 Hoc etiam P (Hoc etiam iam C) 24 tuam p

hac deambulatum ibo, illinc observabo atque ubi res
 nel ratio postularit, continuo hic adero. SYCOF. Nos
 quoque paululum istac secedamus, ne suspicionem im-
 probitas paret.

QVEROLVS. SYCOFANTA. SARDANAPALLVS II 2

QVER. Noster ille qui mecum est locutus, nus- 5
 quam apparuit neque aliquid subripuit intus. Iste
 plane homo non fuit. SARD. Hem ipse est. Vellem
 hercle adire hunc hominem quem uidi modo. Ego
 magos mathematicosque noui, talem prorsus nescio.
 Hoc est diuinare hominem, non qualiter facere quidam 10
 risores solent. QVER. Hem quemnam diuinum isti esse
 dicunt? SARD. Sed hoc nouum est quod uidi modo.
 Vbi te aspexerit, primum tuo te reuocat nomine, dein
 parentes seruos atque omnem familiam exponet; quasi
 nouerit quid tota gesseris aetate quidue postea sis 15
 acturus, totum edisserit. QVER. Bellus hercle hic nescio
 qui est, non praetereunda est fabula. SYCOF. Quaeso
 sodes, adgrediamur hominem illum ratione qualibet.
 SARD. O me stultum atque ineptum qui non consului
 statim. SYCOF. Et ego hercle uellem, verum ut nosti 20
 non uacat. QVER. Cur non omnia *recognosco*? saluete
 amici. SYCOF. Saluus esto qui saluos esse nos iubes.

2 adero /// /// /// (SYCOF *erasum uidetur deestque eius
 oratio*) QVERVLVS (*sequitur lacuna 24 litterarum*) Noster ille P
 3 suspicionem V.

8 audire ω adire *scripsi* | hunc om. C | uidi modo] uidimus

Rp (m⁹ pro m̄ legit librarius) 9 noui] uidi P 10 qua-
 l /// facere (diu *er. uidetur*, facere *ni f. in ras.*) P 12
 modo] uidimus Rp 13 Vb¹ P | te uocat P 14 ex-
 Daniel² 15 gesseris P gesserit LV? 16 bellus] pro
 gl. R 17 qui/est (s *er.*) L qui est VP | es Rp est om.
 th. | preter ω eunda est ex eundae sit L | queso ω 19
 e V Om̄e LP¹ | //stultum (di *er.?*) P | consilui p 20
 m V | naecat V 21 Om̄a LV Om̄ia P | agnosco ω cor-
 22 esse ss. P | esse non p

- QVER. Quid uos, secretumne aliquod? SARD. Secretum a populo, non secretum a sapientibus. QVER. De mago nescio quid uos audiui. SARD. Ita est, de nescio quo nunc sermo erat qui omnia diuinat. Verum quisnam
- 5 ille homo sit nescio. QVER. Estne talis aliquis? SARD. Maxime ergo, Sycofanta, ut dixeram, per te tuosque mi sodes te rogo, ut illac uenias mecum una simul. SYCOF. Iam dudum dixi, ultro et libenter irem, si uacuum nunc esset mihi. SARD. Mane paulisper. QVER.
- 10 Quaeso amice, ne te subripias tam cito, egomet quoque scire cupio, quisnam iste est, de quo sermo nunc erat. SYCOF. Edepol nescio, quid aliud mihi est negotii. Cognati atque amici iam dudum me expectant domi. SARD. Magna hercle hominis difficultas et persuasio. Neque nunc te amici expectant neque cognati.
- 15 Paulisper mane. QVER. Quaeso amice, si mea non est odiosa societas, consulere uobiscum uolo. SARD. Vereor hercle, ne difficilem se nobis faciat, si plures uidet. SYCOF. Optime edepol. Ecce sodes comitem quaerebas, habes. Mihi molestus ne sies. QVER. Quaeso amice, si huic ita uidetur, abeat: nos illac una simul.
- 20 SARD. Atqui isto nobis est opus, quoniam hominem illum uidit et nouit bene. QVER. Iustum est, ut nobis hodie operam impendas, quoniam sic ratio expostulat.
- 25 SYCOF. Immo hercle iste illum nouit melius atque ille hunc familiariter. QVER. Sed quaeso nunc uestram fidem, quisnam hic homo est, uel cuius loci? SYCOF. Quantum comperi, Mandrogerus uocatur, hoc scio. QVER. Attat pulchrum hercle nomen, iam hoc de

1 aliquod *LVP*² aliquod *P¹Rp* 3 nescio quo *Klinkh.*
4 quisnam *ex* quidnam *L* 6 Maxime. Ergo *Grut.* 7 mi
sides *P* | uenias *bis scriptum L* *semel VPRp* | metum *P*)
nunc *pr. ss. L* 15 expectant amici *P* 16 mane
lisper *C* | amici *p* 17 odiosa *P* 20 sties *P* 21 hab
abeat *Pithoeus* | sumul *L* | .s. eamus add. *Rp* 22 atque
qui *Pithoeus* | isto *pr. ss. L* ista *P* 23 est ~ *L* 24
L imp. *VP* 25 iste (e *ex a*) *P* 28 hoc nescio *P*
hercle *om. Rp* | hoc] hinc *Canneg.*

magis existimo. SYCOF. Primum praeterita edicit. Si omnia cognoscis, tum de futuris disserit. QVER. Magum hercle hominem tu narras: et consuli hunc non placet? SYCOF. Volo equidem, sed paulisper non uacat. QVER. Age da operam amicis, nobis quoque similiter impera, si quid uoles. SYCOF. Habeo gratiam; quoniam istud uultis, fiat. Sed audite quid loquor: huius modi homines impostores esse. QVER. Hem sodes, ipsud uolebam dicere. Certe ferulas non habet neque cum turbis ambulat. SYCOF. Hahahe, tales hercle consulere hic deberet homo curiosissimus. SARD. Verbis quantum uult ille fallat, plus de nobis non licet. SYCOF. Si uobis ita uidetur, placeat, ut ego hominem scisciter atque ut omnia perquiram non uno modo. Si mihi ille de omnibus respondere potuerit, sciatis uere hunc esse diuinum uel magum. SARD. Dixisti optime, sed eccum ipse hac praeterit. ita ut uolui contigit. Quanta in ingressu grauitas, quanta in uultu dignitas? QVER. Adgrediamur hominem atque a publico seuocemus, ut secreto disseras.

20

QVEROLVS. MANDROGERVS. SYCOFANTA. II 3
SARDANAPALLVS

QVER. Salue Mandrogerus. MAND. Saluos esse uolo. QVER. Tu quoque incolumis esto sacerdotum

1 preterita ω 2 recognoscis R agnoscis Orellius somnia cognoscit Scaliger | Magum LV? Magnum PR 3 tu hominem P

4 non uacat] mane P 5 simileter L 7 q P 8 inp. LP? imp. V | impostores] st ex rt pr. c. V | ipsud VL^a ipsū id P ipsud ex ipuid ni f. L 11 hic om. Rp 12 de nobis] gl. pro in nos R. contra nos p 13 placeat P | scisciter (e ex u) P

14 mihi L michi P m// V 16 esse hunc Pp | magnum P (magum C) | SARD in ras. V | et cum P 17 preterit ω

18 serat L disseras VRp disserant P | desunt nomina praeter DANABALLVS (sic) P | SARD.] litt. A syllabae DAN in ras. V. aluos esse uos uolo C Rp at uos pr. ss. P 22 post uolo uersus ²²ia pars usque ad marginem textu caret P | incolumis PP

maxime, quoniam laudaris ac diligeris plurimum merito tuo. SYCOF. Scin tu Mandrogerus, quid ex te uolumus noscere? MAND. Quaenam? fortasse noui. SYCOF. Consulere de quibusdam uolumus et cognoscere tuam
 5 insignem sapientiam. MAND. Non equidem constitueram, sed quoniam ita uultis, consulite, ut respondeam. SYCOF. Quaesumus, ut libenter nobis operam tuam impendas. Prolixa nunc disceptatione opus est. MAND. Dicite quid uelitis. SYCOF. Primum ut exponas quae
 10 sumus, quae sunt optima sacrorum genera uel cultu facilia. MAND. Duo sunt genera potestatum: unum est quod iubet, aliud quod obsecundat: Sic reguntur omnia. Praeclarior maiorum potestas, sed minorum saepe utilior gratia. Verum de maioribus
 15 neque mihi dicere neque uobis audire est utile. Itaque si et inuidiam et sumptum euitatis, sperate ab inferioribus. SYCOF. Quaenam ista sunt obsequia, quibus obsequi nunc oportet? MAND. Dicam celeriter. Tria sunt in primis: planetae potentes, anseres im-
 20 portuni et cynocephali truces. Has tu effigies omnibus in fanis et sacellis si intueri uel placare potueris, nihil est obstare quod possit tibi. SYCOF. Illosne quaeso tu mihi planetas loqueris, numeris qui totum rotant? MAND. Ipsos nec uisu faciles nec dictu affa-
 25 biles, atomos in ore uoluunt, stellas numerant, maria aestimant, sola mutare non possunt sua. SYCOF. Ego met audieram, quod ipsi omnia gubernarent. MAND.

2 uolumus R 3 noscere] no *pr. ss. P* | Quaedam *Rittersh.*
 8 impendas LP imp. V | nunc] ñ R | opus disceptatione est L |
 disceptatione C 9 Primū/ (s *er.*, ù *ex u pr.*) L 11 facil-

lima p 13 s. Praeclarior — gratia f 18 "nunc 'obsequi
 19 importuni LV inportum (*sic*) P 20 cynocephali LP |
 gies L effigies VP 21 intueri (ri *in lacuna & litterarum*
 intueare LP? unde inturare Danaeus mitigare Dani-

placere P 25 in orbe *Canneg.* 26 aestimant I
 sola /// /// mutare (mutare bis fuisse scriptum uidetur) P
 — harnare a correcti

Hahahe, hic si aliquid gubernari censes, nescio ubi naufragium dixeris. Vbi rerum omnium penuriam esse norunt, illic homines congregant. Summa est medella, uicissim alia ut euerrant loca. Messes hac atque illac transferunt diris tempestatibus omnesque 5 fructus paucorum improbitas capit. SARD. Nonum tibi est transferri messes? MAND. Istis licet rerum omnium species atque formas ut libuerit uertere. Sed quot gradibus et transfusionibus? aliud ex alio iubent. Triticum ex uino subito fieri uideas, uinum ex tritico. 10 Iam flaua seges hordei facile efficitur ex quouis titulo et nomine. Mortales uero animas siue inferis siue superis addere nullus labor. SARD. Vides ergo tam potentes placari oportere? MAND. Hahahe, paucis hoc licet, sacraria istaec nimis superba sunt et sumptuosa 15 maxime: si obaudire uultis, exiguo uotum soli sacello soluite. SYCOF. Et oracla istaec ubinam specialiter sunt expetenda? MAND. Vbi libet, hac atque illac, sursum deorsum, in terra in mari. SVCOF. Et quisnam infelix deprehendere aut adire possit haec tam uaga 20 sidera? MAND. Adire non facile est, abire impossibile. SYCOF. Quam ob rem? MAND. Mysteria sunt in aditu diuersa et occulta, quae nos soli nouimus: Arpyiae, cynocephali, furiae, ululae, nocturnae striges. Absentes hydris congregant, praesentes uirgis submouent. Ita 25

3 non regant L non regant P ñ regant congregant (posterior uox pr. del.) V congregant Rp 4 medela PR | euertant VP euertat L euerrant Daniel² | ac P 8 Sed] SARD. ss. P | quot VP²R quod LP¹ 9 interrogandi nota erasa V | aliud] MAND. ss. P 15 sumptuosa: Maxime si ω post maxime dist. Klinkh. 17
 ♂F. Et] Et er. P | oracla VP? oracl'a L oracula C | ec] ista// P | spetialiter ω 18 expetenda (ss. d) 19 in terra om. P | et in mari p | Ecquisnam Grut. 20
 21 facile ω difficile Klinkh. propter p. 30, 1.
 on addidi 22 aūditu P 23 Arpigiae VP Arpigae c. L 24 cynocephali] capripedes al. in ras. V ubi se-
 lacuna 3 litterarum

neque abesse licitum est nec adire tutum. Turbas
 abigunt et turbas amant. Quid plura quaeris? Si te
 numina diligunt, ne tu quicquam hinc noueris. SYCOF.
 Atqui sacerdos noster, mysterium hoc iam displicet.
 5 De secundo illo genere anserino edissere atque expone,
 si quid est boni. MAND. Isti sunt qui pro hominibus
 perorant ante aras atque altaria, quibus cygnea sunt
 capita et colla. Reliquias edere mensarum solent.
 Isti sunt ariolorum longe fallacissimi, tantum est, quod
 10 uota hominum interpretantur et uale precemque dicunt,
 sed responsa numquam eliciunt congrua. SARD. Hosne
 tu olores esse narras? ego in sacellis proxime anseres
 inspexi multos, neminem uidi cygnum. magnis gutturi-
 bus capita attollunt, alas pro manibus gerunt. Primum
 15 inter sese linguam trisulco uibrant sibilo. inde ubi
 sonuerit unus, cuncti alas quatiunt diris cum clangori-
 bus. MAND. Non paruo explentur isti. Panem neque
 nouerunt neque uolunt, hordea insectantur fracta et
 madida, spicas nonnulli uorant. Quidam etiam polenta
 20 utuntur et carne iam subrancida. SYCOF. En sumptum
 inanem. MAND. De istis quondam magnus dixit Tul-
 lius: „Anseribus cibaria publice locantur et canes alun-
 tur in Capitolio.“ SYCOF. O genus hominum multi-
 forme et multiplex! his egomet fuisse arbitror matrem

1 licitum] est *om. p* | a//dere (*u. er.*) *P* 2 Turbas *P*¹ |
 Quid plura querole? *ω* Querole *del. Klinckh.* (*uid. infra*), quaeris
 ego 3 ne/ (*c. er.*) *P* | quicquam (*c. et m. al.*) *V* | hinc *al. ss. P*
 4 Atq; *P* 7 p/erorant (*h. er.*) *P* | antae *P* 8 colla & capita
 (*pr. c.*) *L* 10 male libri uale *Scaliger* 11 eligunt libri
 eliciunt *Canneg.* 15 lingua (*al. s. ss.*) *V* lingua *p* | sybilo *L*
 16 s. Plautus in *Querulo* de anseribus: Cuncti — clangori
Seruius ad Vergil. A. III 226 | sonuerit//unus (*son. er.*)
 quatiunt (*t. pr. m., in locum s. erasi*) *L* | cum] con *V* | cla/gor
 (*s. er.*) *P* 18 facta *P* 21 inanem *P* 22 Anseribu
 Capitolio: *Cicero pro S. Roscio c. XX* § 56 | collocantur
 ca/nes (*r. er.*) *V*

Circen, Proteum patrem. SARD. Edepol neque isti placent. Cynocefalos nunc expone, si meliores putas. MAND. Isti sunt, qui in fanis ac sacellis observant uela et limina, quibus a pectore capita sunt canina, alui *obesi*, pandae manus: aeditui custodesque istos 5 Hecuba quondam, postquam uere facta est canis, Anubi nupta nostro latranti deo, omnibus templis ac delubris semper denos edidit. Sic a pectore bifformes, infra homines, sursum feras. Itaque ubi ignotus preceptor templa petierit, hinc atque hinc multisono cuncti la- 10 tratu fremunt. Ut adeas, tantum dabis, ut perorare liceat, multo plus dabis. Mysterium de religione faciunt et commercium. Quae communia sunt et gratuita, uendunt foris. Istis omnibus litandum: si paruo ne- 15 queas, at quanti queas. Respicite ad homines potestatesque uestras et nobis ueniam date mihi que credite: deus facilius aditur quam probe cognoscitur. SYCOF. Actum est neque istos uolo, nihilque inter omnia quae narrasti improbius puto. SARD. Felices uos qui non cynocefalos pertulistis. Ego autem ipsum uidi Cer- 20 berum, ubi, nisi ramus aureus adfuisset, Aeneas non

1 circien *p* | protheum ω | patrⁿem prⁿotheum *L* 2 placet (*pr. c.*) *L* 4 et] ad *Canneg.* 5 alui des ω aluides uno uerbo *C* alui densi *R* aluidens *i p* albi dentes *Rittersh.*, alui grandes *Daniel* auidae et uir doctus *ap. Daniel.* alui pedes *Koen.*, alui pedes *Canneg.*, alui *obesi* scripsi | pro pandae *al. in ras.* curuⁿe habet *V* | aedituos *Canneg.* 6 ecuba ω | an (ubi *ss. al.*) *V* 7 latrati (*al. c.*) *L* 8 sep *R* | denis (*pr. c.*) *L* 9 homines *L* | ignotos *P* 11 orare *P* 13 commertium *L* | cōmunia (*o ex u*) *P* 15 at *L* ut *VRp* aut *P* 16 mihi (*om. que*) *p* 17 facili/us (*f er. P* | aditur] acbtur *P* (acbutur *C*) | e *LV* prolem *P* | cognitur ω | prole cognoscitur *Daniel* e *c. Anonymus Leid. n. 501* probe colitur *Daniel*² aditur, role, quam cognoscitur *Scaliger* proles cognoscitur *Canneg.* te uel pro re cogitur *Klinkh.* quam pro templis ianitor nepius pro lite cognitor *Wernsdorfius* 18 istum *p* 19 *L* | Felices] *Mandrogero* tribuit *Klinkh.* 20 cinoce falso uidere malim *Canneg.* 21 *Vergili A. VI* 406.

euaserat. SYCOF. Quid de simiis? MAND. Istae sunt
 quae futura scribunt, gesta quae uos dicitis, hominum-
 que fata leuibus uoluunt paginis. Non quidem peri-
 culosa haec animalia, sed molesta atque improba.
 5 Quas illic sannas, quos corymbos uideas, si nummos
 asperseris? Nam si insuper nuces et sorba dederis,
 omnem popellum ceperis. SYCOF. Arpyias quaeso praeteristi
 quae semper rapiunt et uorant. MAND. Istae
 sunt quae uota hominum obseruant atque honores
 10 numinum. Non solum sollempnia, uerum etiam ex-
 traordinaria requirunt et parentum debita. Si aliquid
 ad diem praesentatum non est, cum tormentis exigunt.
 Hac atque illac totum per orbem iuxta terras
 peruolant. Digitos ad praedam exacuunt curuis timen-
 15 dos unguibus. Semperque mensis aduolant, quod
 contingunt, auferunt, quod relinquunt, polluunt. Istaec
 prodigia alere quam nosse malo. Sed neutrum placet.
 SARD. Noctiuagas etiam praeteristi, celeres, capripedes,
 hirquicomantes. MAND. Innumerabilia sunt haec prodigia,
 20 sed ignaua et uilia. Solum hoc est quod secuntur
 atque obseruant unice Panem deum. SYCOF. Omnia
 sacra tute ipse improbasti: quaenam igitur
 praedicas? MAND. Quoniam simpliciter interrogastis,
 scitote inter istaec omnia nihil esse melius, quam ut
 25 aliqui fato nascatur bono. QVER. Et ita suspicamur.

1 simiis] sim' P 2 gestaque quae *Canneg.* 3 paginis
 bis V 5 illac P | corimbo P colymbos .i. *κνβιστεῖματα*, sal-
 tationes *Scaliger* ranchos *ATurnebus* | nummos non asp. ω non
 del. *Klinkh.* 7 pupillum ω popellum *Canneg.* | Arpyias L
 Arpyias (gias *al. m.*) V Arp//gias (hi *er.*) P | queso P 8
 uolant ω uorant *Klinkh.* 9 h numinum P 10 sollempnia
 P .i. consuetudinarios *gl. R* 11 debitū L¹ 12 pr. ω

13 iuxta//terras P 14 predam ω | exacuunt P 16 Ist. ec
 PRp 17 alere] ualere C 18 Noctiuagos CRp | Noc
 gas // praeteristi (etiam *om.*) P | praeteristi ω | celeres] & ε P
 20 sequuntur LV² secuntur V¹P 21 deum] dm ω de ni
 Daniel | atque *ss.* P 23 praedicas ω | MAND *om.* P¹ | int o-
 basti C 24 ista hec PR | omnia V

Sed fatum ipsum qualiter tandem coli uel propitiari potest? MAND. Dicam: genii sunt colendi, quoniam ipsi decreta fatorum regunt. Isti sunt placandi atque exorandi simulque, si qua intra aedes latet, mala fortuna uincienda atque exportanda est. QVER. Pulchre 5 edepol doces, sed ut facilius nunc sequamur omnia, da nobis experimentum tuae potestatis et sapientiae. quoniam ea quae noueras narrasti, nunc, si potes, ea quae nescis dicito. MAND. Non equidem ex integro fieri istud potest. Tamen accipite pauca de quibus 10 intellegatis cetera. Certe egomet neque mores neque facultates uestras didici. SARD. Certum est. MAND. Tu Sardanapalle pauper es. SARD. Agnosco, uerum tamen uereor, ne plures hoc sciant. MAND. Humili loco natus. SARD. Ita est. MAND. Ideo tibi contra regium 15 nomen datum est. SARD. Ita aiunt. MAND. Homo es uorax, petulans et calamitosissimus. SARD. Eho Mandrogerus, numquidnam hoc sum precatus, ut uitia enarres mea? MAND. Mentiri mihi non licet. Estne adhuc quod narrare me uelis? SARD. Vtinam ne ista 20 quidem de me locutus esses! si quidem ulterius, haec amicis dicito. SYCOF. Ego te Mandrogerus hoc exoro, futura nunc mihi ut enarres, et ea tantummodo quae sunt bona. MAND. Ego non possum nisi a capite exponere. Tu Sycofanta nobili et claro natus es loco. 25 SYCOF. Ita est. MAND. Ab initio nequam. SYCOF. Etiam hoc confiteor, manet. MAND. Damna te premunt. SYCOF. Verum est. MAND. Periculum saepe tibi incumbit igni ferro flumine. SYCOF. Pulchre edepol om-

1 coli] *in ras.* colt P (coli uel *om.* C) 5 uinciendu P |
 rt.] *ex al. ss.* P | post est *rasura* P 9 nescitis P¹ 11
 llegatis VLP² intellegas L¹ | caetera LP 13 sardina-
 e VP | Veruntamen L 14 sciat p 15 contra] i. per con-
 tum gl. L 17 calamita/sissimus (s post a *er.*) P | Heo LP
 V 18 suprecatus P 19 non *om.* P | Estne VR Esne LP?
 ihuc aliquid quod Rp | ista et LV ista hec P 21 si quid u.

Ganneg. f. si quid est 27 Dampna P 29 fero (*al. c.*) V

nia narrauit quasi qui mecum uixerit. MAND. Datum
 tibi est de proprio nihil habere. SYCOF. Intellego.
 MAND. Sed de alieno plurimum. SYCOF. Iam istud
 nobis sufficit. Nunc illud te quaesumus, ut etiam
 5 huic responsa tribuas homini minime malo. MAND.
 Ita fiat. Heus tu amice, tun Querolus diceris? QVER.
 Di te seruent, ita est. MAND. Quid horae nuncupa-
 mus? SYCOF. Inter sextam et tertiam. MAND. Nihil
 fefellit, de clepsydra respondisse hominem putes. Hem
 10 quid igitur? Mars trigonus, Saturnus Venerem respi-
 cit, Iuppiter quadratus, Mercurius huic iratus, sol ro-
 tundus, luna in saltu est. Collegi omnem iam genesim
 tuam Querole. Mala fortuna te premit. QVER. Agnosco.
 MAND. Pater nihil reliquit, amici nihil largiuntur.
 15 QVER. Verum est. MAND. Vis totum audire? Vicinum
 malum pateris, seruum pessimum. QVER. Agnosco om-
 nia. MAND. Vis et nomina seruulorum tibimet etiam
 nunc eloquar? QVER. Audire cupio. MAND. Seruus tibi
 est Pantomalus. QVER. Verum est. MAND. Est alter
 20 Zeta. QVER. Manifestum est. SYCOF. O sacerdotem
 diuinum. MAND. Visne adhuc amplius? scisne a me
 domum tuam ignorari? QVER. Maxime. MAND. Porti-
 cus tibi est in dextra, ut ingrediaris, sacrarium e
 diuerso. QVER. Ita sunt omnia. MAND. In sacrario
 25 tria sigilla. QVER. Verum est. MAN. Tutelae unum,
 geniorum duo. QVER. Iam iam comprobasti potestatem

---

6 heus te R | tun L tun V tu/ P ne (om. tu) Rp 7 dui |
 QVER. Dii te — nuncupamus? MAND. Inter — tertiam. Src.
 Nihil — putes QVER. Hem q. igitur? MAND. Mars etc. *nescio*
quis in Daniels ed. altera | orae p 8 sextam] secundam *Da-*
niel marg. | tertiam] septimam *Klinkh.* | MAND. Nihil *VDR*
 QVER. Nihil L' Queroli nomen erasum L² 9 cleps.] ho-
 gium aquaticum gl. R | hominem respondisse L 10
 Mars — saltu est et Mala — premit *Luitprandus Antap-*
c. 11 11 iuppiter P | huic] tibi *Luitpr.* 13 te premit
 pnt L 14 reliquit P 17 seru.] famulorum Rp 20
Daniel hic et infra 23 ut] unde Carneq. 26 iamiam] i:
 iam tuam“ *Daniel in L adnotauit*

ac disciplinam. nunc remedium promito. MAND. Tibi celeriter consuli potest et sine sumptu ac mora. Sacrarium certe solum ac secretum est. QVER. Ita. MAND. Certe nihil est illic conditum. QVER. Nihil praeter sigilla. MAND. Sollemnitas quaedam ibidem celebranda 5 est, sed religio tecum omnes exclusit foras. QVER. Vt libet. MAND. Religio per extraneos celebranda est. QVER. Ita fiat. MAND. Sed quosnam possumus nunc inuenire tam cito? optimum erat atque oportunum, isti si uellent operam nunc tibi dare. QVER. Quaeso 10 amici, officium nunc et religionem impendite. Ego quoque, si opus fuerit, uobis operam praestabo meam. SYCOF. Nihil quidem istinc nouimus, sed si ita facto opus est, fiat. SARD. Inhumanum est uotis operam denegare. MAND. Bene dicitis, ambo estis boni. QVER. 15 Pro nefas, mene quasi ex consilio nunc solum fore. Hem Pantomale, celeriter iam nunc peruola et arbitrum uicinum nostrum, ubicumque iam nunc reppereris, usque ad nos pertrahe. Sed noui egomet te: Vade iam nunc et cauponibus tete hodie colloca. MAND. Nescis 20 Querole factum ac decretum mouentis rei? QVER. Quid igitur? MAND. Hora est synastria, istaec mihi placet. Nisi iam nunc aliquid geritur, frustra huc uenimus. QVER. Eamus igitur intus. MAND. Tu praecedere, nos tecum simul. Hem quod exciderat: Estne 25

1 promitte C | Vbi ω Tibi Daniel 3 Itast Canneg.
 4 illi L illic VPRp | preter LP 5 Sollemnitas P 6
 sed — excludit in ras. P | excludit PRp 7 est] ē al. V
 8 Si LP? V² Se V¹ Sed scripsi | quos iam Canneg. Si quos
 nunc possumus Klinkh. | nunc ss. P 9 tam cito in ras. P |
 oport. ω 11 impendite. Ego (arculo pr. m. coniuncta uerba) L
 h
 humanum (h al. ss.) V 15 naegare P 16 nunc VPR non
 17 patomale P | nunc iam P | arbitrum] iudicem gl. R
 re
 pperis (pr. c.) L 20 Nescio P¹ 21 factum V fatum Daniel |
 lecretum ss. P | mouentis rei ω momentis regi Pithoeus i.
 inentis gl. Rp mouentis scripsi 22 constellationaria gl. R |
 istaec Pithoeus coniunxit | Ista hec PR 23 placent
 intus (intu in ras.) P | precede L 25 sumus ω cor-

aliqua tibi arcula inanis? QVER. Non una quidem. MAND. Una tantum est opus, in qua lustrum illud exportetur foras. QVER. Ego et claves largior, ut inclusa excludatur calamitas. MAND. Omnia sunt per-
 5 acta, quod bonum faustum felixque sit huic domui. Nos praesto sumus.

II 4 PANTOMALVS SERVVS

PANT: Omnes quidem dominos malos esse constat, et manifestissimum est. Verum satis sum expertus nihil esse deterius meo. Non quidem pericu-
 10 losus ille est homo, verum ingratus nimium et rancidus. Furtum si admissum domi fuerit, execratur tamquam aliquod scelus. Si dest tui aliquid, uide ut continuo clamat et maledicit quam male. Sedile mensam lectum si aliquis in ignem iniciat, festinatio nostra ut solet,
 15 etiam hinc quaeritur. Tecta si percolent, si confringantur fores, omnia ad se reuocat, omnia requirit. hercle hic non potest ferri. Expensas autem rationesque totas propria perscribit manu. Quidquid expensum non docetur, postulat reddi sibi. In itinere autem
 20 quam ingratus atque intractabilis. Quotiens est autem antelucandum, primum uino, dein somno indulgemus: hinc primum est iurgium. Post autem inter somnum et motum necesse est, ut sequantur plurima: Turba trepida, perquisitio iumentorum, custodum fuga, mulae

2 opus// in P 3 QVER-/ Ergo P | Ergo *o* corr. Daniel | in clausa P 4 parata Grut. 5 sit. huic d. nos R 7 PANT. Omnes V PANT. om. LP 8 expertus//nichil (st er.) P 11 fuerit domi Rp 12 destui L de | stui V destitui PRp destrui Daniel | uideat *o* uiderit Rp | si dest tui aliquid, uide ut scripsi 14 in igne 15 quaeritur queritur LP V | percolent] .i. si pluuia transfunda

P | confringatur (pr. c.) L 17 ferri in ras. P feri V p | Expensas L¹ 18 proprias ss P | quidquid V 20 al. ss. P | .i. ante lucem surgendum gl. R 23 metu metum Daniel motum Klinkh. et Wernsd. 24 trepida *tersh.*

dispare, iuncturae inuersae, mulio nec se regens: hinc
 rursus noua in itinere culpa. Quando autem alius
 facit iter, paulisper patientia totum istud emendat et
 mora. At contra Querolus causam ex causa quaerit,
 aliud ex alio ligat. Moueri inutile carpentum non 5
 uult neque animal debile: continuo conclamat: „Quare
 istud non suggessisti prius?“ quasi ille prius uidere
 hoc non potuerit. O iniqua dominatio. Ipse autem
 si culpam fortassis aduertit, dissimulat et tacet et tum
 litem intendit, quando excusatio nulla iam subest, ne 10
 postea succurrat illud: „iam uolebam facere“, „iam
 uolebam dicere“. iam, quotiens ultro citroque extrudi-
 mur, necesse est remeare ad diem. Atque, ut agno-
 scatis penitus artem hominis pessimi, unam semper
 ultra iustum nobis largitur diem, ut ad praescriptum 15
 reuertamur. Nonne iste irarum causas quaeritat? Nos
 autem semper quicquid libet, aliud alio fuerit tempore,
 illam nobis specialiter diem tribuimus qua redituri
 sumus: Itaque dominus, qui falli sese non uult neque
 decipi, quem Kalendis uelit adesse, redire iubet pri- 20
 die. Illud autem quale est, quod temulentum execratur
 atque agnoscit quam cito? modum qualitatemque uini
 in uultu et labiis primo conspectu uidet [falli se pror-

1 inuersae (i in ras.) P | nec mulas nec se Orellius | huic
 rei prorsus ω hinc rursus Klinkh. 2 itinere (e in ras.) P |
 aliud fuit. sit ω fit uulgo alius facit iter Klinkh. 3 et om.
 ω add. Klinkh. 5 litigat Canneg. | moueri uel nouare Rittersh.

6 continuoque clamat ω correxi 8 O iniqua] O q^u seua (in
 ras. excepta ua syllaba) V 9 tum] cum p 10 litem in-
 tendit] licet tendit P 11 iam uolebam dicere om. P 14 artem
 . . . em L euanuerunt priora, ar adscripsit m. s. XVII,

mentem Daniel 15 largiter P | causas om. P 16 quae-
 17 quicquid] quic in ras. P (quidlibet C²) 19 simus
 ult ω 20 post pridie lacuna sex litterarum extremo in uersu
 21 quale om. P | temulentum (v pr. ss.) V | execratur P
 uultu ω at o ex u pr. L | s. Falli — solent uncinis inclusit
 h. | se ss. P

sus non uolt neque circumueniri, ut sciunt]. Quisquamne huic possit bene aut seruire aut obsequi? calidam fumosam non uolt neque calices unguentatos. Quatenam hae sunt deliciae? urceolum contusum et
 5 infractum, oenophorum exauriculatum et sordidum, ampullam truncam rimosamque depstis fultam cerulis non simpliciter intuetur: bilem tenere uix potest. Iam excogitare nequeo, quid sit quod tam prauis placere possit moribus. Vinum autem corruptum tenuatum-
 10 que lymphis continuo intellegit. Solemus etiam uinum uino admiscere: Numquid adulterinum dici hoc potest, cum lagoena uetere castrata succo rursus completur nouo? Etiam hoc Querolus crimen indignum putat et, ut est nequitia, suspicatur hoc statim. Ipsum
 15 etiam paxillum argenti leuibus tansum tympanis limari commutarique semper credit, quia factum est semel. Quantula est autem discretio? In argento certe unus est color: Nam de solidis mutandis mille sunt praestigia. „Muta remuta“ facimus, et hoc mutari non potest. Has saltem distingui non oportet
 20 tam gemellas formulas. Quid tam simile quam solidus solido est? Etiam hic distantia quaeritur in auro: uoltus, aetas et color, nobilitas, litteratura, patria,

---

1 uolt *LVP* uult *R* | circumuerit (*al. niri ss.*) *P* 3 uolt] o *ex* u *pr. L* | ul' patenam *mg. al. add. P* 4 contusum *C* 5 yno-
 forum *ω* 6 limosam *ω* *correxi* | densis *ω* *correxi* 7 bilem] .i. amaritudinem fellis *gl. R* 9 moribus possit *Rp* | Vnum *LV?* Vinum *P* 11 Nunquid *V* | adulterium *ω* *correxi* | hoc *om. C* 12

lagena *R* | succo///rus' (*r al. ss.*) *P* | succo] .i. uino *R* sacco *Rit-
 tersh.*: sic *Plinius XVIII 53* inueterari uina saccisque castrari,
item XXIII 45 XIII 138 13 compl. *V* | hoc *om. P* | *crimen*
 (ri in ras.) *P* 14 & ut *LV?* & *om. P* 15 paxillur

tensum *ω* tansum *Wernsd.* | tīpanis *P* triumphanis (*gl. i. i. R*
Rp 18 solidis] .i. nummis uel denariis *R* | millae *L*,
 mutare muta *p* | facimus] .i. dicimus *gl. R* facinus *Canne-*

hoc] .s. argentum *R* 20 saltim *V*¹ saltem *LV²P* | po-
 23 uoltus] o *ex* u *pr. V* | color] or *ex* ur *pr. L*

grauitas usque ad scriptulos quaeritur in auro plus quam in homine. Itaque ubi aurum est, totum est. Hoc ante Querulus ignorabat, sed mali perdunt bonos. Ille autem arbiter, ad quem nunc eo, quam sceleratus est homo! seruis alimenta minuit, opus autem plus 5 iusto imperat. Inuerso hercle modio si liceret, turpe eliceret lucrum. Itaque si quando isti casu uel consulto se uident, tunc inuicem sese docent. Et tamen hercle, ut omnia dicantur: si necesse est, malo meum. Adhuc ille noster qualiscumque est, tamen auarus non 10 est in suos. Solum illud est quod nimium crebro uerberat semperque clamat. Itaque illis ambobus deus iratus sit. Et non sumus tamen tam miseri atque tam stulti, quam quidam putant. Aliqui somnulentos nos esse credunt, quoniam somniculamur de die. Nos 15 autem id facimus uigiliarum causa, quia uigilamus noctibus. Famulus qui diurnis quiescit horis, omni uigilat tempore. Nihil unquam melius in rebus humanis fecisse naturam quam noctem puto. Illa est dies nostra; tunc aguntur omnia. Nocte balneas adi- 20 mus, quamuis sollicitet dies. Lauamus autem cum pedisequis et puellis: nonne haec est uita libera? luminis autem uel splendoris illud subornatur, quod sufficiat, non quod publicet. Ego nudam teneo, quam domino uestitam uix uidere licet. Ego latera lustro, 25 ego effusa capillorum metior uolumina, adsideo am-

1 scripulos *C* 3 querulus *L* | Sed et mali *C* 5 mi/nuit
 (i ex u) *L* 6 sci *P* | liceret ω liceret *P* eliceret *Daniel* 7
 casu] a ex u *L* 12 uerberat ex uerberett *pr. L* 13 simus
 L | atque stulti (tam om.) *Rp* 14 somnulentos ω
 uentos *R* 17 noctibus (*pr. c.*) *V* | Eos qui de nocte
 ant non est mirum Et de die somniculari *f* 18 tempore
 omni) *Klinkh.* | unquam *V* 21 lauamur *Ep* 22 pe-
 quis *LP?* pedisequis *V* 23 plendoris *L* | quod ω non
Rp 24 publicet *L* 25 domino] domi *P* 26 ef-
 | adsideo//ampl. *P*

plector, foueo foueor: Cuinam dominorum hoc licet? illud autem nostrae felicitatis caput, quod inter nos zelotypi non sumus. Furta omnes facimus, fraudem tamen nemo patitur, quoniam totum hoc mutuuum est.

5 Dominos autem obseruamus atque excludimus, nam inter seruos et ancillas una coniugatio est. Vae illis apud quos domini uigilias multam in noctem protrahunt. Tantum enim seruis de uita abstuleris, quantum de nocte absideris. Quanti sunt ingenui, qui

10 transfigurare sese uellent hoc modo, mane ut domini fierent, serui ut uespere. Numquidnam tibi Querole opus est, ut, cum istaec omnia, nos exercere tua, ut tributum, cogites? Nobis autem cotidie nuptiae natales, ioca dibacchationes, ancillarum feriae. Propter

15 hoc quidam nec manumitti uolunt. Quis enim tantam expensam tantamque impunitatem praestare possit libero? sed nimium hic resedi. Meus ille credo iam nunc clamabit, ut solet. Fas erat me facere quod praecepit, id est ut ad sodales pergerem. Sed quidnam

20 hic fiet? accipienda et mussitanda iniuria est. Domini sunt, dicant quod uolunt; quam diu libuerit, tolerandum est. Di boni numquamne indulgendum

3 zelotypi ω 4 partitur p 4 obseruamus *Rittersh.* | excludimur p 6 seruos] o ex u pr. L | Ve LP 9 quanti enim

sunt Rp | ingenii P 11 ut/uespere (s er.) P | uesperis R | numquam libri Numquidnam *Orellius* Numquid uel Namque *Klinkh.* 12 ut cum] tecum *Daniel* cum om. Rp | ista hec Rp | exercemus *Daniel in L adscripsit* | tu aut LV tu aut PR 13 tu attributum c. *Klinkh.* tu ad tributum c. *Daniel l. l. et in notis* tu tantum tr. c. *Wernsd. alia uid. ap. Orellium* ut, cum istaec omnia (sc. exercemus), nos exercere tua ut tributum (sc. est) cogites *scripsi* |

cogitas P 14 iocandi bacch. p dibacchationes (h al.) V d¹⁻¹

cationes P dibach. L | Propter om. P 15 „in hoc loco p. quid deest“ p | Qui (s al. ss.) V 16 inpun. P 18 clamau

clam. ex clem. pr. L clamabit *Daniel* | qd. cepit (pr. p s^p 19 id est] it P 22 dii ω | boni ex bona L

est mihi quod dudum peto, ut dominus ille durus et dirus nimis *agat* ex municipe aut ex togato aut ex officii principe? quam ob rem istud dico? quia post indulgentiam sordidior est abiectio. Quid igitur optem, nisi ut faciat ipse, quod facit? Viuat ambitor togatus, 5 conuiuator iudicum, obseruator ianuarum, seruulorum seruulus, rimator circumforanus, circumspectator callidus, speculator captatorque horarum et temporum, matutinus meridianus uespertinus. Inpudens salutet fastidientes, occurrat non uenientibus utaturque in 10 aestu tubulis angustis et nouis.

MANDROGERVS. QVEROLVS III 1

MAND. Depone ab humeris Querole pondus tam graue. satis factum est religioni, quod tute ipse malam fortunam portasti foras. QVER. O Mandrogerus, fateor, numquam fieri posse hoc credidi. Potentiam tuam et 15 religionem ipsa res probat. Arcula istaec iam dudum, ut a me introlata est, quam leuis mihi soli fuit, et nunc quam grauis est duobus? MAND. Nescis nihil esse grauius fortuna mala? QVER. Edepol noui et scio. MAND. Di te seruent homo, mihi ipsi hoc 20 praeter spem uenit, quod laudas modo. Nullam umquam domum sic purificatam retineo. Quicquid erat calamitatis egestatisque, inclusimus. QVER. Miror hercle unde pondus? MAND. Enarrari subito hoc non potest; ceterum solet euenire, ut istaec ca- 25

1 ut om̄s L ut // m̄s V ut m̄s PRp ut om̄is Daniel ut dominus scripsi | et dirus] sit diues Canneg. 2 aut ω agat Klinkh. 3 illud Rp 5 an patiatu? | ipse om. p 6 iudic/um (i er.) P 7 circumspector C 8 spectator P (ubi t pro l' positum su- r) | capitor V¹ 9 Imp. LV? Imp. P | salutet L 10 diantes L | non] non in P | utatorque P || solum MANDRO- 11 VS P | post QVERVLVS interstitium X litterarum V 15 om V | hoc al. ss. P 16 istaec (h al. ss.) P ista haec 17 Dii VP Di L | preter ω 21 spem] t̄p̄r P | uenit 18 factum uidetur L 23 includimus P 25 caeterum 26 haec P ista haec R

lamitas moueri multis non possit iugis. Iam istina
 Ergo ministri nunc mei lustrum istud in fluuios da-
 bunt. Tu autem monita quae iam nunc dabo sensibus
 imis cape: Mala haec fortuna quam abstulimus redire
 5 temptabit domum. QVER. Nec di sinant, una sit illi
 istaec et perpetua uia. MAND. Triduo ergo istoc per-
 culum tibi est, ne haec ad te redire temptet res mala.
 Tu igitur uniuerso hoc triduo domi clausus esto nocte
 ac die. Nihil de domo tua foras nunc dederis nihil
 10 que intra aedes recipias. Vicinos cognatos amicos
 omnes tamquam profanos respue. Ipsam bonam for-
 tunam clamantem pulsantemque hodie nemo audiat.
 Exacto autem hoc triduo illud domi non habebis, quod
 ipse ex ipsa excluseris. Abi ergo intus. QVER. Ego
 15 uero ac libens, dum tantummodo inter me ac fortunam
 meam solum paries intersit. MAND. Celeriter hinc te
 abige. Hem Querole fortiter claude nunc fores. QVER.
 Factum est. MAND. Seras et catenas adhibe. QVER.
 Tamquam pro memet fecero.

III 2 MANDROGERVS. SYCOFANTA. SARDANAPALLVS

20 MAND. Pulchre edepol res processit. Inuentus
 spoliatus clausus est homo. Sed ubinam ornam re-
 spicimus? uel ubi arculam istam confringemus atque
 abscondemus, ne furtum indicia prodant? SYCOF.
 Nescio edepol nisi ubicumque in flumine. SARD.

1 istinc] .s. efferantur *gl. R* 3 non ita quae *LV?* monita
 quae *P* monitāq, *R* 4 Mala *om. P* | Mala a *ex corr. pr. L*
 5 temptabit (*p pr. ss.*) *V* | dii *ω* | illi *i in ras. pr. L* *ec*
om. P ista hec *R* | istuc *ex istoc pr. L* et istoc *VPI* *7*
 neq̄ *P* 9 foris *a* foras *Rittersh.* 10 amicos cog... *ip*
 12 pulsantem *L*¹ 13 hoc *om. p* | non *om., al. nur* *P*
 14 ipse *om. Rp* | exclu/seris (*s er.*) *L* 16 hunc *ω* ... *te*
Canneg. 17 abege *V*¹ an abi ergo? || solum *MANI* *)-*
 GERVS *P* 20 Pulchre *V* 21 homo // Sed n¹ *m*
 (Sed ubinam *bis scriptum erat*) *P* 23 abs/demu¹ "

Credis Mandrogerus? prae gaudio ornare illam inspicere non ausus fui. SYCOF. Neque ego. MAND. Atqui hercle ita facto opus fuit, ne mora suspicionem afferret. SYCOF. Verum est. MAND. Primum fuit, ut inueniretur: istud iam sequitur, tutum est. SYCOF. Quicquid libet narres, Mandrogerus, recedamus qualibet. Ego autem non credam mihi, nisi aurum inspexero. MAND. Neque ego. simul pergamus. SYCOF. Hac atque illac, tantum ad secretum locum. MAND. Pro nefas, viae omnes seruantur, ripae frequentantur. Pergamus 10 quocumque celeri.

PANTOMALVS ET ARBITER IIII 1

ARB. Hem Pantomale, domi quid agitur? Vester ille quid facit? PANT. Quod nosti male. ARB. Ergo queritur? PANT. Non plane, ita sit nobis incolumis atque propitius. ARB. Atqui hercle solet esse ingratus. 15 PANT. Quid uis fieri? sic res habet: caelum numquid aequaliter administratur? sol ipse non semper nitet. ARB. Bene, Pantomale noster, tandem pro dominis solus qui haec dictitas. PANT. Eadem dico uobis absentibus praesentibusque. ARB. Credo, nam semper 20 noui te bonum. PANT. Tu nos bonos ac semper felices facis, qui nostrum illum bene mones. ARB. Feci et facio semper. PANT. Vah, utinam ille mores seruaret tuos essetque apud nos tam patiens atque indulgens, quam tu cum tuis. ARB. Non agnosco haec Pantomale 25 suffragia, nimium nosmet praedicas. PANT. Edepol nos

1 illam *in ras. pr. L*   2 Atque herche *P*   3 suspitio-
 nen   ,erret (*prius f in ras. pr.*) *L*   4 Ueritan (*um al. ss.*)
P | m. *P*¹   5 Istud quod iam *Bistersh.*   6 narres *Rp* |
 ma   (gerus *al. ss.*) *P* | secedamus *Klinkh.*   7 intellexero
 (spe   a. *al.*) *P*   8 dissimulo ω simul *scripsi*   10 frequen-
 tan: : *VPB* frequentur *L* || *solum* ARBITER *P*   14 quae-
 rito   ω   15 ARB. *in ras. P*   16 num (quid *pr. ss.*) *L*   22
 Fae   ~   23 Vach *P*   26 predicas *L*

omnes scimus et laudamus plurimum. Utinamque
 tibi omnia eueniant, quod nos optamus seruuli. **ARB.**
 Immo tibi! hercle pellibus ossibusque uestris eueni-
 quicquid optasti mihi. **PANT.** Ah cur ita suspicari
 5 num quidnam in aliquo nos grauas? **ARB.** Non,
 quia uobis naturale est odisse dominos semper
 sine discrimine. **PANT.** Male imprecamur multi-
 verum est, et saepe et libere, sed illis sycofantis
 maliloquis, quod nosti bene. **ARB.** Age iam credi-
 10 Sed quidnam tu dominum facere aiebas? **PANT.**
 Rem diuinam coeperat. Magus praesto erat cum mi-
 nistris. Intus omnes tunc ibant simul. **ARB.** Qui-
 nam est hoc quod fores clausas uideo? credo diuinam
 rem gerunt. Euoca illinc aliquem. **PANT.** Hem The-
 15 cles, hem Zeta! aliquis huc adsit cito. Quidnam est
 hoc dicam? Silentium est ingens, nemo est. **ARB.** Si-
 lebant non ita somniculari ianitores ista in domo.
PANT. Credo hercle, religionis causa ab importuna
 cautio est. Eamus huc ad pseudothyrum quod nos-
 20 bene. **ARB.** Quid si illic clausum est? **PANT.** Ne uer-
 are me duce. Noster ille est aditus; claudi, non in-
 tercludi potest.

MANDROGERVS. SYCOFANTA ET SARDANA-
 IIII 2 PALLVS. QVEROLVS

MAND. O me miserum. SYCOF. O me infelicem
 SARD. O me nudum et naufragum. SYCOF. O magister

1 Utinamque /// illa (ita *er. uidetur*) L 2 quod] q̄/ L
 3 ossibus (que *om.*) C 4 ah V Ha LP 5 Non *om.* B
 7 Male p̄ inprec. (p̄ *in ras.*) P mala *Klinkh.* 8 sepe ω | sicō
 P 9 maliloquus p | quod] quos *Canneg.* 11 accooperat P
 (occoeperat C) 13 quod *om.* P | clausas] al. ēē ss. 14
 rem diuinam Rp | theodes P 15 cito *ex ticto* P in-
 port P | i. cauendum est Donat. in Terent. in L *ads...*
 (gl. ni f. libri R) 19 ad psedothirum LV at psed. 1
 adpse dochirum P ostium remotum a publico gl. R | (od
 Rp quam LP? 21 ducere Rp | est ille p | inte... R
 m MANDROGERVS P QVEROLVS *addidi*

androgerus. SARD. O Sycofanta noster. MAND. O
ster Sardanapalle. SARD. Sumite tristitiam, miseri so-
ales, cucullorum tegmina. plus est hoc quam hominem
ardidisse, damnum uere plangitur. Quid agitis nunc
otentes? quid de thesauris cogitatis? aurum in cine- 5
sm uersum est. Vtinamque totum sic fieret aurum:
magis essemus diuites. MAND. Depone pauper inane
ondus, lacrimas demus funeri. O fallax thesaure, ne
ego per maria et uentos sequor. Propter te feli-
ter nauigauī, propter te feci omnia. Mathesim et 10
magicam sum consecutus, ut me sepulti fallerent?
liorum fortunam exposui, fatum ignorauī meum. Iam
am omnia recognosco uaria haec phantasmata. Erat
ic plane bona fortuna, sed alteri debebatur, non
mhi. Nostra haec mutauere fata, thesaurum nos, 15
ed alienum, inuenimus. Quaenam est haec peruersi-
as? Numquam ego fleui meum, nunc plango alienum.
Et te Querole iustus non tangit dolor? SARD. O cru-
ele aurum, quisnam te morbus tulit? quis te sic ro-
pus adussit? quis te subripuit magus? exheredasti 20
tos thesaure: quoniam redituri sumus tot abdicati?
mae nos aula recipiet? quae nos olla tuebitur? MAND.
Accede amice, aulam iterum atque iterum uisita. SYCOF.
Aliam spem quaerere amice poteras, haec iam non
ualet. MAND. Perlege quaeso iterum titulum funeris 25
atque omnem scripturae fidem. SARD. Quaeso inquam
odes, funus egomet quodlibet contingere nequeo; nihil

2 sardinapalle V¹ sardapalle (na al. ss.) P | Sycof. sumite
B | Sume (ite al. ss.) V | sodoles P 3 cucull.] i. uiatorum R

7 esse (m' pr. ss.) L | paulisper Rittersh. 9 ego] g R | sequar
Rp tonsetatutus L 13 iam semel C | omniao m. P |
uana us | fantasmata ω 14 fortuna L | alte (ri ss. pr.) L |

debol P 15 facta P 16 est haec VPRp haec est L
80 ex -stij] edasti in ras. V 21 quoniam ω quo iam Grut.

quon: uel 22 tu/e//bit (post tu litt. t er.) P 25 fue-
ris F

- est quod metuum magis. SYCOF. Metuculosus homo es tu Sardanapalle; ego perlego: TRIERINUS TRICIPITINI FILIUS CONDITUS ET SEPULTUS HIC IACET Hem me miserum, hem me miserum. MAND. Quidnam tibi est?
- 5 SYCOF. Anima in faucibus: audieram egomet olere aurum, istud etiam redolet. MAND. Quomodo? SYCOF. Claustrum illud plumbeum densa per foramina diris fraglat odoribus. Numquam ante haec comperi aurum sic ranciscere. Vsurario cuilibet faetere hoc potest.
- 10 MAND. Quisnam cinerum est odor? SYCOF. Ille pretiosus atque tristis, cultus quem poscit miser. MAND. Honorifice hoc bustum tractatum apparet, cuius adhuc sic redolet dignitas. SYCOF. Ego istaec non pertulissim, si recinenti ac monenti credidissem graculae.
- 15 SARD. Ego in laqueos non incidissem, si monita curti seruassem canis. MAND. Et qualiter te admonuit? SARD. Egredienti mihi ad angiportum suras omnes conscidit. MAND. Vtinam tibi crura ipsa eneruasset, ne umquam inde mouisses pedem. O Euclio funeste,
- 20 parumne uiuus illusisti? ne defunctus desines? et quid ego non merui qui agelasto illi et perfido fidem ac-

1 Metuculosus V¹ Metuculosus LV²P 2 sardinapalle V¹ |
 tricipini R 3 hem me miserum *semel* P 4 hem] heu
Rittersh. 5 SARD. ω SYCOF. *Klinkh.* | faucibus] heret
ss. al. P 6 istud R 7 duris PRp 8 fraglat (*ra-*
surae super r et l) V fraglat LP fraglat *Rittersh.* | Nun/quam
 V | ante hec *in ras. P* 10 est odor *in ras. pr. V* | pre-
 ciosus LP 13 ista haec R 14 credissem (di *ss. al.*) P |
 grac.] nomem uxoris suae *gl. Rp* 15 Ego *om. Rp* | non *al.*

ss. P | monit V 16 ammonuit R 17 angniportum P | su-
 res P 18 conscendit LV consci//dit P | tibi *pr. ss. L* 19

euclie (*pr. c.*) V 20 illusti (si *pr. ss.*) P | desinen- es
CRp desinas *Klinkh.* | Hei quid *Grut.* ecquid *Orell* 21
 qui] q P qui *post agelasto legitur p* | *post qui interpu* nt
in ω haec uerba: agelastus est sine ius minimo stans. (le 22
est P sine risu O Daniel) deleta quidem al. m. in VP, a-
is ni f. manu in L Sed nescio an his sublati 23
ta post qui it

commodauit. et *en* fortunas meas in ipso risit exitu.
 SYCOF. Heia quid nunc facimus? MAND. Quid autem,
 nisi quod dudum diximus, ut nos saltem de filio eius
 Querolo ulciscamur probe? atque illum, quoniam est
 credulus, mirificis ludamus modis? Aulam illi per fe- 5
 nestram propellamus clanculum, ut et ipse lugere in-
 cipiatur, quem nos iam dudum plangimus. pedetemptim
 accede atque ausculta, Querolus quid rerum gerat.
 SARD. Consilium placet. MAND. Accede edepol, sed
 urbane respice. SARD. Attat quid ego uideo? Omnes 10
 nunc intus homines fustes et uirgas tenent. MAND.
 Credo edepol isti malam fortunam exspectant creduli.
 accede atque homines miris terrificis modis: malam
 illam dicit esse te et comminare tamquam in aedes
 irruas. SARD. Io Querole. QVER. Quis tu homo es? 15
 SARD. Fores celeriter uide. QVER. Quam ob rem?
 SARD. Ut domum rursus ingrediar meam. QVER. Hem
 Zeta, hem Pantomale, hac atque illac obsistite. SARD.
 Hem Querole. QVER. Quid rogo nomen tu uocitas
 meum? SARD. Ego sum tua fortuna, quam reditionem 20
 praedixit magus. QVER. | Abi hinc ocius mala fortuna,
 quo te sacerdos detulit. | Abscede hinc, ego hodie for-
 tunam non recipio nec bonam. MAND. Heus tu Syco-

1 et] hei *Grut.* *en Wernsd.* et *en ego* qui *Klinkh.* | risit *ex*
 ridet *ni f. P* 2 Eia *R* 3 saltim *P* 4 querolo *P* 5
 laudamus *ω* ludamus *Pithoeus* 6 propellamus *P¹* 8 ausculta
P 9 MAND. accede (*cum interstitio*) *L* | sed turba ne *Canneg*
 11 MAND. Crede (*cum interstitio*) *L* 12 Crede *LV* Credo *P*
 15 gnas (*in om.*) *P* | Ió (*o cum apice*) *L* 16 uides *ω* uide
Kli h. sodes *Canneg.* uidues *uel* foras c. uadas *Wernsd.* | Quam-
 obru | *litterae* uamobr *in ras. P* 17 meā (*a ex u*) *V* 18
 post | ite *in ω* secuntur *uerba* Abi—detulit, *quae ex Klink-*
ham | tentia post magus *u.* 21 traieci 20 tu (*a pr. ss*) *L*
 21 | | potius *libri* ocius *Orellius* 22 Abscede hinc
 del. 23 recipio *VPRp* recipiam *L* | ne (*pr. c*) *r*

fanta ad ianuam istam homines seuoca, dum ego bustum hoc per fenestras ingero. SYCOF. Aperite hanc ianuam. QVER. Omnes celeriter huc accurrite. MAND. Ecce tibi thesaurum Querole, quem reliquit Euclio.

5 Talem semper habeas, talem relinquo filiis. Omnia sunt perfecta, nos hinc ad nauem celeriter, ne quod etiam nunc subito hic nobis nascatur malum. SARD. Ah quid hodie acciderit, subeundum est. Tantum recurram huc paululum: perdidit mysterium, nisi ipse

10 Queroli uerba audio. homo est autem et credulus et formidolosus plurimum. Qualiter nunc ille exhorrescit mortuum? Admouebo aurem hac leuiter. hem quidnam ego audio? Omnes intus gaudent, tripudiant, nulla spes mihi est. auscultabo iterum: actum est, felicitas

15 ad istos uenit, nobis ergo nobis male. Omnes intus saccos capsas scrinia requirunt, aurum isti tractant, solidi intus tinnunt: heu me miserum. Vita erat, ubi nos mortem putabamus esse conditam. Errauimus misere, sed non simpliciter; errauimus set non

20 semel. metamorphosis hic agitur: bustum abstulimus, aurum abiicimus Sed quid ego? nunc solum hoc restat [nunc] mihi ut pro fure iam nunc tenear. Ibo ad coniuratos meos, ne tantum facinus uerumque funus solus egomet defleam.

V 1

LAR FAMILIARIS

25 Tandem urna peperit auri grauida pondera, uilis

---

1 hanc ad ianuam P (ad hanc ianuam C) | sta ω (ss. pr. L) istam ego | seuocte (tc pro a) L euoca R¹ 3 celeriter om. C 4 reliquid P 8ah V ha LP | quod C quicquid Rp 11 e: rescit P exhorrescet Grut. 13 Omnes // // // // saccos (u crasae prima littera g erat) P 19 miseri ω misere ego non ω set scripsi 20 metamorforsis V 21 ego nunc nunc del Pareus nonne Canneg. 22 nunc mihi ω nunc del fort. leg. nunc solum hoc restat unum mihi | Ibo] idem gomet solus P LAR FAMILIARIS LV om. P ¹² Klinkh. | pondere Daniel²

que mater grande puerperium dedit indigna quae frangeretur. Tanta hoc non meruit fides. Magna plane aula et memorabilis uno atque eodem tempore domino fidem persoluit, furtum fecit furibus. O sapiens Euclio, nos iactantes non sumus. thesaurum 5 seruasti uiuus, liberasti mortuus. Omnes itaque homines nunc intellegant neque adipisci neque perdere ualere aliquid, nisi ubique faueat totum ille qui potest. Quantum ad personam Queroli spectat, perfecta iam sunt omnia. Sed Mandrogerontem illum furem ac 10 perfidum nunc inlaqueari uolo, qui ubi primum hoc audierit remque omnem agnouerit, continuo rediturus est, ut thesaurum diuidat. Codicillos etiam proferre audebit, quibus ita coheres scriptus est, si aulam Querolo sine fraude ostenderet. Quid huic merito 15 eueniat, nisi quod iam nunc fiet? ferat quod facere uoluit, nam quod fecit nostrum est.

QUEROLVS. ARBITER ET PANTOMALVS V 2

QUER. O arbiter iamne credis quod uidisti modo?
 ARB. Edepol credo et scio. QUER. Quid tu Pantomale dicis? PANT. Quid ego dico nunc fieri? *queri* ut post 20 hac desinas. QUER. Mens mihi gaudio est confusa. Quid primum? stupeam an gaudeam, consiliumne senis

1 puerperium *P* post *h. u.* PANTOMAL' rubro additum *P*
 2 frangerentur *P* 6 uiuus *P* 8 aliquem *Klinkh.* | ubi (q. ss. pr.) *L* ubi *codex Sti Victoris* | faueat *P* faueant *Rp* 9
 queroli *VPR* queruli *L* 10 mandrogero ante *P* (Mandrogerum ante *C*) | ac fidem (per ss. pr.) *P* 11 inlaq. *VPR* illaq. *L* 13 codicillos *R* 14 coheres *P* cohaeres *LV* || personarum notae desunt omnes *P* 18 O deest *P* 19 post Edepol interstitium dimidii uersus *P* 20 Q. e. nunc dico *P* | inter dico et fieri interstitium 14 uel 16 litterarum *P* | fieri ω fieri? *R* fieri Daniel flere uel queri *Rittersh.* hoc ipsum post fieri interposui. 22 primum] mum in ras *P* | et libri at & (ss. al. an) *V*

- nostri an diuinitatis? ARB. Inprimis donum diuinitatis: nam si ad hominem respiciendum est, facile intelligitur et apparet furem tibi plus profuisse quam patrem. QVER. Quid de memet censes, qui tam tarde
 5 agnouerim fragmenta urnae illius, quam iamdudum noueram? ARB. Ego mihi non credideram, nisi quod ilico inspexi locum terramque motam ante hoc non credidi. PANT. Atqui ego nihil dubitationis recepi, ubi in testulis quasdam litteras uidi. QVER. Ergo istaec
 10 omnia Mandrogerus ille fecit? ARB. At quid fieri aliud potest? QVER. O sceleratum hominem, magum mathematicumque qui sese diceret. Egone manibus meis praesidium paternum ut efferrem de domo, ego memet domine conderem? Ego ut redeunti obuiarem the-
 15 sauro? hoc est plane illud quod Lar familiaris praedixit meus: etiam renitenti ac repugnanti uentura mihi omnia bona. ARB. Quam pulchre factum est, ut cupiditas sic falleretur hominis fallacissimi? QVER. Credis arbiter, meos ut nosti mores munificos nimis? mu-
 20 nerare hercle possim hominem si nanciscerer; ita ridicule sceleratus fuit atque ipse sese lusit in omnibus. ARB. Ille quidem, ut scimus, male meruit perfidus, sed quoniam tibi per illum bene uenerunt omnia, omnes illi bene optamus facto non merito suo. QVER.
 25 Attat quidnam est? nisi fallor Mandrogerus ille est eminus. Quidnam ille huc reuenit? Nouum credo ali-

1 Arbitri notam hinc sublatam post bonum (sic libri, donum

Orellius) reposuit Koenius 2 facile P 3 tui P 5 fragmenta Canneg. 8 an non memini? | recepi in ras. P | Ibi ubi Daniel 9 ista hec P ista hæc R 10 Aut ω At Daniel | a quo fieri alio Canneg. 11 mathematicumque Rittersh. que om. ω 14 conderet: ω conderē (gl. conderetur) R | domi ne ω domi ut reconderem Klinkh. 16 acre pugnanti L 17 bona omnia PRp 18 sic fall. VPRp fall. sic L 19 meus ω at meus (o al. ss.) P (meo, et antea uidetur habuisse mi C) meos Rittersh. | et nosti Canneg. 20 homine L 22 sciamus V 24 illi VPR ille L | optemus Canneg. 26 hic LP hic V huc Rittersh.

quod praestigium iterum hac exhibet. Abi celeriter intus Pantomale et fragmenta urnae illius huc ad nos exhibe. ARB. Placet hercle. QVER. O bone arbiter, fraudulento isti magnam iniciamus calumniam. thesaurum nostrum ab hoc ereptum poscimus modo atque 5 adstruamus ab ipso nobis alienum mortuum esse coniectum domi. ARB. Consilium placet. QVER. Propositum ergo retineamus, secuntur cetera.

QVEROLVS. ARBITER ET MANDROGERVS V 3

MAND. Aue mi Querole. QVER. Etiam salutas furcifer, quasi hodie me non uideris? MAND. Vidi 10 edepol te uisumque iterum gaudeo. QVER. At ego iam nunc uiuo faciam, ne tu iterum facias. MAND. Eho quid commerui? QVER. Rogas sceleste, qui hodie domum¹ expilasti meam? MAND. Missa istaec face; non sum alienus uobis. Domum egomet istam iam pridem 15 holo. QVER. Iterum ad magicas? Aurum subripuisti eodie meum. MAND. Fortassis iure feci: non debebatur et mihi? QVER. Pulchre edepol, solus exinde hic fui. Vbinam mihi nunc tu frater nasceris et nouellus et senex? Vnde subito tam uetustus, qui nuper natus 20 non eras? Nam si fratrem meum te esse adseueres perditte, illud nunc restat, ut te dicas bimulum; nam tertio anno pater meus ille Euclio cum est profectus

1 prest ω | exhibet LV exhibet P exhibit Rittersh. 2 hic

LP hic V 8 retineam ω retineamus Daniel | sequuntur LP secuntur V¹R ut semper sequuntur V² Daniel sequuntur Canneg. | caetera LP || QVEROLVS ET MANDROGERVS p solum MANDR. P 9 Aue mi] ueni P | salu-

tas (pr. c.) P 10 furcifer P | hodi (pr. c.) L | Vidi] V in ras P 11 Ad ego P¹ 12 si uiuo Rp. si al. ss. P | gaudeas Klinkh. |

eho V heo LP 13 q P 14 exspoliasti P (expol. C) 15 uobis] nob in ras. P 17 hodie om. P [Non] Nam non Rp | debæbatur L 18 & ss. P 21 adseueræs L adsereres Pareus | o perditte R 22 trimulum Pareus 23 epcho (h deleto li ss. pr.) V

me hercle reliquit solum atque unicum. MAND. Superflua sunt ista, coheres ego sum, non frater, tibi. QVER. Non recte edepol fieri istud solebat; nam mallet amice fratrem te quam coheredem esse asseras. MAND. Quid
 5 multis opus est Querole: quod scriptum est lege. Sume igitur, noui fidem uestram. QVER. Hercle explorasti. Hem quid istuc est? „Senex Euclio Querolo salutem dicit filio. quia furtum tibimet fieri metuerem uel per seruum uel per extraneum quemlibet, Man-
 10 drogerontem fidelem amicum et peregre mihi cognitum ad te direxi, ut is tibimet quod reliqui sine fraude ostenderet. Huic tu medium thesauri dabis si fides ipsius atque opera expostulat.“ Hem sodes, paululum in parte huc ades. Nihil huic deberi res ipsa exponit et docet, sed usque quaque si placet insumam: si
 15 libuerit, aliquid dabitur muneris. Tu igitur patris mei amicus ac sodalis peregre fuisti? MAND. Ipsa res docet. QVER. Nimirum inde tam fideliter nobis commissa istaec taces. age amice, quoniam institutus es heres,
 20 da quod possit diuidi. MAND. Edepol inuestigauit ac dedi integrum atque inlibatum thesaurum. QVER. Eho tu mihi aliquando thesaurum dedisti? MAND. Tu negas? QVER. Nisi omnia in memoriam redigis, forsitan aliquid exciderit mihi. quem tu narras thesaurum? MAND.
 25 Quem tibi Euclio reliquit, ego tradidi. QVER. Et aurum ad te quemadmodum peruenit, homo alienissime?

1 reliquid P 2 usta P | sum ss. P 6 herche P 9 per extr.]
 per om. C | mandrogerontem P 11 ut his p 12 sic *Rittersh.*

13 opora L | paululum (pr. c.) L 14—16 Nihil — muneris
Arbitro dedit Klinkh. 14 hinc *Wernsd.* 15 insummā LP
 insūmā V insumam scripsi 16 Tu igitur Q. praefixit *Daniel*
 in L 18 nobiscum missa ω p (cura L cū VP) corr. *Daniel fort.*
 nobiscum diuisa istaec? tace. 19 istaec] ista eē P (istaec esse
 C) | tace ω a te *Grut.* commissa istaec taces? *Klinkh.* missa
 istaec face *idem antea* 21 illibatum R | eho V heo LP 22

aliquod thesaurum VL thes. aliquod PR at aliquod P ali-
 quando *Daniel* | MAN. in ras. V 23 QVER. in ras. V

MAND. Iocabar equidem, fidem equidem postea ut per-
 spiceres meam. QVER. Tu ergo thesaurum et secretum
 illud, quod noster senex dereliquerat, abstulisti? MAND.
 Vtique hoc tibi cessit bene; alter enim non reddidisset.
 QVER. Age iam sodes, *lusisti* satis. restitue potius, ueram 5
 ut cognoscamus fidem. MAND. Dis gratias, uicine ar-
 biter, quod spes nostra in tuto est. Dixin paulo ante
 facere hoc non potuisse extraneum? Agimus gratias.
 QVER. Di te seruent amicorum optime, qui et mihi
 superstiti et defuncto illi seruasti fidem. Sed ubinam 10
 quaeso aulam illam condidisti? fiat plane, quod ille
 praecepit senex. exprome thesaurum, diuisio celebretur,
 quoniam praesto est arbiter. MAND. Immo potius tu
 aurum exprome et fidem tuam, quoniam egomet partes
 explicui meas. QVER. Fatigas nos Mandrogerus, an 15
 uere loqueris? MAND. Edepol uere loquor atque ho-
 neste; nam qui totum habere potui, partem peto.
 QVER. Ergo inter manus tuas aurum fuit nostrum?
 MAND. Fuit hercle. QVER. Tu nusquam hodie pedem,
 nisi restituas quod abstulisse te fateris, quia ire in- 20
 ficias non potes. Heia inquam, restitues quod abstu-
 listi? MAND. Reddidi. QVER. Cui? quando? quomodo?
 MAND. Hodie per fenestram. QVER. Hahaha. Tu the-
 saurum ubi repperisti? MAND. Apud aedes sacras.
 QVER. Quo aditu extulisti. MAND. Hac per istam ia- 25
 nuam. QVER. Quid igitur fuit causae, ut per fenestram

1 Iocabor (pr. c.) P | equidem fidem equidem ω alterum
 del. Pareus | perficeres P 5 iam /// sodes (iam bis scriptum
 fuerat) L | soluisti ω corr. Rittersh. 6 MAN. rubro ss. pr. V
 Querolo continuat Gruterus et Klinkh. | Diis VP Dis L 7 Dixin]
 haec Mandrogero dat Klinkh. 9 Queroli nomen del. Grut. | Di
 ω | optime V optime LP? 15 explicui/meas P | an/uere P

18 thesaurum ω p thesauri V^s tuas aurum ego | n̄r V n̄r // P
 nostrum Lp 20 restituas V restitues LP | fateris — inficias
 in ras. P | inficias V 21 Heia] Mandrog. dedit Daniel in L |
 inquam V inquit LP punctis deletum P inquit R | restitue/
 (s er.) P restitue Rp 23 thesaurum V

- redderes? MAND. Tu inquam thesaurum illum aspor-
 tasti foras. QVER. Pulchre edepol condicionem codicil-
 lorum impleuisti, qua praeceptum est, ut thesaurum
 mihi sine fraude ostenderes. Verum tamen perscri-
 5 ptionem hanc transeo, qua uti possum, etiam si aurum
 nunc ipse mihi traderes. Haec superflua sunt, ubi
 res nusquam apparet. redde quod negas. MAND. O
 tempora, o mores, o pater Euclio! Hancine mihi tu
 domi fidem praedicabas? reddidi, fateor, omnesque per
 10 deos, ipsumque thesaurum inlibatum intra aedes pro-
 ieci tuas. QVER. O arbiter bone, plus iste admisit quam
 putabamus. Hic nisi fallor ipse est, qui ornamento illam
 funestam nobis proiecit in domum. MAND. Di te ser-
 uent: Ipsam ego proieci. Tandem apparet ueritas.
 15 QVER. Dic quaeso Mandrogerus: fragmenta si aspex-
 ris, potesne agnoscere? MAND. Ita ut compaginari
 per me possint omnia. QVER. Hem Pantomale, nescio
 quid paulo ante hic proferri iusseram. ARB. Praesto
 sunt partes illae, in quibus titulus inscriptus fuit.
 20 QVER. Agnoscisne Mandrogerus? MAND. Agnosco
 hercle. Tandem cessent artes et praestigia. QVER. Si
 uerum agnoscis, lege celeriter quod scriptum hic fuit.
 MAND. Et legi et lego. Cedo huc mihi Pantomale
 fragmentorum paginas. TRIERINUS TRICIPITINI FILIUS
 25 CONDITUS ET SEPULTUS HIC IACET QVER. Eho sce-
 lestissime dispicis? si uiuorum neglexisti gratiam,
 etiamne mortuis manus intulisti ad ludum et ludibria?
 Neque contentus eruisse bustum atque cineres ultimo

1 Tu quam (in ss.) V 2 conditionem VP | codicellorum V¹R
 3 qua] quia C 4 michi pr. ss. P | praescriptonem Daniel 5
 quae P 7 res in ras. 6 litterarum P 8 O patria o tempora o
 mores Rp | Hancine L 9 predicabas VL p^dstabas (pr. c.) P
 10 deos] iuro ss. P | que om. C | illibatum R | contra (at gl.
 intra) Rp 12 urnam ω 13 Dii ω 18 ARB.] Pantomale dat
 Orellius 21 prest. ω 22 uere Klinkh. 23 Caedo VL huic
 LP huc V 25 eho V heo LP | scel. me Rp 26 despicias
 | gratias C

per fenestram etiam funestas mihi proiecisti reliquias?
 Quid ad haec dicis? thesaurum abstulisti, uiolasti sepulcrum, perditę; domum meam non solum compilasti, uerum etiam polluisti, sacrilege. Tu negas? MAND.
 Quaeso, quandoquidem me fortuna sic destituit, nihil 5
 quaero ulterius. Vale. QVER. At ego hercle quaero, cui mala omnia conguessisti, scelus. Hem Pantomale, numquam ab istoc pedem. Ego iam nunc, ubinam praetor sedeat, inuestigabo celeriter atque omnia istaec exequar iure et legibus. MAND. Quaeso arbiter, pro 10
 me ut uerba facias: Nihil nisi ueniam expostulo. ARB. O mi Querole, numquam te celeriter usque ad sanguinem. Ignosce ac remitte: haec uera est uictoria. QVER. Age reliquiae illius defuncti recondentur: quid de thesauro fiet? ARB. Quid dicis Mandrogerus? MAND. 15
 Iuro per deos, iuro per ipsam quam rupi fidem, mihi nec aurum nec thesaurum esse. QVER. Remoue paulisper inania. Putemus nos paululum in iudicio stare. Ornam certe illam tu abstulisti. MAND. Factum est. QVER. Elige nunc Mandrogerus, utrum uoles: bustum 20
 illic an aurum fuit? Quandoquidem causa eius modi est, ut multis constet modis. MAND. Auribus teneo lupum, neque uti fallam neque uti confitear scio. Vtrum dixerō, id contra me futurum uideo. Dicam tamen. Aurum illic fuit. QVER. Redde igitur. MAND. 25
 Hoc iam factum est. QVER. Factum doce. MAND. Or-

---

2 dicetis Rp   3 compulasti V uel spoliasti ss. R   5
 sic pr. ss. L   6 VALE P   8 ab istoc VRp abstoc LP
 9 pretor ω   11 expostolo R   12 Nunquam V | te celeriter
 ω tu celeriter c. Sti Victoris te celerites Daniel te scelera
 celeriter Grut. num tam seueriter Koenius n. te excites uel
 irrites Orellius   14 defuncti illius PRp | reconduntur V re-
 conduntur LP recondantur Rittersh.   17 paliper P   18 in
 iudicio paululum L   22 constat LV¹P¹ constat V²P²Rp
 24 Utrum utrum Rittersh. | Dic^o// (al. c.) P

nam tu recognoscis? QVER. Quid uis, ut respondeam? Primum egomet aulam non recognosco, satisne hoc sufficit? MAND. Quid? titulum non recognoscis? QVER. Magis quam te, quem hodie primum hic noscito, sed
 5 finge nunc a nobis ornamentum et titulum recognosci: reddere quod in aula fuit. MAND. Tu autem, quid in aula, quid fuisse dicis? QVER. Ego interim non proposui, tu fare quid uelis. MAND. Et uos a me aurum quemadmodum postulatis, cum res ipsa bustum et cinerem
 10 comprobet? ARB. Ergo adquiescis, ut bustum illic fuerit? MAND. Adquiesco, quandoquidem ita, sic se res habet. hac non processit, alia temptandum est uia. QVER. O stulte, sacrilegium confiteris, dum furtum negas. MAND. Quid si nihil illic fuit? QVER. Quidnam
 15 igitur postulas? aurum si fuit, abstulisti: si non sustulisti, non fuit. MAND. Vos quaeso dicite uicissim: quidnam illic fuit? QVER. Nobis interim sufficit purgare nosmet, obiecta repellere. Nam rite ingredimur; temptandum uia. MAND. Quodnam hoc monstri genus est?
 20 ego totum feci solus, totum nescio. Iam iam quaeso, quoniam mihi neque res neque causa superest, simpliciter dicite, utrumne furtum an sacrilegium ego commisi. Nisi forte illud nunc restat mihi, ut qui furtum non potui, sacrilegium neque uolui, utrumque
 25 fecisse conuincar nefas. QVER. Etiamne circuitione rem geris? Quid aliud autem in causa est, nisi quod prae-

---

3 Quid? VR 5 uenam R 6 quod in] in *pr. ss. L* 7 quid fuisse] qd eras P | interim ex iterum *pr. c. L* | non *ss. al. P*
 8 qd VR qd P quid L 9 ipsa om. C 11 ita sese Daniel 12
 temptandum (p *pr. ss.*) V 14 QVER. om. et Qv. *ss. P* | Quidnam] Quidquid P 15 tulisti (sus om.) PRp 17 MAND. *arg. pr. P* 18 Nam si] Non litem ingredimur Daniel² | si te ω te om. C rite scripsi | tempt.] p postea intrusum V | alia add. Klinkh. 19 Quidnam PRp 20 iam semel C 22 dicere (al. c. cite) P 24
 sacrilegium] *litt. sacrile in ras. P* 25 conuincor P conuincar. Nefas Rp („exclamatio“ Daniel *ss. in L an hoc gl. libri R?*)

sidium abstulisti et cineres abdidisti? unum fraudulenter, aliud nequiter. Neque enim te bustum expetisse, aurum abiecisse credere quisquam potest. MAND. Optime totum hoc asseritur et mihi ipsi uerisimile uideatur. Sed si quid creditis, non est ita. QVER. Age 5 iam, bono animo esto, nil praeter sacrilegium perpetrasti, aurum autem ibi non fuit. MAND. Furtum igitur non commisi, di te seruent, uicimus, nam istoc ego tempore poenam malo quam pecuniam debere. Sed illud quaeso exponite: unde tantum illic erat? QVER. 10 Nescis magus nihil esse grauius fortuna mala? MAND. Recognosco. QVER. Etiam quaeritas, unde pondus? tegmen ornæ illius non uidisti plumbeum? MAND. Iam iam omnia sibi conueniunt. His praestigiis etiam certus falli non potuisset magus? ARB. Nondum intellegis inepte impositum uobis esse ab illo quem bene noueras? Vnde autem illi thesaurum homini prope pauperi? ac si habuisset ille, ergone iste secretum nescisset patris tibi que ille indicaret, quod non crederat filio? porro autem pater familias ille thesaurum 20 si sciebat, illi tandem crediderat loco? tibi que illic patuisset aditus? MAND. Edepol quid dicam nescio? ARB. Ergo Euclionem tu non noueras? habuit senex ille multa haec laetissima, qui te etiam defunctus ridet. MAND. Edepol tandem intellego. Illius plane hic nequitiam recognosco; frequenter ille similibus me lusit 25 modis. Quaeso igitur, date ueniam, quod cineres illos abstuli: aurum credidi. ARB. Bene excusas Mandroge-

1 addidisti *Canneg.* 6 iam *erasa supra a uirgula L*
 nil] nichil *PRp* | dii ω 10 tantum] pondus *add. Rittersh.* 12
 queritas ω 13 illius urnae *L* urnae illius *VPRp* | Iamiam *LV*
 iam *P* 14 psidiis *Rp* 16 nobis ω uobis ego tibi *Klinkh.*

18 ac si] *hā/ (s er.) P* (an *rec. ex has C*) | ne *pr. ss. L* 20—21
 porro—loco *del. Klinkh.* 20 pater *mg. al. P* 21 tandem]

tantum *Wernsd.* | tibi que (*cum rasura super q et ante e*) *V* que
om. P | illuc *Rittersh.* 23 non *om. Rp* 24 te *om. C* 28
 ex/cusas *P* | mandr *V*

rus; agnosco ingenium lepidissimum, agnosco plane
 Euclionis nostri sodalem: talem semper ille dixit se-
 nex. MAND. Sinite quaeso me abire. ARB. Hem Que-
 role, humanum ac misericordem semper fuisse te scio:
 5 hominem tam elegantem abire ne permiseris. Non
 unius officii homo est: magum mathematicumque hic
 habes, tantum, quod primum est, furtum facere non
 potest. recipe quaeso amicum ueterem et nouum, quan-
 doquidem pater Euclio solum hunc tibi reliquit in
 10 bonis. QVER. Ah sed furem timeo. ARB. Quid unum
 furem metuis? iam totum hic abstulit. MAND. Quaeso
 Querole noster, patri egomet tuo me iam deuoueram,
 tibi nunc seruire cupio, quandoquidem hodie sic mi-
 sertus. es mei? Da uictum, qui uitam indulsisti. QVER.
 15 Si ambo ita uoltis, fiat. Potesne discere leges nouas?
 MAND. Hahaha, illas egomet ex parte condidi. QVER.
 Senatus consultum dico egomet seruilianum et para-
 siticum. MAND. Ohe, uisne interdictorum capita iam
 nunc eloquar? ad legem porciam caniniam furiam [fu-
 20 fiam] consulibus Torquato et Taurea. QVER. Potesne
 obseruare omnia? MAND. Istud apud me parum est:
 tu nunc ut ediscam iubes, ego docere iam uolo. ARB.
 Hui multarum palmarum hic est, recipe quaeso iuris
 instructissimum. Talem quaerere homines pro magno

it
 2 dix pr. ss. P (dilexit repositum in C) 3 Sinit^o (pr. c.)
 L | abire me Rp | He L Hem VCR | humanum u ex a pr.
 L | f. te nescio P te fuisse scio Rp 5 elegantem LP eleg.
 VR | miseris (om. per) C 6 Magnum P 9 tibi om. P
 10 ah V ha LP¹ hah P² | furiem P | unum ω iam Klinkh.
 11 metuis in ras. P | Quaeso (pr. c.) V^u 14 es/ (t er.) L 15
 uoltis PR 17 et seruil. Rp^h 18 Oe V oe LP | iam om. Rp
 19 porci/am (n er.) L portiam Rp | fufiam VL (in L f ex r) fu-
 siam PR deleuit Klinkh. 21 paruum VR par,um (pr. c.) L
 arum C 23 iura LP¹ iuris VP² iure Rp 24 quaere P |
 mago Wernsd.

solent. QVER. Quoniam ita uultis fiat, sed ubinam illi sunt socii atque adiutores tui?

SYCOFANTA. QVEROLVS V 4

SYCOF. Nosque praesto sumus, o parens ac patrone. QVER. O Sycofanta, o Sardanapalle, haec uestra est religio. Sed causas iam hic praestitit, uos abite 5 quolibet. SYCOF. Et nosmet scimus Querole, quoniam tris edaces domus una non capit. Verum quaesumus, uiatiki nobis aliquid ut aspergas, quoniam spem omnem amisimus. QVER. Viaticum ego uobis quonam pro merito? SYCOF. Nos cum Mandrogeronte huc 10 uenimus. QVER. Digna causa! — — — —

DECRETUM PARASITICVM

— — — — — mercedem uulnerum ictus accipiat parasitus. In conuiuio si fuerit ueste discissus, a rege conuiuui duplam mercedem reparationis accipiat. De liuoribus in quadrantem solidi unius, 15 de tumoribus in trientem poena transibit. Quodsi et tumor fuerit et liuor, solidi unius bessem iure optimo consequetur. Vnam uero unciam aposiae, hoc est excocctionis, contemplationi concedimus. Placuit autem, ut etiam de plagis et uulneribus infixis summoto stre- 20

1 uultis ω 2 sunt al. ss. P || ET SARD. add. P
 3 Nos quoque P² 4 sardinapalle V¹ sardanapallae (s ex c)
 P 5 iam om. P¹ | abite] litterae abite in ras. P 7 tres R
 10 mandrote P 11 Digna] Oi digna P | causa] pauca desiderantur. Continuo sequitur in libris eodem in uersu quod ad Aululariam non pertinet edictum parasiticum: prima eius uerba mercedem u. u. accipiat Aululariae adiunxit post alios Klinkhamerus. | finitur uersus post mercedem V post uulnerum L post si fuerit P 12 uictus ω ictus JFGronouius 14 rege] i. principe gl. R 15 illius ω unius ss. al. V idem coniectura inuenit Daniel 16 Quodsi et tumor] Quod etsi t. p et om. P 17 bissem ω bessem Klinkh. 18 aposie P apoziae Daniel qui ἀπόζεια add. in L aporiae Daniel² | hoc est excocctionis del. Daniel | contemplationi V que add. Klinkh. contemplationis LP contemplatione Daniel 20 infixis LV defixis P infictis Canneg. | summo ω summoto R

pitu criminali amicorum praestetur inspectio, ita ut
 dodrantem solidi nec inspicientum gratia nec largi-
 entis excedat humanitas. In loxu autem et ossibus
 loco motis usque ad deuncem solidi iniuriarum com-
 5 modum placuit extendi. Iam porro de ossibus fractis
 placuit conuenitque, ut in minutalibus solidus, in prin-
 cipalibus uero ossibus argenti libra protenus traderetur.
 Quae autem uel principalia uideri ossa debeant uel
 minuta, medicorum tractatus inueniat. Si autem pa-
 10 rasitus amplius quam praefinitum est postularit, plus
 petiti periculo stranguletur. Rex conuiuui iniuriarum
 merita etiam uoluntariis decertationibus cogatur ex-
 soluere, ita ut praemium criminosi in mercedem trans-
 eat uulnerati. In tantum autem parasitis consuli iura
 15 uoluerunt, ut si uulneribus adfectus contestata lite
 defecerit, heredibus eius paterni laboris ac meriti prae-
 mia non negentur. Quodsi parasitus quamuis tracta-
 tus incommode, tamen de malis suis intestatus occi-
 derit, heres agere non poterit. Qui causas mortis
 20 non reddiderit, insepultus abiciatur. Et haec omnia
 sic constituimus quasi inter se hominum liberorum et
 aequalium lasciuiens turba desaeuiat. Nam si a patrono
 uel seruo patroni parasitus contra leges pertulerit ini-
 uriam, habebit fugiendi liberam potestatem.

1 criminari ω criminali *Daniel* | praestentur *P* 2 inspi-
 cientium *Rp* 3 loxu *VL* luxu *PR* 4 iniuriarum commo-
 dum *in ras. al. P* 5 complacuit *P* 6 in princ. *VP* imprinc. *L*
 7 protenus *LV¹PR¹* protinus *V²R²* 12 uoluntari/is (i ex u)
L uoluptuariis *Canneg.* 13 premium ω | in merc.] in om. ω
add. Wernsd. mercedem non tr. *Canneg.* 14 s. uerba haec
 autem *ad* Quodsi *omissa in P sed marg. adiecta saec. XV.*
 16 defecerit] .s. pater parasitorum *gl. R* | paterni] parti *Canneg.*
 | premia ω 21 se om. ω *add. Daniel*, inter hominum l. et
 ae. lasciuiam turba *Daniel²* interim uel interea uel interdum
idem 24 AVLV LARIA PLAVTI EXPLICIT FELICITER
 LV EXPLI^c QVERVLVS P

INDEX

NOMINVM RERVM INFERIORIS AETATIS VOCABVLORVM

abdere *abicere* 57, 1
 abdicatus *exheredatus* 45, 21
 abiectio 41, 4
 abige* te 42, 16
 abistinc 9, 1
 academico more 3, 13
 accommodare fidem 4, 11; 46, 21
   operam atque ad sensum 20, 10
   aurem 15, 8
 ad sua collocari 5, 1
 ad legem 58, 19
 adquiescis, ut — fuerit 56, 10
 adserere 57, 4 *c. accus. c. inf.*
   52, 4
 assertio 10, 2
 adspargere 32, 6; 59, 8
 adstruere *c. accus. c. inf.* 51, 6
 adulterinum vinum 38, 11
adynaton 20, 27
 aediculum 24, 4
 aeditui 31, 5
 Aeneas 31, 21
 aetas *auri* 38, 23
 agelastus 46, 21
 alienus alicui 51, 15
 aliquatenus 4, 15
 in aliquo *in aliqua re* 44, 5
 alter *alius* 20, 5
 ambitor 41, 5
 ambo 5, 1; 58, 15 *ambobus*
   39, 12
 aniger 7, 17
 ampulla 38, 6
 ancillarum feriae 40, 14
 angiportum 46, 17
 anima in faucibus 46, 5
 antelucandum est 36, 21
 Anubis 31, 6

anseres 28, 19 *genus anse-*
   rinum 30, 5
 Apici fercula 22, 18
 aposia 59, 18
 ARBITER vicinus 35, 17; 39, 4;
   49, 18; 50, 19; 51, 3; 53,
   6. 13; 54, 11; 55, 10
 arioli 30, 9
 arpyiae 29, 23; 32, 7
 atomi 28, 25
 auarus in suos 39, 10
 aula 45, 22
 aula *olla* 22, 15; 45, 23; 47, 5;
   49, 3. 14; 53, 11; 56, 2. 6 *bis*
 auri odor 46, 5. 8
 Aululariam 5, 9 *Aulularia* 5, 22
 ubi aurum est totum est 39, 2
grauitas auri 39, 1

balneae 39, 20
 baltei 21, 21
 barbarum os *Romanum* 5, 6
 bellus 18, 24; 25, 16
 bene perfidus 7, 1
 bimulus 51, 22
 bes solidi unius 59, 17
 bona hora 11, 5
 Briseiden 18, 21
 bustum 4, 14. 18; 6, 18. 26;
   46, 12; 48, 2. 20; 54, 28;
   55, 20; 56, 9. 10; 57, 2 *busta* 4, 1
   bustum efferre 14, 13

calceus 17, 14
 Kalendis 37, 20
 haec spes iam non calet 45
 calices 38, 3

- calida 38, 3 calumnia 51, 4
 cancri *aestas* 17, 17
 caninia lex 58, 19
 a capite exponere 33, 24
 capita interdicatorum 58, 18
 capitalia 10, 10
 capripedes 32, 18
 capsae 48, 16 Titi 18, 15. 16
 captator horarum 41, 8
 carbonariae 9, 11
 castrata lagoena 38, 12
 catenulae 23, 9
 caupones 35, 20
 quid aliud in causa est nisi
 quod 56, 26 causas praestare
 59, 5
 cautio est ab 44, 19
 celeri *celere*, *celeriter* 48, 11
 censores 13, 18
 Cerberus 31, 20
 cerulae*depstae 38, 6
 chartas agere 18, 3
 toto cum choro 18, 20
 Cicero *uid.* Tullius— O tempora
 o mores 54, 8
 Circe 31, 1
 circumforanus 41, 7
 circumspectator 41, 7
 claudi, non intercludi 44, 21
 claustrum *operculum* 46, 7
 de clepsydra respondere 34, 9
 clodo cum pede 5, 24
 codicilli 49, 13; 54, 2
 coheres 4, 4; 49, 14; 52, 2. 4
 collegium 3, 5; 12, 14
 color *auri* 38, 23
 commendare *committere* 6, 15
 concubinulae 18, 17
 condita luporum 18, 9
conditionalis: munerare possim
 si nanciscerer 50, 20
 conditores iuris *coci* 22, 17
 conditus *conditura* 22, 18
 coniugatio *coniunctio* 40, 6
coniunctivus: omnia quae ne-
 gauerim 18, 27
 comessationes 18, 1
 compaginare 54, 16
 compares* 13, 1
 conscende maria 18, 12
 *conscindit suras canis 46, 18
consecutio temporum: sum pre-
 catus ut enarres 33, 19
 quasi ex consilio 35, 16
 consortes 14, 20
 constat causa *stat* 55, 22
constellatio 34, 10
 consules 58, 20
 contemplatio (*inspectio?*) 59, 19
 conuiuator iudicum 41, 6
 corymbi *sannae* 32, 5
 cocus 22, 17
 coturnus 17, 13
 criminalis strepitus 60, 1
 criminosus *maleficus* 10, 7; 60, 13
 cucullorum tegmina *uestis fune-*
bris 45, 3
 cui bono 8, 3; 20, 14
 cultus miser *funeris* 46, 11
 curtare balteos 21, 21
 curti canis monita 46, 15
 cygnus 30, 13
 cygneus 30, 7
 cynocephali 28, 20; 29, 24; 31, 2. 20
 cynicus magister *κυνηγέτης*
 24, 15
 Cytheren 18, 20
 de 59, 15. 16
 de atrio 24, 19
 dealbatus 9, 10
 decertationes 60, 12
 deliciae *fastidia* 38, 4
 deplorare *deprecari* 16, 5
 deploratio dura 14, 5
 destruere et adserere 3, 14
 deunx inferioribus 15, 25
 deunx 60, 4
 deus iratus sit 39, 12
 dibacchationes 13, 3; 40, 14
 difficultas et persuasio magna
 hominis 26, 14
 dirigere aliquem *mittere* 52, 11
 dirus *superbus* 41, 2

- disciplinae Graecorum 5, 5
 discissus ueste 59, 13
 discretio 38, 17
 distantia 38, 22
 di te seruent 34, 7; 41, 20;
 53, 9; 54, 13; 57, 8
 ex diuerso 24, 5 e diuerso
 7, 8; 34, 23
 diuinitas 50, 1
 diuinus *uates* 4, 11; 25, 11;
 27, 16
 dodrans solidi 60; 2
 domi *in domum* 51, 7
 dupla 59, 14

 ecquid* 7, 15
 eneruare crura 46, 18
 erudite ratiocinator 18, 6
 Euclio 3, 19 *bis*; 6, 11; 14, 10;
 22, 19; 46, 19; 48, 4; 49, 5;
 51, 23; 52, 7. 25; 54, 8;
 58, 9; Euclionis 58, 2
 exauriculatus oenophorus 38, 5
 excidi mandato 21, 24; ex-
 cidit hoc 16, 15
 excoctio 59, 18
 excipere ferrum *comminus pu-
gnare* 16, 10
 exequi iure et legibus 55, 10
 exequiae inanes 14, 5
 exheredare 45, 20
 exigere et exsoluere 16, 14
 exosus *inuisus* 18, 7
 expensa 40, 16
 expensae 36, 17
 experimentum dare 33, 7
 explicui partes meas 53, 15
 explodere 10, 3
 res ipsa exponit et docet 52, 15
 ex transuerso *praeter spem*
 20, 2
 extraordinaria *sc. tributa* 32, 10
 extrudere *mittere aliquo ex
aedibus* 37, 12

 fabellae *confabulationes* 3, 16
 face 51, 14

 fallis turpiter *falleris* 14, 21
 fatigare *ludere* 53, 15
 fatum *de Lare* 7, 7. 22; 8, 22
 feriae ancillarum 40, 14
 ferulae 27, 9
 fibula 21, 21. 23.
 mala fortuna 33, 4; 34, 13;
 41, 14. 19; 42, 4; 47, 12. 13. 21;
 57, 11
 fortuna bona 20, 24; 42, 11;
 45, 14; 47, 23
 formula *exigua forma* 38, 21
 toto uti foro 18, 28
 fraglare 46, 8
 fragmenta urnae 50, 5; 51, 2;
 54, 15 fragmentorum paginae
 54, 24
 fore *esse* 35, 16 *fuero* 6, 1
fuersis 17, 1 *fuit* 7, 1
 fortassis 51, 17
 fuliginosus 21, 18
 fultus *sartus* 38, 6
 fumosa *calida* 38, 3
 funus contingendi *metus* 45, 27
 furia lex 58, 19
 furiae 29, 24
 fusia lex 58, 19
 furtum facere alicui 49, 4

 gaudia *de feris captis* 24, 16
 genesim colligere 34, 13
 genius 7, 9; 9, 6; 12, 3 *genii* 33, 2
 geniorum sigilla duo 34, 26
 gesta 32, 2
 gracula 46, 14
 Graecia nostra 17, 2
 Graecorum disciplinae 5, 5
 gratiam referat *accipiat* 5, 8
 grauare quem in qua re *accu-
sare* 44, 5

 habeat teneat possideat 15, 11
 hac atque illac 8, 4; 29, 18;
 32, 13; 43, 8; 47, 18
 h *omissum*: amigerum 7, 17 *at
hamati* 23, 9 *arioli* 30, 9
arpyiae 29, 23; 32, 7 *auē*
 51, 9 *at haue* 8, 4

- hinc *ab hac parte* 5, 23; 12, 11;
 15, 1; 19, 9; 36, 15 *istinc*
 14, 11; 42, 1
Hecuba Anubi nupta 31, 6
hirquicomantes 32, 19
hora bona hora 35, 22; 41, 8
hydrae 29, 25
iactans 49, 5
iligineus 24, 8
ille — *ille* 4, 24 *ille noster* 5, 14;
 39, 10 *noster ille* 25, 5; 43, 22
iste noster 7, 4 *uester ille*
 43, 13 *meus ille* 40, 17 *cf.*
 41, 1 *pater meus ille* 51, 23
in agendum prodire 5, 24
incipientes mei tirones 23, 1
indic. in interrogatione scire
cupio quisnam iste est 26, 11
audite quid loquor 27, 7
scin tu quid uoluimus 28, 2
indulgere impertire 3, 9; 5, 8
post indulgentiam sordidior est
abiectio 41, 4
inermes regulae 24, 10
inicere calumniam cui 51, 4
inpostor 21, 23; 27, 28
imputare computare 15, 18
inquam 45, 26; 54, 1
insipientum 12, 13
inspectio 60, 1
inspicientum 60, 2
claudi, non intercludi 44, 21
interdictorum capita 58, 18
intestatus 60, 18
inuestigatam per uestigia 5, 10
ipsud 27, 8
istuc istud 52, 7
iudex 17, 19; 41, 6
iuncturae inuersae 37, 1
Juppiter sidus 34, 11
iurgare litigare 17, 6
iuris conditores coci 22, 17
iuris instructissimus 58, 23
ius gentium 16, 23
laetissima multa iocosa 57, 24
lagoena 38, 12
LAR FAMILIARIS 5, 15; 6;
 8, 25; 9, 8; 12, 9; 14, 28;
 16, 16; 19, 3; 50, 15
largiri 19, 29
Latinorum 5, 6
lectio materiae opponitur 5, 17
lex porcia caninia furia [fusia]
 58, 19
libra argenti 60, 7
ligare aliud ex alio 37, 5
ad Ligerem 16, 22
limari de argento 38, 16
lite contestata 60, 5
litteratura auri 38, 23
liuores 59, 15, 17
loxus luxum 60, 3
luditur in uerbis Panem deum
 32, 21 *magister cynicus* 24, 15
iuris conditores 22, 17 *ad*
legem porciam caniniam fu-
riam consulibus Torquato et
Taurea 58, 19
ad ludum et ludibria 54, 27
luna in saltu 34, 12
lupus 18, 9; 55, 22
lustrum λύματα 36, 2; 42, 2
lymphae 38, 10
magicae sc. artes 51, 16
mathesim et magicam 45, 10
magus 26, 2; 27, 1. 3. 16;
 44, 11; 45, 20; 47, 21; 57,
 11. 15 *magus mathematicus-*
que 4, 8; 25, 9; 50, 11;
 58, 6
male imprecari 44, 7
maliloqui 44, 9
MANDROGERVS 5, 15; 22, 14;
 26, 28; 50, 10. 25 *Mandro-*
gerus quinto casu 23, 3; 24, 1;
 27, 21; 28, 2; 33, 17; 33, 22;
 41, 14; 43, 1. 6; 45, 1; 53, 15;
 54, 15. 20; 55, 15. 20; 57, 28
Mandrogerontem 49, 10; 52, 10
Mandrogeronte 59, 10
manet 33, 27
manifesta somniis opponuntur
 23, 18

manumitti 40, 15
 Mars *sidus* 34, 10
Martialis laudatur XII 34, 7:
 12, 22
 materia 5, 17
 medicorum tractatus 60, 9
 mecum *penes me* 3, 7; 13, 11;
 15, 21
 medium *dimidia pars* 52, 10
 Mercurius *sidus* 34, 11
 metamorphosis 48, 20
 metuculosus? 46, 1
 mesanthropus? 8, 5
 in parte ciuili et ministeriali
 *16, 13
 minutalis 60, 6. 8
 modio inuerso 39, 6
 mulae 37, 1
 mulio 37, 1
 multiforme et multiplex 30, 24
 multisonus 81, 10
 ex munice agere 41, 2
 muta remuta 38, 19
 mysteria *di ignoti* 9, 7;
 29, 22 *mysterium* 30, 4;
 31, 12; 48, 9
 natales *seruorum* 40, 13
 ne: men rogas 10, 22 *dixin*
 53, 7 *audin* 23, 17 *scin* 28, 2
tun 34, 6 *domine* 50, 14
 ne *ne—quidem?* 46, 20
 nec *ne—quidem* 47, 23; 37, 1
 neque *ne—quidem* 56, 24
 Nestoris pondus *hernia* 18, 21
 nimium *nimum diu* 40, 17
 nobilitas *auri* 38, 23
 noctiuagae 32, 18
 nouelli *tirones* 23, 1 *noëllus*
 51, 19
 noui et scio 49, 19 *credo et*
scio 49, 19
 nuces et sorba 32, 6
 numeri 28, 23
 numquid 14, 18; 38, 11; 43, 16
 numquidnam *15, 3. 9; 33, 18;
 *40, 11; 44, 5

quid horae nuncupamus? 34, 7
 nuptiae 40, 13
 obaudire 29, 16
 obsequia *ministri* 28, 17
 obseruator *ianuarum* 41, 6
 obuiare cui 21, 25; 50, 14
 occursus *antelucani* 17, 18
 oenophorus 38, 5
 non unius officii homo 58, 6
 ex officii principe 41, 3
 olere, redolere 46, 5
 oleum 20, 12
 olla 45, 22
 olores 30, 12
omina graculae, curti canis
 46, 15
 oportune 7, 17 *oportunum* 35, 9
 optinet 17, 7
 opus plus insto imperat 39, 5
 orna 3, 19; 4, 2. 13. 16; 6,
 12. 14. 25; 42, 21; 43, 1;
 55, 19. 26; 56, 5; 57, 13;
 orna funesta 54, 13
 ossa *minutalia, principalia*
 60, 6. 8
 paginae 32, 3 *paginae frag-*
mentorum inscriptio 54, 24
 multarum *palmarum homo*
 58, 23
 palam celare 6, 13
 Panem deum 32, 21
 PANTOMALVS *seruus* 14, 12.
 13; 34, 19 *Pantomale* 35, 17;
 43, 12. 18. 25; 47, 18; 49, 19;
 51, 2; 54, 17. 23; 55, 17
Pantomalos 14, 14
 Paphien 18, 20
 parasitus 4, 3. 7; 59, 13 *et*
alibi
 parasiticus 58, 17
 in parte 24, 5; 52, 14
 pater familiae 57, 20
 patria *auri* 38, 23
 patronus 60, 22
 patus? 17, 1

- pedisequi 39, 22
 percolare *perpluere* 36, 15
 periculosa animalia 32, 4 p.
 homo 36, 10
 perierare 11, 4. 7. 16. 18
 perquisitio 36, 24
 perscriptio *codicillorum con-*
dicio 54, 4
 persuasio magna 26, 14
 phantasmata 45, 13
 pistrinae 9, 11
 plagae et uulnera 59, 20
 planetae 28, 19. 23 *sqq.*
 Plauti 5, 10
 plumbeum claustrum 46, 7
 plumbeum ornaetegmen 57, 13
 plus petiti periculum 60, 11
 polenta 30, 19
 *pondere auri grauida urna
 48, 25
 pondus Nestoris 18, 21
 popellus 32, 7
 porcia lex 58, 19
 praesentare 32, 10
 praesidium *de pecunia* 20, 15;
 50, 13; 57, 1
 praestare causas 59, 5
 praestigium 9, 3. 4; 16, 24;
 22, 6; 51, 1 praestigia 38, 19;
 54, 21; 57, 14
 praetor 55, 9
 prius est ut — quam ut 20,
 27
 pro magno quaerere 58, 24
 Proteus 31, 1
proverbialia uid. agelastus 46,
 21 Apici fercula 22, 18 aurum
 in cineres uersum est 45, 5
 numquam audisti: nemo gratis
 bellus est 18, 24 cui bono
 8, 3; 20, 14 de calcaria in
 carbonariam 9, 11 canes *para-*
sitorum significatio 24, 15 de
 clepsydra respondere 34, 9
 dealbatus 9, 10 dies deficiet
 te 9, 19 cohors fuliginosa
 fures 21, 19 ferulas non
 habet 27, 9 toto uti foro
 18, 28 fumum uendere 31, 14
 bona hora hoc exaudiat 11, 5
 saepe condita luporum fiunt
 rapinae uulpium 18, 9 auri-
 bus teneo lupum 55, 22 in-
 uerso modio 39, 6 muta re-
 muta 38, 19 Nestoris pondus
 18, 21 oleum infundere 20, 12
 o tempora o mores 54, 8
 istud plane est quod saepe
 audiui: obscuris uera inuoluere
 20, 19 pellibus ossibusque
 uestris eueniat 44, 3 pecunia
 uita 48, 17 *cf.* 39, 2 pecu-
 niosorum podagra 18, 15 una
 sit illi istaec et perpetua uia
 42, 5 alia temptandumst uia
 24, 13 res uere mala uicinus
 malus 14, 24 sursum deorsum
 29, 19 ultro citroque 37, 12
 uulnerum merces 59, 12 si
 fas est 7, 4 tris edaces
 domus una non capit 59, 7
 pseudothyrum 44, 19
 publicare *palam facere* 39, 24
 purificat et puram facit 4, 12
 purificatus 41, 22
 quadrans solidi 59, 15
 quadratus Iuppiter 34, 11
 quanti quot 40, 9
 quasi qui mecum uixerit 34, 1
 seque cum suis 15, 12
 quid *quidquid* 48, 9
 quicquid libet 37, 17; 43, 5
 quidquid abstulerit . . quidquid
 rettulerit 4, 22
 quod bonum faustum felixque
 sit 36, 5
 quod c. *coni. pro accus. c. inf.*
 28, 27
 tantum est quod interpretantur
 30, 9
 QVEROLVS fabulae nomen 5,
 22 *qui queritur sine fine,*
μειψιμοικος 21, 3 — 4, 11;

- 5, 12. 22; 7, 3; 15, 27; 34, 6;
 37, 4; 38, 13; 39, 3; 47, 8
 Queroli 3, 18; 4, 10. 16; 6,
 4. 11; 24, 23; 48, 10; 49, 9
 Querolo 6, 19; 47, 4; 49, 15;
 52, 7 Querolum 4, 7; 13, 9;
 21, 3 Querole 8, 2. 3. 9;
 10, 9. 13. 24; 11, 8. 22; 12,
 22; 14, 13. 25; 15, 17. 19;
 18, 9. 23; 19, 4; 34, 13; 35, 21;
 40, 11; 41, 12; 42, 17; 45, 18;
 47, 15. 19; 48, 4; 51, 9; 52, 5;
 55, 12; 58, 3. 12; 59, 5
- rancidus *fastidiosus* 36, 10
 ranciscere 46, 9
 ratiocinator erudite 18, 6
 recognoscere 5, 21; 57, 12. 26
 redeunti thesauro 50, 14
 redolere, olere 46, 5
 reflui coturni 17, 13
 regulae 24, 11
 religio 41, 16; 44, 18; 59, 5
 r. celebranda 35, 7
 remutare 38, 19
 renitens 50, 16
 reparationis merces 59, 14
 calcei quos terra reuocet 17,
 15
 reus sepulchri uiolator 4, 23
 rex *imperator?* 19, 29 rex
 conuiuii 59, 14; 60, 11
 regium nomen (Sardanapalli)
 33, 16
 rimator 41, 7
 risores 25, 11
 rite *iure et legibus* 56, 18
 Rutili 3, 1; *5, 1
- sacci 48, 16
 sacrilege *adu.?* 55, 4
 sacrilegium 56, 13. 22; 57, 6
 sacrorum genera optima uel
 cultu facilia *recensentur* 28,
 10 *sqq.*
 luna in saltu 34, 12
 salua res erit 6, 25
- sannae 32, 5
 SARDANAPALLVS Sardana-
 palle 24, 14; 38, 13; 45, 2;
 46, 2; 59, 4
 Saturnus *sidus* 34, 10
 scrinia 48, 16
 scriptuli 39, 1
 scripturae fides 4, 4; 45, 26
 secretum 53, 2; 57, 18 secre-
 tum a populo 26, 1 secreta
 et familiaria 4, 10
 senatus consultum seruilianum
 et parasiticum 58, 17
 seque cum suis 15, 12
 serae et catenae *ianuarum*
 42, 18
 seruilianus *ad seruulos spectans*
 58, 17
 seruulus 34, 17; 41, 6. 7;
 44, 2
 ne sies 26, 20
 sigilla 24, 20; 34, 25; 35, 5
 si fas est 7, 5
 simiae 32, 1
 simpliciter intueri *sine ira*
 38, 7
 socci 17, 7
 soceri 10, 30
 mi sodes 26, 7
 sol rotundus 34, 11
 solidus 38, 19. 20; 59, 15 so-
 lidi 23, 8; 38, 18; 48, 17
 sollemnia *sc. tributa* 32, 10
 sollemnitas quaedam 35, 5
 somnia *narrantur* 23, 5 *sqq.*
 somnulari 39, 15; 44, 17
 somnulentus 39, 14
 sorba et nuces 32, 6
 specialiter 13, 20; 29, 17;
 37, 18
 strangulari 60, 11
 striges 29, 24
 subornare lumen 39, 23
 subrancidus 30, 20
 succus *de uino* 38, 12
 sufficiens sibimet 6, 6
 suggerere *docere* 37, 7

- superfluus 52, 1; 54, 6
 sursum deorsum 29, 19
 suscensere 14, 8
 SYCOFANTA 24, 2. 13; 26, 6;
 33, 25; 45, 1; 47, 23; 59, 4
 sycofantae 44, 8
 synastria hora 35, 22
- tamquam pro memet fecero
 42, 19
 Taurea consul 58, 20
 tegmen ornæ 57, 13
 tempore *temperi* 39, 18
 sub terra habitant *furcs* 21, 19
 testulae 50, 9
 Theocles *seruus* 44, 14
 tinniunt solidi 48, 17
 Titi capsae 18, 15. 16 Titi
 podagra 18, 15
 titulus 54, 19; 56, 3. 5
 togatus 17, 7; 41, 5 ex to-
 gato agere 41, 2
 tormenta 32, 12
 Torquatus consul 58, 20
 totum qui potest *deus* 49, 8
 totum 11, 21; 16, 26; 24, 15;
 25, 16; 28, 23; 34, 15; 37, 3;
 39, 2; 40, 4; 56, 20; 57, 4;
 58, 11
 tractatus medicorum 60, 9
 traditio 24, 3
 transfigurare se 40, 10
 transfusiones 29, 9
 transibit poena in quadrantem
 solidi 59, 16
 ex transverso *inopinato* 20, 2
 Tricipitini filius 46, 2; 54, 24
 triens solidi 59, 16
 Trierinus 46, 2; 54, 24
 trigonus Mars 34, 10
 tripudiare 48, 13
 tris 59, 7
 trisulcus sibilus 30, 15
 tubuli *angusta tibialia*, *oppo-
 nuntur soccis* 17, 17 angusti
 et noui 41, 11
- tulit *abstulit* 45, 19
 Tullius 30, 21 (*pro Roscio
 XX 56*)
 tumores 59, 16. 17
 tutelae sigillum 34, 25
 tympana lenia 38, 15
- uacuum est *uacat* 26, 9
 uah 43, 23
 ubi te aspexerit 25, 13
 ubinam *qua ratione* 51, 19
 uela *sacellorum* 31, 4
 Venus *sidus* 34, 10
 uaticum 59, 8. 9
 uicinus malus 14, 24
 uiuo *si uiuo* 51, 12
 uisitare *inspicere* 45, 23
 ulcisci se 4, 15 u. de quo
 47, 3
 ultimo 54, 28
 ultro citroque 37, 12
 ululae 29, 24
 uncia 59, 18
 uncinuli hamati 23, 9
 unde (*cf. hinc*) 9, 21
 unguentati calices 38, 3
 unum — aliud 57, 2
 uolus *solidi* 38, 23
 uoluere fata 32, 3
 uolumina capillorum 39, 26
 uolupe 7, 6
 urbane *callide* 47, 10; 11, 16;
 18, 27 urbanus 22, 3
 urceolus 38, 4
 urna 50, 5 *uid. orna*
 usque quaque 21, 5; 52, 15
 usurarius *subst.* 46, 9
 uulcanosus 21, 19
 uulnerum merces 59, 12
 uulpes 18, 9
- zelotypi 40, 3
 Zeta *seruus* 34, 20; 44, 15;
 47, 18

CENSORINI

DE DIE NATALI LIBER

RECENSUIT

FRIDERICUS HULTSCH.

LIPSIÆ
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MDCCLXVII.

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI.

CAROLO HALM
AUGUSTO WILMANNNS

D · D · D ·

PRAEFATIO.

Censorini recognoscendi ut consilium caperem factum est CAROLI HALMII beneficio, qui ante hos quattuor annos, cum Misniam convenissent Germaniae viri philologi, obtulit mihi suum Censorini exemplum, in quo variam codicis Darmstadiensis scripturam diligentissime adnotaverat. Namque, ut fere fit, postquam Ottonis Iahni cura Censorini liber, vulgo pessime editus, mirum quanto emendatior prodiit ex codicibus Darmstadiensi et Vaticano, tamen satis ampla variae scripturae copia omissa erat, cuius si ratio haberetur, multos locos adhuc minus recte editos corrigi posse viderat Halmius. Itaque ego summi viri auctoritati libenter obtemperans Censorini librum ita recensere institui, ut, quantum fieri posset, ipsam antiquam codicis Darmstadiensis scripturam, non recentiore illam quam alia manus in eundem librum passim intulit, tamquam certissimam ducem sequerer. Quam rationem ita facillime omnibus probatum iri existimabam, si et antiquae

scripturae varietas et altera illa quam dixi contextus forma plene ac perspicue in adnotatione apponeretur. Itaque pergratum contigit ut AUGUSTUS WILMANNUS, cuius amicitia non in hac una re prompta mihi ac parata fuit Romae commoranti, sponte concederet commentarios suos quibus omnem e codice Vaticano varietatem sedulo exscripserat. Hic enim liber, ut cum Darmstadiensi fere ubique consentit, ita in dissensu plerumque sequitur alteram illam recentioremanum.

Hanc quidem vetusti cuiusdam interpolatoris operam, paucissimis locis probandam (ut p. 25, 16. 66, 20), cum secuti essent priores editores plerique, plurima sane indicia mendorum quae antiquitus in Censorini librum irrepserant quodammodo oblita et occultata fuerunt. Postquam vero omissis his inanibus commentis Otto Iahnus reverti coepit ad primariae manus vestigia, multa olim immerito spreta aut neglecta ex hac ipsa auctoritate corrigi, alia probabili coniectura sanari potuerunt, nonnulla tamen quae gravius corrupta essent intacta relinquenda fuerunt. Et maxime lacunarum notas saepius poni oportuit quam antea factum erat. Quo e genere ut unum afferam, apparet cap. XIV (p. 25, 17) verba turbata *quae duo* cet. non posse ea ratione sanari quam Ludovicus de Ian iniit in commentariis Monacensibus qui inscribuntur *Gelehrte Anzeigen* (tom. XXIV p. 211 ss.). Nam cum de duodenis annorum hebdomadibus in aetatem huma-

nam incurrentibus antea scriptum sit, non potuit quasi maius quiddam subiungere Censorinus *atque ad decies septenos annos (vitam) posse — proferri*. Immo verba *quae duo* initium fecerunt sententiae alicuius nunc truncatae, qua scriptor primum Staseae et Etruscorum placita de duodecim hebdomadam spatio breviter comprehendit et de his nescio quid adiecit, tum aliam quandam opinionem protulit, ex qua brevius etiam spatium concederetur vitae humanae; tamen *homines aetatem suam* (haec enim fere extrema in lacuna exciderunt) *ad decies septenos annos posse — proferre*. Praeterea obiter commemoro in Livii loco quem Censorinus cap. XVII affert, si sub finem (p. 33, 8) post *saeculi* addideris *modum* (coll. p. 32, 19. 32, 1), hanc orationem obliquam non alienam videri a reliquis quae interciderint. Cuius loci similitudine paulo post (p. 35, 2) nescio an scribendum sit *si quis credit ludis saecularibus saecula terminari*.

Contrariam hiatibus scripturae labem, glossemata dico ab interpolatoribus inculcata, vix minus saepe notare debui, ac saepissime quidem in fragmento. Ut p. 57, 10 verba *et poploe anafora dicuntur* non tam propterea seclusi, quod intellegi nequirent, sed quia illum qui ea scripsit voluisse putarem *et populo canaphora dicuntur*, eiusmodi autem mira sententia non tribuenda esse videretur ipsi compilatori fragmenti. Sed notanda est et appellatio quae hoc loco signis zodiaci imponitur et

forma *καναφόρα* adhuc non cognita nisi ex Hesychio. Aliud Graecum vocabulum nondum receptum in nostra lexica latet in glossa quae paulo ante (p. 57, 2) primum margini adscripta fuit, tum in contextum verborum illata. Ubi dubitari non potest quin recte *antistoechoe* scripserit Iahnus Isaacum Vossium secutus; quod autem in codice sequitur *antiscepe*, id nec *antoecci*, ut suasit Carrio, nec Lachmannianum *antiscioe* fuisse videtur, sed id ipsum quod Nunnesius interpretatus est *qui aversi contrarios polos spectent*: at vero hoc non est barbarum *antiscepae*, ut ille voluit, sed *antiscopoe* sive Graecum ἀντίσκοποι. Denique etiam apud ipsum Censorinum insolitam formam Graecam Halmio monente e codice restitui, *enneaeteris* p. 37, 12, cui similia sunt ἐννεαετία et ἐννεαετής, de quibus vide Dindorfios in Stephani thesauro.

Monent me haec Graeca ut paucis significem, quam normam et in Graecis vocabulis et in numeris scribendis secutus sim. Nam cum ex utroque genere permulta pro brevitate libri reperiantur apud Censorinum, minime ea res negligenda videtur. Primum autem hoc mihi persuasum esse profiteor, certam legem neque alios scriptores plerosque nec Censorinum sibi sanxisse, ex qua et numeros aut notis aut litteris et Graeca aut Graecis aut Latinis ductibus scriberent; sed regulas quidem fuisse aliquas, nequaquam tamen immutabiles. Tum negari non potest veteres librarios in describendis codici-

bus multa suo arbitrio variavisse, at certe eo pauciora quo vetustiores sunt libri manu scripti. Itacum hac etiam in re secundum antiquissima vestigia Censorini librum ediderim, minime equidem affirmem in omnibus me ipsius scriptoris manum repraesentasse; hoc tamen facile concessum iri arbitror, nullam aliam rationem inveniri potuisse, qua propius ad verum accederetur. Nonnullis autem locis ipsa codicis menda indicio fuerunt alia olim scripta fuisse. Velut p. 44, 27 recte in codice exstare videtur *annos*, quod suspensum fuit ex *computarunt* vel simili quodam verbo nunc in maiore lacuna omissio; iam cum huic accusativo bis in codice appositum sit *quadrigenti*, dubitari vix potest, quin utroque loco CCCC invenerit librarius easque notas imperite in litteras transcripserit. Eadem de causa p. 37, 7, ubi *primum* est in codice, emendatae vulgo scripturae *unum* praetuli notam I, quae nisi olim locum obtinisset, qua tandem ratione illud mendosum *primum* oriri potuit? Quamquam non me fugit relinqui ut hoc statuatur, ab ipso scriptore positum esse *unum*, idque postea in notam mutatum, denique e nota *primum* factum esse. Sed ne in minutias aberrem, nihil nisi in re dubitationis plena probabiliorem rationem amplecti volui, cum ipsam veram invenire non liceret. De Graecis vocabulis unum hoc addo, Censorinum multo plura Latine quam Graece scripsisse videri, siquidem recte Iahnus dimidio fere rarius quam priores

editores Graeca admisit, ego porro codicis vestigia persecutus ex his Graecae scripturae reliquiis plus dimidiam partem in Latinas litterarum formas reduxi.

Ad ea quae imis paginis ad singulos quosque locos adnotavi perpauca hic sunt addenda. Cum Ulrichsius in annalium quibus titulus est Eos vol. II (p. 456 ss.) nonnullas varias scripturas e codice Darmstadiensi protulisset, postea rogatus ab Halmio eosdem locos denuo inspexit eaque quae discrepant ab Halmii collatione cum hoc per litteras communicavit. Ex his subsidiis ea quae pertinerent ad extremas fragmenti paginas in corrigendis plagulis adhibere potui; ex priorē autem parte, qua Iahnianae editionis paginae primae sex collatae erant, haec tantummodo ad nostram adnotationem addenda sunt: p. 3, 1. celato *D*, p. 4, 3. comparatum *D*, 5. beate] unci notam sub extrema *e* addidisse videtur manus secunda, p. 5, 6. institutique, 17. ut *D* (at idem *genamur* habet, ut editum est, non *genemur*), 21. inquis *D*, inquit *d*, p. 6, 1. preter|** dei *D*, preterea | dei *d*. — Ut reliqua persequar, iterum grata memoria repetenda est Caroli Halmii, qui cum etiam, eam operam in se suscepisset ut plagulas typis expressas perlegeret, multos locos sua coniectura correxerit. Ex quibus cum pleraque suis locis adscribi potuerint, hic restat ut commemoretur p. 8, 6 *conformat* et p. 35, 21 *id cor* (omisso *que*) conici ab Halmio, tum p. 40, 1 eidem

non tam *T.* omissum videri, quam id ipsum ex *et* corrupto eliciendum. Idem suasit ut p. 8, 14 *cal-facto* e codice ederem coll. Quintil. 1, 6, 21, et fragmenti locum adhuc desperatum qui est p. 66, 20 s. recepta e Vaticano scriptura *numerorum* ita, ut nunc editum est, distinxit. Meminerat etiam Censorini sui Otto Iahnus, et quaerenti mihi amicissime, ut solet, rescripsit p. 66, 7 *Parnasiae* sibi legendum videri; praeterea p. 6, 9 Lachmanni coniecturam *ad cereos* commendari similibus Plutarchi (an seni cet. cap. 9) et Senecae (de brev. vit. 20 extr.) locis. Consulto omisi ad p. 23, 12 afferre coniecturam H. Wittichii *Persicum* pro *Pythicum* suadentis in Philol. vol. XX p. 431, quoniam non credibile videbatur unum Censorinum Persici nescio cuius stadii notitiam habuisse a totius antiquitatis memoria plane alienam. P. 38 versum tertium cum relegerem, in mentem mihi veniebat *proxima est hanc (octaeterida) magnitudine cet.*; sed obloqui videtur ipse scriptor, qui paulo post *haec annorum magnitudo* dederit. At locus qui est p. 51, 3 dubito num satis sanatus sit Lachmanni medela egregia illa quidem ad sensum, sed paulo remotiore a litterarum ductibus. Servata igitur librorum scriptura paucisque litteris, quae facillime intercidere potuerunt, additis legendum videtur *id-que similitudo testatur usus militaris*. Denique in fragmenti p. 60, 7 quidni codicis ductus uariae et olim fuerint *variat*, quod verbum eodem sensu

p. 59, 24 legimus? — Ludovici de Ian coniecturas, quas passim in adnotatione citavi, repetivi e censura Iahnianae editionis quam scripsit in commentariis qui supra p. VI laudati sunt.

Descripsit etiam Halmius mihique misit codicis Bernensis 87 anno MIII exarati eam partem quae fragmenti cap. V—VIII continet. Usus erat eodem libro Otto Iahnus (v. praef. p. XXI, unde corrigas p. 74 *sec. XI* pro *sec. XV*); sed non alienum videbatur Halmii apographum cum nostra editione conferre, a qua quae differant haec sunt: p. 60, 17. Ex libro Censorini de geometrica. Geometrica est *cet.* 19. suis] sui, *ut V* 20. et *habet ut d V*

21. Deformis *continuo versu* 22. nota] nata *m. 1, ut DV, natura super versum* 23. Lineae ac finis, *ut DV* p. 61, 1. posita et summissa est. Quod longitudinem tantum, *ut DV* 3. finis lineae sup plana, *ut DV* 4. sup 8. hae, *ut V* sint, *ut DV* his, *ut D* 9. supra *om.*, super *super vs. add. m. 1* 11. tum] tantum, *ut DV* 12. ea linea] aliaena, *similiter ac DV* grece

13. angelus 17. comprehensa 20. immissa

21. Emicyclum, *ut DV* Entigrāmae *m. 1, y ex i fecit eadem manus, similiter atque in V*

22. tetragonum qđ .III. p. 62, 2. duo] .ii.

3. Ortogonium, *ut V¹* 4. Ampigonium. quod habet idem, *ut V* 5. oxigonium, *rectius quam DV*

6. Quadrilaterum, *ut DV* 7. omnia .III. latera habet, *similiter ac DV* 8. Eteromeces, *ut*

- DV* rectos om. cum *DV* 9. rûbos, ut *DV*
 10. similes, ut *DV* 12. aequaliter aut omne quae
 rectis, *similiter ac V* Rapedia, ut *D et V corr.*
 13. Parelle lineae, *partim rectius quam DV*
 16. geometriarum, ut *dV* quinque] .v. 17. ad
 omnem, ut *DV* 18. medio] nodo et *superscr.* mo
 20. lineam, *omisso* rectas, ut *DV* p. 63, 1.
 immissa duos rectis pares fecerit, ut *DV*
 4. adempta 5. paria sunt: *haec extrema sunt in*
codice.

Litterarum formas quae sunt in codice Darmstadiensi, quatenus fieri potuit, similibus typis exprimendas curavi, quo et accuratior vetusti illius libri imago effingeretur et nonnullorum mendorum origo facilius cognosceretur. Non licuit tamen in litteris F et L reddere illud codicis proprium, quod altera infra longius deduci, altera supra emergere solet, et Y quoque plerumque infra descendit. Rescripsit mihi de his rebus ambigenti singulari comitate CAROLUS BOSSLER atque etiam codicis fere dimidiam paginam accuratissime depictam addidit, pro qua opera ad propositum meum utilissima debitas hic refero gratias.

D est codex Darmstadiensis 166 saec. VII.

d in eodem manus correctoris.

V codex Vaticanus 4929 saec. X.

*V*² manus correctoris eiusdem aetatis.

m. rec. tertia, passim etiam quarta quaedam manus recentior.

* spatium litterae erasae.

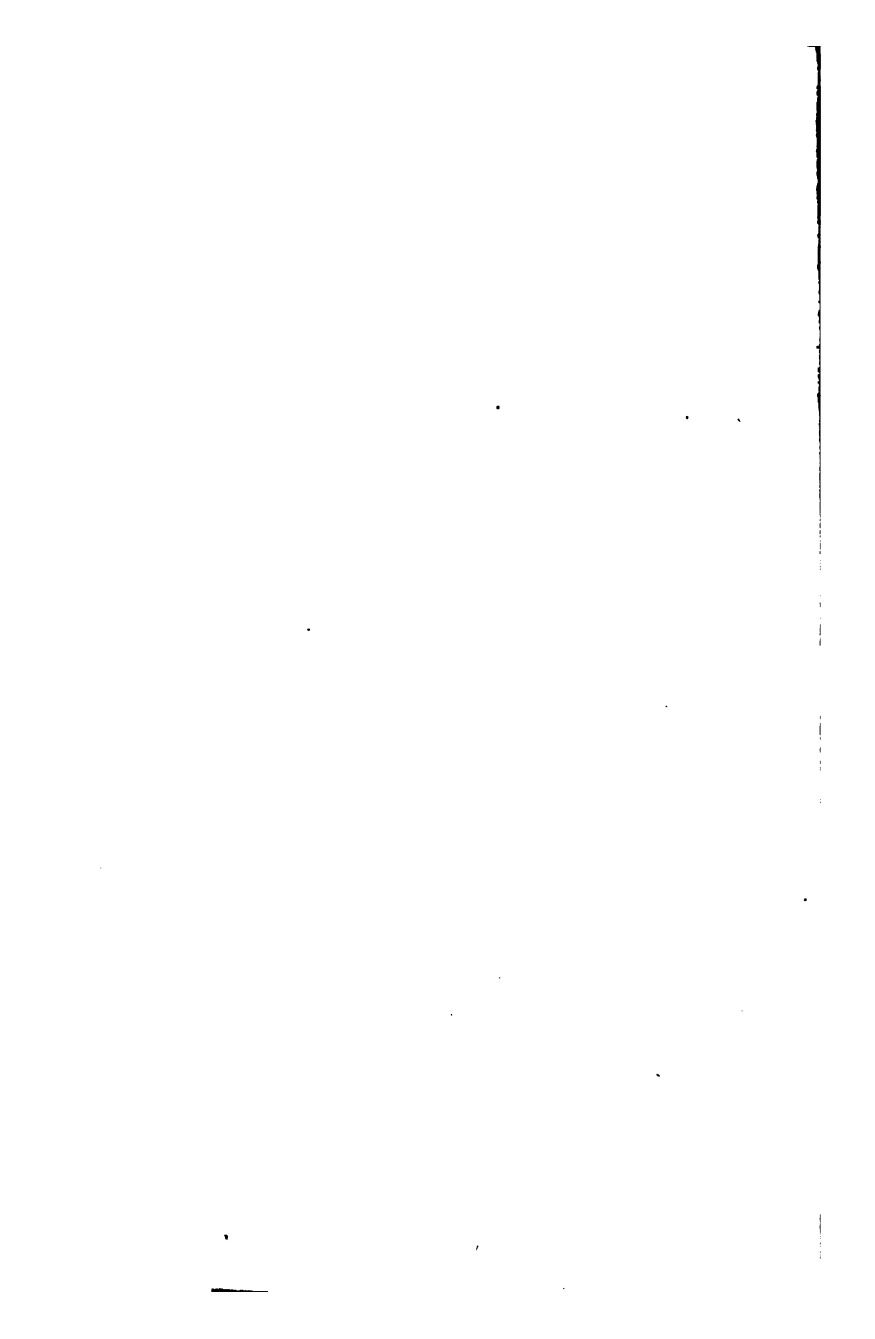
| finis versus in codice.

C O R R I G E N D A .

p. 46, 16 Antonino pro Antonio
„ 50, 19 M'. pro M. *propagata e codicibus scriptura.*

CENSORINI
DE DIE NATALI LIBER
AD Q. CAERELLIUM.

Munera ex auro vel quae ex argento nitent, caelato 1
 opere quam materia cariora, ceteraque hoc genus blandi-
 menta fortunae inhiat *ille* qui vulgo dives vocatur: te au-
 tem, Quinte Caerelli, virtutis non minus quam pecuniarum
 5 divitem, id est vere divitem, ista non capiunt; non quod 2
 eorum possessionem vel etiam usum a te omnino abiece-
 ris, sed quod sapientium disciplina formatus satis liquido
 conperisti huius modi sita in lubrico bona malave per se
 non esse, sed τῶν μέγων, hoc est bonorum malorumque
 10 media censi. haec, ut comicus ait Terentius, per- 3
 inde sunt ut illius est animus qui ea possidet;
 qui uti scit ei bona, illi qui non utitur recte
 mala. igitur quoniam quisque non quanto plura possi- 4
 det, sed quanto pauciora optat, tanto est locupletior, opes
 15 tibi in animo maximae, et eae quidem quae non modo
 bona generis humani praecedant, sed quae ad deorum
 immortalium aeternitatem penitus accedant. quod enim
 Xenophon Socraticus dicit, nihil egere est deorum, quam
 minime autem proximum a diis. quare cum dona pretiosa 5

INCIPIT LIBER ALIUD D, INCIPIT LIBER | CENSORINI AD · Q · |
 CERELLIVM V 2. opere | quam D, non post opere in marg.
 adscr. d, OPERE | nonnunquam V cetera quae D 3. in-
 hiant hi (ant hi d in ras.) D, inhiant hi V, inhiat is Carrio
 diuites d V uocantur V 4. quante (erasa i) V 6.
 abigeris D, corr. d 8. ita (erasa s) D, ita V 9. esse
 ***τῶν V D, τ super primam litteram erasam add. d, esse sed
 τῶν V 10. Ter. Heaut. I, 2, 21 s. 11. ILLIUS DV, tul-
 lius d 12. ei DV, unde ductu transverso addito et fecit d
 15. maxime DV ea V m. 2 17. immortalium V
 paenitus D 18. egere D, eegere d 19. diis D, diis V,
 deis vulgo praetiosa D

neque tibi per animi virtutem desint nec mihi per rei
 tenuitatem supersint, quodcumque hoc libri est meis opi-
 6 bus comparatum natalicii titulo tibi misi. in quo non, ut
 plerisque mos est, aut ex ethica parte philosophiae prae-
 cepta ad beate vivendum, quae tibi scriberem, mutuatus 5
 sum, aut ex artibus rhetorum locos laudibus tuis cele-
 brandis persecutus (ad id enim virtutum omnium fa-
 stigium ascendisti, ut cuncta ista, quae vel sapienter
 monentur vel facunde praedicantur, vita moribusque su-
 peraveris), sed ex philologis commentariis quasdam quae- 10
 stiunculas delegi, quae congestae possint aliquantum vo-
 7 lumen efficere. idque a me docendi studio vel ostentandi
 voto fieri non praedico, ne in me, ut vetus adagium est,
 8 iure dicatur sus Minervam. iam vero cum tuo collatu
 scirem me plura didicisse, ne beneficiis tuis viderer 15
 ingratus, nostrorum veterum sanctissimorum hominum
 exempla sum secutus. illi enim quod alimenta, patriam,
 lucem, se denique ipsos dono deorum habebant, ex omni-
 bus aliquid deis sacrabant, magis adeo ut sese gratos
 adprobarent quam quod deos hoc arbitrarentur indigere. 20
 10 itaque cum perceperant fruges, ante quam vescerentur
 deis libare instituerunt, et cum agros adque urbes deorum
 munere possiderent, partem quandam templis sacellisque,
 ubi eos colerent, dicaverunt: quidam etiam pro cetera
 corporis bona valetudine crinem deo sacrum pascebant. 25
 11 ita ego, a quo plura in litteris percepi, tibi haec exigua
 reddo libamina.

2 Nunc quoniam liber de die natali inscribitur, a votis
 auspicia sumantur. itaque hunc diem, quod ait Per-
 sius, numerameliore lapillo, idque quam saepis- 30

---

4. ex ethica *Manutius*, ethica *D*, hic a *V* 5. beate
D 6. locus *D* 9. monetur *D* facundiae *D* 11. con-
 geste *V* 13. non fieri *V* adagium (prior *g* ex *c* facta
 esse videtur) *D*, elogium *V* 14. iam vero] uero *D*, docere
V, verum *Iahnus* 15. beneficiis *V* 18. habebam *V*, corr.
m. 2 19. sese gratos *Halmius*, se gregatos *D*, se gratos *V*
 20. δ*** *D*, diis *d* arbitraretur indigere *D* 22. a]que *D*,
 tque *V* 29. sumatur *D* *Pers.* 2, 1 30. sepiissime *V*

sime facias exopto, et, quod idem subiungit, funde merum genio.

Hic forsitan quis quaerat, quid causae sit ut merum 2
fundendum genio, non hostia faciendum putaverit. quod
5 scilicet, ut Varro testatur in eo libro cui titulus est Atti-
cus et est de numeris, id moris institutique maiores nostri
tenuerunt, ut, cum die natali munus annale genio solve-
rent, manum a caede ac sanguine abstinerent, ne die
qua ipsi lucem acceperant alii demerent. denique Deli 3
10 ad Apollinis genitoris aram, ut Timaeus auctor est, nemo
hostiam caedit. illud etiam in hoc die observandum, quod
genio factum neminem oportet ante gustare quam eum
qui fecerit.

Sed et hoc a quibusdam saepe quaesitum solvendum
15 videtur, qui sit genius, curve eum potissimum suo quis-
que natali veneremur. genius est deus, cuius in tutela ut 3
quisque natus est vivit. hic sive quod ut genamur curat,
sive quod una genitur nobiscum, sive etiam quod nos
genitos suscipit ac tutatur, certe a genendo genius appel-
20 latur. eundem esse genium et larem multi veteres me- 2
moriae prodiderunt, in quis etiam Granius Flaccus in
libro quem ad Caesarem de indigitamentis scriptum reli-
quit. hunc in nos maximam, quin immo omnem habere
potestatem creditum est. nonnulli binos genios in his 3
25 dumtaxat domibus quae essent maritae colendos putave-
runt: Euclides autem Socraticus duplicem omnibus omnino
nobis genium dicit adpositum, quam rem apud Lucilium
in libro satirarum XVI licet cognoscere. genio igitur
potissimum per omnem aetatem quotannis sacrificamus;

---

5. est extra versum (incertum an a m. 2) D 6. et est]
et intus cont. Ritschellius in Indice schol. hibern. a. 1845/6 p. 4
(an vero Censorinus scripsit cui titulus Atticus est de cet.?)
numeris] muneribus Manutius, probat Ritschellius l. c. p. 5
10. timeus DV 11. illud D 17. quod ut D 19. sus-
cepit DV, corr. Carrion tueatur DV, corr. Iahnus 21.
quis DV, quid d grauius DV 22. reliquid D 25. po-
tauerunt D 27. qua* re* (quam rem ante rasuram) D
28. SATYRARUM DV 29. quot ANNIS D

- 4 quamquam non solum hic, sed et alii sunt praeterea dei
 complures hominum vitam pro sua quisque portione ad-
 miniculantes, quos volentem cognoscere indigentorum
 libri satis edocebunt. sed omnes hi semel in uno quoque
 homine numinum suorum effectum repraesentant, quo-
 5 cessantur: genius autem ita nobis adsiduus observator
 adpositus est, ut ne puncto quidem temporis longius abs-
 cedat, sed ab utero matris acceptos ad extremum vitae
 diem comitetur. sed cum singuli homines suos tantum-
 modo proprios colant natales, ego tamen duplici quot-
 6 annis officio huiusce religionis adstringor: nam cum ex
 te tuaque amicitia honorem dignitatem decus adque praes-
 idium, cuncta denique vitae praemia recipiam, nefas ar-
 bitror, si diem tuum, qui te mihi in hanc lucem edidit, 15
 meo illo proprio neclegentius celebravero: ille enim mihi
 vitam, hic vitae fructum adque ornamentum pepererunt.
- 4 Quoniam aetas a die natali initium sumit suntque ante
 hunc diem multa quae ad hominum pertinent originem,
 non alienum videtur de iis prius dicere quae sunt natura 20
 priora. igitur quae veteribus de origine humana fuerint
 opiniones, ex his quaedam breviter exponam.
- 2 Prima et generalis quaestio inter antiquos sapientiae
 studiosos versata est, quod, cum constet homines singu-
 los ex parentum seminibus procreatos successione prolis 25
 multa saecula propagare, alii semper homines fuisse nec
 umquam nisi ex hominibus natos adque eorum generi
 caput exordiumque nullum extitisse arbitrati sunt, alii
 vero fuisse tempus cum homines non essent, et his ortum
 3 aliquem principiumque natura tributum. sed prior illa 30

4. libris *d* satis edocebunt *D* hi *D* 5. quo circa
D 6. nobis *D* arces**|ntur *D*, *mu* in marg. adscr. *d*
 9. acceptos *D*, adceptos *d V*, ad cereos et extr. *Lachmannus*
 10. tantum modo *D* 11. quot annis *D* 12. regi|onis *D*
 astringor *V* 13. atque *V*, *item vs. 17 et 27* 16. nec gle-
 gentius *V* caelebrauero *D* 18. sunt quae *D* 20. his
d in ras. *V*, corr. *Halmius* 21. 22. fuerunt — quasdam
Iahnus 28. capud *D*

sententia, qua semper humanum genus fuisse creditur, auctores habet Pythagoran Samium et Ocellum Lucanum et Archytan Tarentinum omnesque adeo Pythagoricos. sed et Plato Atheniensis et Xenocrates et Dicaearchus
 5 Messenius itemque antiquae academiae philosophi non aliud videntur opinati, Aristoteles quoque Stagiritis et Theophrastus multique praeterea non ignobiles peripatetici idem scripserunt. eiusque rei exemplo [dicunt quod] negant omnino posse reperiri, avesne ante an ova genera
 10 rata sint, cum et ovum sine ave et avis sine ovo gigni non possit. itaque et omnium, quae in sempiterno isto mundo 4 semper fuerunt futuraeque sunt, aiunt principium fuisse nullum, sed orbem esse quendam generantium nascentiumque, in quo unius cuiusque gentis initium simul et
 15 finis esse videatur. qui autem homines aliquos primigenios divinitus naturave factos crederent multi fuerunt, sed aliter adque aliter haec existimatione versata. nam ut 6 mittam, quod fabulares poetarum historiae ferunt, homines primos aut Promethei molli luto esse formatos aut
 20 Deucalionis Pyrrhaeque duris lapidibus enatos, quidam ex ipsis sapientiae professoribus nescio an magis monstruosas, certe non minus incredibiles rationum suarum proferunt opiniones. Anaximander Milesius videri sibi ex 7 aqua terraque calefactis exortos esse sive pisces seu pisci-

1. quae D 2. phytagoran V ocellum D, oceium V
 3. adRENYTAN D, architam V phytagoricos V 4. athe-
 nienses D, corr. d *et xenocrates (erasa s) V dicae-
 archus (icae d in ras.) D 5. que om. V 6. aristote-
 lis D, aristotelis V stagiritis DV 7. theophrastus DV
 peripateticici DV¹, corr. V² 8. scribserunt D eius
 quaeri exemplo Iahnus ex con. Lachmanni exempla DV
 9. repperiri DV genera D, corr. d 10. et aves D
 13. quaendam D 14. uniusquisque D geniti V vulgo
 17. ALTER — ALTER D atque V hac V uersati DV,
 unde in hac existimatione versati vulgo 19. furmatos D
 20. enatos Halmtus (conf. cap. 6, 1 extr.), *natos D, ee na-
 tos d, unde esse natos V vulgo post enatos manus X saeculi
 in D, m. prima in V add. uerg. (uirg. V) hinc lapides pyrrhae
 (pyrre V) iactos saturnia regna et alibi quo tempore primum
 deucalion uacuum lapides iactauit in orbem

bus simillima animalia, in his homines concrevisse, fetus-
 que ad pubertatem intus retentos tunc demum ruptis illis
 viros mulieresque qui iam se alere possent processisse.
 Empedocles autem egregio suo carmine, quod eiusmodi
 esse praedicat Lucretius, ut vix humana videatur 5
 8 stirpe creatus, tale quiddam confirmat. primo mem-
 bra singula ex terra quasi praegnate passim edita, deinde
 coisse et effecisse solidi hominis materiam igni simul et
 umori permixtam. cetera quid necesse est persequi, quae
 non capiant similitudinem veritatis? haec eadem opinio 10
 etiam in Parmenide Veliate fuit pauculis exceptis ab Em-
 9 pedocle dissensis. Democrito vero Abderitae ex aqua
 limoque primum visum esse homines procreatos. nec
 longe secus Epicurus: is enim credidit limo calfacto
 uteros nescio quos radicibus terrae cohaerentes primum 15
 increvisse et infantibus ex se editis ingenitum lactis umore
 natura ministrante praebuisse, quos ita educatos et
 10 adultos genus hominum propagasse. Zenon Citieus, stoi-
 cae sectae conditor, principium humano generi ex novo
 mundo constitutum putavit, primosque homines ex solo 20
 adminiculo divini ignis, id est dei providentia, genitos.
 11 denique etiam vulgo creditum est, ut plerique genealogoe
 auctores sunt, quarundam gentium, quae ex adventicia
 stirpe non sint, principes terrigenas esse, ut in Attica et
 Arcadia Thessaliaque, eosque autochthonas vocitarunt. 25
 in Italia [poeta cecinit] Nymphas indigenasque Faunos
 nemora quaedam tenuisse non difficile rudis antiquorum

1. foetusque *dV* 2. puBERTATEM *D* 3. uiro *D*, corr. *d*
 5. *Lucret. I 733* 7. praegnate *D*, pregnante *V* 11. Ve-
 liate *Rutgersius*, uelins.te *D*, uel in sterte *V*, Veliensi**
 Jahnus enpedocle *DV* 12. dissensisse *dV* 14. LONGI
 (i in ras.) *D* calefacto *dV* 16. INGENIUM *DV* umore *DV*
 18. Citieus *Jahnus*, tici eius *D*, ticieteius *d*, tieteius* (eraso
 s) *V*; scribendum videtur Citieus 19. nonuo *D* 20. ex
 solo *dV*, exolo *D* 21. dei] di *V* 22. genealogoe *Lach-*
mannus, genealogiae *DV* 24. terrigenas *V* 25. autochtho-
 nas *D*, authoc tonas *V* vocitarunt *Lachmannus*, uocitari-ut
DV 26. symphas *D*

credulitas recepit. nunc vero eo licentiae poetica pro-
cessit libido, ut vix auditu ferenda confingant, post ho-
minum memoriam progeneratis iam gentibus et urbibus
conditis homines e terra diversis modis editos, ut in At-
tica fertur regione Erichthonius ex Vulcani semine humo
exortus, et in Colchide vel Boeotia consitis anguis denti-
bus armati spartoeve, e quibus mutua caede inter se ne-
catis pauci superasse traduntur, qui in conditu Thebarum
Cadmō fuerint adiumento, nec non in agro Tarquiniensi 13
10 puer dicitur divinus exaratus nomine Tages, qui discipli-
nam cecinerit extispicii, quam lucumones tum Etruriae
potentes exscripserunt.

Hactenus de prima hominum origine: ceterum quod 5
ad praesentes nostros pertinet natales eorumque initia,
15 quam potero compendio dicam.

Igitur semen unde exeat inter sapientiae professores 2
non constat. Parmenides enim tum ex dextris tum e lae-
vis partibus oriri putavit. Hipponi vero Metapontino sive,
ut Aristoxenus auctor est, Samio ex medullis profluere
20 semen videtur, idque eo probari, quod post admissionem
pecudum si quis mares interimat, medullas utpote exhau-
stas non reperiat. sed hanc opinionem nonnulli refellunt,
ut Anaxagoras Democritus et Alcmaeon Crotoniates: hi 3
enim post gregum contentionem non medullis modo ve-

---

1. poetica *Manutius*, poeticae *DV* 2. CONFUNGANT *D*
ante ras., corr. *d* 4. e *d* (in *ras.*) *V*, ex *coni. Halmius*
5. ERICETHONIUS *D*, ERICHTHONIUS *V* homo *V* 6. COL-
CHIDE *DV* 7. ARMATUS SPARTOEV *DV*, armati spartoe *Iahnus*
10. DIVINUS *Lachmannus*, DIVINITUS *DV* exaratus *Guilielmus*,
EXORATUS *D V¹*, exortus *V² in marg.* 11. lucum honestum *V*
12. EXSCRIBSERUNT *D* 14. PERTINENT *DV*
15. DICAM (i *d* in *ras.*) *D* 17. dextris (tris *d* in *ras.*) *D*
e laevis (uis *d* in *ras.*) *D*, levis *V* 18. oriri *ed. Rostoch.*,
ADIRI *D* (i *a* pr. m., ut videtur), adiri *V*, forsitan olim fuerit
tum ex dextera tum e laeva parte suboriri *hypponi DV*
vero et *D* 20. probare *V¹*, corr. m. 2 21. pecodum *D*
maresint | perimat *D*, ad in *d* superscr. s (omnino igitur mares
sint cet.), mares perimat *V*, corr. *Iahnus* 22. repperiat *V*
23. ALGEMEON *D*, alcmeon *V* 24. gregum *Guilielmus*, graecam
D, grecam *V*

- rum et adipe multaque carne mares exhauriri respondent.
- 4 illud quoque ambiguum facit inter auctores opinionem, utrumne ex patris tantummodo semine partus nascatur, ut Diogenes et Hippon stoicique scripserunt, an etiam ex matris, quod Anaxagorae et Alcmaeoni nec non Parmenidi Empedoclicae et Epicuro visum est.
- 5 De conformatione autem partus nihilo minus definite se scire Alcmaeon confessus est, ratus neminem posse
- 6 perspicere quid primum in infante formetur. Empedocles, quem in hoc Aristoteles secutus est, ante omnia cor 10 iudicavit increscere, quod hominis vitam maxime contineat; Hippon vero caput, in quo est animi principale; Democritus alvum cum capite, quae plurimum habent ex inani; Anaxagoras cerebrum, unde omnes sunt sensus. Diogenes Apolloniatas ex umore primum carnem fieri 15 existimavit, tum ex carne ossa nervosque et ceteras partes enasci. at stoici una totum infantem figurari dixerunt, ut una nascitur aliturque. sunt qui id opinentur ipsa fieri natura, ut Aristoteles adque Epicurus; sunt qui potentia spiritus semen comitantis, ut stoici ferme uni- 20 versi: sunt qui aetherium calorem inesse arbitrentur, qui membra disponat, Anaxagoran secuti.
- 3 Utcumque tamen formatus infans quemadmodum in matris utero alatur, duplex opinio est. Anaxagorae enim ceterisque conpluribus per umbilicum cibus administrari 25 videtur. at Diogenes et Hippon existimarunt esse in alvo prominens quiddam, quod infans ore adprehendat et ex

1. adipem D 4. diogenis D hippon stoiciq. DV
 scribserunt D 5. matrib; V ante ras., matris corr. 1 m.
 6. empedoclicae DV epicoro D 7. de conformatione (sic
 pro conformatione) — minus DV habent extremo cap. 6 et pro
 his hoc loco ponunt quae dissensio ex cap. 17, 10; corr. Lach-
 mannus et Iahnus 12. hippon V 13. plummum D
 14. om̄s V (nota compendii a m. 2) 15. apolloniatas DV
 humore V 17. stoici V 18. ut om. D 19. atque V
 epicorus D 20. stoici V, sed h del. 1 m. uniuersi DV
 21. aetherium (a d in ras.) D, etherium V arbitrentur
 D ante ras., ut videtur, arbitrantur dV 26. hippon V
 27. adpraehendat D et om. DV

eo alimentum ita trahat ut, cum editus est, ex matris uberibus.

Ceterum ut mares feminaeve nascantur quid causae 4
esset, varie ab isdem philosophis proditum est. nam ex
5 quo parente seminis amplius fuit, eius sexum repraesentari dixit Alcmaeon. ex seminibus autem tenuioribus feminas, ex densioribus mares fieri Hippon adfirmat. utrius 5
vero parentis principium sedem prius occupaverit, eius reddi naturam Democritus rettulit: at inter se certare
10 feminae et maris, et penes utrum victoria sit, eius habitum referri auctor est Parmenides. ex dextris partibus 6
profuso semine mares gigni, at e laevis feminas, Anaxagoras Empedoclesque consentiunt; quorum opiniones, ut de hac specie congruae, ita de similitudine liberorum
15 dispariles. super qua re Empedocles disputata ratione talia profatur. si par calor in parentum seminibus fuit, pa- 7
tri similem marem procreari; si frigus, feminam matri similem. quod si patris calidius erit et frigidius matris, puerum fore qui matris vultus repraesentet: at si calidius
20 matris, patris autem fuerit frigidius, puellam futuram quae patris reddat similitudinem. Anaxagoras autem eius 8
parentis faciem referre liberos iudicavit, qui seminis amplius contulisset. ceterum Parmenidis sententia est, cum dexteræ partes semina dederint, tunc filios esse patri
25 consimiles, cum laevæ, tunc matri.

Sequitur de geminis, qui ut aliquando nascantur modo 9
seminis fieri Hippon ratus est: id enim cum amplius est quam uni satis fuit, bifariam deduci. id ipsum ferme 10

---

4. uariae ab hisdem D 6. ALCMEON DV 7. hyp-
pon V 9. retulit V . ad D 10. FEMINAE DV¹, feminas
m. rec. in V mares et paenes DV 11. ex] et DV
13. empedoclesque DV 15. dispariles sunt Iahnus empe-
docles DV talia profatur Lachmannus, TALIS PROFERTUR
DV 17. procreari D frigus Carrio, FRIGIDUS DV
18—20. CALIDUS — FRIGIDUS (FRIGIDUS V) — CALIDUS — FRIGI-
DUS DV, corr. Iahnus 19. UULTUS D, uultum dV 23. sen-
tentia dV, sentia D 24. semina om. V 26. nascatur
D, corr. d 27. hyppon V est add. Carrio 28. diduci vulgo

Empedocles videtur sensisse: nam causas quidem cur divideretur non posuit, partiri tantummodo ait, et si utrumque sedes aequae calidas occupaverit, utrumque marem nasci, si frigidae aequae, utramque feminam, si vero alterum calidiorum, alterum frigidiorum, dispari sexu partum futurum.

- 7 Superest dicere de temporibus quibus partus soleant esse ad nascendum maturi; qui locus eo mihi cura maiore tractandus est, quod quaedam necesse est de astrologia musicaque et arithmetica attingere. 10
- 2 Iam primum quoto post conceptionem mense infantes edi soleant, frequenter agitata inter veteres nondum convenit. Hippon Metapontinus a septimo ad decimum mensem nasci posse aestimavit. nam septimo partum iam esse maturum eo quod in omnibus numerus septenarius plurimum possit, siquidem septem formemur mensibus, additisque alteris recti consistere incipiamus, et post septimum mensem dentes nobis innascantur, idemque post septimum cadant annum, quarto decimo autem pubescere soleamus. sed hanc a septem mensibus incipientem maturitatem usque ad decem perductam ideo quod in aliis omnibus haec eadem natura est, ut septem mensibus annisve tres aut menses aut anni ad consummationem 25
- 4 accedant: nam dentes septem mensum infanti nasci et maxime decimo perfici mense, septimo anno primos eorum excidere, decimo ultimos, post quartum decimum annum nonnullos, sed omnes intra septimum decimum annum pubescere. huic opinioni in parte aliqua repugnant alii, in parte consentiunt. nam septimo mense 5

---

1. empedocles *V* 2. partiri *Iahnus*, partim *DV*, partim *V²* in marg. 6. post futurum *DV* add. de CONFIRMATIONE autem PARTUS NIHIL omnino (*d V*), quae pertinent ad cap. 5, 5; tum sequuntur ex cap. 14, 7 in prima hebdomade usque ad cap. 17, 9 nocte frequentes; denique redit scriptura ad cap. 7 init. superest dicere cet. 10. attingere *V* 11. conceptione *D* 13. hypon *V* 20. hunc *D* 24. mensum *d*, mensium *V* 25. primus *D* 26. ultimus *D*

parere mulierem posse plurimi adfirmant, ut Theano Pythagorica, Aristoteles peripateticus, Diocles, Euenor, Straton, Empedocles, Epigenes multique praeterea, quorum omnium consensus Euryphonem Cnidium non deterret id
 5 ipsum intrepide pernegantem. contra eum ferme omnes 6
 Epicharmum secuti octavo mense nasci negaverunt: Diocles tamen Carystius et Aristoteles Stagiritis aliter senserunt. nono autem et decimo mense cum Chaldaei plurimi et idem supra mihi nominatus Aristoteles edi posse
 10 partum putaverint, neque Epigenes Byzantius nono fieri posse contendit, nec Hippocrates Cous decimo. ceterum 7
 undecimum mensem Aristoteles solus recipit, ceteri universi improbarunt.

Sed nunc Chaldaeorum ratio breviter tractanda est, 8
 15 explicandumque cur septimò mense et nono et decimo tantummodo posse homines nasci arbitrentur. ante omnia 2
 igitur dicunt actum vitamque nostram stellis tam vagis quam statis esse subiectam, earumque vario multiplicique cursu genus humanum gubernari, sed ipsarum motus
 20 schemataque et effectus a sole crebro inmutari. nam ut aliae occasum, nonnullae stationem faciant nosque omnis hac sua disparili temperatura adficiant, solis fieri potentia. itaque eum, qui stellas ipsas quibus movemur permovet, 3
 animam nobis dare qua regamur potentissimumque in nos
 25 esse moderarique, quando post conceptionem veniamus in lucem; sed hoc per tres facere conspectus. quid autem sit conspectus et quot eius genera, ut liquido percipi possit, pauca praedicam. circulus est, ut ferunt, 4

---

1. PYTHAGORICUS *DV* 2. ARISTOTELIS *D* euener *V*
 STRATON *DV* 4. EURYPHONEM *DV* 5. OMNE *D*, corr. *d*
 8. CHALDEI *DV* 9. MIHI *om.* *V* 10. EPIGENES *D*, ephygenes *V* BIZANTIUS *DV* 11. HIPPOCRATIS *D*, hypocrates *V* 12. ARISTOTELIS *DV* 14. CHALDAEORUM *DV*
 15. QUORUM *V* 18. STATIS *D*, stantibus *dV* 19. MOTU *V*
 20. SHEMATASQUE *DV* 22. DISPARILITATEM TEMPERATURAE *D*, disparilitate pariter *V* 24. et ante animam *add.* *V* vulgo
 25 CONCEPTIONE *D* 27. quod eius *D* liquido *V*¹, corr. *m.* 2

signifer, quem Graeci vocant zodiacón, in quo sol et luna ceteraeque stellae vagae feruntur. hic in duodecim partes totidem signis redditas aequabiliter divisus est. eum sol annuo spatio metitur: ita in uno quoque signo ferme unum mensem moratur. sed signum quodlibet cum ceteris singulis habet mutuam conspectum, non tamen uniformem cum omnibus: nam validiores alii, infirmiores alii habentur. igitur quo tempore partus concipitur, sol in aliquo signo sit necesse est *et* in aliqua eius particula, quem locum conceptionis proprie appellant. sunt autem hae particulae in uno quoque signo tricenae, totius vero zodiaci numero CCCLX. has Graeci moeras cognominant, eo videlicet quod deas fatales nuncupant Moeras et eae particulae nobis velut fata sunt: nam qua potissimum oriente nascamur plurimum refert. sol ergo cum in proximum signum transcendit, locum illum conceptionis aut inbecillo videt conspectu aut etiam nec conspicit: nam plures proximantia sibimet zodia invicem se videre omnino negaverunt. at cum in tertio est signo, hoc est uno medio interposito, tunc primum illum locum unde profectus est videre dicitur, sed valde obliquò et invalido lumine; qui conspectus vocatur κατὰ ἑξάγωνον, quia sextam partem circuli subtendit. nam si, ut a primo zodio ad tertium, sic a tertio ad quintum, inde porro ad septimum ac deinceps alternae lineae emittantur, hexagoni aequilateralis forma in eodem circulo scribetur. hunc quidam conspectum non usquequaque receperunt, quod minimum ad maturitatem partus videbatur conferre. cum vero in

1 greci *V* 9. et *add. Cauchius* 10. propriae *D*
 12. numeri *D* greci *V* cognominantur — moeras *om. V*
 13. quod eas *D* 14. hae *V* uel [ut facta *D ante ras.*,
 uelut**fata *d* qua *DV*, quia *d* 15. nascantur *DV*,
corr. Cauchius 19. est in uno *V* 22. vocatur] dicitur *V*
 καταξαρωνον *D*, καταξαρωνον *V* (*ε add. m. rec.*) 23. si
 ut *Carrio*, ius *D*, cuius *d V Iahnus* 25. lunae *DV* (ortum
 ex lineae) aemittantur *D* exagoni aequilateralis *D*,
 exagoniae qui lateratis *V* 26. scriberetur *DV*, *corr. Iahnus*

quartum signum pervenit et media duo sunt, videt κατὰ τετράγωνον, quoniam linea illa, qua visus pertendit, quartam partem orbis abscidit. cum in quinto autem est 9 tribus interiacentibus mediis, κατὰ τρίγωνον aspicit: 5 nam tertiam signiferi partem visus ille metitur. quae duae visiones tetragoni et trigoni perquam efficaces incrementum partus multum adminiculant. ceterum a loco 10 sexto conspectus omni caret efficientia: eius enim linea nullius polygoni efficit latus. at a septimo zodio, quod 10 est contrarium, plenissimus potentissimusque conspectus quosdam iam maturos infantes educit, qui septemmes- 11 appellatur, quia septimo mense nascuntur. at si intra hoc spatium maturescere uterus non potuerit, octavo 15 mense non editur (ab octavo enim signo ut a sexto in- efficax visus), sed vel nono mense vel decimo. sol enim 12 a nono zodio particulam conceptionis rursus conspicit κατὰ τρίγωνον et a decimo κατὰ τετράγωνον; qui conspectus, ut supra iam dictum est, perquam sunt efficaces. ceterum undecimo non putant nasci, quia languido iam 13 radio infirmum lumen κατὰ ἑξάγωνον mittatur; multo minus duodecimo, unde conspectus pro nullo habetur. itaque secundum hanc rationem ἑπτάμηνοι nascuntur κατὰ διάμετρον, ἑννεάμηνοι autem κατὰ τρίγωνον, δεκάμηνοι vero κατὰ τετράγωνον.

25 Hac Chaldaeorum sententia explicata transeo ad opinionem Pythagoricam Varroni tractatam in libro qui vocatur Tubero et intus subscribitur de origine humana; quae quidem ratio praecipue recipienda ad veritatem pro-

2. quoniam] $\overline{qm}$ D 6. τετράγωνοι et τρίγωνοι *vulgo*

9. EFFECIT DV LATU* LATASATISSEPTIMO D et d 11. septem menstris V 14. octavo dV, OCTAVO D 17. ΤΡΙΤΩΝΟΝ D ΤΕΤΡΑΤΩΝΟΝ D 20. ΚΑΤΑ ΕΞΑΤΩΝΟΝ (*super e recentissima m. add.*) D, ΚΑΤΑ ΕΞΑΓΩΝΟΝ V (*e add. 1 m.*) 22. ΕΠΤΑΜΗΝΟΙ DV 23. ΚΑΤΑΔΙΑΜΗΤΡΟΝ V ΕΝΝΕΑΜΗΝΟΙ D ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΙ VERO D 25. CHALDEORUM DV 27. scribitur V 28. proxima D

xime videtur accedere. alii enim plerique, cum omnes partus non uno tempore fiant maturi, una tamen eademque tempora omnibus conformandis dederunt; ut Diogenes Apolloniates, qui masculis corpus ait quattuor mensibus formari et feminis quinque, vel Hippon, qui diebus 5 LX infantem scribit formari, et quarto mense carnem fieri concretam, quinto unguis capillumve nasci, septimo 3 iam hominem esse perfectum: Pythagoras autem, quod erat credibilius, dixit partus esse genera duo, alterum septem mensum, alterum decem, sed priorem aliis dierum 10 numeris conformari, aliis posteriorem. eos vero numeros qui in uno quoque partu aliquid adferunt mutationis, dum aut semen in sanguinem aut sanguis in carnem aut caro in hominis figuram convertitur, inter se conlatos rationem habere eam quam voces habent quae in musice 15 κύμφονοι vocantur.

10 Sed haec quo sint intellectu apertiora, prius aliqua de musicae regulis huic loco necessaria dicentur, eo quidem magis, quod ea dicam quae ipsis musicis ignota sunt. 2 nam sonos scienter tractavere et congruenti ordine reddidere illorum *, ipsis autem sonis motuum modum mensuramque invenere geometrae magis quam musici. igitur 3 musica est scientia bene modulandi: haec autem est in voce: sed vox alias gravior mittitur, alias acutior. singularae tamen voces simplices et utcumque emissae φθόγγοι 25 vocantur: discrimen vero, quo alter φθόγγος acutior est, 4 alter gravior, appellatur διάστημα. inter infimam summamque vocem multa esse possunt in ordine posita [quae] diastemata alia aliis maiora minorave, ut est illud quod

---

1. omnis ex omnes, incertum an a 1 m., D 4. appoloniates V 5. hyppon V 7. capillumque vulgo 11. conformari D 12. aliquid D ferunt V 17. quosintellectu D 21. illorū DV, illorum ἀρμονίαν coni. Lachmannus, illos vulgo motuum D 22. geometrae D, unde geometriae fecit m. recentissima 25. φθόγγοι D et V corr. m. rec., πφθόγγος V¹ 26. φθόγγος D et V corr. m. rec., πφθόγγος V¹ 28. quae seclisit Iahnus 29. illud D

tonon appellant, vel hoc minus hemitonion, vel duorum triumve ac deinceps aliquot tonorum intervallum. sed non promisce voces omnes cum aliis ut libet iunctae concordabiles in cantu reddunt effectus. ut litterae nostrae, 5 si inter se passim iungantur et non congruenter, saepe nec verbis nec syllabis copulandis concordabunt, sic in musica quaedam certa sunt intervalla quae symphonias possint efficere. est autem symphonia duarum vocum 6 disparium inter se iunctarum dulcis concentus. symphoniae simplices ac primae sunt tres, quibus reliquae constant; una duum tonorum et hemitonii habens διάκτῆμα, quae vocatur διὰ τεσσάρων, alia trium et hemitonii, quam vocant διὰ πέντε: tertia est διὰ πασῶν, cuius διάκτῆμα continet duas priores. est enim vel sex tonorum, 7 ut Aristoxenus musicique adseverant, vel quinque et duorum hemitoniorum, ut Pythagoras geometraeque, qui demonstrant III hemitonia tonum complere non posse. quare etiam huius modi intervallum Plato abusive hemitonion, proprie autem διάλειμμα appellat. nunc vero ut 8 liquido appareat quemadmodum voces nec sub oculos nec sub tactum cadentes habere possint mensuras, admirabile Pythagorae referam commentum, qui secreta naturae servando repperit pthongos musicorum convenire ad rationem numerorum. nam chordas aequae crassas pari- 25 que longitudine diversis ponderibus tetendit, quibus saepe pulsus nec pthongis ad ullam symphoniam concor-

---

1. τόνον *vulgo* SEMITONION (*s in ras.*, *ex h facta*, *ut videtur; conf. ad vs. 11. 17. 18 cet.*) *D*, semitonion *V* 2. aliquod *D* 3. promiscuae *DV* 9. simphoniae *V* 11. duo *D*, duorum *V vulgo*. hemitonii *D*, semitonii *dV* 12. dia tessaron *V* alia *dV*, ala *D* etemitonii *DV*, et semitonii *d* 13. diapente *V* dia pason *D*, diapason *V* diastema *V* 15. aristoxenus *D* 16. emitoniorum *V* qui *add. Carrio* 17. III semitonia (*s in ras.*) *D*, idem sine *ras. V*, II semitonia *Iahnus ex edit. Rostoch.* 18. semitonion (*s in ras.*) *D*, idem sine *ras. V* 19. propriae *D* διάλειμμα *Iahnus*, δεαλλιμμα *DV* 21. cadentis *D* possit *D* 23. servando] immo reserando pthongos *DV* 24. combas *DV* 25. pundeibus *D* 26. thongis *D*, pthongis *V*

dantibus pondera mutabat, et identidem frequenter expertus postremo deprehendit tunc duas chordas concinere id quod est διὰ τεσσάρων, cum earum pondera inter se collata rationem haberent quam tria ad quattuor, quem pthongon arithmetici Graeci epitriton vocant, Latini 5
 9 supertertium. at eam symphoniam quae διὰ πέντε dicitur ibi invenit ubi ponderum discrimen in sesquialtera portione, quam duo faciunt ad tria conlata, quod hemilion appellant. cum autem altera chorda duplo maiore pondere quam altera tenderetur et esset diplasion locus, 10
 10 διὰ πασῶν sonabat. hoc et in tibiis si conveniret temptavit, nec aliud invenit. nam quattuor tibias pari cavo paravit, in pares longitudine, primam verbi causa longam digitos sex, secundam tertia parte addita id est digitorum VIII, tertiam digitorum VIII sescuplo longiorem 15
 quam primam, quartam vero XII digitorum, quae primam
 11 longitudine duplicaret. his itaque inflatis et binarum facta conlocatione omnium musicorum auribus adprobavit primam et secundam reddere eam convenientiam quam reddit dia tessaron symphonia, ibique esse portionem su- 20
 pertertiam; inter primam vero ac tertiam tibiam, ubi sescupla portio est, resonare dia pente; primae autem quartaeque intervallum, quod habet duplam portionem,
 12 diastema facere dia pason. sed inter tiliarum chordarumque naturam hoc interest, quod tibiae incremento 25

2. δεπραηενδιτ D deprehendit V cordas V 3. diatessaron V 5. προνγον D, pthongon V greci V, corr. m. rec. ἐπιτριτον vulgo 6. ad DV symphoniam V diapente V 7. ubi D, *bi d, bi V addita u a m. rec. sesquialtera Scalger, sesquipletra D, sesquipetra V 8. portione vulgo hic et infra hemilion D, emilion V, ημιόλιον vulgo 10. diplasion locus DV, διπλασιών λόγος Iahnus secundum Scaligerum 11. dia pason V 13. uerbi* (uerbis ante ras.) D 18. conlotione V vulgo adprobavit D, corr. d 19. prima D 20. diatessaron DV, διὰ τεσσάρων vulgo symphoniam D 22. proportio V diapente DV, διὰ πέντε vulgo 24. διάστημα facere διὰ πασῶν vulgo cordarūq; V

longitudinis fiunt graviores, chordae autem augmento ad-
diti ponderis acutiores: utrobique tamen eadem portio est.

His expositis forsitan quidem obscure, sed quam potui 11
lucidissime, redeo ad propositum, ut doceam quid Pytha-
goras de numero dierum ad partus pertinentium senserit.
5 primum, ut supra memoravi generaliter, duos esse partus 2
omnino dixit, alterum minorem, quem vocant septem-
mestrem, qui decimetducentesimo die post conceptio-
nem exeat ab utero, alterum maiorem decemmestrem,
0 qui edatur die ducentesimo septuagensimo quarto. quo-
rum prior ac minor senario maxime continetur numero.
nam quod ex semine conceptum est, sex, ut ait, primis 3
diebusumor est lacteus, deinde proximis octo sangui-
neus: qui octo cum ad primos sex accesserunt, faciunt
15 primam symphoniam dia tessaron. tertio gradu novem dies
accedunt iam carnem facientes: hi cum sex illis primis
collati sescuplam faciunt rationem et secundam sympho-
nian dia pente. tum deinceps sequentibus duodecim die-
bus fit corpus iam formatum: horum quoque ad eosdem
20 sex collatio tertiam dia pason reddit symphonian duplici
rationi subiectam. hi quattuor numeri VI VIII VIII XII 4
coniuncti faciunt dies XXXV. nec inmerito senarius fun-
damentum gignendi est: nam eum telion Graeci, nos
autem perfectum vocamus, quod eius partes tres, sexta
25 et tertia et dimidia, id est unus et duo et tres, eundem
ipsum perficiunt. sed ut initia seminis et lacteum illud 5
conceptionis fundamentum primitus hoc numero absolvi-
tur, sic hoc initium formati hominis et velut alterum
maturescendi fundamentum, quod est quinque et triginta

1. corde V 4. lucidissime me V, corr. m. rec. 6. duos
in V add. m. rec. 7. septemestrem D, septem mestrem V
8. decimo et ducentesimo V vulgo 9. decem mestrem V
10. septuagesimo V 14. accesserint V 15. διά τεσσάρων
vulgo 16. sex V m. rec. in ras. 17. sescuplam (sesc in
ras.) D secundum D symphoniam V (item mox vs. 20)
18. διά πέντε vulgo 20. διά παρών vulgo 21. RATIONE D
hu D numerii V VI] sex V XII] XI D 22. dies
00U D 23. ΤΕΛΙΟΝ V, τέλειον vulgo greci V 26. IL-
LUM D 29. maturascendi V TRIGENTA D

- dierum, sexies ductum, cum ad diem ducentensimum de-
 6 cimum pervenit, maturum procreatur. alter autem ille
 partus, qui maior est, maiori numero continetur, septen-
 nario scilicet, quo tota vita humana finitur, ut et Solon
 scribit et Iudaei in dierum omnium numeris secuntur *et* 5
 Etruscorum libri rituales videntur indicare. Hippocrates
 quoque aliique medici in corporum valitudinibus non
 aliud ostendunt: nam septimum quemque diem crisimon
 7 observant. itaque ut alterius partus origo in sex est die-
 bus, post quos semen in sanguinem vertitur, ita huius in 11
 septem; et ut ibi quinque et triginta diebus infans mem-
 bratur, ita hic pro portione diebus fere quadraginta.
 quare in Graecia dies habent quadragesimos insignes.
 namque praegnans ante diem quadragesimum non pro-
 dit in fanum, et post partum quadraginta diebus plerae- 11
 que fetae graviores sunt nec sanguinem interdum conti-
 nent, et parvoli ferme per hos [fere] morbidi sine risu
 nec sine periculo sunt. ob quam causam, cum is dies
 praeteriit, diem festum solent agitare, quod tempus ap-
 8 pellant τεσσαροκταίον. hi igitur dies quadraginta per 11
 septem illos initiales multiplicati fiunt dies ducenti octo-
 ginta, id est hebdomadae quadraginta: sed quoniam ulti-
 mae illius hebdomadis primo die editur partus, sex dies
 decedunt et ducentensimus septuagesimus quartus ob-
 servatur. qui numerus dierum ad tetragonum illum 11
 9 Chaldaeorum conspectum subtiliter congruit: nam cum

3. maiore *V* 4. uita in *V* *add. m. rec.* 5. iudei *D*
 sequuntur *V* et *om. D* 6. hippocratis *D*, hippocrates *V*
 10. ita et *V* 11. ubi *V* TRIGENTA *D* 12. portitione *D*
 13. quadragesimos *D*, quadragesimos *V* insignis *V*, *corr.*
 1 *m.* 14. praegnans **** ante (*litteris quattuor quinqueve*
erasis) *D*, praegnans ante *V* quadragesimum *V* proce-
 dit *d V* 17. paruuli *V* fere] infirmi *Lachmannus*
 19. praeterit *DV* agitare, sed alterum *re erasum, D*
 20. τεσσαροκταίον *D*, τεσσαροκταίον *V*, *corr. Lachmannus*
 hu *D* 21. ducenti octoginta (octoginta *d*) *D* 22. eb-
 domadae *V* 23. ebdomadis *V* die* (dies ante *ras.*) *D*
 24. ducentensimus septuagesimus quartus (non partus) *V*
 26. chaldaeorum *DV*

signiferum orbem diebus CCCLXV et aliquot horis sol circumeat, quarta necesse est parte dempta, id est diebus LXXXI aliquotque horis, tres quadras reliquis diebus CCLXXIII non plenis percurrat, usque dum perveniat ad id loci unde conceptionis initium quadratus aspiciat. unde autem mens humana dies istos commutationis speculari et arcana naturae rimari potuerit, nemo miretur. haec enim frequens medicorum experientia pervidit, qui cum multas animadverterent semen non retinere conceptum, conpertum habuerunt id quod intra sex dies septemve eiciebatur esse lacteum, et vocaverunt ἐκρυσιν, quod postea autem sanguineum, idque ἐκτρωσιν appellatur. quod vero ambo partus videntur paribus dierum numeris contineri, Pythagoras inparem laudat, tamen a secta non discrepat. duo enim inpaes CCVIII et CCLXXIII dicit expleri, ad quorum consummationem aliquid ex sequentibus accedere, quod tamen diem solidum non adferat. cuius exemplum videmus tam in anni quam mensis spatio servasse naturam, cum et anni inparem dierum trecentorum sexaginta quinque numerum aliquanto cumulaverit et mensi lunari ad dies undetriginta aliquid adiderit.

Nec vero incredibile est ad nostros natales musicam pertinere. haec enim sive in voce tantummodo est, ut Socrates ait, sive, ut Aristoxenus, in voce et corporis motu, sive in his et praeterea in animi motu, ut putat Theophrastus, certe multum obtinet divinitatis et animis permovendis plurimum valet. nam nisi grata esset deis immortalibus, qui ex anima constant divina, profecto ludi scenici placandorum deorum causa instituti non essent,

1. dies DV aliquod D 3. LXII DV aliquodque D
 quadrans V¹, corr. m. 2 7. MIRARI DV 8. pervidet DV
 10. HABUERINT id in quod D 11. eiciebatur V ΕΚΚΡΥΣΙΝ
 DV, corr. m. rec. in V 12. sanguinē V ΕΚΤΡΩΣΙΝ V
 (μ sic fere ductum ςς) 14. in partem V LAUDET D
 16. exequentibus D 18. videmus (e ex i facta) D 21. undetriginta D 24. ut socrates dV, utcrates D 26. ami V
 27. theophrastus DV

- nec tibicen omnibus supplicationibus in sacris aedibus
 adhiberetur, non cum tibiae Marti triumphus ageretur,
 non Apollini cithara, non Musis tibiae ceteraque id genus
 essent adtributa, non tibicinibus, per quos numina pla-
 cantur, esset permissum aut ludos publice facere ac vesci
 in Capitolio, aut Quinquatribus minusculis, id est idibus
 Iunius, urbem vestitu quo vellent personatis temulentisque
 pervagari. hominum quoque mentes et ipsae, quamvis
 Epicuro reclamante, divinae suam naturam per cantus
 agnoscunt. denique quo facilius sufferant laborem, vel
 in navis meatu a rectore symphonia adhibetur: legionibus
 quoque in acie dimicantibus etiam metus mortis classico
 depellitur. ob quam rem Pythagoras, ut animum sua
 semper divinitate imbueret, prius quam se somno daret et
 cum esset expergitus, cithara ut ferunt cantare consueve-
 rat, et Asclepiades medicus phreneticorum mentes morbo
 turbatas saepe per symphoniam suae naturae reddidit.
 Herophilus autem, artis eiusdem professor, venarum pul-
 sus rhythmis musicis ait moveri. itaque si et in corporis
 et in animi motu est harmonia, procul dubio a natalibus
 nostris musica non est aliena.
- 13 Ad haec accedit quod Pythagoras prodidit hunc totum
 mundum musica factum ratione, septemque stellas inter
 caelum et terram vagas, quae mortalium geneses mode-
 rantur, motum habere enrythmon et intervalla musicis
 diastematis congrua. sonitusque varios reddere pro sua

2. cum *om. V* Marti] aut *D, om. V*, aut tibiae Iah-
 nus, avitus *Prellerus Röm. Mythol. p. 316*; mihi in aut latere
 visum MARTI, quod in *DV additum post ageretur*, sed in *D*
super verum 3. appollini *V* chitara *D* 4. tibicinibus
 (cinibus *d in ras.*) *D* quos *DV*, quod *d* 6. capitulio *D*
 quid patribus minus oculis *DV* 7. urbes *DV* uestito *D*
 9. epicoro *D* 10. ficilius *V*, *corr. m. rec.* 11. meatu uel
 metatu uel motu *Pontanus ad Macrob. in somn. Scip. II, 3*,
 metu *DV* uestore *DV* 13. phytagoras *V* 15. sythara *D*,
 cythara *V* 16. asclepiadis (*i in ras. pro e, ut videtur*) *D*
 freneticorum *DV* 18. ierophilus *DV* autem mortis *D*
 19. rythmis *DV* 20. in *om. V* vulgo animi (*mi d in ras.*)
D armonia *V* 22. accedit *D*, accidit *d V*

quaque altitudine ita concordēs, ut dulcissimam quidem
 concinant melodiam, sed nobis inaudibilem propter vocis
 magnitudinem, quam capere aurium nostrarum angustiae
 non possint. nam ut Eratosthenes geometrica ratione col-
 5 legit maximum terrae circuitum esse stadiorum ducentum
 quinquaginta duum milium, ita Pythagoras quot stadia
 inter terram et singulas stellas essent indicavit. stadium
 autem in hac mundi mensura id potissimum intellegend-
 10 um est quod Italicum vocant, pedum sescentorum viginti
 quinque: nam sunt praeterea et alia longitudine discre-
 pantia, ut Olympicum, quod est pedum sescentum, item
 Pythicum pedum M. igitur ab terra ad lunam Pythagoras
 15 putavit esse stadiorum circiter centum viginti sex milia,
 idque esse toni intervallum; a luna autem ad Mercuri
 stellam, quae stilbon vocatur, dimidium eius, velut hemi-
 tonion; hinc ad phosphoron, quae est Veneris stella, fere
 tantundem, hoc est aliud hemitonion; inde porro ad so-
 lem ter tantum, quasi tonum et dimidium. itaque solis
 20 astrum abesse a terra tonos tres et dimidium, quod vo-
 catur dia pente, a luna autem duos et dimidium, quod
 est dia tessaron. a sole vero ad stellam Martis, cui no-
 men est pyrois, tantundem intervalli esse quantum a terra
 ad lunam, idque facere tonon; hinc ad Iovis stellam, quae
 phaethon appellatur, dimidium eius, quod faciat hemito-
 25 nion; tantundem a Iove ad Saturni stellam, cui phaenon
 nomen est, id est aliud hemitonion; inde ad summum
 caelum, ubi signa sunt, perinde hemitonion. itaque a 5

---

1. quaeque DV, corr. Halmsius coll. Madvigio ad Cic. de fin.
 p. 699 3. carpere D 4. ERATOSTHENES GEOMETRICA D
 colligit V 6. quot (t d in ras.) D 7. interrā V 9. ui-
 genti D 12. pedū. m. V 13. uigenti D 14. MERCURI
 D, mercurii d, Mercurii V 15. STILON D SEMITONION DV
 17. EMITONION D, semitonion dV (HEMITONION D ante ras. illo
 loco qui a nobis adscriptus est ad p. 25, 2) 19. ASTRUM
 (AUSTRUM ante ras.) D 20. diapente DV, διὰ πέντε vulgo
 21. diatessaron DV, διὰ τεσσάρων vulgo 24. pheTON D,
 phoeton V 25. phenon DV 26. 27. hemitonion D ante
 ras., semitonion dV

caelo summo ad solem diastema esse dia tessaron, id est duorum tonorum et dimidi, ad terrae autem summitatem ab eodem caelo tonos esse sex, in quibus sit dia pason symphonia. praeterea multa quae musici tractant ad alias rettulit stellas et hunc omnem mundum enarmonion esse ostendit. quare Dorylaus scripsit esse mundum organum dei: alii addiderunt esse id ἐπτάχορδον, quia septem sint vagae stellae, quae plurimum moveantur. sed his omnibus subtiliter tractandis hic locus non est; quae si vellem in unum librum separatim congerere, tamen in angustiis versarer: quin potius, quoniam me longius dulcedo musicae abduxit, ad propositum revertor.

- 14 Igitur expositis iis quae ante diem natalem sunt, nunc ut climactericoe anni noscantur, quid de gradibus aetatis humanae sensum sit dicam. Varro quinque gradus aetatis aequabiliter putat esse divisos, unum quemque scilicet praeter extremum in annos XV. itaque primo gradu usque annum XV pueros dictos, quod sint puri, id est inpubes. secundo ad tricensimum annum adulescentes, ab alescendo sic nominatos. in tertio gradu qui erant usque quinque et quadraginta annos, iuvenis appellatos eo quod rem publicam in re militari possent iuvare. in quarto autem adusque sexagensimum annum seniores vocitatos, quod tunc primum senescere corpus inciperet. inde usque finem vitae unius cuiusque quintum gradum factum,

---

1. DIATESSARON DV, διὰ τεσσάρων vulgo 2. DIMIDIATERRAE D, dimidiaterrae d, dimidii terrae V summitatem D, summitate dV 3. AD EODEM D diapason D, diapason V (corr. m. 2), διὰ πᾶσων vulgo 4. MULTA Q, D ad alias om. V 5. RETULIT DV, corr. d enarmonion (enarmoni d in ras.) D 6. DORYLAUS V 7. ID ΕΠΤΑΧΟΡΔΟΝ Scalliger, id est ΤΑΧΟΡΔΟΝ D, id est ΤΑΧΟΡΔΟΝ V quia] qui V 12. MUSICA** D 13. HIS V q̄ D 14. CLIMACTERICA D, climacterici dV vulgo 17. USQUE AD vulgo 19. SECUNDUS D, secundus V tricesimum V 20. ALESCENDO DV ERAT DV 21. IUVENES V appellatus D 23. ADUSQUE ** (ERASIS AD) D, usque ad V SEXAGENSIMUM D, sexagesimū V 24. INCIPAT (AT D IN RAS.) D, incipiat V vulgo

in quo qui essent, senes appellatos, quod ea aetate corpus iam senio laboraret. Hippocrates medicus in septem gradus aetates distribuit. finem primae putavit esse septimum annum, secundae quartum decimum, tertiae duode-
 5 tricensimum, quartae tricensimum quintum, quintae duo et quadragesimum, sextae quinquagesimum sextum, septimae novissimum annum vitae humanae. Solon autem
 10 decem partes fecit, et Hippocratis gradum tertium et sextum et septimum singulos bifariam divisit, ut una quae-
 15 que aetas annos haberet septenos. Staseas peripateticus ad has Solonis decem hebdomadas addidit duas, et spatium plenae vitae quattuor et octoginta annorum esse dixit; quem terminum si quis praeterit, facere idem quod stadiodromoe ac quadrigae faciunt, cum extra finem pro-
 20 currunt. Etruscis quoque libris fatalibus aetatem hominis duodecim hebdomadibus describi Varro commemorat. quae duo** ad decies septenos annos posse fatalia deprecando rebus divinis proferre, ab anno autem LXX nec postulari debere nec posse ab deis impetrari. ceterum
 25 post annos LXXXIII a mente sua homines abire, neque his fieri prodigia. sed ex eis omnibus proxime videntur adaccessisse naturam qui hebdomadibus humanam vitam emensi sunt. fere enim post septimum quemque annum articulos quosdam et in his aliquid novi natura ostendit, et ut et in elegia Solonis cognoscere datur. ait enim in prima hebdomade dentes homini cadere, in secunda pu-

---

2. *post laboraret in D add.* hinc ad phosphoron quae est ueneris stella fere tantumdem hoc est aliud hemitonion (semitonion d): vide p. 23, 16 hippocratis D, hypocrates V 3. aetatū V 4. duodetricesimum DV 5. tricesimum V 6. quadragesimū V quinquagesimum V 8. hypocratis V 11. ebdomades V 13. preterit V 15. etrursus D 16. ebdomadibus DV describi D 17. que dum ad V depraecando V, corr. m. 2 21. proxima D 22. ebdomadibus DV 25. et inlegia V atenim V in prima hebdomade cet. in DV supra inveniuntur (vide ad p. 12, 6); hoc autem loco leguntur temporum si veterum cet. (vide cap. 17, 10) 26. ebdomadae D, ebdomade V

bem apparere, in tertia barbam nasci, in quarta vires, in quinta maturitatem ad stirpem relinquendam, in sexta cupiditatibus temperari, in septima prudentiam linguamque consummari, in octava eadem manere (in qua alii dixerunt oculos albescere), in nona omnia fieri languidiora, in decima hominem morti fieri maturum. **tamen in secunda hebdomade vel incipiente tertia vocem crassior et inaequabilem fieri, quod Aristoteles appellat tragizin, antiqui nostri irquitallire, et inde ipsos putant irquitillos appellari, quod tum corpus ircum olere incipiat. de tertia autem aetate adolescentulorum tres gradus esse factos in Graecia prius quam ad viros perveniatur, quod vocent annorum XIII παῖδα, μελλέφρηβον autem XV, dein sedecim ἔφρηβον, tunc septemdecim ἐξέφρηβον. praeterea multa sunt de his hebdomadibus quae medici ac philosophi libris mandaverunt, unde apparet, ut in morbis dies septimi suspecti sunt et crisimoe dicuntur, ita per omnem vitam septimum quemque annum periculosum et velut crisimon esse et climactericum vocitari. sed ex his genethliaci alios aliis difficiliore esse dixerunt, et nonnulli eos potissimum quos ternae hebdomades conficiunt putant observandos, hoc est unum et vicesimum, et quadragesimum secundum, dein tertium et sexagesimum, postremum octogesimum et quartum, in quo Statseas terminum vitae defixit. alii autem non pauci unum omnium difficillimum climactera prodiderunt, anno scilicet

1. TERTIAM *D* u+res *D*, uires *d V* 3. temptari *V*
 4. OCTAVA *D* in qua — languidiora *om. V* 7. hebdomade *DV* 8. ARISTOTELIS *D* τραγίζειν *vulgo* 9. irquitallire (*r d in ras.*) *D* 10. ***QUITILLOS *D*, irquitillos *d V*
 ELERE *D* 13. παῖδα *D*, παῖδ *V*, παῖδα *corr. rec. m. in V*
 MELLEPHOEBON *DV* 14. aeophoebon *D*, ephoebon *V*
 ΕΞΕΦΟΙΒΟΝ *D*, ΕΞΕΦΙΒΟΝ *V* 15. hebdomadibus *DV* 17. CRISIMOE *D*, crisimiae *V* 19. climactericum] *add. V m. 1 in marg.* CLIMACI, *m. 2 super uersum incertū* 20. ALIAS ALIUS *DV* DIFFICILLIORES *D* 21. TERNAE (*s d in ras.*) *D* hebdomades *DV* 22. oc *V* vicesimum *V* 23. quadragesimum *D*, quadragesimum *V* sexagesimum *D*, sexagesimum *V* 24. LXXX *DV* quo* *D*

cet undequinquagesimo, quem conplent anni septies
 septeni; ad quam opinionem plurimorum consensus in-
 clinat: nam quadrati numeri potentissimi ducuntur. de- 12
 nique Plato ille veniat veteris philosophiae sanctissimus,
 5 qui quadrato numero annorum vitam humanam consum-
 mari putavit, sed novenario, qui conplent annos octoginta
 et unum. fuerunt etiam qui utrumque reciperent nu-
 merum, undequinquagesimum et octogensimum unum,
 et minorem nocturnis genesibus, maiorem diurnis scri-
 10 berent *. plerique [aliter moti] duos istos numeros sub- 13
 tiliter dicreverunt, dicentes septenarium ad corpus, no-
 venarium ad animum pertinere; hunc medicinae corporis
 et Apollini adtributum, illum Musis, quia morbos animi,
 quos appellant pathe, musice lenire ac sanare consueve-
 15 rit. itaque primum climactera annum quadragesimum 14
 et nonum esse prodiderunt, ultimum autem octogensimum
 et unum; medium vero ex utroque permixtum anno ter-
 tio et sexagesimo, vel quem hebdomades novem vel
 septem enneades conficiunt. hunc licet quidam periculo- 15
 20 sissimum dicant, quod ad corpus et ad animum pertineat,
 ego tamen ceteris duco infirmiozem. nam utrumque qui-
 dem supra dictum continet numerum, sed neutrum qua-
 dratum, et ut est ab utroque non alienus, ita in neutro
 potens. nec multos sane, quos vetustas claro nomine
 25 celebrat, hic annus absumpsit. Aristotelen Stagiriten re- 16

---

1. unde quinquagesimo *D*, unode qu. *d*, uno de quin-
 quagesimo *V* 2. opotionem *D* 4. veniat veteris *Iahnus*,
 ueniat (*t in ras. trium litterarum*) ceteris *D*, ueniat ceteris *V*
 6. LXXX *DV* 7. fuerunt — 8. unum *om. V* 8. unde .L. et
 LXXX unum *D* 9. ascriberent *vulgo sine nota lacunae*; scri-
 berent fieri. quali termino duos *cet. Ego proposui in Eos, süd-*
deutsche Zeitschr. für Philol. II 1866 p. 625 10. istos *dV*,
 isto *D* 11. decreuerunt *D*, decreverē (*in marg. dis m. rec.*)
V, discreverunt *vulgo* 14. πάθη *vulgo* 15. clamaetera *D*,
 clamaetera *d*, climactera *V* XL et unum esse *DV*
 16. LXXX *DV* 18. sexagesimo *D*, sexagesimo *V* ebdom-
 ades *V* 19. henneades *D* 25. aristoteles (*s a m. 2, ut*
videtur) *D*, aristoteles *V* reperit (*t in ras.*) *D*, repperit *V*,
corr. Guilielmus

perio: sed hunc ferunt naturalem stomachi infirmitatem crebrasque morbidum corporis offensiones adeo virtute animi diu sustentasse, ut magis mirum sit ad annos LXIII eum vitam pertulisse quam ultra non protulisse.

- 15 Quare, sanctissime Caerelli, cum istum annum qui 5 maxime fuerat corpori formidolosus sine ullo incommodo transieris, ceteros, qui leviores sunt, climacteras minus tibi extimesco, praesertim cum in te animi potius quam corporis naturam sciam dominari, eosque viros qui tales fuerunt non prius vita excessisse quam ad annum illum 10 octogensimum et unum pervenerint, in quo Plato finem vitae et legitimum esse existimavit et habuit legitimum.
- 2 hoc anno et Dionysius Heracleotes, ut vita abiret, cibo abstinuit et contra Diogenes cynicus cibi cruditate in choleram solutus est. Eratosthenes quoque ille orbis terra- 15 rum mensor et Xenocrates Platonius veteris academiae
- 3 princeps ad eundem annum vixerunt. non pauci etiam per animi spiritum molestiis corporis superatis limitem istum transgressi sunt, ut Carneades, a quo tertia academia est, quae dicitur nova, qui ad annum nonagensimum *, 20 vel Cleanthes, qui uno minus centum explevit. at Xenophanes Colophonius maior annorum centum fuit. Democritum quoque Abderiten et Isocraten rhetorem ferunt prope ad id aetatis pervenisse quo Gorgian Leontinum, quem omnium veterum maxime senem fuisse et octo su- 25
- 4 pra centum annos habuisse constat. quod si cultoribus sapientiae sive per animi virtutem seu lege fati diutina obtigit vita, non despero quin te quoque diu corpore ad-

---

1. stomachi D   4. ptulisse V   NON PERTULISSE DV
 5. cerelli V ex sil.   cum d in ras.   7. Laeniores D
 11. octogensimum V   12. extimavit D   13. dionysius DV
 15. solum D   16. xenocratis D, *xenocrates (erasa e) V
 achademiae DV   19. achademia V   20. noua uel cle-
 anthes (cleanthes V) qui ad annum nonagensimum (nonagesi-
 mum V) uno minus centum DV, transposuit Iahnus; idem ac-
 cessit (Halmius vixit) post nonagensimum intercidisse coniecit
 21. xenophanes DV   28. atque V

que animo valentem longior maneat senectus. quem enim veterum nunc memoria suspicimus prudentia vel temperantia vel iustitia vel fortitudine tibi antestare [dicimus]? quis eorum, si adesset, non in te omnium virtutum praedicationem conferret? quis tuis laudibus se postponi erubesceret? illud certe, ut arbitror, dignum est praedicatione, quod, cum illis ferme omnibus quamvis prudentissimis et procul a republica amotis non contigerit sine offensione et odio plerumque capitali vitam degere, tu tamen officiis municipalibus functus, honore sacerdotii in principibus tuae civitatis conspicuus, ordinis etiam equestris dignitate gradum provincialium supergressus, non modo sine reprehensione et invidia semper fuisti, verum etiam omnium omnino amorem cum maxima gloria consecutus es. quis a te nosci aut ex amplissimo senatus ordine non expetiit aut ex humiliore plebis non optavit? quis mortalium vel te vidit vel de tuo nomine accepit, quin et loco fratris germani diligat et vice parentis veneretur? quis ignorat probitatem primam, fidem summam, benignitatem incredibilem, modestiam verecundiamque singularem ceteraque humanitatis officia penes te unum esse, et quidem maiora quam possint digne a quoquam referri? quare et ego his nunc commemorandis supersedebo. de eloquentia quoque sileo, quam omnia provinciarum nostrarum tribunalia, omnes praesides noverunt, quam denique urbs Roma et auditoria sacra mirata sunt. haec se et ad praesens et in futura saecula satis ipsa nobilitat.

Nunc vero quatenus de die natali scribo, meum munus inplere conabor, tempusque hodiernum, quo maxime

---

1. quem enim veterum, quorum memoriam suspicimus, prudentia — antistare dicemus *Iahnus secundum Lachmannum*
 2. suscepimus *V* 3. fortitudinem *D* 5. postponit erubesceret *D*, corr. *d* 8. motis *DV*, remotis *Cauchius*
 9. vira *DV* 10. sacerdoti *V* 13. repraesensione *D*
 15. qui *d* (s littera expuncta) 16. expetit *D* 27. praesens *V* 30. implere *V*

- flores, quam potero lucidissimis notis signabo; ex quo
 2 etiam primus ille tuus natalis liquido noscetur. tempus
 autem non diem tantummodo vel mensem vel annum ver-
 tentem appello, sed et quod quidam lustrum aut annum
 3 magnum vocant, et quod saeculum nominant. ceterum 5
 de aevo, quod est tempus unum et maximum, non multum
 est quod in praesentia dicatur. est enim inmensum, sine
 origine, sine fine, quod eodem modo semper fuit et sem-
 per futurum est, neque ad quemquam hominum magis
 4 quam ad alterum pertinet. hoc in tria dividitur tempora, 10
 praeteritum, praesens, futurum. e quibus praeteritum
 initio caret, exitu futurum, praesens autem, quod medium
 est, adeo exiguum et inconprehensibile est, ut nullam re-
 cipiat longitudinem neque aliud esse videatur quam trans-
 acti futurique coniunctio, adeo porro instabile, ut ibidem 15
 sit numquam, et quidquid transcurrit a futuro decerpit et
 5 adponit praeterito. haec inter se tempora, ante actum
 dico et venturum, neque paria sunt neque ita ut alterum
 altero longius breviusve videatur: quidquid enim non
 6 habet finem, conlationem mensurae non recipit. qua- 20
 propter aevum neque annorum nec saeculorum numero
 nec denique ullo finiti temporis modulo metiri conabor:
 haec enim ad aetatem infinitam non sunt brumalis unius
 instar horae.
- 7 Itaque ut saecula possim percurrere et hoc nostrum 25
 praesens designare, omissis aureis argenteisque et hoc
 genus poeticis, a conditu urbis Romae, patriae nostrae
 17 communis, exordiar, et quoniam saecula aut naturalia
 sunt aut civilia, prius de naturalibus dicam.
- 2 Saeculum est spatium vitae humanae longissimum 30

---

4. aut unum annū V 5. seculum V 7. presentia V
 10. quam adulterum D, quam ad adulterum d 11. e om.
 DV 12. un****tio (un****tio ante ras.) D exitum D
 13. inconprehensibile D, inconprehensibile V 16. quic-
 quid V et adponit praeterito om. V 18. paria] pro-
 pria V 19. quicquid V 26. designare (de ex di) D
 28. exordiar** | et qm (et initio versus adscr. m. 2) D, exor-
 diar | DE SAECVLIS V omissis et quoniam — dicam

- partu et morte definitum. quare qui annos triginta saeculum putarunt multum videntur errasse. hoc enim tempus genean vocari Heraclitus auctor est, quia orbis aetatis in eo sit spatio. orbem autem vocat aetatis, dum natura
 5 ab sementi humana ad sementim revertitur. hoc quidem geneas tempus alii aliter definirunt. Herodicus annos quinque et viginti scribit dici genean, Zenon triginta. saeculum autem *quid* sit, usque adhuc arbitror ad subtile
 10 examinatum non esse. poetae quidem multa incredibilia scripserunt, nec minus historici Graeci, quamvis eos a vero par non fuit decedere; ut Herodotus, apud quem legimus Arganthonion Tartessorum regem centum et quinquaginta annorum fuisse, aut Ephorus, qui tradit Arcadas dicere apud se reges antiquos aliquot ad trecentos
 15 vixisse annos. verum haec ut fabulosa praetereo: sed inter ipsos astrologos, qui in stellarum signorumque ratione verum scrutantur, nequaquam etiam convenit. Epigenes in centum duodecim annis longissimam vitam constituit, Berosos autem centum sedecim: alii ad centum
 20 viginti annos produci posse, quidam etiam ultra crediderunt. fuerunt qui non idem putarent ubique observandum, sed varie per diversas regiones, pro ut in singulis sit caeli ad circulum finitorem inclinatio, quod vocatur clima.
- 25 Sed licet veritas in obscuro lateat, tamen in una quaque civitate quae sint naturalia saecula, rituales Etruscorum libri videntur docere, in quis scriptum esse fertur initia sic poni saeculorum. quo die urbes adque civitates constituerentur, de his qui eo die nati essent eum qui

---

3. γενεάν *vulgo, item posthac γενεῆς et γενεάν* 4. UOCANT DV *corr. Lachmannus* 5. ab sementi *Halmius*, ad sementi *D*, om. *V* sementem *V* 7. TRIGENTA *D* 8. quid *om. D* 9. exanimatū *V* 10. SCRIBSERUNT *D* eos] eo *D*, om. *V* 12. arganthonion *V* tarcessiorum (*tar in ras.*) *D*, tarcessiorū *V* 13. quinta *V*, *corr. m. rec.* fuisse antephorus *V* archadas *DV* 14. apud *D* aliquod *D* tricentos *V* 17. epigenesin *D*, epygenes in *V* 20. uigenti *D* 22. uariae *D* 26. secula *V* 28. atque *V*

diutissime vixisset die mortis suae primi saeculi modulum finire, eoque die qui essent reliqui in civitate, de his rursum eius mortem, qui longissimam egisset aetatem, finem esse saeculi secundi. sic deinceps tempus reliquorum terminari. sed ea quod ignorarent homines, portenta mitti 5 divinitus, quibus admonerentur unum quodque saeculum 6 esse finitum. haec portenta Etrusci pro haruspicii disciplinaeque suae peritia diligenter observata in libros rettulerunt. quare in Tuscis historiis, quae octavo eorum saeculo scriptae sunt, ut Varro testatur, et quot numero 10 saecula ei genti data sint et transactorum singula quanta fuerint quibusve ostentis eorum exitus designati sint continetur. itaque scriptum est quattuor prima saecula an- 15 norum fuisse centenum, quintum centum viginti trium, sextum undeviginti et centum, septimum totidem, octavum tum demum agi, nonum et decimum superesse, quibus transactis finem fore nominis Etrusci.

7 Romanorum autem saecula quidam ludis saecularibus putant distingui: cui rei fides si certa est, modus Romani saeculi est incertus. temporum enim intervalla, 20 quibus ludi isti debeant referri, non modo quanta fuerint retro ignoratur, sed ne quanta quidem esse debeant scitur. nam ita institutum esse, ut centesimo quoque anno 8 fierent, id cum Antias aliique historici auctores sunt, tum Varro de scaenicis originibus libro primo ita scriptum 25 reliquit: cum multa portenta fierent, et murus ac turris, quae sunt inter portam Collinam et Esquilinam, de caelo tacta essent, et ideo

---

7. aruspicii *V* disciplinae quae *D* 9. RETTULERUNT *D*, retulerunt *V* 10. ut *d* in *ras*. et quod *D* 11. transactarum *V*, corr. m. 2 12. **CONTINETUR *D*, continetur *d*, item *V*, in quo ntinet 1 m. in *ras*. 14. CENTENŪ fuit in *D*, nunc post CENT est rasura trium litterarum et um superscr., tertio autem loco comparet etiam nunc ductus transversus qui fuit super u; centū *V* quintum (in in *ras*.) *D* 15. unumdeviginti *dV* 22. debeat *V*¹, corr. m. 2 25. scenicis *V* 26. muros *V* 28. tracta *V*

libros Sibyllinos x viri adissent, renuntiarent
 uti Diti patri et Proserpinae ludi Tarentini
 in campo Martio fierent tribus noctibus, et ho-
 stiae furvae immolarentur, utique ludi cente-
 5 simo quoque anno fierent. item Titus Livius libro 9
 CXXXVI: eodem anno ludos saeculares Caesar
 ingenti apparatu fecit, quos centesimo quo-
 que anno (his enim terminari saeculi *) fieri
 mos * ut *. contra ut decimo centesimoque anno re-
 10 petantur tam commentarii xv virorum quam Divi Augusti
 edicta testari videntur, adeo ut Horatius Flaccus in car-
 mine quod saecularibus ludis cantatum est id tempus hoc
 modo designaverit: Certus undenos decies per an-
 nos Orbis ut cantus referatque ludos Ter die
 15 clara totiensque grata Nocte frequentes. quae 10
 dissensio temporum, si veterum revolventur annales,
 longe magis in incerto invenietur. primos enim ludos
 saeculares exactis regibus post Romam conditam annis
 CCXLV a Valerio Publicola institutos esse ** ad xv viro-
 20 rum commentarios, anno CCXCVIII M. Valerio Spurio Ver-
 ginio cons. * * anno post urbem conditam † octavo et
 quadringentesimo, ut vero in commentariis xv virorum
 scriptum est anno CCCC et † decimo M. Valerio Corvino II

---

1. SYBILLINOS DV x viri *Mommsenus Chronol. Rom. p. 181,*
 .xii. uiri D, xii uiri V, xv viri vulgo renuntiarent V¹,
 corr. m. 2 8. is (immo hic) enim terminus saeculi vulgo
 9. sed moris esse ut contra coni. *Lachmannus* ut contra,
omisso altero ut, V, at contra ut vulgo ante *Iahnium* 11. *Hor.*
carm. saec. 21 ss. 13. CERTOS DV 14. ORBES DV¹, or-
 bis V² 15. CLARO DV post frequentes DV habent cap. 7
 Superest — cap. 14, 7 ait enim; tum quae dissensio repetiit
Lachmannus ex eo loco qui indicatus est ad p. 10, 7; denique
temporum et cet. supra leguntur: vide ad p. 25, 25 16. re-
 voluantur dV 19. XL uirorum DV 20. CCXCVIII DV
 21. CONS. DV post cons. lacunam sic explevit *Lachmannus:*
 secundos ludos, ut Antias vult, M. Popilio Laenate IIII M.
 Valerio Corvino cos.; idem pro octavo correxit sexto, et vs. 23
 octavo pro decimo (conf. C. L. Roth in *Mus. Rhen. VIII*
 p. 371 s.) 22. quadragesimo D, quadagesimo V xii
 uirorum V 23. CURMINO DV, legendum Corvo cum *Manutio*

C. Poetilio cons. tertii ludi fuerunt Antiate Livioque auctoribus P. Claudio Pulchro L. Iunio Pullo cons. * * anno quingentesimo duodevicensimo P. Cornelio Lentulo C. Licinio Varo cons. de quattorum ludorum anno triplex opinio est. Antias enim et Varro et Livius re-
 11
 5
 10
 15
 20
 25

1. poetaelio $\overline{cs}$ D, poetelio cons. V antiatæ D
 2. pulloi. $\overline{cos}$ D, pulloi cons V 3. quingentesimo duodevicesimo V 4. LINO DV VARRO D $\overline{cos}$. D, cons. V
 6. $\overline{m}$ MANLIO DV $\overline{cos}$. D, cons. V 9. $\overline{cn}$ DV (at vs. 8 uterque habet $\overline{gn}$) 10. mummo DV $\overline{cos}$. DV
 $\overline{dc}$ III DV 11. SUB ANNIS DV 12. M. om. DV EMILIO DV $\overline{cos}$. D, $\overline{cos}$ V 13. C prius om. DV CONSS. DV
 14. aug. et agryppa V 15. T. CLAUDIUS DV CAESARSÆ-
 I·C·III ET LUI·TELLIO D, CAESAR SE·I·C·III ET L. UITELLIO V (L. uitellio ex sil.) 16. $\overline{cos}$ D, cons V (item uterque proximo versu) DOMETIANUS SEX·III·D MINUCI V 17. IMPP. SEPT. ET M. AUR. D, IMPER. SEPT. ET M. AUR. V 18. NIBONE V 19. $\overline{cos}$ D, cons. V $\overline{dccc}$ LVII DV 20. ut hi] uti V statutum V 25. ANNO CCLXIII D (conf. ad p. 35 vs. 7) ludos ante factos add. Iahnus

quod tempus procul dubio naturali maius est saeculo.
 quod si quis credit ludis saecularibus saecula *, sola no- 13
 minis origine inductus, sciat saeculares dici potuisse quod
 plerumque semel fiant hominis aetate, ut multa alia quae
 5 rara sunt post saeculum evenire loquentium consuetudo
 usurpat.

Sed nostri maiores, quod natura saeculum quantum
 esset exploratum non habebant, civile ad certum modu-
 lum annorum centum statuerunt. testis est Piso, in cuius
 10 annali septimo scriptum est sic: Roma condita anno
 DC septimum saeculum occipit his consulibus
 qui proximi sunt consules, M. Aemilius M.
 filius Lepidus, G. Popilius II absens. sed ut
 hunc annorum numerum constituerent nostri, non nihil
 15 causae fuit, primum quod multos suorum civium ad hunc
 aetatem perducere videbant, dein quod Etruscos, quorum
 prima saecula centenum fuerunt annorum, etiam hic ut
 in aliis plerumque imitari voluerunt. praeterea fieri potest 14
 quod refert Varro, quod Dioscorides astrologus scribit,
 20 Alexandriae inter eos qui mortuos sallunt constare homi-
 nem plus centum annos vivere non posse, idque cor ho-
 minum declarare eorum qui integri perierunt sine cor-
 poris tabe; ideo quod multis annis pendendo cor omnis
 aetatis incrementa et deminutiones conseruere: et anni-
 25 culi pendere duas dragmas, bimi quattuor, et sic in an-
 nos singulos usque ad quinquaginta accedere binas; ab

---

2. cludi ante ludis add. *Lachmannus*, discerni post saecula
Carrio 7. naturale vulgo post saeculum *DV* ex p. 34
 vs. 25 add. *CCXLIII*, hic igitur recte *III*, non *III* 8. civilem
D, civile *V* 11. .b. septimo *DV*, corr. *Lachmannus* ac-
 cipit *DV*, corr. *Scaliger* (coipit con. *Mommsenus Chronol. Rom.*
p. 191) 12. *emilius D* M.F. laepidus *V* (M. F. ex sil.)
 sedut *V*, sedit mutavit 1 m. 15. hanc *DV* 16. producere
 vulgo 17. ut] et *V* 18. imitare *V* praeterea adferri
 con. *Lachmannus* 19. quodque Dioscorides vulgo scripsit *V*
 20. eos quae *V* sallunt *Lachmannus*, solent *DV* 21. id-
 que cor hominum *Lachmannus*, idcirco humanum *DV* 23.
 pependo *V* 24. conserue^{NT} (NT fortasse a pr. m) *D*, con-
 seruent *V*, observent vulgo 26. quinquaginta *V* in ras.

iis centum dragmis abusque anno quinquagesimo item decedere in uno quoque binas; ex quo perspicuum sit centesimo anno redire ad anni primi pondus nec longius vitam posse producere.

15 Quoniam igitur civile Romanorum saeculum centum 5 annis transigitur, scire licet in decimo saeculo et primum natalem tuum fuisse et hodiernum esse. quot autem saecula urbi Romae debeantur, dicere meum non est: sed quid apud Varronem legerim non tacebo, qui libro anti-quitatum duodevicesimo ait fuisse Vettium Romae in 10 augurio non ignobilem, ingenio magno, cuius docto in disceptando parem: eum se audisse dicentem, si ita esset ut traderent historici de Romuli urbis condendae auguriis ac XII vulturis, quoniam CXX annos incolumis prae-terisset populus Romanus, ad mille et ducentos perven- 15 turum.

18 Hactenus dictum de saeculo: nunc de annis maiori-
bus dicam, quorum magnitudo adeo diversa tam gentibus
observata quam auctoribus tradita est, ut alii annum
magnum esse in annis vertentibus duobus, alii in multis 20
milibus annorum arbitrati sint. quod quale sit, iam hinc
2 conabor absolvere. veteres in Graecia civitates cum anim-
adverterent, dum sol annuo cursu orbem suum circumit,
lunam novam interdum tridecies exoriri idque saepe
alternis fieri, arbitrati sunt lunares duodecim menses et 25
dimidiatum ad annum naturalem convenire. itaque annos
civiles sic statuerunt, ut intercalando facerent alternos
duodecim mensum, alternos tredecim, utrumque annum
separatim vertentem, iunctos ambo annum magnum vo-
cantes. idque tempus trieterida appellabant, quod tertio 30
quoque anno intercalabatur, quamvis biennii circuitus et

1. his *V* abusque *Lachmannus*, adq, *D*, atq; *V*
 quinquagesimo *V* 3. centesimo *V* 7. quod *D* 8. ur-
 bis *D* 10. duodevicesimo *V* 11. augurio *D* ignora-
 bilem *V* cuius *DV*, eius *m. rec. in V in marg.* docto
D, doctiori *V et m. recentior in D*, doctiori *Lachmannus*
 12. essent *D* 13. tradebant *V* 14. cxx] ex x *DV*
 18. tam] etiam *DV* 24. terdecies *vulgo*

re vera dieteris esset; unde mysteria, quae Libero alter-
 nis fiunt annis, trieterica a poetis dicuntur. postea 3
 cognito errore hoc tempus duplicarunt et tetraeterida
 fecerunt: sed eam, quod quinto quoque anno redibat,
 5 pentaeterida nominabant. qui annus magnus ex qua-
 driennio commodior visus est * * solis annum constare ex
 diebus CCCLXV et diei parte circiter quarta, quae I in
 quadriennium diem conficeret. quare agon et in Elide 4
 Iovi Olympio et Romae Capitolino quinto quoque anno
 10 redeunte celebratur. hoc quoque tempus, quod ad solis
 modo cursum nec ad lunae congruere videbatur, duplica-
 tum est et octaeteris facta, quae tunc enneaeteris vocitata,
 quia primus eius annus nono quoque anno redibat. hunc 5
 circuitum vere annum magnum esse pleraque Graecia
 15 existimavit, quod ex annis vertentibus solidis constaret,
 ut proprie in anno magno fieri par. est. nam dies sunt
 solidi $\bar{\text{II}}$ DCCCCXXII, menses solidi uno minus centum,
 annique vertentes solidi octo. hanc octaeterida vulgo cre-
 ditum est ab Eudoxo Cnidio institutam, sed alii Cleostrat-
 20 tum Tenedium primum ferunt composuisse et postea alios
 aliter, qui mensibus varie intercalandis suas octaeteridas
 protulerunt, ut fecit Harpalus, Nauteles, Menestratus, item
 alii, in quis Dositheus, cuius maxime octaeteris Eudoxi
 inscribitur. ob hoc in Graecia multae religiones hoc in- 6

---

1. dieteres *D*, diesteres *d V* mysteria *V* post Li-
 bero vulgo add. patri 3. tetraeterida *DV* 4. sed eam
D, sed ad eam *dV* 5. penteterida *V* 7. quae primum
DV, quae unum vulgo 8. elide *D*, aelide *V* 9. olim-
 pio *V* capitolio *V* 10. a solis *D* 12. octeteris *D*,
 octo teris *V* aennaeteris *V*, ennaeteris *Iahnus* 13. re-
 diebat *d* huc *D* 14. graetia *V*, corr. *m. rec.* 16. pro-
 priae *D* 17. soli *D*; dierum numerum et menses solidi add.
Scalliger minis *V* (scilicet soli diu nominis *V*¹, unde solidi
 uno minis fecit *m. rec.*) 18. hanc *om. V* octoeteridas
DV 19. alii *Iahnus*, an *D*, hanc et tum leostratum *V*
 20. alius *V* 21. variae *D* octoeteridas *DV* 22. ar-
 palus *D*, corr. *d* nautelis *DV* 23. octoeteris *D*,
 octaeteris *V*, corr. *d* 24. religiones *m. rec. in V*, regiones *DV*

tervallo temporis summa caerimonia coluntur, Delphis quoque ludi qui vocantur Pythia post annum octavum olim conficiebantur. proxima est hanc magnitudinem quae vocatur dodecaeteris ex annis vertentibus duodecim. 7 huic anno Chaldaico nomen est, quem genethliaci non ad 5 solis lunaeque cursus sed ad observationes alias habent adcommodatum, quod in eo dicunt tempestates frugumque proventus ac sterilitates, item morbos salubritatesque 8 circumire. praeterea sunt anni magni conplures, ut Metonicus, quem Meton Atheniensis ex annis undeviginti 10 constituit, eoque enneadecaeteris appellatur et intercalatur septies, inque eo anno sunt dierum VI milia et DCCCCXL. est et Philolai Pythagorici annus ex annis quinquaginta novem, in quo sunt menses intercalares viginti et unus; item Callippi Cyziceni ex annis septuaginta 15 sex, ita ut menses duodetriginta intercalentur; et Democriti ex annis LXXXII cum intercalariis perinde viginti 9 octo; sed et Hipparchi ex annis CCCIII, in quo intercalentur centies decies bis. haec annorum magnitudo eo discrepat, quod inter astrologos non convenit quanto vel 20 sol plus quam CCCLXV dies in anno conficiat vel luna 10 minus quam triginta in mense. ad Aegyptiorum vero annum magnum luna non pertinet, quem Graece κνικόν, Latine canicularem vocamus, propterea quod initium illius sumitur, cum primo die eius mensis, quem vocant Aegyptii 25 Θωυθοί, caniculae sidus exoritur. nam eorum annus civilis solum habet dies CCCLXV sine ullo intercalari: ita-

-
1. cerimonia V	3. proxime V	4. do deceteris V
5. geneethliaci V	7. adcommodatas (as d in ras.) D	
8. morbosque, <i>omisso</i> salubritates, V	9. metonticus DV	
10. undeviginti D	11. enneacae ceteris D, m. 2 <i>delevit</i> ceteris et post enneacae in marg. adscr. teris; ennea ceteris V	
12. inq. D	13. philolai DV	14. intercalares DV
15. ui milia et acccchl D, ui et acccchl V	16. duodetriginta D	17. intercalares DV
18. pythagori V	19. centies V	20. egyptiorum V
21. intercalarii coni. <i>Halmius</i>	22. quam D	23. aegypti D
24. callippi DV	25. θωυθοι DV, Θωυθι <i>Iahnus secundum Plin.</i> 27, 12, 105	
26. ciziceni V	27. solum <i>Halmius</i> , solus DV, solos <i>vulgo</i>	

- que quadriennium aput eos uno circiter die minus est quam naturale quadriennium, eoque fit ut anno MCCCCLXI ad idem revolvatur principium. hic annus etiam heliacos a quibusdam dicitur, et ab aliis θεοῦ ἐνιαυτός. est prae- 11
- 5 terea annus quem Aristoteles maximum potius quam magnum appellat, quem solis et lunae vagarumque quinque stellarum orbes conficiunt, cum ad idem signum, ubi quondam simul fuerunt, una referuntur; cuius anni hiemps summa est cataclysmos, quam nostri diluvionem 10 vocant, aestas autem ecpyrosis, quod est mundi incendium. nam his alternis temporibus mundus tum exignescere tum exaquescere videtur. hunc Aristarchus putavit annorum vertentium ΠCCCCLXXXIIII, Aretes Dyrracinus VDLII, Heraclitus et Linus XDCCC, Dion XDCCCLXXXIIII.
- 15 Orpheus CXX, Cassandrus tricies sexies centum milium: alii vero infinitum esse nec umquam in se reverti existimarunt. sed horum omnium pentaeteridas maxime 12 notandis temporibus Graeci observant, id est quaternum annorum circuitus, quas vocant olympiadas: et nunc apud 20 eos ducentesima quinquagensima quarta olympias numeratur, eiusque annus hic secundus. idem tempus anni 13 magni Romanis fuit, quod lustrum appellabant, ita quidem a Servio Tullio institutum, ut quinto quoque anno censu civium habito lustrum conderetur, sed non ita a 25 posteris servatum. nam cum inter primum a Servio rege 14 conditum lustrum et id quod ab imperatore Vespasiano v

---

1. apud V 2. ΠCCCCLXI D, ΠCCCCLXI V 3. ad diem D, addiē V REVOLVITUR D ἠλιακός vulgo 4. a om. V
 5. ARISTOTELIS D 9. hiems V catadysmos V¹, corr. m. rec. 11. 12. dum — dum D 12. ARISTHARCUS D, aristarcus V putavit esse (avit d in ras. et esse sup. vers.) D, putavit esse V vulgo 13. ΠCCCCLXXXIIII V aretis DV
 DYRRACINUS D, dirracinus V 14. VDLII V heraclytus V XDCCC V dion**| D XDCCCLXXXIIII V 15. orfeus CXX V TRICIES DV 17. PANTHAETERIDAS D, patahaeteridas V 19. olympiadas V 20. quinquagesima V olimpias V 23. seruo V¹, corr. m. 2 ut] et D 24. censo D 25. seruo V

- et T. Caesare III cons. factum est anni interfuerunt paulo
minus DCL, lustra tamen per ea tempora non plura
quam LXXII sunt facta et postea plane fieri desierunt.
- 15 rursus tamen annus idem magnus per Capitolinos agonas
coeptus est diligentius seruari, quorum agonom primus a 5
Domitiano institutus fuit duodecimo eius et Servi Corneli
Dolabellae consulatu. itaque hoc nunc anno qui celebra-
tus est agon undequadragesimus numeratur. quod ad
annos pertinet magnos in praesentia satis dictum: nunc
de annis vertentibus dicendi locus. 10
- 19 Annus vertens est natura, dum sol percurrans XII
2 signa eodem unde profectus est redit. hoc tempus quot
dierum esset ad certum nondum astrologi reperire potue-
runt. Philolaus annum naturalem dies habere prodidit
CCCLXIII et dimidiatum, Aphrodisius CCCLXV et par- 15
tem diei octavam, Callippus autem CCCLXV et Aristarchus
Samius tantumdem et praeterea diei partem MDCXXIII,
Meton vero CCCLXV et dierum quinque undevicensimam
partem, Oenopides CCCLXV et dierum duum et viginti
partem undesexagesimam, Harpalus autem CCCLXV et 20
horas aequinoctiales XIII, at noster Ennius CCCLXVI.
- 3 plerique praeterea inconprehensibile quiddam et inenun-
tiabile esse existimarunt, sed pro vero quod proximum
putabant amplexi sunt, dies scilicet CCCLXV.
- 4 Igitur cum tanta inter viros doctissimos fuerit dissen- 25
sio, quid mirum si anni civiles, quos diversae civitates

1. T. om. DV caesar ter cos. D, caesare ter cons. V
interfuerint vulgo 3. LXX DV, corr. Borghesius Oeuvres
epigr. II p. 78 ss. (conf. Mommsen. Chronol. Rom. p. 169)
6. domitiano D die ante duodecimo add. DV servi DV
8. undequadragesimus V 12 sig: D, sig V quod D,
corr. d 13. repperire D 14. pylolaus DV 16. abi-
sthaucus DV m. rec., aristarcus V¹ 17. tantundem et in
marg. dū V mille DCXXXIII D, millē DCXXII V; post hunc
numerus d super vs. add. sup, V in vs. sup 18. undevicesi-
mam V 19. oenopides DV 20. undesexagesimam V
21. XII cons. Scaliger ad D 22. inconprehensibile D
quidem et enuntiabile DV; olim fuisse videtur quid nec
(neq. Halmitus) enuntiabile 23. proximam D

rudes etiam tum sibi quaeque statuebant, tam inter se discrepent quam cum illo naturali non congruant? et in Aegypto quidem antiquissimum ferunt annum menstruum fuisse, post deinde ab Isonne rege quadrimestrem factum, novissime Arminon ad XIII menses et dies quinque perduxisse. item in Achaia Arcades trimestrem annum primo habuisse dicuntur, et ob id proselenae appellati, non, ut quidam putant, quod ante sint nati quam lunae astrum caelo esset, sed quod prius habuerint annum *quam* is in Graecia ad lunae cursum constitueretur. sunt qui tradunt hunc annum trimestrem Horon instituisse, eoque ver aestatem autumnum hiemem horas et annum *horon* dici, et Graecos annales horus, eorumque scriptores horographos. itaque quattuor annorum circuitum in modum pentaeteridis annum magnum dicebant. Cares autem et Acarnanes semestres habuerunt annos et inter se dissimiles, quibus alternis dies aufererentur aut aufererentur, eosque coniunctos velut trieterida annum magnum.

Sed ut hos annos omittam caligine iam profundae vetustatis obductos, in his quoque, qui sunt recentioris memoriae et ad cursum lunae vel solis instituti, quanta sit varietas facile est cognoscere, si quis vel in unius Italiae gentibus, ne dicam peregrinis, velit inquirere. nam

---

1. iam *D* 2. congregant *V*, corr. *m.* 2 in marg.
 3. menstruum *coni. Iahnus*, menstrum (em in ras. trium litt.)
D, bimestrem *V*, bimestrem *vulgo* 5. novissimae *D*
 XIII * *D*, XIII. *V* 6. in adiaia *V* trimestrem *V*
 7. proselenam *D*, proselenam *V* appellati+ut *D*, appellat id ut *d*, appellant. Id ut *V* 9. coelo *V* 10. quam *om. DV* his *V* constituerentur *D*, constituerentur *dV*
 11. trimestrem *V* 12. horus *DV*, ὥρα *vulgo* 13. horon *om. DV*, ὥρον *vulgo* grecos *V*, corr. *m. rec.* horus *DV*, ὥρος *vulgo* eorum, *omisso que, V* 14. scribtores *D* ὥρογράφους *vulgo* circuitu *DV* 15. pentaeteridis *DV* 16. semestres *D* 17. et erasum in *D*, habet *V* 18. τριητερίδα *D* 20. omittam *V* caliginem *D* 21. vetustatos *D*, corr. *d* recentiores *D*

ut alium Ferentini alium Lavinii itemque Albani vel Romani habuerunt annum, ita et aliae gentes. omnibus tamen fuit propositum suos civiles annos varie intercalandis mensibus ad unum illum verum naturalemque corrigere. 2 de quibus omnibus disserere quoniam longum est, ad Romanorum annum transibimus.

Annum vertentem Romae Licinius quidem Macer et postea Fenestella statim ab initio duodecim mensum fuisse scripserunt: sed magis Iunio Gracchano et Fulvio et Varroni et Suetonio aliisque credendum, qui decem mensum putarunt fuisse, ut tunc Albanis erat, unde orti Romani. hi decem menses dies CCCIII hoc modo habebant: 3 Martius XXXI, Aprilis XXX, Maius XXXI, Iunius XXX, Quintilis XXXI, Sextilis et September tricenos, October XXXI, November et December XXX; quorum quattuor 15 4 maiores pleni, ceteri sex cavi vocabantur. postea sive a Numa, ut ait Fulvius, sive, ut Iunius, a Tarquinio XII facti sunt menses et dies CCCLV, quamvis luna XII suis mensibus CCCLIII dies videbatur explere. sed ut dies unus abundaret, aut per imprudentiam accidit, aut, quod 20 magis credo, ea superstitione qua impar numerus plenus 5 et magis faustus habebatur. certe ad annum priorem unus et quinquaginta dies accesserunt: qui quia menses duo non explerent, sex illis cavis mensibus dies sunt singuli detracti et ad eos additi, factique dies LVII, et ex 25 his duo menses, Ianuarius undetriginta dierum, Februarius duodetriginta. adque ita omnes menses pleni et impari dierum numero esse coeperunt, excepto Febuario, qui solus cavi et ob hoc ceteris infaustior est habitus. 6 denique cum intercalarium mensem viginti duum vel vi- 30

1. FERENTINI (ni in ras.) D 3. UARIAE DV 8. mensium V 9. GRACCHANO D perspicue ante ras., GRACCHANO d, graccho V 12. CCCIII DV 14. OCTUBER D 15. tricenos Iahnus 16. a Numa] ANNUM D 18. facti — luna XII V¹ in ras. 24. illis] his V dies om. V 25. factique (ac in ras. trium lüt.) D LXII DV 26. february V 27. atque V mense D, corr. d 30. mensum (u in ras.) D, mensum d, mensium V

ginti trium dierum alternis annis addi placuisset, ut civilis annus ad naturalem exaequaretur, in mense potissimum Februario inter terminalia et regifugium intercalatum est, idque diu factum prius quam sentiretur annos civiles aliquanto naturalibus esse maiores. quod delictum ut corrigetur, pontificibus datum negotium eorumque arbitrio intercalandi ratio permissa. sed horum plerique ob odium 7 vel gratiam, quo quis magistratu citius abiret diutiusve fungeretur aut publici redemptor ex anni magnitudine in 0 lucro damnove esset, plus minusve ex libidine intercalando rem sibi ad corrigendum mandatam ultro quod depravarunt, adeo aberratum est ut G. Caesar pontifex maximus 8 suo III et M. Aemilii Lepidi consulatu, quo retro delictum corrigeret, duos menses intercalarios dierum LXVII in 15 mensem Novembrem et Decembrem interponeret, cum iam mense Februario dies III et XX intercalasset, faceretque eum annum dierum CCCXLV, simul providens in futurum ne iterum erraretur: nam intercalario mense sublato annum civilem ad solis cursum formavit. itaque 9 diebus CCCLV addidit decem, quos per septem menses, qui dies undetriceos habebant, ita describeret, ut Ianuario et Sextili et Decembri bini accederent, ceteris singuli; eosque dies extremis partibus mensium adposuit, ne scilicet religiones sui cuiusque mensis a loco summoverentur. 25 quapropter nunc cum in septem mensibus dies singuli et triceni sint, quattuor tamen illi ita primitus instituti eo dinoscuntur quod nonas habent septimanas, ceteri tres [omnes alii reliqui] quintanas. praeterea pro quadrante

---

3. interterminalia *V* 5. dilectum *D* 8. post abiret *V*
add. diutius abiret diutiusque *DV* 9. redeptor *d*
 10. minusvel *D* libidine *DV* intercalando *D*, intercalandi *V* 11. ultro quod *Halmitus* (quia *Lachmannus*), ultroque *D*, ultroque *V*, utroque; *m. rec. in V in marg.* 13. aemilio *D*, emili *V* 14. LXIII *DV* 18. intercalario *D*
 21. describeret *Halmitus*, describe^t *** *D*, distribuit *V* vulgo
 22. post Decembri *D add.* ne 23. mensum *D ante ras. V*, mensuum *d* 24. regiones *V* 28. omnes alii reliqui eiecit *Modius*, omnesque reliqui *coni. Lachmannus*

diei, qui annum verum suppleturus videbatur, instituit ut
 peracto quadrienni circuitu dies unus, ubi mensis quondam
 solebat, post terminalia intercalaretur, quod nunc bis-
 11 sextum vocatur. ex hoc anno ita à Iulio Caesare ordinato
 ceteri ad nostram memoriam Iuliani appellantur, eique 5
 consurgunt ex quarto Caesaris consulatu. qui etiam si
 optimo * *, non soli tamen ad annum naturae aptati sunt:
 nam et priores anni, etiam si qui decemmenstres fuerunt,
 nec Romae modo vel per Italiam, sed et apud gentes
 12 omnes, quantum poterat, idem fuerunt correcti. itaque 10
 cum de aliquo annorum numero hic diceretur, non alios
 par erit quam naturales accipere.

Et si origo mundi in hominum notitiam venisset, inde
 21 exordium sumeremus: nunc vero id intervallum temporis
 tractabo quod historicon Varro appellat. hic enim tria 15
 discrimina temporum esse tradit, primum ab hominum
 principio ad cataclysmum priorem, quod propter ignoran-
 tiam vocatur adelon, secundum a cataclysmo priore ad
 olympiadem primam, quod, quia multa in eo fabulosa
 referuntur, mythicon nominatur, tertium a prima olym- 20
 piade ad nos, quod dicitur historicon, quia res in eo ge-
 2 stae veris historiis continentur. primum tempus, sive
 habuit initium seu semper fuit, certe quot annorum sit
 non potest comprehendere. secundum non plane quidem
 scitur, sed tamen ad mille circiter et sescentos annos esse 25
 creditur. a priore scilicet cataclysmo, quem dicunt et
 Ogygii, ad Inachi regnum annos circiter CCCC * *, hinc

---

2. peracto* D quadriennii V menses D 7. ob-
 timo V, optime Iahnus sine lacunae nota 8. anni Lach-
 mannus, alii DV 9. apud V 10. poterat idem Carrio,
 pote*** dē D, postea idē d, postea idem V 11. diceretur
 non alius D 15. historicon (con in ras.) D, ιστορικόν vulgo
 17. quod — adelon om. V 18. *adelon D, ἀδελον vulgo
 a cataclysmo priore om. V priorem D 20. μυθικόν vulgo
 21. ιστορικόν vulgo 22. tempus D, corr. d 23. quod D
 24. comprehendere D, comprehendere V 26. et Ogygii L. de Ian,
 ερογχι D, erogicii V, et vulgo om. 27. iachi V annis V,
 anni sunt Iahnus quadrigenti D, quadringenti V vulgo; in

ad olympiadem primam paulo plus CCCC. quos solos, quamvis mythici temporis postremos, tamen quia a memoria scriptorum proximos quidam certius definire voluerunt. et quidem Sosibius scripsit esse CCCXCV, 3
 5 Eratosthenes autem septem et quadringentos, Timaeus CCCCXVII, Aretes DXIII, et praeterea multi diverse, quorum etiam ipsa dissensio incertum esse declarat. de ter- 4
 tio autem tempore fuit quidem aliqua inter auctores dissensio in sex septemve tantummodo annis versata: sed 5
 6 hoc quodcumque caliginis Varro discussit, et pro cetera sua sagacitate nunc diversarum civitatum conferens tempora, nunc defectus eorumque intervalla retro dinumerans eruit verum lucemque ostendit, per quam numerus certus non annorum modo sed et dierum perspicui possit. 5
 6 secundum quam rationem nisi fallor hic annus, cuius 6
 velut index et titulus quidam est V. C. Pii et Pontiani consulatus, ab olympiade prima millensimus est et quartus decimus, ex diebus dumtaxat aestivis, quibus agon Olympicus celebratur; a Roma autem condita nongentesimus 6
 7 nonagensimus primus, et quidem ex Parilibus, unde urbis anni numerantur; eorum vero annorum quibus Iulianis 7
 nomen est ducentesimus octogentesimus tertius, sed ex die Kal. Ianuariarum, unde Iulius Caesar anni a se constituti fecit principium; at eorum qui vocantur anni Au- 8
 8 gustorum ducentesimus sexagensimus quintus, perinde

---

lacuna haec fere exciderunt computarunt, hinc ad excidium Troiae annos DCCC (conf. Iahnii adnotationem et H. Kettnerum, Varronische Studien p. 46 s.)

1. olimpiadem *V* quadringenti *DV*, quadringenti *vulgo* 2. mytichi *V* 3. scribtorum *D* 5. erosthenes *DV* quatringsentos *D* timeus *D*, itimeus *V* 6. aretes *DV*, Crates *coni. Iahnus* DCIII *V*¹, *corr. m.* 2 8. actores *D*, *corr. d* 11. conterens *DV* 12. dinumerans (din in ras.) *D* 15. anus *D* 16. quidam *om. Iahnus* V. C. (i. e. virorum clarissimorum) Pii *Borghesius* in *Ann. inst. archaeol. a. 1856 p. 48*, utru *DV*, Ulpii *vulgo* pontiam *V* 17. milensimus *D*, millesimus *V* 19. nongentesimus nonagensimus *V* 20. urb*s *D*, urbes *d* 22. octogesimus *V* 23. KL *D*, k et l *perscripta V* (item *vs. 6*) ianuarum *DV* 24. ad *D* 25. sexagesimus *V*

ex Kal. Ianuariis, quamvis ex ante diem XVI Kal. Febr. imperator Caesar, Divi filius, sententia L. Munati Planci a senatu ceterisque civibus Augustus appellatus est se VII
 9 et M. Vipsanio Agrippa III cons. sed Aegyptii, quod bien-
 nio ante in potestatem dicionemque populi Romani vene- 5
 runt, hunc Augustorum annum ducentesimum sexagen-
 simum septimum *numerant*. nam ut a nostris ita ab
 Aegyptiis quidam anni in litteras relati sunt, ut quos Na-
 bonnazaru nominant, quod a primo imperii eius anno
 consurgunt, quorum hic nongentesimus octogentesimus sex- 10
 tus est; item Philippi, qui ab excessu Alexandri Magui
 numerantur et ad hunc usque perducti annos DLXII con-
 10 summant. sed horum initia semper a primo die mensis
 eius sumuntur cui apud Aegyptios nomen est Thouth,
 quique hoc anno fuit ante diem VII Kal. Iul., cum abhinc 15
 annos centum imperatore Antonio Pio II Bruttio Prae-
 sente Romae consulibus idem dies fuerit ante diem XIII
 Kal. Aug., quo tempore solet canicula in Aegypto facere
 11 exortum. quare scire etiam licet anni illius magni, qui,
 ut supra dictum est, solaris et canicularis et dei annus 20
 12 vocatur, nunc agi vertentem annum centensimum. initia
 autem istorum annorum propterea notavi, ne quis eos aut
 ex Kal. Ianuariis aut ex aliquo tempore simul putaret inci-
 pere, cum *in* his conditorum voluntates non minus diversae
 13 sint quam opiniones philosophorum. idcirco aliis a novo 25
 sole, id est a bruma, aliis ab aestivo solstitio, plerisque
 ab aequinoctio verno, partim ab autumnali aequinoctio,

---

1. ex *prius om.* V ianuaris D, ianuar̄ V ex] et V
 2. imp̄. caes̄ D, imp̄caes̄ V 3. Augustus *om.* V si septies
 D, se septies V 4. agrippa cons̄, *omisso* III, V 7. nu-
 merant *add. Iahnus* 8. nabonnazarii V 10. octogesimus
 V 14. Thoyth *Iahnus* 16. imp̄. V II *Halmius*, et DV,
 II et *vulgo* 17. CONSULIB: D FUEBUNT DV XII DV,
corr. Scaliger 18. kl (1 *deleta*) augs. V 20. est *om.* V
 COLARIS DV 21. centesimum V 23. aliquo] *inmo* alio
 quo 24. in his *Nagelius*, his DV, hic *Lachmannus* 25. phy-
 losophorum V ALUS D *ante ras.*, alii dV 26. ab r̄u] ALIAS
 D, a brumali. ab V plerique DV

quibusdam ab ortu vergiliarum, nonnullis ab earum occasu, multis a canis exortu incipere annus naturalis videtur.

Mensium genera duo: nam alii sunt naturales, alii 22
 5 civiles. naturalium species duae, quod partim solis partim lunae esse dicuntur. secundum solem fit mensis, dum sol unum quodque in zodiaco orbe signum percurrit; lunaris est autem temporis quoddam spatium a nova luna. civiles menses sunt numeri quidam dierum quos una 3
 0 quaeque civitas suo instituto observat, ut nunc Romani a kalendis in kalendas. naturales et antiquiores et omnium gentium communes sunt, civiles et posterius instituti et ad unam quamque pertinent civitatem. qui sunt caelestes, 4
 5 sive solis seu lunae, neque peraeque inter se pares sunt nec dies habent totos. quippe sol in aquario moratur circiter undetriginta, in pisce fere triginta, in ariete unum et triginta, in geminis prope triginta et duos, et sic in ceteris inaequaliter, sed usque adeo non totos dies in singulis, ut annum suum, id est dies CCCLXV et
 0 portionem nescio quam adhuc astrologis inexploratam, in XII suos dividat menses. luna autem singulos suos menses conficit diebus undetriginta circiter et dimidiato, sed et hos inter se dispares, alias longiores, alias breviores. at civitatum menses vel magis numero dierum inter se
 5 discrepant, sed dies ubique habent totos. apud Albanos 6 Martius est sex et triginta, Maius viginti duum, Sextilis duodeviginti, September sedecim: Tusculanorum Quintilis dies habet XXXVI, October XXXII, idem October apud Aricinos XXXVIII. minime videntur errasse qui ad lu-
 0 nae cursum menses civiles adcommodarunt, ut in Graecia plerique, apud quos alterni menses ad tricenos dies sunt

---

2. MULTI* D, corr. d   4. mensium D ante rás. V, mensum d   14. partes DV   16. undexxx DV   pisce (e in ras.) D   16. xxx — unum et xxx — xxx et duos DV (super ultimum xxx V² add. ta)   22. undetriginta D   24. numeros D   26. uiginti iduum D, uiginti et duum vulgo
 27. quintiles D

- 8 facti. maiores quoque nostri idem sunt aemulati, cum annum dierum CCCLV haberent. sed Divus Iulius cum videret hac ratione neque ad lunam menses, ut oportebat, neque annos ad solem convenire, maluit annum corrigere, ut sic etiam menses civiles cum veris illis solaribus, etsi non singuli, tamen universi ad anni finem necessario concurrerent.
- 9 Nomina decem mensibus antiquis Romulum fecisse Fulvius et Iunius auctores sunt. et quidem duos primos a parentibus suis nominasse, Martium a Marte patre, 10 Aprilem ab Aphrodite, id est Venere, unde maiores eius oriundi dicebantur. proximos duos a populo, Maium a maioribus natu, Iunium a iunioribus. ceteros ab ordine quo singuli erant, Quintilem usque Decembrem perinde 15 a numero. Varro autem Romanos a Latinis nomina mensum accepisse arbitratus auctores eorum antiquiores quam 11 urbem fuisse satis argute docet. itaque Martium mensem a Marte quidem nominatum credit, non quia Romuli fuerit pater, sed quod gens Latina bellicosa. Aprilem autem non ab Aphrodite, sed ab aperiendo, quod tunc ferme 20 cuncta gignantur et nascendi claustra aperiatur natura.
- 12 Maium vero non a maioribus, sed a Maia nomen accepisse, quod eo mense tam Romae quam antea in Latio res divina Maiae fit et Mercurio. Iunium quoque a Iunone potius quam iunioribus, quod illo mense maxime 25
- 13 Iunoni honores habentur. Quintilem, quod loco iam apud Latinos fuerit quinto, item Sextilem ac deinceps ad Decembrem a numeris appellatos. ceterum Ianuarium et

2. HABENT DV 3. RATIONE quae ad DV 4. annos
Halmius, anno DV, annum vulgo maluit] aliud D 5. ci-
 viles *Lachmannus*, uel DV 7. CONCURRENT D 12. a post
 Maium om. V 13. ceteris DV 16. ARBITRANTUR D, ar-
 bitratur dV, corr. *Iahnus* ACTORES D, auctores d 17. ar-
 gute *Carrto*, ARKTI D, arkiti d, arkyti V 20. AFRODITE DV
 FERRE D, fere V vulgo 25. maximae D 26. LOCO iam D,
 Ioiam V 27. quinto m. rec. in D in ras. SEXTILE D
 28. NUMIS APPELLATUS D

Februarium postea quidem additos, sed nominibus iam ex Latio sumptis; et Ianuarium ab Iano, cui adtributus est, nomen traxisse, Februarium a februo. est februum 14 quidquid piat purgatque, et februaementa purgamenta, 5 item februlare purgare et purum facere. februum autem non idem usquequaque dicitur: nam aliter in aliis sacris februat, hoc est purgatur. in hoc autem mense Lu- 15 percalibus, cum Roma lustratur, salem calidum ferunt, quod februum appellant, unde dies Lupercalium proprie 10 februat et ab eo porro mensis Februarius vocitatur. ex his duodecim mensibus duorum tantum nomina inmu- 16 tata. nam Quintilis Iulius cognominatus est C. Caesare v et M. Antonio cons. anno Iuliano secundo: qui autem Sextilis fuerat, ex SC. Marcio Censorino C. Asinio Gallo 15 cons. in Augusti honorem dictus est Augustus anno Augusti vicensimo. quae nomina etiam nunc ad hanc permanent memoriam. postea vero multi principes nomina 17 quaedam mensium inmutaverunt suis nuncupando nominibus; quod aut ipsi postmodum mutaverunt, aut post 20 obitum eorum illa nomina pristina suis reddita mensibus.

Superest pauca de die dicere, qui, ut mensis aut an- 23 nus, partim naturalis partim civilis est. naturaliter dies 2 est tempus ab exoriente sole ad solis occasum, cuius contrarium tempus est nox ab occasu solis ad exortum. civi- 25 liter autem dies vocatur tempus quod fit uno caeli circumactu, quo dies verus et nox continetur, ut cum dicimus aliquem dies XXX tantum vixisse: relinquitur enim etiam noctes intellegere. huius modi dies ab astrologis et civi- 3

---

3. FEBRUM DV 4. quicquid V piat D, ex initio superscr. d, expiat V vulgo 5. FEBRUM DV, item uterque vs. 9 12. nam qui IULIUS DV 13. ET MANTONIO DV cōs. D, cons. V, item uterque vs. 15 14. EXC. MARCO DV C. ASINIO] CASINIO DV 15. augustio uincensimo V 20. post mensibus vulgo add. sunt 22. NATURA**** (rasura quattuor quinqueve litt.) D, naturales d, naturalis V vulgo 23. a SOLIS D 24. est tempus V civilis vulgo 25. circumactum quod D 27. xxx] ta superscr. m. 2 in V

tatibus quattuor modis definitur. Babylonii quidem a solis exortu ad exortum eiusdem astri diem statuerunt, at in Umbria plerique a meridie ad meridiem, Athenienses autem ab occasu solis ad occasum. ceterum Romani a media nocte ad mediam noctem diem esse existimarunt. 5
 4 indicio sunt sacra publica et auspicia etiam magistratuorum, quorum si quid ante medium noctis est actum, diei qui praeteriit adscribitur, si quid autem post mediam noctem et ante lucem factum est, eo die gestum dicitur qui eam 5
 5 sequitur noctem. idem significat quod qui a media nocte 10
 6 ad proximam mediam noctem in his horis quattuor et viginti nascuntur eundem diem habent natalem. in horas XII diem divisum esse noctemque in totidem vulgo notum est: sed hoc credo Romae post reperta solaria observatum. quorum antiquissimum quod fuerit inventu 15
 7 difficile est: alii enim apud aedem Quirini primum statutum dicunt, alii in Capitolio, nonnulli ad aedem Dianae in Aventino. illud satis constat, nullum in foro prius fuisse quam id quod M. Valerius ex Sicilia advectum ad rostra in columna posuit. quod quoniam ad clima Sici- 20
 liae descriptum ad horas Romae non conveniret, L. Philippus censor aliud iuxta constituit. deinde aliquanto post P. Cornelius Nasica censor ex aqua fecit horarium, quod et ipsum ex consuetudine noscendi a sole horas solarium 8
 8 coeptum vocari. horarum nomen non minus annos tre- 25
 centos Romae ignoratum esse credibile est: nam XII tabulis nusquam nominatas horas invenies, ut in aliis postea legibus, sed ante meridiem, eo videlicet quod partes

---

1. BABYLLONI D, babilonii V quidam DV 3. arheniensis D 8. praeterit D, preteriit V 9. dicitur DV quiaeam D 12. oras D 15. inuentum D 17. capitolino D (no d adscr. extremo versu, proximi autem versus initio una littera erasa est), capitulino V 18. illos D 20. qm̄ D, cum V vulgo aclimma D, aclimmate d, a climate V 21. oras DV (in V h add. in marg. m. rec.) 23. p. corū V namsicaensor D 24. horarum D 25. traecentos D 26. duodecim V

diei bifariam tum divisi meridies discernebat. alii diem 9 quadripertito, sed et noctem similiter dividebant. idque consuetudo testatur militaris, ubi dicitur vigilia prima, item secunda et tertia et quarta.

- 5 Sunt etiam plura noctis et diei tempora aliis subno-
tata propriisque discreta nominibus, quae apud veteres
poetas passim scripta inveniuntur. ea omnia ordine suo
exponam. incipiam a nocte media, quod tempus princi-
pium et postremum est diei Romani. tempus quod huic
10 proximum est vocatur de media nocte: sequitur gal-
licinium, cum galli canere incipiunt; dein contici-
nium, cum conticuerunt; tunc ante lucem, et sic
diluculum, cum sole nondum orto iam lucet. secun- 3
dum diluculum vocatur mane, cum lux videtur sole orto;
15 post hoc ad meridiem; tunc meridies, quod est
medii diei nomen; inde de meridie; hinc suprema.
quamvis plurimi supremam post occasum solis esse existi-
mant, quia est in XII tabulis scriptum sic, solis occa-
sus suprema tempestas esto: sed postea M. Plae-
torius tribunus plebiscitum tulit, in quo scriptum est
Praetor urbanus qui nunc est quique posthac
fuit duo lictores apud se habeto iusque ad
supremam [ad solem occasum iusque] inter cives
dicit. post supremam sequitur vespera, ante ortum 4
25 scilicet eius stellae quam Plautus vesperuginem, Ennius

---

1. alius *D* ante *ras.*, corr. *d* die *DV* 3. consuetudo
Lachmannus, similitudo *DV* 5. temporali subnotata *D*,
tempora subnotata *V* 7. scripta *D* 11. conticium *DV*,
conticium *coni. L. de Ian* 13. deluculum *D*, diculum *V*,
corr. *m. rec. in V* 14. orto coniectura addidi 16. medi *DV*
19. esto *D*, sed *o erasa* pletorius *DV* 20. scriptum *D*
21. pretor *V* 22. fuit *Modius*, fiat *DV* lictores *V*
iusque ad *R. Schoellius legis XII tabul. rel. p. 3 s.*, isque *DV*,
usque *Lachmannus* 23. ad solem occasum ab ipso *Censorio*
explicandi gratia addita esse suspicatur Schoellius 24. dicit
(dicit ante *ras.*) *D* uesperanteorum *D*, uesperanteo-
rum *d*, nesp. antetorum *V* 25. plaustus *D*, corr. *d* *Plaut.*
Amphitr. I 1, 119

5 vesperum, Vergilius hesperon appellat. inde porro crepusculum, sic fortasse appellatum quod res incertae
 6 creperae dicuntur idque tempus noctis sit an diei incertum est. post id sequitur tempus quod dicimus luminibus accensis: antiqui prima face dicebant; deinde 5 concubium, cum itum est cubitum; exinde intempesta, id est multa nox, qua nihil agi tempestivum. tunc [cum] ad mediam noctem dicitur, et sic media nox * * *

-
1. virgilius *V* *Verg. ecl. 8, 30, 10, 77* appellant *V*
 3. incerte crepere *D* 6. comitum est comitum *D*
 7. quia *d V* 8. ad media *D*

FRAGMENTUM

CENSORINO ADSCRIPTUM.

Initia rerum eadem elementa et principia dicuntur. ea stoici credunt tenorem adque materiam. tenorem, qui rarescente materia a medio tendat ad summum, eadem
 5 concrescente rursus a summo referatur ad medium. Thales Milesius aquam principium omnium dixit, et alias opiniones supra rettuli. Stoicorum opinio probanda, qui cum 2 arte compositum mundi opus considerarent, introduxerunt naturam providam ac sapientiam, quam ordo inpermutabilis ostenderet, et industria factum pronuntiaverunt.
 10 sive perpetuus sive longaevus est mundus et in flammis abigit et vicissim ex flammis renovatur ac restituitur, durantibus tamen principiis, nec recidere ad nihilum videri potest, quod in se deficit et in se regignitur. et constat 4
 15 quidem quattuor elementis, terra, aqua, igne, aere. cuius principalem solem quidam putant, ut Cleanthes; et Chrysippus aethera, cuius motu perenni subiecta tenentur et administrantur, et ipse quidem aether nihil patitur; aer aethera supra, infra aquam; aera supra aqua,
 20 infra terram. terra omnia ex se omnium permixtione 5

DE NATURALI INSTITUTIONE *cet. nullo spatio interposito ultima Censorini sequuntur in DV* 3. atque *V*
 5. assummo *D* TALES *D* 7. RETTULLI *D* 8. opus mundi *V*
 10. et om. *DV* 12. *ABUIT (HABUIT ante ras.) *D* et vicissim *d* in ras. 14. deficit *D*, tum et om. *DV* 16. CLEAN-
 TES ET CHRYSIPPUS *DV* et] at Iahnus secundum Manutium, set con. Halmius 18. aetes *D* 19. aera aethera — supra aquam *DV*, corr. L. de Ian et L. Urtichsius in Mus. Rhen. XI p. 159 20. omni ex *D*, omni sex, omisso se, *V*
 permixtio *D*

progignit, et temperantia fovetur, intemperantia laeditur. invicem porro elementa succedere et interitu singulorum universa fieri sempiterna manifestum est.

2

DE CAELI POSITIONE.

Caelum circulis quinque distinguitur. quorum duo 5
extremi maxime frigidi, australis humillimus et aquilonius
excelsissimus. his utrimque proximi duo paralleloae vo-
cantur, ut ita dixerim, aequae distantes, idem tropici, idem
solstitiales; alter hibernus, per quem sol transmittens
octava parte capricorni solstitium hibernum facit; alter 10
aestivus, per quem sol octava parte cancri solstitium
2 aestivum facit. medius est aequinoctialis, qui octava parte
arietis aequinoctium vernum, octava librae autumnale
constituit.

Ut circuli *in caelo*, ita *in terra*: zonae vocantur. in- 15
habitabilis infra frigidus circulus ob rigorem * * quod ab
his longissime sol abest, item intra calidus aequinoctialis,
3 quod sub vertice solis est. sub quo quidam habitare di-
cunt * † cydropiae et Aethiopiae maximam partem, item
plurimas insulas maris rubri aliosque vertices eminent- 20
tiasque terrarum nostris ampliores. sub tropicis habitare
nihil dubium est. noster solstitialis aestivus est excelsus
4 adque arduus. divisi a nobis circulo aequinoctiali antich-
thones nominantur. videntur humiles adque depressi [qui-

---

2. succedere D 7. parallelae D, parallele V
9. solstitiales V TRANSMITTENS OCTAVAM PARTEM DV,
transiens et tenens octavam partem Iaknus ex schol. Ger-
manici 10. 11. solstitium V 15. in om. DV 16. post
rigorem adde item supra vel item is qui supra est quo
ab V 17. item in radios aequinoctiales DV (sed extre-
mam s in D add. m. 2), item medius aequinoctialis cod. Manutii
18. dicunt] putant V 19. cydropⁱae d in ras., cydropiae V,
Gedrosiae Urlichsius ethiopiae DV 22. solstitialis V
23. atque V antichthones] actiones DV (correxit vetus ille
grammaticus qui glossema, quod nunc infra legitur post terrarum,
adscriptit), antistones m. rec. in V in marg. 24. atque V

busque antipodes infra sunt], quod ut posse videatur, efficiunt flexus obliquitatesque terrarum. [antictones idem et antistoche et antiscepe nominantur.]

Incipit signifer non ab extremo circulo nec ad extremum pertenditur, sed ab infimo tropico australi brumalique eodem per aequinoctialem ad summum solstitiali eundemque aestivalem per medium longitudinis latitudinisque porrectus in obliquum. circuli signiferi partes CCCLX, signa duodecim, partium singula tricenarum, quorum quaedam minora, quaedam ampliora [et +poploe anafora dicuntur]: sed compensatio in quinque partes creditur adplicari, ut sint omnes signiferi partes CCCLXV. horum incipientia ab ariete altera sunt [masculinis femininis] masculorum natalibus, alia feminarum convenientia. item quartum quodque eorum aut tropicum aut solidum aut biforme. incipiet dinumeratio ab ariete, quod signum tropicum est. tropicorum duo sunt aequinoctialia, aries et libra, duo solstitialia, capricornus et cancer, tropicis proxima solida, anteposita his biformia.

20

DE STELLIS FIXIS ET +STANTIBUS.

3

Stellarum aliae cum caelo feruntur, ideoque quod non excedunt suos locos fixae nominantur, aliae contra

---

2. voluit glossator antichthones idem et antistochoe et antiscopoe nominantur antictones D, antistones V
 3. antistoche (q m. rec.) et antiscepe (q m. rec.) V 5. sed ***TIMO D, sed ab intimo dV, sed ab imo vulgo brumalique (brum d in ras.) D 6. solstitialem V 7. LONGITUDO IN HIS LATITUDINISQ. D 8. in addidi obliquae schol. German., unde Urlichsius oblique cuculi V¹ corr. m. 2 11. poplo-eanafora D, poplo eana fora V, polon anaphora con. Urlichsius dicunt; D, dicunt V in addidi 12. adplicare V vulgo 13. arieti (eti d in ras.) D et masculinis feminis V, eiecit Urlichsius 14. natalibus schol. Germ., naturalibus DV 15. partu (in marg. m. rec. quartu) eorum quoq; V 16. ut deforme D, aut deforme dV, corr. Cauchius 18. aequinoctiali V aries om. DV librae duo solstitialia V 19. maxima DV deforma DV 20. STELLIS D errantibus Iahnus; ego malim vagantibus coll. p. 59, 1

caelum et in ortus caeli eunt, sed mundi celeritate victae
 occidere videntur cum eo, quamvis cursum suum per-
 2 agant. sol maximum sidus aetheris medii limite ignescit,
 singulis diebus et noctibus peragit singulas partes, signi-
 ferum pervadit anno. luna de sole flammatur, ambit 5
 circuitu brevissimo terram triginta diebus, adeo vicina
 vertici terrae iunctaque, ut in umbram eius incidere soleat
 et videri deficere. eadem cum subiit solem et substitit
 radiis, facit obscuracionem, quae defectio solis videtur.
 interim tamen cava paucioribus quam triginta diebus cir- 10
 3 culum suum transit. Saturni stella per maximum ambi-
 tum fertur, ideoque tricenis mensibus singulis signis re-
 sistit, per triginta annos signiferum pertransit, frigida et
 sterilis, infecunda terris, nascentibus non salutaris, facit
 adversa diuturna nec subita. Iovis stella in singulis signis 15
 anno manet, signiferum duodecim annis evadit, salutaris
 4 et temperata et universis euntibus prospera. Martis stella
 non eodem spatio signis singulis haeret, sed signiferum
 novem fere annis pervagatur, ignea intemperans et in ad-
 versis et in mortalibus subita, vel ferit repentinis morbis 20
 vel ferro perimit. stellae Mercuri et Veneris solem se-
 5 quantur eademque spatia custodiunt. Mercuri stella fit
 similis illi quam videt, Veneris genitilis et roscida et pro-
 spera et salutaris. luna globum suum creditur habere,
 sed ignem a sole concipere et quantum percutitur ar- 25
 descere. quantum igitur a sole discedit, augetur: cum
 vero contra stetit, toto feritur adverso et velut speculum
 non vim, sed imaginem reddit. hac universa gignentia
 6 crescente pubescunt, tenuescente tenuantur. umor etiam
 et spiritus omnis augetur, tumescit oceanus, deinde cum 30

---

5. ANNUM *DV*, corr. *Cauchius* 6. TERRAE (e in ras.) *D*,
 terrae *V* 13. ANOS (corr. *m. rec.*) *V* 14. STERELIS *D*
 15. DIURNA *DV*, corr. *Iahnus* IOVIS *D*, corr. *d* 17. EVEN-
 TIBUS *coni. Cauchius* 19. FERRE *V* 20. FERIT *Carrio*, PERIT
DV 21. STELLA *DV*, quod forsitan scripserit ipse epitoma-
 tor MERCORI *D*, mercurii *V* sequuntur *D*, corr. *d*
 22. mercurii *V* 24. lunā *m. 2 in V* ex luna creditu et
 a 2 *m. creditū V* 29. pubescant *D*

ipsius fulgore considit. diversi ergo caeli et vagantium stellarum concursu quod [temperatur] utrimque deteritur et infra fluit, id excipit luna et soli tradit, quo et animalia vigescunt et humus quodam modo animatur genitili ca-
5 lore [ut ita dixerim vivo].

Plurimum in originibus valent quae in ortu sunt, languent in occasu. ortum facit stella quam sol praeterit, 7 deinde stationem matutinam, cum a quinto loco solis stetit. in eodem manet signo, donec ab eodem sole moveatur. quae contraria est soli, mane occidit, oritur simul
10 nocte et vocatur acronychos, deinde rursus altero latere a quinto signo deprehensa postmeridianam stationem facit, donec ingresso sole idem signum sub radiis eius delitescat et in totum occidat.

15 Aspiciunt inter se stellae ex quinto signo, quod dicitur trigonum, et habent maximam consensionem. item a quarto, quod dicitur tetragonum [et centron vocatur], et in alterutrum maximum praestat effectum. item ex contrario, quod est septimum signum et diametron vocatur estque maxime adversum. cetera dissident vel le-
20 viter aspiciunt, ut tertium quodque, quod dicitur hexagonon.

Signa tropica peregrinationibus praesunt et omnino 9 mobilibus, et in consiliis subinde variant adque permutant. biformia geminatione rerum omnium repetitionem
25 significant et interim dilationem. solida vehementer et instanter efficiunt et ad exitum vel prospera vel adversa perducunt, sicut aspiciuntur a stellis vel faventibus vel repugnantibus.

---

1. diversi V vagantia DV 2. temperatur eiecit Ulrichsius 3. exceptit D 5. ante ut vulgo et add. vivit coni. Ulrichsius 9. steti* D, steterit dV 10. quae] quod V 11. acronicos acronicus D, acronicos aronicus V, corr. Salmastius exerc. Plin. p. 507 a F 18. delitescat (cat d in ras.) D 17. centroni V 19. septum D, corr. d 20. dissident D 21. exagonon DV 24. mobilibus DV atque V 26. dilatione DV

Multum tamen refert, cuius quaeque stellae domus,
 10 alienae an ipsius sit. domus solis leo, lunae cancer, Mer-
 curi virgo et gemini, Veneris libra et taurus, Martis
 scorpio et aries, Iovis sagittarius et piscis, Saturni ca-
 pricornus et aquarius. nocturnis originibus favent luna 5
 Mars Venus, plus die possunt sol Saturnus Iuppiter, Mer-
 curius varie et quomodo consensit aut visus est.

4

DE TERRA.

Terra media omnium rerum est, forma globosa. aquis
 cingitur, in aera prominet, excipit caelum. aquae omni 10
 vel *aeris* temperie quantum adficitur, ita quaecumque
 sustinet afficit et movet.

2 Poterat finem liber plenus omnibus necessariis iam
 videri consecutus: sed cum et mundi dimensiones et plu-
 rima praeterea in universis rebus ratio geometrica inple- 15
 verit, pauca de numeris mensurisque dicemus.

5

DE GEOMETRICA.

Geometrica est scientia digerendi figuras [+ numeros
 emetiendi cum suis resolutionibus. numerus est congre- 20
 gatio singulorum finita semper et infinita natura].

6

DE FORMIS.

Nota est cuius pars nulla est, linea longitudo sine
 latitudine, lineae fines notae. recta linea est quae su-

1. STELLÆ DV, stella vulgo 2. aliena V mercuri
 D V¹, mercurii V m. rec. 4. 10*u* D, ioui d pisces V
 6. iupiter V 7. uariae D 10. in aere V 11. aeris
 add. Iahnus temperiae V¹, corr. m. 2 itaq. cumq. D
 14. uident (i in ras.) D 16. dicimus V 17. geometrica
 D, geometria V 18. dirigendi vulgo et numeros vulgo,
 arithmetica num. con. Iahnus 19. sui V 20. et om. D,
 add. d natura de formis nata continuo versu V 22. nota
 (o in ras.) D, nata V 23. LINEAE ac FINIS DV, corr. Causchius
 et Iahnus recte V

per se positis notis aequaliter posita est. summitas est
 quod longitudinem *et latitudinem* tantum habet. sum- 2
 mitatis fines lineae sunt. plana, quae dicitur epipedos,
 summitas est quae super se positis rectis lineis aequali-
 5 ter posita est, vel quae suis finibus aequaliter posita est.
 planus angulus est in planitie duarum linearum non e
 regione positarum ad unum signum contingens curvatio.
 haec lineae quae angulum continent cum rectae sunt, is
 angulus rectis lineis contineri dicitur. si recta linea su- 3
 10 pra rectam lineam stans continuos angulos inter se pares
 facit, tum uterque ex paribus angulis rectus dicitur, et
 ea linea Graece cathetos, Latine normalis dicitur. rectus
 angulus est modicus et sibi congruens, hebes maior recto,
 acutus minor recto.

15

DE FIGURIS.

7

Figura est quae aliquo fine aut aliquibus finibus con-
 tinetur. circulus est figura plana una linea comprehensa,
 †in quem mediae omnes lineae inter se pares sunt. cen-
 tron est nota circuli medii. diametron est recta linea per 2
 20 centron inmissa et in utramque partem secans circulum.
 hemicyclium circuli dimidium. euthygrammoe formae sunt
 quae rectis lineis continentur. trigonum trilaterum, *te-*
tragonum quod quattuor, multilaterum quod pluribus.

---

1. noctis *V* posita et summissa est *DV*, corr. *Cauchius*
 2. et latitudinem *add. Iahnus ex Balbo p. 99, 12 (Lachm.)*
 3. FINIS LINEAE SUPER PLANA *DV*, corr. *Cauchius* 8. hae *V*
vulgo recte *D* SINT *DV*, corr. *Manutius* his *D*
 11. fecit *V* tum] TANTUM *DV* 12. et aliena *D*, et
 aliena *V* LATINAE ac postea vocabulum *erasum D* 15. de
 figuris *versu continuo V* 17. una (u in ras.) *D* 18. media
 OMNIS *DV* CETRON *D*, sed n prima m., ut videtur, super *ver-*
sum add. 19. nota (o in ras.) *D* 20. ceⁿTRON *D*
emissa vulgo 21. emicyclum *DV* ENTYGRAMMAE *D* (*sed*
en non perspicuae; possunt etiam legi eu), entygrammę *V*¹, en-
 tygrammę *V*² 22. quae *superscr. in D antiqua manus*
 tetragonum *om. D*

triangulum aequilaterum quod paribus trinis lateribus.
 3 isosceles quod duo tantum latera paria habet. scalenon
 quod tria latera inaequalia habet. orthogonium quod
 habet rectum angulum. amblygonium quod habet unum
 angulum hebetem. oxygonium quod omnes tres acutos
 angulos habet. quadrilaterarum formarum quadratum
 est quod omnia quattuor latera paria habet et angulos
 4 rectos. heteromeces quod angulos rectos nec latera pa-
 ria habet. scutula, id est rhombos, quod latera paria
 habet nec angulos rectos. simile scutulae, cuius contraria
 10 latera et contrarii anguli inter se pares sunt, sed neque
 aequilaterum neque rectis angulis est. trapezia cetera
 nominantur. paralleloae lineae sunt quae in eadem planitie
 positae numquam inter se contingunt.

8

DE POSTULATIS.

15

Postulata geometrarum sunt quinque. ut liceat ab
 omni signo ad omne rectam lineam ducere, et omnem
 finitam rectam lineam e regione eicere, et omni medio
 et intervallo circulum scribere, et omnes rectos angulos
 inter se pares esse, et si in lineas rectas recta linea 20

---

1. aequilaterum $\bar{q}d$ (um $\bar{q}d$ in rasura quinque sexve lltre-
 rarum) D ; olim fuisse videtur aequilaterum est post lateri-
 bus vulgo add. concurrat V 2. ipso caelos quod tuo V
 scadaenon D , scadenon V 3. ortogoniū V^1 , corr. $m. rec.$
 4. amphigonium D , ampigonium V unum Nunnesius, ide
 d in ras., idem V 5. habetem D , habentem dV ocho-
 gonium dV 6. quadrilaterum dV , corr. Nunnesius
 7. paria add. Cauchius 8. eteromeces dV rectos add.
 Nunnesius 9. rumbos dV 10. similes dV 12. aequa-
 liter aut omneq^v rectis D (v add. d), aequaliter aut omne-
 que rectis V , corr. Cauchius; mihi tamen aequilateratum olim
 fuisse videtur rapedia D , repedia superscripta a V 1 m.
 13. parallely**** D , parallelynae d , parallely line V eade-
 dem D , corr. d planicie V 14. contigunt D 16. geo-
 metriarum dV 17. ad omnem dV 18. lineam D medio
 Nunnesius, modo dV , κέντρον Euclides, centro interpret
 Euclidis in Gromat. Lachm. p. 379, 11 20. inter se] minores duos
 rectis V lineas rectas Nunnesius, lineam dV

inmissa interiores angulos minores duobus rectis fecerit, eiectas lineas concurrere.

Si paribus paria adiecta fuerint, omnia paria erunt; 2
et si paribus paria dempta. et quae isdem paria sunt, et
5 inter se paria sunt.

DE MUSICA.

9

Prior est musica inventione metrica. cum sint enim
10 antiquissimi poetarum Homerus Hesiodus Pisander, hos
secuti elegiarii Callinus Mimnermus Euenus, mox Archi-
lochus et Simonides trimetrum iambicum, chorium ca-
talecticum tetrametron composuerint, Archilochus etiam 2
commata versibus adplicando variavit epodis per pluri-
15 mas species, secuit Alcman numeros † etiam minuit in
carmen. hinc poetice melice. at Telesilla etiam Argiva
minutiores edidit numeros. quae species cum iam displi-
ceret et integra brevior videretur, magnitudine Pindari
adserta est, qui liberos etiam numeros modis edidit. hos
20 secuti musici Timotheus et Polyidos et Hyperides et Phyl-
lis et clarissimus cum peritia tum eloquentia Aristoxenus.
modulati protinus cantus. nec tamen † an non putes anti- 3
quiores cantus esse numeris, sed rusticos et inconditos,

1. duos rectis pares fecerit *DV*, corr. *Nunnesius*; conf. *tamen Gromat. p. 379, 13* 4. que *V* eisdem vulgo, eidem *coni. Iahnus* 10. *Terpander coni. Cauchius* 11. *GALLINUS MINERUUS EUNECTUS DV archiloglius V* 12. *iambicum D* 13. *composuer V archilochum DV* 14. *commata DV epodis G. Hermannus, ea potius (ea in ras.) D, ea potius V* 15. *ALCOMAN DV numerus D, corr. d, numertis V* et *minuit carmen coni. Lachmannus auctore Hermanno* 16. *poeticae DV melicae ATAC: ILLA D, melice ATAC: illa V, corr. Carrio argina V* 18. *diceretur V* 19. *LIB**** D, libros dV, corr. Lachmannus indidit coni. Lachmannus omnino de vs. 13—19 conf. G. Hermann. epit. doct. metr. § 571* 20. *Polyidos Scaliger, pombos DV Phyllis Manutius, FOLLIS DV; alias virorum doctorum coniecturas de his musicorum nominibus vide apud Iahnium* 21. *peritia V in ras.* 22. *protenus V an non V, ANNO D, ANNON d, non codex Manutii, quod probat Urlichstius* 23. *RUSTICIS DV inconditis V¹, corr. m. rec.*

postque hos poetica valuit veluti legitima [musica licentior] magisque modulata.

10

DE NOMINE RHYTHMI.

Rhythmus creditur dictus a Rythmonio Orphei filio et Idomenae nymphae Ismaricae, ut tradit Nicocrates 5 libro quem composuit de † Musio. † fratre Rythmoni tradit Hymene, Varritonis autem et Coloridis Tirisiae filiae Periclemenum et Peridemem †, qui primus cecinerit res gestas heroum musicis cantibus.

11

DE MUSICA.

10

Musica est peritia faciendorum et canendorum modorum. eius partes harmonica, organica, rhythmica, crumatica. crumata pulsus decori sine carmine vocantur; harmonia est consonantia; organica * * rhythmos 15
2 Graece, modus dicitur Latine * * nominatus versus ab eo quod fluat seque ipse circumbeat. modus autem est lex quaedam et ordo vocalium intervallorum et differentia, vel, ut Aristoxenus finit, non utcumque compositum vocalium temporum intervallum. carmen est modus vocibus 20
3 iunctus, cuius discrimina cantus, modus, motus. * * tempus est syllabae spatium, huius elementum brevis syl-

1. postq. D, postquam V 3. RYTHMI D, ritmi V¹, rithmi V m. rec. 4. RYTHMUS DV RITHMONIO DV
5. IDOMEN*|ae NYMPHAE ISMARICAE D, idnomeae nymfē maricē V, corr. Lobeckius, Idmoniae cori. Urlichsius NICOCRATUS DV, Nicostratus Stiehle Philol. X p. 170 6—8. composuit de musice. fratrem Rhythmionii tradit Hymenaeum, Rhythmionii autem et Chloridis, Tiresiae filiae, Periclymenum et Perimedem Iahnus 6. musico V rithmoni V 7. himene varri-Tonis V tirisiē V 8. cecinerit tres D 10. ITEM DE MUSICA V 12. armonica V RYTHMICA D, rithmica V 13. decore D, corr. d 14. armonica DV ORGANI CRYT-mos D, organi caritmos V¹, organica rithmos V m. rec. 15. motus dicitur Latine, nominatur vero ab eo cet. Iahnus partim secundum Lachmannum LATINAE D 21. post est in V repetuntur ex vs. 19 ss. modus vocibus — tempus est

laba. † divisio brevi alia longum a longo ut neutrius ratione est †.

DE MODULATIONE.

12

Modulatio est modorum prudens dispositio; eius tres
 5 species, διάτονος, χρώμα, ἁρμονία. species carminum
 tredecim * * ex quibus primi Dorius, Phrygius, Lydius.
 his accesserunt gravissimus hypodorius, mox duo hypo- 2
 phrygii, gravior et acutior, deinde hypolydii totidem et
 perinde gravior et acutior, deinde Dorius medius, tum
 10 Phrygius gravis et alter excelsus, totidem Lydii, gravis et
 acutus, tum mixolydii pari diversitate, postremus hyper-
 mixolydius acutissimus.

Organum quondam habuit tres intentiones, gravem, 3
 mediam et acutam: inde Musae quoque tres olim existi-
 15 matae, Hypate, Mese, Nete. nunc in ampliore numero
 soni considerantur, ut sit proslambanomenos, hypate hy-
 paton, deinde parypate hypaton, deinde lichanos hypaton,
 deinde hypate meson, deinde parypate meson, deinde li-
 chanos meson, deinde trite synemmenon, nete synemme-
 20 non, paramese, trite diezeugmenon, paranete diezeugme-
 non, trite hyperbolaeon.

5. διαξονος D, diaxonos V 6. primi D, primi s V
 DORI* FRYGIO LYDIO D, doriū frygiū lydiū d, dorium fri-
 gium lydium V 7. GRAUISSIMUM HYPODORIUM DV hypo-
 phrygi DV 8. deinde — acutior om. V hypolydi D
 9. deinde ORIUS DV 10. phrygius V lydii V 11. MIX-
 TOLIDI D, mixto lipi V HYPERAMIXOLYDIUS D (medium x
 ex: ut videtur), hypera mixtolidius V 14. EXIMATAE D
 15. hypate|ese nete D, hypaten mesen neten dV 17. pa-
 rypate DV hipaton V LYCANOS D, licanos V 18. deinde
 hypate bis habet V (item D teste Urlichio) hypate meson (son
 in ras.) D parypate V LYCANOS D, licanos V 19. SY-
 NEMMENO (synemmenon d) NETE SYNEMMENON D, sinemmenon
 netesinemmenon V 20. paramese D, corr. d diezeugmenon
 (e et u in ras.) D, diezeugmenon V parnete D, corr. d
 diezeugmenon DV 21. HYPERBOLEON DV

- 4 Animadvertisse chordae sonantis suavitatem in arcu [sororis] Apollinem tradunt et intendisse protinus citharam, tum notasse quod adstrictiora fila nervorum in acumen excitarentur, gravibus responderent remissa, inde fecisse tres primos de quibus supra dictum est: hanc 5 excepisse intensionem Lycorem, quem quidam Apollinis filium tradunt et nymphae Paramesae, * Chrysothemidi reliquisse: ab eo adiunctum modum qui synemmenos dicitur: hunc numerum auxisse Terpandrum adiectione diezeugmenu, qui primus a gravibus in acumen avertitur. 10 deinde Timotheus addidit duos, paramesen et hyperboleon.
- 5 Initium modi dicitur diesis, dimidium semitonium, totum tonos. toni duo et dimidius diatessaron nominantur, tres et dimidius diapente, sex diapason. 15
Haec musicae summa sunt.

18

DE METRIS ID EST NUMERIS.

- Metra Graece, Latine numeri vocantur. numerus est aequalium pedum legitima ordinatio. huius pars integra pes; partes sunt pedum syllabae, elementa numerorum; 2 modorum elementa spatia syllabarum ac tempora. pedes componuntur ex syllabis minimum binis, plurimum ternis; incipiunt temporibus binis, ad sena perveniunt; bisyllabi quattuor, trisyllabi octo. plures quam duodecim esse non possunt. 25

1. animadvertisse chordae *Lachmannus*, ANIM ADVERTIS SE-
cunde *DV*, animadvertisse secundae *Urtichsius* (*Eos II 1866*
p. 460) suavitatis *V* arcu sororis *V vulgo*, arcus|oro
(oro in marg. adscr.) *D*, arcus sono *Urtichsius* 2. citharam
tum *Cauchius*, CLYTABANTIUM *DV* 3. adstrictor a filia *D*
4. gravibus sonis *coni. Iahnus* 5. fecissent *D* 6. ex-
cepisse** *D* LYCOREM *D*, liquorem *V*, corr. *Iahnus* (*Ber. d.*
Sächs. Ges. I 417) 7. paramese (ame in ras.) *D*, paramese
V, Parnasiae et *coni. Iahnus* CHRYSOTHEMIDI *DV* 8. ab ea
DV SYNEMMENOS *D*, sinemmenos *V* 10. diezeugmenu *D*,
die zeumeno *V* 11. HYPERBOLEON *DV* 14. TONIDIUM ET
DV DIATESSARON (ss in ras.) *D* 20. per partes *DV*
SYLLABA' *D*, syllaba *V* numerum *D* 23. ad se *DV*

Pyrrichius ex duabus brevibus, cuius exemplum Cato; iambus ex brevi et longa, cuius exemplum salus; chorius ex longa et brevi, cuius exemplum Roma; spondius ex duabus longis, cuius exemplum vates. duo igitur 3
5 tur quantitate contrarii, spondius et pyrrichius, duorum alter, alter quattuor temporum; duo ordine, quorum uterque trinatorum temporum, iambus et chorius. ita non plures quam quattuor pedes sunt nec esse possunt.

Trinarum syllabarum primus est dactylus, qui con- 4
10 stat ex longa et duabus brevibus, cuius exemplum Annibal; anapestus contra *ex duabus brevibus et longa*, cuius exemplum Capaneus; amphibrachys ex brevi et longa et brevi, cuius exemplum avarus; brachysyllabus ex tribus brevibus, cuius exemplum Cicero; ei contra- 5
15 rius molossus [in tribus longis], cuius exemplum Maecenas. item tres quinum temporum, bacchius ex duabus longis et brevi, cuius exemplum Latona; huic ordine adversus palinbacchius ex brevi et duabus longis, ut Aquinas; creticus [et amphimacrus] ex longa et brevi 20
et longa, ut sanitas. duos habes quantitate contrarios, 6
brachysyllabon et molosson, quorum alter trium temporum est, alter sex; ordine tres in quaternis, tres in quinis temporibus.

---

1. duobus *V* 2. Cato — exemplum *om. V* 3. cuius exemplum *om. D*, addidi ego, ut *d super versum*, quod propagatum in *V* 6. ante ordine *d sup. vs. add. in*, quod propagatum in *V* 9. dactylus *V* 10. Annibal — exemplum (*ante Capaneus*) *om. V* 11. anapestus *D* ex duabus brevibus et longa *om. D*, add. vulgo 12. amphibrachys *D*, amphibrachus *d* 13. cuius *om. D*, add. *dV* brachi syllabus *V* 14. et contrarius *DV* 15. molossus *V* in *DV*, ex vulgo mecaenas *V* 16. bacchius *D*, bachius *V* 17. et breui cuius *V in ras.* ordini (*i in ras.*) *D*, ordini *V* 18. ex duabus *D*, et ex duabus *dV* ut *D sup. vers. fort. i m.* 19. et amphimacrus *DV*, qui et amphimacrus vulgo 20. duos habet *D*, duobus ab *V*, duo pedes habes *Iahnus* contrariis *V* 21. brachysyllabo *D*, bracchi syllabo *V* molosso *DV* 22. sex] ex *D* ordinem *V*

14

DE LEGITIMIS NUMERIS.

Primus est et legitimus maxime numerus hexameter heroicus. huius pedes aut dactyli sunt aut spondii: raro et in extremo versu reperietur trochaeus. eius exemplum

Avia Pieridum peragro loca nullius ante. 5

totus iste dactylicus fuit et habuit summum trochaicum. sed mixtus ex spondiis hic erit,

2 Italiam fato profugus Laviniaque venit;

totus ex spondeis

Cives Romani tunc facti sunt Campani. 10

hoc genus numeri paucissimarum duodecim syllabarum, plurimarum decem et octo. tempora recipit viginti quatuor, interim viginti [tres pedibus] tribus tantum conficitur. formas excipit triginta duas, quas enumerare festinantibus longum est. 15

3 Pentameter elegiacus habet exemplum

Dum meus adsiduo luceat igne focus.

recipit dactylum, spondium, anapaestos duos, in fine versus aliquando brachysyllabum. fit syllabarum paucissimarum duodecim, plurimarum quattuordecim. tertium pedem 20 spondium semper habet, quartum et *quintum anapaestos*, quintum aliquando brachysyllabum.

4 Trimetros iambicos Latine senarius dicitur, cuius exemplum

Phaselus iste, quem videtis hospites. 25

2. examerer DV   3. dactili V   4. reperietur D
trocheus DV   5. Lucret. I, 926. IV, 1   peragra (a in
ras.) D, peragra V   6. dactilicus V   troc^{he}um (troc in
ras.) D, trocheum V   8. Verg. Aen. I, 2   facto D ante ras.
laviniaque V   10. ex Ennii annalibus, ut videtur (apud
Vahlen. vs. 174)   12. xvii cont. Iahnus, sed videtur ipse epi-
tomator erravisse (conf. init. huius capituli)   14. recipit cont.
Iahnus   TRIGENTA D   17. Tibull. I, 1, 6   adsiduus DV
18. spondeum anapestos V   19. BRACHISYLLABUS DV
21. quintum anapaestos add. Cauchius   22. brachisyllabū V
23. iambicus V   25. Catull. 4, 1   FATALIS D

duodecim syllabarum est. recipit aliquando praeter ceteros iambos in extremo pyrrichion. trimetrus tragicus

Pro veste pinnis membra textis contegit,

et

5 Aquilonis stridor gelidas molitur nives.

recipit in parte prima gressionis spondium, et eius loco dactylon et anapaestum, et pro iambo chorium et tribrachym. fit syllabarum paucissimarum XII, plurimarum XVII. recipit tempora plurima quattuordecim, paucissima

10 decem et octo. comicos trimetros solet magis in breves 5 minui. trimetros Hipponactius pedem novissimum adsumens spondium vel chorium talis est,

Calentibusque lympa fontibus semper.

eosdem pedes quos reliqui trimetri, praeter novissimum,

15 recipit, et **

Tetrametros, qui Latine quadratus vocatur, choriacus 6 talis est,

Tela famuli, tela tela propere: sequitur me Thoas.

recipit eosdem pedes, pervenit ad septem et semipedem.

20 summum pedem patitur aut creticum aut dactylum. octonarius iambus

Proin demet abs te regimen Argos, dum est potestas consili.

Septenarius

7

25 Haec, bellicosus cui pater, mater cluet Minerva.

2. iambus extremo V trimetros V 3. Attius Philocteta vs. 540 Ribbeck. 5. idem ibid. vs. 567 6. gressionis] scansionis V eius Halmius, om. D, alio dV 7. anapaestum DV ΤΡΙΒΡΑΧΥΙΝ D, tribrachin V¹, tribrachyn V² 8. PLURIMŪ DV 9. XVIII ante quattuordecim add. V 10. XIII ante decem et octo add. V 11. hypponactius DV 14. RELIQUIT D timetri V 15. 'post et excidit temporum computatio' Iahnus 18. versus incerti poetae tragici; conf. Ribbeck. p. 217 tela ante propere add. Bothius toas V 20. petitur V 22. versus incerti poetae tragici; conf. Ribbeck. p. 203 proin demet Lachmannus, proinde et DV 23. CONSULENDŌ DV, corr. Lachmannus 24. SEPTENARIUS D 25. conf. Ribbeck. trag. rel. p. 204 BELlicosus cui mater pater DV, corr. Carrio

constat ex pedibus isdem.

8 Ionicus septenarius

Ibant malaci viere Veneriam coronam.

Ionicus *a* maiore

Ille ictus retro reccidit in natem supinus.

habet vitium in tertia syllaba. *a* minore

Metuentis patruae verbera linguae.

recipiunt pedes maxime pyrrichium et spondios, et solent divisis syllabis longis plurium syllabarum pedes admittere.

9 Aristophanius anapaestus

Axena Ponti per freta Colchos denique delatus adhaesi. recipit pedes quaternorum temporum omnis, inplet pedes VII et semipedem. anapaestus octonarius

Orte beato lumine, volitans qui per caelum candidus 15 equitas.

recipit eosdem pedes praeter semipedem. Aristobolius

Quae tam terribilis tua pectora turbat, terrifico sonitu inpulit?

is circuitus magis quam versus est. dactylum crebrum 20 habet, rarum spondium.

10 Paeon duodenarius

Quis meum nominans nomen *aede* exciet? quis tumultu invocans incolarum fidem?

3. Ennius Sota fr. 1 mala cluere DV 4. a addidi matore D, maior es V, maior est vulgo 5. retro reccidit D, retrorecedit V, corr. Lachmannus 6. a addidi minorem. et uentis V 7. Hor. carm. III, 12, 2 patriae DV 8. percipiunt DV, corr. Iahnus pedes] linguae V spondion coni. Iahnus 9. diuisi DV plurimum DV 11. aristophanius anapestus DV 12. conf. Ribbeck. trag. rel. p. 224 ponti per DV cholcos V adhesi D 13. imple V 14. anapestus D, anapesto V 15. conf. Ribbeck. l. c. ore DV, corr. Lachmannus 18. 23. conf. Ribbeck. p. 212 18. Quae tam Bothius, quaedam DV turbans Iahnus, turba et et antea terribili ego 19. intulit V 20. his D dactylum V 22. peon (o in ras. ex a ut videtur) D, peon V duodenarius D 23. aede add. Lachmannus tumultum DV, corr. Scaliger

et hic circuitus magis quam versus est. huic suberunt **
denarius

† Qui repens semipulsus onere gravi fores crepitu terrent.
recipiunt pedes creticos, chorios, spondios, iambos, bra-
5 chysyllabos, anapaestos.

Undecim syllabarum Phalaecius 11

Passer deliciae meae puellae.

recipit pedes spondium, dactylum, creticum, palinbacchium.

Angelicus † numeratus syllabam coartat hexametro, ut 12

10 Hectoris Andromachen? Pyrrin conubia servas?

Anacreontius 13

Miseri invidi vivimus scientes.

recipit pyrrichium, chorium, spondium, brachysyllabum,
anapaestum. primus est semper pyrrichius.

15 Numerus Saturnius 14

Magnum numerum triumphat hostibus devictis.

sunt qui hunc Aristobolion vocant. recipit pedem spon-
dium, iambum, pyrrichium, chorium, dactylum, brachy-
syllabum, anapaestum.

20 Priapeum 15

Hunc lucum tibi dedico consecroque Priape.

tertium pedem pro dactylo creticum habet, alioqui hexa-
metros esset.

3. Ribbeckius l. c. versus sic emendat: Qui repens semi-
somnum, onere pulsans gravi | Has fores, strepitu terret?
honore V 4. braci syllabos V 5. anapestos DV
6. falecius D, faleucius d, faleutius V 7. Catull. 2, 1
8. dactilū V palinbacium D, corr. d, palinbacchium V
9. aggelicus D, aggelicus V numerus Iahnus auctore Naekio;
immo minuatur syllaba: coartatur hexametros (vel in hexa-
metron) coartat (t in ras.) D exámetro DV 10. Verg.
Aen. III, 319 haec toris V conu[bia serua]s D (lit-
terae inclusae plane evanuerunt) 12. vivimus delendum iudi-
cat Iahnus 13. pyrr[ichium chorium] D (v. ad vs. 10)
BRACHYSYLLABUM DV 14. anapestum DV est semper V
15. numeros V 16. devicti D 17. aristodolion DV,
Archebolion Carrio, Archilochium coni. Vinetus aliique
spondeum V 18. dactilū brachisyllabum V 19. anape-
stum DV 20. priapium V 21. Catull. fr. 2 Locum DV
22. dactilo V alioquin d exámetros DV

15

DE NUMERIS SIMPLICIBUS.

Pyrrichius

Rapite, agite, ruite celeripedes.

Contrarius est huic et duodecasyllabus spondiazon,

Olli crateris ex auratis hauserunt.

5

Dactylus

Pulverulenta putrem sonitu quatit ungula campum.

Amphibrachys non facit numerum.

Anapaestus

Agilis sonipes rapitur celeri sonitu trepidans.

10

Creticus

Horridi transeunt ad pedes ex equis.

Palinbaccchius

Amicos ad hanc rem, si voles, advoca.

Bacchius non facit numerum.

15

Molossus idem est qui spondiazon.

Nunc quemadmodum a principali heroico plures numeri transfigurantur ostendam. ac primus trimetrus sit heroicus spondiazon.

Cives Romani tunc facti sunt Campani:

20

syllabam unam, quae est ante extremam, ex longa contraho, ut sit

Cives Romani tunc facti sunt Apuli,

et esse coepit trimetros. ** elegiacum transibit,

Bella per Emathios.

25

2. pyrrichius *D* 3. *conf. Ribbeck. trag. rel. p. 228*
 4. pōndiagon (agon in *ras.*) *D*, spondiacon *V* 5. Ennius
annal. 604 craterib; (aterib; in ras.) D, craterib; V au-
serunt V 6. dactilus *V* 7. *conf. Verg. Aen. VIII, 596*
 8. amphibrachius *V* 9. anapestus *V* 10. 12. 14. *conf.*
Ribbeck. trag. rel. p. 231 12. et equis *DV* 13. PALIN-
 BACHIIUS *D*, palimbachius *V* 14. ut soles advocato *coni.*
Iahnus 15. bachius *V* 16. molossus *V* 18. TRANSFIGU-
 РАХТ *D* fit *V* (*ex sil.*) *vulgo* 20. *vide supra p. 68, 10*
 21. contra hoc ut sit *V* 23. apulu *D* 24. TRIMETRON
DV 25. *Lucan. I, 1*

Rursus a pentametro ut conponam heroicis, sumo partem posteriorem,

Dum meus adsiduo luceat igne focus,
et conpono,

5 Luceat igne focus Troiae qui primus ab oris.

Phalaeccium numerum, qui est

Altis flumina vallibus tumescunt,

insertis verbis facio heroicum,

Altis flumina prodita vallibus inde tumescunt.

10 Ionicus est

Metuentis patruae verbera linguae:

adiciam trinis verbis singulas syllabas,

Nunc metuentis nunc patruae nunc verbera linguae.

retro

15 Italiam fato profugus Laviniaque venit,

cui est simile

Patriam tum profugus Lavinaque cepit.

Aristophanuis fit heroico:

Arma virumque cano Troiae qui primus ab oris,

20 Nunc arma virumque cano *nunc* Troiae qui primus
ab oris nunc.

Angelicum¹ syllaba breviata heroicum esse monstravi; item Priapeum, si syllabam subripias, fieri heroicum.

1. ad pentametros *DV* 3. *Tibull. I, 1, 6* adsiduus
DV 5. troiae (oi in ras.) *D* 6. phalaeccium *D*, phalaecium *V* 7. altissima flumina *DV* (recte autem uterque vs. 9) 11. *Hor. carm. III, 12, 2* 12. post adiciam desinit *D fol. 262^b extr.* (constat codex ex *XXXIV* quaternionibus; sed huius ultimi quaternionis tria tantum folia servata sunt) trinas *V* singulis *V* 13. metuentes *V* 15. *Verg. Aen. I, 2* lavinaque *V* (conf. p. 68, 8) 17. vinaque cont. Iahnus, regnaque *Christius* coepit *DV*, corr. *Christius* 20. nunc post Troiae additum a Iahno et *Christio* ante Troiae posuit *Halmius* 21. nunc debebat Iahnus 22. angelicum syllaba *V* in ras. itam *V*, corr. 1 m.

INDEX IN CENSORINUM.

Asteriscus numero appositus designat adnotationem.

- Abhinc annos centum p. 46, 15.
abicere a se usum *rei* 3, 6.
abire a mente sua homines
25, 20.
abscidit linea quartam partem
orbis 15, 3.
abstinere manum a caede ac
sanguine 5, 8.
abusive 17, 18.
abusque 36, 1.
academiae antiquae philoso-
phi 7, 5; vetus academia
28, 16. — tertia academia,
quae dicitur nova, 28, 19.
Acarnean 41, 16.
Achaia 41, 6.
actum vitamque nostram stel-
lis esse subiectam 13, 18.
acutior vox 16, 24, φθόγγος
16, 26, chorda 19, 2.
ad meridiem 51, 15; ad me-
diam noctem 52, 8.
vetus adagium est 4, 13.
adelon (tempus) 44, 18.
adficiunt (stellae) nos sua dis-
parili temperatura 13, 22.
adipe exhauriri 10, 1.
adminiculantes (dei) hominum
vitam 6, 2; (visiones) incre-
mentum partus adminicu-
lant 15, 7.
adminiculum divini ignis 8, 21.
administrare cibum 10, 25.
admissio pecudum 9, 20.
adpositus est genius nobis ob-
servator 5, 8.
adprobare sese gratum 4, 19.
adseverare 17, 15.
adstringor officio 6, 12.
adulescentes ab alescendo sic
nominati 24, 19.
adusque *cum accus.* 24, 23;
conf. usque.
adventicia stirps 8, 23.
Aegyptii 38, 22, 25. 46, 4, 8, 14.
Aegyptus 41, 3.
aequabiliter divisus 14, 13.
24, 16.
aequilaterale hexagonum 14,
25.
aequinoctium vernum, au-
tumnale 46, 27.
aestas (anni maximi Aristote-
lici) 39, 10.
aestimare *c. accus. et infin.*
12, 14; *reliquis locis scriptor*
praetulit existimare.
aetatis humanae gradus 24,
14 ss.
aeternitas deorum 3, 17.
aetherius calor 10, 21.
aevum *quid sit* 30, 6 ss.

- agere triumphum** 22, 2.
agitare diem festum 20, 19.
agon Capitolinus 37, 8. 40, 4 ss., Olympicus 37, 8. 45, 18.
Agrippa 34, 14.
Albani 42, 1, 11. 47, 25.
albescere oculos 26, 5.
ALCMAEON Crotoniates 9, 23. 10, 5, 8. 11, 16.
alescere 24, 20.
ab excessu Alexandri Magni 46, 11.
Alexandria 35, 20.
alimentum trahere 11, 1.
alternis 36, 25. 41, 17.
alvus 10, 13; in alvo promi-nens quiddam 10, 26.
amotus procul a republica 29, 8.
ANAXAGORAS 9, 23. 10, 5, 14, 22, 24. 11, 12, 20.
ANAXIMANDER Milesius 7, 23.
anguis dentibus consitis 9, 6.
anima divina 21, 29. — ani-mam nobis dat sol 13, 24.
animi principale in capite 10, 12.
annale munus 5, 7.
annales veterum 33, 16.
anniculus 35, 24.
annus naturalis 36, 26. 40, 14. 41, 2. 44, 12. 47, 2, sive naturae 44, 7; solis annus 37, 6; annus civilis 36, 26, is ad naturalem ex-aequatus 43, 1 ss.; anni vertentes 36, 20, 29. 37, 14. 38, 4. 39, 12. 40, 10 ss. 46, 21. — annus magnus 30, 4. 36, 29. 37, 5, 14, 16. 38, 9; anni maiores 36, 17 ss. — anni decemmen-stres 42, 10 ss. 44, 8. — annus cccly dierum 42, 18. 43, 20. 48, 2. — annus ver-tens Romanorum 42, 6 ss.; urbis anni 45, 20; anni Iuliani 44, 5. 45, 21. 49, 13; anni Augustorum 45, 24. 46, 6; annus ma-gnus Romanorum, quod lustrum appellatur 39, 21. 40, 4. — sequuntur anni aliarum gentium: annus in Aegypto antiquissimus menstruus, tum quadrimen-stris cet. 41, 3 ss.; annus civilis Aegyptiorum 38, 26; annus magnus Aegyptiorum, qui vocatur κυνικός 38, 22 ss. sive canicularis 38, 24. 46, 20, vel heliacos 39, 3 sive solaris 46, 20, vel θεοῦ ἐπι-αυτός 39, 4 sive dei annus 46, 20. — annus trimestris Arcadum 41, 6 ss., eorun-dem magnus 41, 15. — an-nus magnus sive maximus Aristotelis 39, 5 ss. — annus Callippi 38, 15. — anni semenstres Carum et Acananum 41, 16, eorun-dem annus magnus 41, 18. — annus Chaldaicus 38, 5. — annus Democriti 38, 16, Hipparchi 38, 18, Metonicus 38, 9; anni Nabonnazaru 46, 8, Phi-lippi 46, 11; annus Phi-lolai 38, 13.
ante lucem 51, 12; ante me-ridiem 50, 28.
antestare 29, 3.
ANTIAS 32, 24. 33, 21*. 34, 1, 5.
antiqui nostri 26, 9; antiqui sapientiae studiosi 6, 23; rudis antiquorum credulitas 8, 27.
APHRODISIUS 40, 15.
Aphrodite 48, 11, 20.
Apollo 22, 3. 27, 13; Apollinis genitoris ara 5, 10.

- Aprilis** 42, 13. 48, 11, 19.
aqua 7, 24. 8, 12.
aquarius (signum zodiaci) 47, 15.
Arcades 31, 13. 41, 6.
Arcadia 8, 25.
arcana naturae rimari 21, 7.
arcessere deos novis religionibus 6, 6.
ARCHYTAS Tarentinus 7, 3.
ARCTES Dyrrachinus 39, 13. 45, 6.
Arganthonios Tartessorum rex 31, 12.
argentea saecula 30, 26.
argute docet 48, 17.
Aricini 47, 29.
aries (signum zodiaci) 47, 16.
ARISTARCHUS Samius 39, 12. 40, 16.
ARISTOTELES Stagirites peripateticus 7, 6. 10, 10, 19. 13, 2, 7, 9, 12. 26, 8. 27, 25. 39, 5.
ARISTOXENUS 9, 19. 17, 15. 21, 25.
arithmetica 12, 10.
arithmetici Graeci 18, 5.
armati spartoeve 9, 7.
Arminos (Aegyptius) 41, 5.
artes rhetorum 4, 6.
articuli (corporis humani) 25, 24.
ascendere ad fastigium omnium virtutum 4, 8.
ASCLEPIADES medicus 22, 16.
aspicit sol (locum zodiaci) 21, 5, κατὰ τρίγωνον 15, 4.
astrologi 31, 16. 38, 20. 40, 13. 47, 20. 49, 28.
astrologia 12, 9.
Athenienses 50, 3.
Attica 8, 24, in Attica regione 9, 4.
auditoria sacra 29, 26.
augescere 41, 17.
augurium 36, 11, 13.
- Augustorum anni** 45, 24. 46, 6.
Augustus 49, 15, **Caesar** 33, 6, **Caesar Augustus** 34, 14; **imperator Caesar, Divi filius, quo die Augustus appellatus sit** 46, 2; **Divi Augusti edicta** 33, 10.
Augustus (mensis) 49, 15.
aurea saecula 30, 26.
M. Aurelius Antoninus 34, 18.
auspicia magistratum 50, 6, **auspicia sumere** 4, 29.
autochthones 8, 25.
Aventinus 50, 18.
- Babylonii** 50, 1.
barba quando nascatur 26, 1.
BEROSUS 31, 19.
bifariam deduci 11, 28, **dividere** 25, 9. 51, 1.
bimus 35, 25.
bissexturnum 44, 3.
blandimenta fortunae 3, 2.
Boeotia 9, 6.
bruma 42, 26.
brumalis hora 30, 23.
- cadere sub oculos, sub tactum** 17, 21. — **cadunt dentes homini** 12, 19. 25, 26; *conf. dentes.*
Cadmus 9, 9.
caelatum opus 3, 1.
caelestes menses 47, 13.
Quinte Caerelli 3, 4, **sanctissime Caerelli** 28, 5.
summa caerimonia coluntur (religiones) 38, 1.
Caesar: vide Iulius.
calefactus 7, 24, **calfactus** 8, 14.
caligine profundae vetustatis obductus 41, 20; **hoc quodcumque caliginis Varro discussit** 45, 10.
CALLIPPUS Cycizenus 38, 15. 40, 16.

- campus Martius** 33, 3.
caniculæ sidus 38, 26. 46, 8.
canicularis annus 38, 24.
canis exortus 47, 2.
capere similitudinem veritatis 8, 10; *te ista non capiunt* 3, 5.
capillus 16, 7.
capitale odium 29, 9.
Capitolini agones 40, 4, *conf.* 37, 9. 40, 8.
Capitolium 22, 6. 50, 17.
caput exordiumque nullum exitisse (hominum generi) 6, 28.
Cares 41, 16.
Carneades 28, 19.
caro in hominis figuram convertitur 16, 13; *carnem fieri ex umore* 10, 15, *fieri concretam* 16, 6; *novem dies iam carnem facientes* 19, 16.
CASSANDRUS (*Salaminius, historicus*) 39, 15.
CASSIUS HEMINA 34, 8.
κατὰ διάμετρον 15, 23.
κατὰ ἑξάγωνον 14, 22. 15, 20.
κατὰ τετράγωνον 15, 2, 17, 24.
κατὰ τρίγωνον 15, 4, 17, 23.
cataclysmos 39, 9, *cat. prior* 44, 17, 18, 26.
cavi menses 42, 16, 24.
celebrare diem (natalem) 6, 16.
censeri τῶν μέσων 3, 10.
censu civium habito 39, 24.
cerebrum 10, 14.
Chaldaei 13, 8, 14. 15, 25. 20, 26.
Chaldaicus annus 38, 5.
in choleram solvi 28, 14.
chorda 17, 24. 18, 2, 9, 24. 19, 1.
circulus 14, 23, 26.
circulus signifer, quem Graeci vocant zodiacum, 13, 28, idem circulus finitor 31, 23.
circumactus caeli 49, 25.
cithara 22, 3, 15.
civilis annus: vide annus. — civiles menses 47, 5, 9, 12, 30. 48, 5. — *civilis dies* 49, 22.
civiliter dies quod tempus sit 49, 24.
classicum 22, 12.
nascendi claustra aperit natura 48, 21.
Cleantes 28, 21.
CLEOSTRATUS Tenedius 37, 19.
clima, i. e. caeli ad circulum finitorem inclinatio, 31, 24; *sic clima Siciliae* 50, 20.
climacter 26, 26. 27, 15. 28, 7.
climactericoe anni 24, 14, *climactericum (annum)* 26, 19.
cognominare 14, 12.
coipit 35, 11*.
coisse membra 8, 8.
Colchis 9, 6.
tuo collatu 4, 14.
porta Collina 32, 27.
commentarii xv virorum 33, 10, 20, 22. 34, 11. — *comm. philologi* 4, 10.
concentus dulcis 17, 9.
conceptio 12, 11. 13, 25. 19, 8; *conceptionis fundamentum* 19, 27, *initium* 21, 5, *locus (in zodiaco)* 14, 10, 16, *particula* 15, 16.
concinere (chordas) 18, 2; *dulcissimam concinant melodian* 23, 2.
concipitur partus 14, 8; *conceptum semen* 21, 9.
concordabiles in cantu effectus 17, 4.
concordant (litterae) 17, 7; *concordantibus phthongis* 17, 26.
concordes sonitus reddere 23, 1.
concrevisse homines in piscibus 8, 1; *concreta caro* 16, 7.

- concubium 52, 6.
 conderetur, conditum lustrum 39, 24, 26.
 in conditu Thebarum 9, 8; a conditu urbis Romae 30, 27.
 conformandi partus 16, 3 (partum) conformari 16, 11; *conf.* formare.
 conformatio partus 10, 7.
 congerere quaestiuunculas 4, 11.
 congruenter iunctae (litterae) 17, 6.
 congruenti ordine 16, 20.
 congruere ad rem 20, 26, 37, 11.
 congruus *c. dat.* 22, 26; congruae de hac specie opiniones 11, 14.
 conlocatione facta 18, 18; *reliquis locis Censorinus frequentat conferre et conlatio.*
 compendio dicere 9, 15.
 cons. 34, 1, 2, 4 *cel.*, cons. 33, 21; *conf.* consules.
 conserere omnis aetatis incrementa et deminutiones 35, 24.
 consimilis 11, 25.
 conspectus (signorum in zodiaco) 13, 26 *ss.*; *consp. tetragonus* 20, 25.
 conspicit (sol locum zodiaci) 14, 17, *idem* particulam conceptionis 15, 16.
 consuetudo loquentium 35, 5, *militaris* 51, 3 (*conf. tamen similitudo*).
 consules:
   M. Aemilius Lepidus, L. Aurelius Orestes 34, 12.
   M. Aemilius M. f. Lepidus, G. Popilius II 35, 12.
   Antoninus Pius II, Bruttius Praesens 46, 16 (*ubi corrige Antonino*).
   Augustus VII, M. Vipsanius Agrippa III 46, 3.
   G. Caesar III, M. Aemilius Lepidus 43, 12.
   ex quarto Caesaris consulatu 44, 6.
   C. Caesar V, M. Antonius 49, 12.
   Cilo, Libo 34, 18.
   P. Claudius Pulcher, L. Iunius Pullus 34, 2.
   Ti. Claudius Caesar III, L. Vitellius III 34, 15.
   Gn. Cornelius Lentulus, L. Mummius Achaicus 34, 9.
   P. Cornelius Lentulus, C. Licinius Varus 34, 3.
   Domitianus XII, Ser. Cornelius Dolabella 40, 6.
   Domitianus XIII, L. Minucius Rufus 34, 16.
   C. Furnius, C. Iunius Silanus 34, 13.
   L. Marcus Censorinus, M. Manilius 34, 6.
   Marcus Censorinus, C. Asinius Gallus 49, 14.
   Pius, Pontianus 45, 16.
   M. Valerius Corvus II, C. Poetilius 33, 23.
   M. Valerius, Spurius Verginius 33, 20.
   Vespasianus V, T. Caesar III 39, 26.
 consummare 26, 4, 27, 5, 46, 12.
 consummatio 12, 23, 21, 16.
 contentio gregum 9, 24.
 conticinium 51, 11.
 conticuum 51, 11*.
 convenientia (vocum) 18, 19.
 cor ante omnia in infante incrementum 10, 10; cor hominum declarare *gradus aetatis* 35, 20 *ss.*
 P. Cornelius Nasica 50, 23.
 crassior vox 26, 7.
 creperae res 52, 3.
 crepusculum 52, 1.

- crinem deo sacrum pascere** 4, 25.
crisimoe (dies) 26, 17; **crisimon (diem)** 20, 8, (**annum**) 26, 19.
cultores sapientiae 28, 26.
κυνικόν (annum) 38, 23.
de / media nocte 51, 10; **de meridie** 51, 16.
δεκάμηνοι 15, 23.
decedere a vero 31, 11.
December 42, 15, 43, 15, 22, 48, 14, 27.
decemstris partus 19, 9.
x viri 33, 1.
deduci bifariam (vulgo diduci) 11, 28.
defectus (solis et lunae) 45, 12.
defigere terminum vitae 26, 25.
definite scire 10, 7.
dei annus 46, 20.
delictum (in computando) 43, 5, 13.
Delphi 38, 1.
Delus 5, 9.
DEMOCRITUS Abderites 8, 12, 9, 23, 10, 13, 11, 9, 28, 22, 38, 16.
dentes quando nobis innascantur 12, 18; **dentes infanti nasci** 12, 24, **perfici** 12, 25, **homini cadere** 12, 19, 25, 26, **excidere** 12, 26.
Deucalionis Pyrrhaeque lapides 7, 20.
διά παρών 17, 13, 18, 11, **diapason** 18, 24, 19, 20, 24, 3.
διά πέντε 17, 13, 18, 6, **diapente** 18, 22, 19, 18, 23, 20.
διά τεσσάρων 17, 12, 18, 3, **diatessaron** 18, 20, 19, 15, 23, 21, 24, 1.
διάλειμμα 17, 19.
διάμετρος 15, 23.
Dianae aedes in Aventino 50, 17.
διάστημα 16, 27, 17, 11, 14, **diastema** 18, 24, 24, 1, **diastemata** 16, 29, **diastematis (dat.)** 22, 26.
DICÆARCHUS Messenius 7, 4.
dicare templis sacellisque 4, 24.
dicreverunt (vulgo discreverunt) 27, 11.
diducere 11, 28*.
dies naturalis et civilis 49, 21 ss., **Romanus** 51, 9; **diei divisio** 50, 12 ss. 51, 1, 5 ss. — **dies insignes** 20, 13. — **diem tuum, i. e. natalem**, 6, 15 (**conf. natalis**).
dieteris 37, 1.
digitus (mensura) 18, 14, 15, 16.
diluculum 51, 13.
diluvio 39, 9.
dimidiatus 36, 26, 40, 15, 47, 22.
dinoscere 43, 27.
DIOCLES Carystius 13, 2, 6.
DIODEGENES Apolloniates 10, 4, 15, 26, 16, 3.
Diogenes cynicus 28, 14.
DION (Neapolites, mathematicus) 39, 14.
Dionysius Heracleotes 28, 13.
DIOSCORIDES astrologus 35, 19.
diplasion logus 18, 10.
Dis pater 33, 2.
discerni 34, 23, **discretus** 51, 6; **conf. dicreverunt**.
disciplina (Etruscorum) 32, 7, **extispicii** 9, 10, **sapientium** 3, 7.
discribere (dies per menses) 43, 21; **aetatem hominis duodecim hebdomadibus describi** 25, 16 (**ubi vulgatum describi tuetur D; sed verum esse describi docet Buechelerus in Mus. Rhen. XIII 598 ss.**)

- designare 30, 26*.
 dispar 12, 5. 17, 9.
 disparilis 11, 15. 13, 22.
 disponere membra 10, 22.
 dissensio temporum 33, 16.
 dissensum *participium substantivi vice usurpatum (similiter ac factum, dictum)*: pauculis exceptis ab Empedocle dissensis 8, 11.
 dives virtutis non minus quam pecuniarum 3, 5.
 divinitate animum imbueri 22, 14.
 cuivis docto in disceptando par 36, 11; inter viros doctissimos dissensio 40, 25.
 dodecaeteris 38, 4.
 Domitianus 40, 6.
 dona pretiosa 3, 19; dono deorum 4, 18; *conf.* munus.
 DORYLAUS 24, 6.
 DOSITHEUS 37, 23.
 dragma 35, 25. 36, 1.
 ducere sexies 20, 1; *conf.* multiplicati.
 dulcedo musicae 24, 11.
 duo 18, 8. 19, 25. 25, 17; duorum 17, 1, 15. 24, 2. 49, 1; duum 17, 11 (*ex coniectura*). 23, 6. 40, 19. 42, 30. 47, 26; duarum 17, 8; duos 23, 20. 47, 17. 48, 12, duo *accus. in lege Plaetoria* 51, 22; duas 17, 14. 18, 2.
 XII tabulae 50, 26. 51, 18.
 duplicare 18, 17.
 duplo maior 18, 9; dupla portio 18, 23.
 ecpyrosis 39, 10.
 ἐκρυσις 21, 11.
 ἐκτρῳσις 21, 12.
 editur partus 13, 9. 19, 10. 20, 23, infans 8, 16. 11, 1. 12, 12. 15, 14; edita membra ex terra 8, 7; homines e terra editos 9, 4.
 educit (conspectus) maturos infantes 15, 11.
 effectus stellarum 13, 20.
 efficaces visiones 15, 6, conspectus 15, 18.
 efficientia 15, 11.
 polygona efficit latus (linea) 15, 12.
 elegia Solonis 25, 25.
 Elis 37, 8.
 emittantur lineae 14, 25; emissae voces 16, 25.
 EMPEDOCLES 8, 4, 11. 10, 6, 9. 11, 13, 15. 12, 1. 13, 3.
 enarmonion esse mundum 24, 5.
 enasci 10, 17; enati homines lapidibus 7, 20.
 ἐνιαυτὸς θεοῦ 39, 4.
 enneadecaeteris 38, 11.
 enneades 27, 19.
 enneaeeteris 37, 12.
 ἐννεαμῆνοι 15, 23.
 ENNIUS 40, 21. 51, 25.
 enrythmos motus 22, 25.
 ἐρηθός 26, 14.
 EPHORUS 31, 13.
 EPICARMUS 13, 6.
 EPICURUS 8, 14. 10, 6, 19. 22, 9.
 EPIGENES Byzantius 13, 3, 10. 31, 17.
 epitritos phthongos 18, 5.
 ordinis equestris dignitas 29, 12.
 ERATOSTHENES 23, 4. 28, 15. 45, 5.
 Erichthonius 9, 5.
 erubescere *c. accus. et inf.* 29, 6.
 porta Esquilina 32, 28.
 ethica pars philosophiae 4, 4.
 Etruria 9, 11.
 Etrusci 32, 7. 35, 16; Etruscorum libri rituales 20, 6. 31, 26, libri fatales 25, 15; nomen Etruscum 32, 17.

- EUCLIDES** Socraticus 5, 26.
EUDOXUS Cnidius 37, 19, 23.
EUENOR 13, 2.
EURYPHON Cnidius 13, 4.
 exaequare civilem annum ad
   naturalem 43, 2.
 exaquescere 39, 12.
 exaratus puer divinus 9, 10.
 exempla veterum 4, 17.
 ἐξέφησος 26, 14.
 exignescere 39, 11.
 exordium 6, 28.
 exoritur caniculae sidus 38,
   26; ab exoriente sole 49;
   23. — ex aqua terraque
 exortos esse pisces 7, 24;
 Erichthonius humo exortus
 9, 6.
 ad exortum (solis) 49, 24;
 a solis exortu ad exortum
 eiusdem astri 50, 2; solet
 canicula facere exortum 46,
 18; a canis exortu 47, 2.
 expergitus 22, 15.
 excrisperunt disciplinam ex-
 tispicii 9, 12.
 extispicii disciplina 9, 11.
fabulares poetarum historiae
 7, 18.
 facere hostia 5, 4, genio fa-
 ctum 5, 12; occasum, sta-
 tionem faciant (stellae) 13,
 21.
 fata 14, 14.
 fatales libri (Etruscorum) 25,
 15; fatalia deprecando 25,
 17.
Fauni indigenae 8, 26.
fax. prima face 52, 5.
 februaementa 49, 4.
 februare 49, 5, 7; februatus
 dies 49, 10.
 Februarius 42, 26, 28. 43, 3, 16.
 49, 1, 3, 10.
 februum 49, 3, 5, 9.
 femina 11, 3 ss. 12, 4. 16, 5.
FENESTELLA 42, 8.
 fere 23, 16. 25, 23; ferme 10,
 20. 11, 28. 14, 4. 20, 17.
 29, 7.
 Ferentini 42, 1.
 fetae 20, 16.
 fetus (procedit) 8, 1.
 figurari una totum infantem
 10, 17.
 finitor circulus 31, 23.
 finitur tota vita humana septe-
 nario numero 20, 4.
 forma hexagoni aequilatera-
 lis 14, 26.
formare. quid primum in in-
 fante formetur 10, 9; ut-
 cumque formatus infans 10,
 23; diebus LX infantem for-
 mari 16, 6; corpus quattuor
 mensibus formari 16, 5; se-
 ptem formamur mensibus
 12, 16; fit corpus iam for-
 matum 19, 19; initium for-
 mati hominis 19, 28; homi-
 nes luto esse formatos 7,
 19. — annum ad solis cur-
 sum formavit 43, 19. — sa-
 pientium disciplina forma-
 tus 3, 7.
 formidulosus 28, 6.
 frugum proventus ac sterili-
 tates 38, 7.
 fuat 51, 22.
FULVIUS (*fastorum scriptor*)
 42, 9, 17. 48, 9.
 functus officiis municipalibus
 29, 10.
 fundamentum gignendi 19, 22,
 conceptionis 19, 27, matu-
 rescendi 19, 24.
 fundere merum genio 5, 1, 4.
 hostiae furvae 33, 4.
 futurum tempus 80, 11, 12.
gallicinium 51, 10.
GN. GELLIUS 34, 8.
 gemini *quomodo nascantur* 11,

- 26 ss. — (signum zodiaci) 47, 17.
- genamur 5, 17, genitur 5, 18, a genendo 5, 19.
- gena 31, 3, 6, 7.
- genealogoe 8, 22.
- generaliter 19, 6.
- generare 7, 9; orbem esse generantium nascentiumque 7, 13.
- geneses mortalium 22, 24, nocturnae et diurnae 27, 9.
- genethliaci 26, 20, 38, 5.
- genius 5, 2 ss. 6, 7.
- gens (in natura rerum) 7, 14, 8, 23; progeneratis gentibus 9, 3.
- geometrae 16, 22, 17, 16.
- geometrica ratione 23, 4.
- gignere 7, 10, genitos 8, 21, gignendi fundamentum 19, 23.
- Gorgias Leontinus 28, 24.
- gradus aetatis humanae 24, 14 ss. — gradum provincialium supergressus 29, 12.
- Graeci 14, 1, 12, 18, 5, 19, 23, 39, 18. — historici Graeci 31, 10; Graeci annales 41, 13.
- Graecia 20, 13, 26, 12, 36, 22, 37, 14, 24, 41, 10, 47, 30.
- GRANIUS FLACCUS in libro quem ad Caesarem (*dictatorem, ut videtur*) de indigamentis scriptum reliquit 5, 21.
- gravior vox 16, 24, φθόγγος 16, 27, tibia 19, 1.
- gubernari genus humanum stellarum cursu 13, 19.
- habitum referri (parentis) 11, 10.
- harmonia 22, 20, ἁρμονίαν 16, 21*.
- HARPALUS 37, 22, 40, 20.
- haruspicii peritia 32, 7.
- hebdomadis 20, 23, hebdomade 25, 26, 26, 7, hebdomades 26, 21, 27, 18, hebdomadae 20, 22, hebdomadas 25, 11, hebdomadibus 25, 16, 22, 26, 15.
- heliacos annus 39, 3.
- hemionion 18, 8.
- hemitonion 17, 1, 18, 23, 15, 17, 24, 26, 27, hemitonii 17, 11, 12, hemitonia 17, 17, hemitoniorum 17, 16.
- ἑπτάχορδον 24, 7.
- ἑπτάμηνοι 15, 22.
- HERACLITUS 31, 3, 39, 14.
- HERODICUS 31, 6.
- HERODOTUS 31, 11.
- HEROPHILUS (medicus) 22, 18.
- hesperos 52, 1.
- ἑξάγωνον 14, 22, 15, 20; hexagoni aequilateralis forma 14, 25.
- hiemps (anni maximi Aristotelici) 39, 9.
- HIPPARCHUS 38, 18.
- HIPPOCRATES Cous, medicus, 13, 11, 20, 6, 25, 2, 8.
- HIPPON Metapontinus sive Samius 9, 18, 10, 4, 12, 26, 11, 7, 27, 16, 5.
- historiae fabulares 7, 18, verae 44, 22; in Tuscis historiis 32, 9.
- historici 32, 24, 36, 13; historici Graeci 31, 10.
- historicon (tempus) 44, 15, 21.
- hora, i. e. anni tempestas, 41, 12.
- horae XII diei et noctis 50, 12 ss.; horae aequinoctiales 40, 21; horarum nomen annos trecentos Romae ignoratum 50, 25.
- horarium ex aqua factum 50, 23.
- HORATIUS FLACCUS in carmine saeculari 33, 1.

- horographi 41, 14.
 annum horon dici et Graecos annales horus (*i. e.* ὥρον) 41, 13.
 Horos 41, 11.
 hostiam caedere 5, 11; hostia facere 5, 4.
 humanitatis officia 29, 21.
 Ianuarius 42, 26. 43, 21. 48, 28. 49, 2.
 Ianus 49, 2.
 idibus Iuniis 22, 6.
 ignis 8, 8; ignis divinus 8, 21.
 imbucere animum divinitate 22, 14.
 Inachi regnum 44, 27.
 inaequabilis vox 26, 4.
 inaequaliter 47, 18.
 inaudibilis 23, 2.
 inbecillus conspectus 14, 17.
 incomprehensibilis 30, 13. 40, 22.
 incrementum partus 15, 6.
 indigentium 5, 22. 6, 3.
 inefficax visus 15, 4.
 inenuntiabilis 40, 22.
infans. quid primum in infante formetur 10, 9; una totum infantem figurari 10, 17; utcumque formatus infans quemadmodum in matris utero alatur 10, 23; diebus LX infantem formari 16, 6; quinque et triginta diebus infans membratur 20, 11; maturos infantes educit 15, 11. — in alvo prominens quiddam, quod infans ore adprehendat 10, 27. — *conf.* editur.
 infima vox 16, 27.
 infirmiores conspectus 14, 7;
 infirmum lumen 15, 20.
 inflare tibias 18, 17.
 ingenitus lactis umor 8, 16.
 ingratus beneficii 4, 16.
 inhiat munera ex auro—blandimenta fortunae 3, 3.
 initia seminis 19, 26.
 initiales dies 20, 21.
 innascantur nobis dentes 12, 18; *conf.* dentes.
 inpar numerus plenus et magis faustus habebatur 42, 21.
 insignes dies 20, 13.
 intempesta 52, 6.
 intercalare 36, 27, 31. 37, 21. 38, 11, 16, 18. 42, 3. 43, 3, 7, 10, 16. 44, 3.
 intercalares menses 38, 14 (intercalarii *Halmius*), sine ullo intercalari 38, 27; intercalarium mensem 42, 30, intercalario mense 43, 18, menses intercalarios 43, 14; cum intercalariis 38, 17.
 intervallum tonorum 17, 2, 18. 18, 23. 23, 14; intervalla quae symphonias possint efficere 17, 7; intervalla musicis diastematis congrua 22, 25. — temporum intervalla 32, 20.
 intrepide pernegare 13, 5.
 invalido lumine 14, 21.
 ircum olere 26, 10.
 irquitallire, irquitalli 26, 9, 10.
 Isocrates rhetor 28, 23.
 Ison rex (Aegypti) 41, 4.
 Italia 8, 26. 44, 9; Italiae gentes 41, 24.
 Italicum stadium 23, 9.
 Iudaei 20, 5.
 Iuliani anni 44, 5. 45, 21. 49, 13.
 Iulius Caesar 44, 4. 45, 23; G. *sive* C. Caesar 43, 12. 49, 12; Divus Iulius 48, 2, Divus (Caesar) 46, 2; *conf.* Granus.
 Iulius (mensis) 49, 14.

- IUNIUS GRACCHANUS** 42, 9, 17.
 48, 9.
Iunius (mensis) 42, 13, 48, 12,
 24; *idibus Iuniis* 22, 7.
Iuno 48, 24, 26.
Iuppiter Capitolinus, Olympius 37, 9. — **Iovis stella**
 23, 23, a **Iove** 23, 25.
iuvenes unde appellati sint 24,
 21.
- Kalendae.** ex die Kal. Ianua-
 riarum 45, 23, ex Kal. Ianua-
 riarum 46, 1, 18, ex ante
 diem Kal. Febr. 46, 1, ante
 diem VII Kal. Iul. 46, 15,
 ante diem XIII Kal. Aug.
 46, 18; a kalendis in kalen-
 das 47, 10.
- lacteus umor** 19, 13; **lacteam**
conceptionis fundamentum
 19, 26; **lacteam semen** 21,
 11.
languido radio 15, 19.
lapidibus duris enatos homi-
nes 7, 20.
lar 5, 20.
Latini 18, 5, 48, 15, 27; **gens**
Latina 48, 19.
Latium 48, 23, 49, 1.
Lavinii 42, 1.
libamina reddere 4, 27.
libare deis 4, 22.
Liber 37, 1.
LICINIUS MACER 42, 7.
limus 8, 13, 14.
linea 14, 25, 15, 2, 11.
LINUS 39, 14.
liquido 3, 7, 13, 27, 17, 20,
 30, 2.
LIVIVS 34, 1, 5, **libro cxxxvi**
33, 5.
locus conceptionis 14, 10, 16.
logus diplasion 18, 10.
in lubrico sita 3, 8.
- LUCILIUS in libro satirarum**
xvi 5, 27.
LUCRETIVS 8, 5.
lucumones, Etruriae poten-
tes, 9, 11.
Iudi saeculares 32, 18ss., **ace-**
nici 21, 29, **Pythia** 38, 2.
luminibus accensis 52, 4.
luna 14, 1, 23, 12, 14, 20, 23,
quot diebus singulos suos men-
ses conficiat 47, 21 ss., **lu-**
nae astrum 41, 9, **orbis** 39, 6
(conf. orbis), cursus 37, 11,
 38, 6, (38, 21), 41, 10, 22,
 (42, 18), 47, 29; **luna nova**
 36, 24, 47, 8.
lunaris mensis 21, 21, 36, 25,
 47, 7.
Lupercalia 49, 7, 9.
lustrator Roma 49, 8.
lustrum 30, 4, 39, 22 ss.
luto molli formatos esse ho-
mines 7, 19.
lux. **lucem accipere, i. e. na-**
sci, 5, 9; **in lucem venire**
 13, 26; **te in hanc lucem**
edidit (dies) 6, 15. — **ante**
lucem 51, 12.
- Maia** 48, 22, 24.
maiores natu 48, 13, 22.
Maius (mensis) 42, 13, 47, 26,
 48, 12, 22.
mane 51, 14.
maritae domus 5, 25.
Mars 22, 2, 48, 10, 18. — **stella**
Martis 23, 21.
campus Martius 33, 3.
Martius (mensis) 42, 13, 47,
 26, 48, 10, 17.
mas 9, 21, 11, 3, 7, 10, 12, 17,
 12, 3.
masculi 16, 4.
materia hominis 8, 8.
maturescere uterus non po-
tuerit 15, 13; **maturescendi**
fundamentum 19, 29.

- maturitas partus** 14, 28, a septem mensibus incipiens 12, 21. — **maturitas ad stirpem relinquendam** 26, 2.
maturus ad nascendum (partus) 12, 8. 16, 2; **maturus infantes (educit)** 15, 11. — **hominem morti fieri maturum** 26, 6.
meatus navis 22, 11.
medici 26, 15, **medicorum experientia** 21, 8.
medicina corporis 27, 12.
medius bonorum malorumque 3, 10. — **media nox: vide nox.**
ex medullis profluere semen 9, 19; **medullae exhaustae** 9, 21, *conf.* 9, 24.
μέλλεφῆβος 26, 13.
melodian concinere 23, 2.
membratur infans 20, 11.
MENESTRATUS 37, 22.
menses naturales 47, 4 ss., **caelestes** 47, 13, **secundum solem** 47, 6, **veri solares** 48, 5, **lunares** 21, 21. 36, 25. 47, 7, **civiles** 47, 5, 9, 12, 30. 48, 5, **antiqui a Romulo facti** 48, 8 ss., **pleni et cavi** 42, 16 ss., **intercalares (sive intercalarii)** 38, 14 ss. — *genit. plur.* **mensum** 36, 27. 42, 8, 10. 48, 15, **mensium** 43, 23. 47, 4. 49, 18.
mensurae vocum 17, 21; **mundi mensura** 23, 8; **conlationem mensurae non recipit** 30, 20.
Mercurius 48, 24. — **Mercuri stella** 23, 14.
meridies 51, 15; **ante meridiem** 50, 28, **ad meridiem** 51, 15, **de meridie** 51, 16.
μέσα, hoc est bonorum malorumque media, 3, 9.
metatus navis 22, 11*.
- METON Atheniensis** 38, 10. 40, 18; **Metonicus annus** 38, 9. **militaris consuetudo** 51, 3 (*conf. tamen similitudo*). **sus Minervam** 4, 14.
ministrante natura 8, 17.
mittitur lumen 15, 20, **vox** 16, 24; *conf.* **emittantur**.
moderari mortalium geneses 22, 24.
modulandi scientia 16, 23. '
modulo finiti temporis metiri 30, 22; **saeculi modulum finire** 32, 1.
modus saeculi 32, 19. *praef. p. VII.*
moerae (zodiaci) 14, 12.
Moerae, deae fatales, 14, 13. **monstruosae opiniones** 7, 21.
morbi animi 27, 13.
morbidus 20, 17. 28, 2.
motus stellarum 13, 19; **motuum modus mensuraque** 16, 21; **motus navis** 22, 11*.
multiplicati (dies) per septem 20, 21.
L. Munatius Plancus 46, 2.
mundus sempiternus 7, 11, **novus** 8, 20; **hunc totum mundum musica factum ratione** 22, 22; **hunc omnem mundum enarmonion esse** 24, 5, **et organum dei** 24, 6; **mundi mensura** 23, 8, **incendium** 39, 10.
municipalibus officiis functus 29, 10.
munus annale 5, 7; **munera ex auro vel quae ex argento nitent** 3, 1; **deorum munere** 4, 23.
Musae 22, 3. 27, 13.
musica (sive musice) 12, 10. 16, 15 ss.; **musicae regulae** 16, 18; **dulcedo musicae** 24, 11; **musice lenire ac sanare morbos animi** 27, 14;

- musicam ad natales pertinere 21, 23.
 musica ratione 22, 23; rhythmis musicis 22, 19; musicis diastematis 22, 25.
 musici 16, 19, 22. 17, 15, 23. 18, 18. 24, 4.
 mutuari praecepta ex ethica parte philosophiae 4, 5.
 mysteria quae Libero fiunt 37, 1.
 mythicon tempus 44, 20. 45, 2.
- Nabonnazaru anni** 46, 8.
 nascendi claustra 48, 21; orbem esse generantium nascentiumque 7, 13; nati homines ex hominibus 6, 27.
 natalicii titulo 4, 3.
 dies natalis 4, 28. 5, 7. 6, 18. 24, 13. 29, 29. 50, 12.
 — tuus natalis 30, 2; suo natali 5, 16; suos natales colere 6, 11; ad nostros natales 21, 23; a natalibus nostris 22, 20; ad praesentes nostros natales 9, 14; et primum natalem tuum et hodiernum 36, 6.
 natura ministrante 8, 17, natura (*ablat.*) 6, 30. 7, 16, ipsa natura 10, 19; annus vertens natura 40, 11, annus naturae 44, 7. — secreta naturae 17, 22, arcana 21, 7. — nascendi claustra aperit natura 48, 21. — reddi naturam parentis 11, 9.
 naturalis annus: *vide* annus; naturales menses 47, 4, 11; naturalis dies 49, 22.
 naturaliter dies *quod tempus sit* 49, 22.
NAUTELES 37, 22.
 nobilitate 29, 28.
 nonae septimanae et quinta-nae 43, 27 s.
- notis lucidissimis signare 30, 11.
 November 42, 15. 43, 15.
 nox *quomodo divisa sit* 50, 13. 51, 2, 5 ss.; media nox 52, 8, ad mediam noctem 52, 8, de media nocte 51, 10.
 Numa 42, 17.
 numinum suorum effectum (dei) repraesentant 6, 5.
 Nymphae 8, 26.
- obliquo lumine 14, 21.
 observator adsiduus 6, 7.
 occasus (stellarum) 13, 21.
 occipit 35, 11.
OCELLUS Lucanus 7, 2.
 octaeteris 37, 12. 18, 21, 23.
 October 42, 14. 47, 28.
OENOPIDES 40, 19.
 offensiones morborum corporis 28, 2.
 Ogygii cataclysmus 44, 27.
 olympiades 39, 19 s. 44, 19 ss.
 Olympicus agone 45, 18; Olympicum stadium 23, 11.
 opes in animo maximae 3, 14.
 orbis generantium nascentiumque 7, 13; orbis aetatis 31, 4 s. — orbis, *i. e.* circulus, 15, 3; sol annuo cursu orbem suum circumit 36, 23; solis et lunae vagarumque quinque stellarum orbis 39, 7. — orbis signifer 21, 1; in zodiaco orbe 47, 7.
 ordo senatus, equester, plebis 29, 11, 16.
 organum dei esse mundum 24, 6.
 oriente qua particula zodiaci nascamur plurimum refert 14, 6.
 origo prima hominum 9, 13, mundi 44, 13.
ORPHEUS 39, 15.

ortus principiumque 6, 29.
ostenta 52, 12.

παῖς 26, 13.

parere vitam, vitae fructum
6, 17. — septimo mense pa-
rere mulierem posse 13, 1.

Parilia 45, 20.

PARMENIDES Veliates 8, 11.
9, 17. 10, 5. 11, 11, 23.

particulae (zodiaci) 14, 9,
11 ss.; particula conceptio-
nis 15, 16.

partus unde nascatur 10, 13,
concipitur 14, 8, conforma-
tur 16, 3, 11; de conforma-
tione partus 10, 7; partus
ad nascendum maturi 12, 7,
conf. 12, 14; partus non
omni tempore fiunt maturi
16, 2; partus maturitas 14,
28, incrementum 15, 7; nono
et decimo mense edi posse
partum 13, 10; partus set-
temmestris, decemmestris
19, 6 ss.; partus dispari
sexu 12, 5.

parvoli 20, 17.

pascere crinem 4, 25.

pathe 27, 14.

pellere chordas 17, 26.

pentaeteris 37, 5. 39, 17. 41, 15.

percipere fruges 4, 20.

perducere aetatem 35, 16.

perfectus homo 16, 8.

perferre, proferre vitam 28, 4.

peripatetici 7, 7.

pernegare 13, 5.

persequi locos ex artibus rhe-
torum 4, 7.

PERSIUS 4, 29.

personatus 22, 7.

pertendit visus 15, 2.

pervidere 21, 8.

phaenon 23, 25.

phaethon 23, 24.

Philippi anni 46, 11.

L. Philippus censor 50, 21.

PHILOLAUS Pythagoricus. 38,
13. 40, 14.

philologi commentarii 4, 10.

philosophi 26, 16; opiniones
philosophorum 46, 25.

philosophiae pars ethica 4, 4;
vetus philosophia 27, 4.

phosphoros 23, 16.

phrenetici 22, 16.

φθόγγος 16, 26, φθόγγος 16, 25;
phthongon 18, 15, phthon-
gos (*accus.*) 17, 23, phthon-
gis 17, 26.

piare 49, 4.

piscis (signum zodiaci) 47, 16.

PISO Censorius 34, 7, in an-
nali septimo 35, 9.

M. Plaetorius 51, 19.

PLATO Atheniensis 7, 4. 17. 18.
28, 11, Plato ille veteris
Philosophiae sanctissimus
27, 4.

PLAUTUS 51, 25.

humilior plebis ordo 29, 16.

pleni menses 42, 16, 27; ple-
nissimus potentissimusque
conspectus 15, 13.

poetica libido 9, 1; poetica
saecula 30, 27.

poetae 31, 9; poetarum fabu-
lares historiae 7, 18.

polygoni latus 15, 12.

pontifices 43, 6.

portenta 32, 5, 7, 26.

portio 18. 8, 20, 22, 23. 19, 2.
20, 12. 47, 20; pro sua quis-
que portione 6, 2.

postmodum 49, 19.

potentissimus conspectus 15,
13.

praecepta ad beate vivendum
4, 4.

praedicare facunde 4, 9; id
fieri non praedico 4, 13.

praedicationem omnium vir-

- tutum in *aliquem* conferre 29, 4.
 praedicere pauca 13, 28.
 praegnans (*substant.*) 20, 14;
 praegnas terra 8, 7.
 praemia vitae 6, 14, *conf.* 6, 17.
 praesens tempus 30, 11, 12.
 praesides (in provinciis) 29, 25.
 praeteritum tempus 30, 11.
 praetor urbanus 51, 21.
 prima face 52, 5. — probitas prima 29, 19.
 primigenii homines 7, 15.
 principale animi 10, 12.
 principium 6, 30, 7, 12, 8, 19 *cet.*; principium parentis 11, 8.
 procreari seminibus parentum 6, 25.
 prodigia 25, 21.
 producere vitam 36, 4; *conf.* perducere *et* perferre.
 profari 11, 16.
 proferre vitam 28, 4; *obiectum* vitam *vel* aetatem *excidit* 25, 18.
 professores sapientiae 7, 21, 9, 16; artis professor 22, 18.
 progeneratis gentibus 9, 3.
 Promethei molle lutum 7, 19.
 promisce 17, 3.
 propagare genus hominum 8, 18, multa saecula 6, 26 (*conf.* *successione*).
 ad propositum revertor 24, 12.
 proselenoe (Arcades) 41, 7.
 Proserpina 33, 2.
 providentia dei 8, 21.
 provinciales 29, 12.
 proximantia sibimet zodia 14, 18.
 pubem apparere 25, 26.
 pubertas 8, 2.
 pubescere 12, 19, 28.
 publici redemptor 43, 9.
 pueri *unde dicti sint* 24, 18.
 ne puncto quidem temporis 6, 8.
 pyrois 23, 22.
 Pyrrha 7, 20.
 ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Samius 7, 2, 16, 8, 17, 16, 22, 19, 4, 21, 14, 22, 13, 22, 23, 6, 12.
 Pythagorici 7, 3; Pythagorica opinio 15, 26.
 Pythia (Iudi) 38, 2.
 Pythicum stadium 23, 12.
 quadragensimos dies habent insignes 20, 13.
 quadrans diei 43, 28.
 tres quadras (partes) 21, 3.
 quadratus numerus 27, 5, 22. — quadratus (sol) aspicit 21, 5.
 quadrigae 25, 14.
 quadripertito 51, 2.
 quaesitum solvere 5, 14.
 quaestio prima et generalis 6, 23.
 quaestiuncula 4, 10.
 xv viri 33, 10, 19, 22, 34, 11.
 Quinquatribus minusculis 22, 6.
 Quintilis (mensis) 42, 14, 47, 27, 48, 14, 26, 49, 12.
 Quirini aedes 50, 16.
 radio languido 15, 20.
 ratio numerorum 17, 24, *vo-* cum 16, 14, 18, 4, *sescupla* 19, 17, duplex 19, 21; *musica* ratione 22, 23, *geometrica* 23, 4; in stellarum signorumque ratione 31, 16. — *disputata* ratione 11, 15; *rationum* opiniones 7, 22; Chaldeorum ratio breviter tractanda est 13, 14; *intercalandi* ratio 43, 6.
 recipere honorem dignitatem *cet.* 6, 14; credulitas *recepit*

- cum accus. et inf.* 9, 1. — nullam recipiat longitudinem 30, 13, conlationem mensurae non recipit 30, 20. reclamare 22, 9. rector (navis) 22, 11. reddere naturam parentis 11, 9, similitudinem patris 11, 21. redemptor publici 43, 9. referre habitum (parentis) 11, 11, faciem parentis 11, 22, ludos 34, 5, 20. regifugium 43, 3. regulae musicae 16, 18. religiones in *Graecia celebratae* 37, 24. repraesentant dei effectum numinum suorum 6, 5. — repraesentare sexum parentis 11, 5, vultus matris 11, 19. reserare secreta naturae 17, 23*; *conf.* rimari. retro observare 34, 22; retro delictum corrigere (*in computatione*) 43, 13, retro dinumerans 45, 12. rhetorum artes 4, 6. rhythmici musici 22, 19. rimari arcana naturae 21, 7. rituales Etruscorum libri 20, 6, 31, 26. Roma 49, 8. 50, 21; urbs Roma 29, 26. 30, 27. 36, 8; Romae 36, 10. 37, 9. 42, 7. 44, 9. 46, 17. 48, 23. 50, 14, 26; a Roma condita 45, 19. Romani 39, 22. 42, 1, 6, 11. 47, 10. 48, 15. 49, 4; populus Romanus 36, 15. — Romanorum saecula 32, 18, Romani saeculi modus 32, 19, civile Romanorum saeculum 36, 5. Romulus 48, 8, 18; Romuli urbis condendae auguria 36, 13. sacellum 4, 23. sacerdotii honore conspicuus 29, 10. sacra publica 50, 6. sacrare deis 4, 19. ludi saeculares 32, 18. 33, 6, 12, 18. 34, 1 ss. 35, 2, 3. saeculum 30, 5, 25; naturalia saecula 30, 28 ss. 31, 26 ss.; civilia saecula 30, 29. 35, 8 ss.; Romanorum saecula 32, 18 ss. 36, 5. — saecula multa propagare 6, 26. sal calidus *fertur in lustratione* 49, 8. sallunt mortuos 35, 20. sanctissimus (Plato) 27, 4; sanctissime Caerelli 28, 5. sanguineus umor 19, 13; sanguineum semen 21, 12. sanguis in carnem convertitur 16, 13; sanguinem non continere 20, 16, *conf.* semen. sapientiae studiosi 6, 23, professores 7, 21. 9, 16. sapientium disciplina 3, 7. Saturni stella 23, 25. SC. 49, 14. scenici ludi 21, 30; Varro de scaenicis originibus 32, 25. schemata stellarum 13, 20. scribetur forma hexagoni in circulo 14, 26. scrutari 31, 17. secreta naturae 17, 22. secta stoica 8, 19, Pythagorae 21, 15. sedem occupat (semen) 11, 8. 12, 3. semen unde exeat 9, 16; semen ex medullis profuere 9, 20; semina parentum 6, 25; utrumne ex patris tantummodo semine partus nascatur, an etiam ex matris 10, 3; calor, frigus in parentum seminibus 11, 16 ss.

- semen in sanguinem convertitur 16, 13, vertitur 20, 10; quod ex semine conceptum est 19, 12; semen non retinere conceptum 21, 9; initia seminis 19, 26; semina tenuiora 11, 6, densiora 11, 7; profuso semine 11, 12, modo seminis fieri 11, 27.
- sementis humana 31, 5.
- semitonion 17, 1* *cet.*: vide hemitonion.
- senarius numerus 19, 11, 22.
- amplissimus senatus ordo 29, 15.
- senes et seniores unde dicti sint 25, 1. 24, 23.
- September 42, 14. 47, 27.
- septemmestris partus 19, 7; septemmesiores infantes 15, 11.
- septenarius numerus 12, 15. 20, 3.
- Septimius 34, 18.
- servare secreta naturae 17, 23.
- Servius Tullius 39, 23, 25.
- sescupla portio 18, 22, ratio 19, 17; sescuplo longior 18, 15.
- sesquialtera portio 18, 7.
- Sextilis (mensis) 42, 14. 43, 22. 47, 26. 48, 27. 49, 14.
- sexus (procreatorum) 11, 5 ss. 12, 5.
- libri Sibyllini 33, 1.
- Sicilia 50, 19, 20.
- signa (in caelo) 23, 27. 31, 16; signa (zodiaci) 14, 3 ss. 39, 7. 40, 12. 47, 7.
- signifer circulus 14, 1, orbis 21, 1; signifer (*substant.*) 15, 5.
- similitudo liberorum 11, 14; similitudo testatur usus militaris legendum videtur 1. 3 (*conf. praef. p. xi*).
- simplices voces 16, 25, symphoniae 17, 10.
- sistere. ut hi referrentur ludi statum esse 34, 20.
- SOCRATES 21, 25.
- sol annuo spatio metitur zodiacon 14, 4; quot dies in uno quoque signo moretur 47, 15 ss.; solis cursus 37, 10. 38, 6. (38, 21). 41, 22. 43, 19; solis orbis 39, 6 (*conf. orbis*); sol quantum distet a terra 23, 17; quam vim exerceat in stellas 13, 20 ss. — solis annus 37, 6; secundum solem quomodo mensis fiat 47, 6. — a novo sole, id est a bruma, 46, 25.
- solares menses 48, 5.
- solaria Romae statuta 50, 14 ss.
- solidi hominis materia 8, 8; dies solidi 21, 17. 37, 17, menses 37, 17, anni vertentes 37, 15, 18.
- SOLON 20, 4. 25, 7, 11, 25.
- solstitium aestivum 46, 26.
- solvere munus genio 5, 7; hoc — quaesitum solvendum videtur 5, 4.
- soni (in musica) 16, 20 ss.
- SOSIBIUS 45, 4.
- spartoe 9, 7.
- opinionones de hac specie congruae 11, 14.
- speculari 21, 6.
- spiritus semen comitans 10, 20; per animi spiritum molestiis corporis superatis 28, 18.
- stadiodromoe 25, 14.
- stadium 23, 7, stadia 23, 6, stadiorum 23, 5, 13; stadium Italicum, Olympicum, Pythicum 23, 9, 11, 12.
- STASEAS peripateticus 25, 10. 26, 24.

- statae (*var. script. stantes*)
 stellae 13, 18.
 statio (stellarum) 13, 21.
 stellae tam vagae quam sta-
 tae 13, 17; *conf. vagae.*
 stilbon 23, 15.
 stoica secta 8, 18.
 stoici 10, 4, 17, 20.
 stomachi infirmitas 28, 1.
 STRATON 13, 2.
 subnotare 51, 5.
 suboriri 9, 18*.
 subtendit (conspectus) sextam
 partem circuli 14, 23.
 ad subtile examinare 31, 8.
 subtiliter tractare 24, 9, di-
 cernere 27, 10.
 successione proli multa sae-
 cula propagare 6, 25, *ubi*
successioni coni. L. de Ian
(Münchener gel. Anz. XXIV
n. 155) coll. Cic. Catil. II,
5, 11: mihi ablativus non vi-
detur temptandus esse.
 SUTTONIUS 42, 10.
 sufferre laborem 22, 10.
 summa vox 16, 27.
 summitas terrae 24, 2.
 supergredi gradum provincia-
 lium 29, 12.
 supertertius (phthongos) 18,
 8; portio supertertia 18, 20.
 supplicationes 22, 1.
 suprema (pars diei) 51, 16 ss.
 sus Minervam 4, 14.
 suscipere ac tutari 5, 19.
 suspicere memoria 29, 2.
 symphonia 17, 8, 18, 20, 22, 11,
 24, 4, symphoniae 17, 9,
 symphonian 17, 26, 18, 6,
 19, 17, 20, 22, 17, sympho-
 niam 19, 15, symphonias
 17, 7.
 κύμωνες voces 16, 16.
 tabes corporis 35, 23.
 Tages 9, 10.
 ludi Tarentini 33, 2.
 Tarquiniensis ager 9, 9.
 Tarquinius 42, 17.
 Tartessii 31, 12.
 telion (numerus) 19, 23.
 temperatura disparilis stella-
 rum 13, 22.
 tendere chordas 17, 25, 18, 10.
 TEREENTIUS 3, 10.
 terminalia 43, 3, 44, 3.
 terra 7, 24; homines e terra
 editi 9, 4; terrae radices 8,
 15, circuitus 23, 5.
 terrigenae 8, 24.
 τετρακοστῆρον tempus 20, 20.
 tetraeteris 37, 3.
 τετραγώνον 15, 2, 17, 24; vi-
 sio tetragoni 15, 6.
 ad tetragonum conspectum
 20, 25.
 THEANO Pythagorica 13, 1.
 Thebae 9, 8.
 THEOPHRASTUS 7, 7, 21, 27.
 Thessalia 8, 25.
 θεοῦ ἐνιαυτός 39, 4, *sive dei*
annus 46, 20.
 Θωυθοί (mensis) 38, 26, *sive*
Thouth 46, 14.
 tibia 18, 11 ss. 22, 3.
 tibicen 22, 1, 2, 4.
 TIMAEUS 5, 10, 45, 5.
 tonus. toni 23, 14, tonon 17, 1,
 23, 23, tonum 17, 17, 23, 18,
 tonorum 17, 2, 11, 14, 24, 2,
 tonos 23, 19, 24, 3.
 tragizin (τραγίζειν) 26, 8.
 tribusalia provinciarum 29, 25.
 tridecies 36, 24.
 trieterica mysteria 37, 2.
 trieteris 36, 30, 41, 18.
 τρίγωνον 15, 4, 17, 23; visio
 trigoni 15, 6.
 triumphus 22, 2.
 Tuscae historiae 32, 9.
 Tusculani 47, 27.
 tutari 5, 19.
 tutela genii 5, 16.

- ubera matris 11, 2.
 umbilicus 10, 25.
 Umbria 50, 3.
 umor 8, 9, 16; ex umore carnem fieri 10, 15; umor lacteus, sanguineus 19, 13.
 unguis 16, 7.
 uniformis 14, 6.
 unus quisque 6, 4, 7, 14, 14, 4, 16, 12, 24, 16, 25, 25, 9, 31, 25, 32, 6, 47, 7, 9, 13.
 usque *c. accus.* 24, 17, 20, 24, 48, 14, *conf.* adusque; usque ad 12, 21, 35, 26, ad hunc usque (annum) 46, 12; usque adhuc 31, 8; usque adeo 47, 18; usque dum perveniat 21, 4.
 usquequaque 14, 27, 49, 6.
 usurpat loquentium consuetudo 35, 6.
 uterus 15, 13, 19, 9, ab utero matris 6, 9, in matris utero 10, 24; uteri nescio qui 8, 15.
 utrubique 19, 2.
 vagae stellae 13, 17, 14, 2, 22, 24, 24, 8, 39, 6.
 Valerius Publicola 33, 19.
 M. Valerius (*Messalla, consul a. u. 491*) 50, 19.
 VALERIUS: *vide* Antias.
 bona valetudo corporis 4, 25; valitudines corporum 20, 7.
 validiores conspectus 14, 7.
 VARRO 24, 15, 25, 16, 32, 10, 34, 5, 35, 19, 42, 10, 44, 15, 45, 10, 48, 15; in eo libro cui titulus est Atticus *cet.* 5, 5; in libro qui vocatur Tubero *cet.* 15, 26; de scaenicis originibus libro primo 32, 25; libro antiquitatum duodevicensimo 36, 9.
 V. C. 45, 16.
 vector navis 22, 11*.
 venarum pulsus 22, 18.
 Venus 48, 11; Veneris stella 23, 16.
 verbi causa 18, 13.
 vergiliarum ortus *et* occasus 47, 1.
 VERGILIUS 7, 20*. 52, 1.
 veritas in obscuro latet 31, 25; veritatis similitudo 8, 10; ad veritatem accedere 15, 28.
 versata est quaestio 6, 24; haec existimatione versata (sunt) 7, 17; dissensio in sex septemve annis versata 45, 9.
 verum scrutari 31, 17; a vero decedere 31, 11.
 vesper (stella) 52, 1.
 vespera 51, 24.
 vesperugo 51, 25.
 Vettius (*augur*) 36, 10.
 vetus philosophia 27, 4; veteres poetae 51, 6. — veteres 5, 20, 6, 21, 12, 12, 28, 25, 29, 1; veterum annales 33, 16; nostrorum veterum sanctissimorum hominum exempla 4, 16; *conf.* antiqui.
 vetustas 27, 24.
 videre dicitur (sol locum zodiaci) 14, 21, 15, 1.
 vigilia prima, secunda *cet.* 51, 3.
 visiones tetragoni et trigoni 15, 6.
 visus inefficax 15, 15.
 vitae finis legitimus 28, 12, *conf.* 25, 11 ss.
 vocitare 8, 25, 24, 23, 26, 19, 37, 12, 49, 10, *praeterea admodum usitatum est* vocare.
 votum ostentandi 4, 12; a votis auspicia sumere 4, 28.
 vox. voces quae in musica $\kappa\upsilon\mu\phi\omega\nu\omicron\iota$ vocantur 16, 15;

- vocum concentus 17, 9; vox
 gravior, acutior 16, 24; in-
 ter infimam summamque vo-
 cem 16, 27; voces simplices
 et utcumque emissae 16, 25;
 promisce iunctae 17, 3, nec
 sub oculos nec sub tactum
 cadentes 17, 20. — vocem
 (humanam) crassiorem et
 inaequabilem fieri 26, 7.
- ex Vulcani semine exortus
 9, 5.
- vulturis (*ablat.*) 36, 14.
- vultus matris repraesentare
 11, 19.
- XENOCRATES 7, 4; X. Pla-
 tonicus veteris academiae
 princeps quem ad annum vi-
 xerit 28, 16.
- Xenophanes Colophonius 28,
 21.
- XENOPHON Socraticus 3, 18.
- ZENON Citieus 8, 18. 31, 7.
- zodio (*ablat.*) 14, 23. 15, 12,
 16, zodia 14, 18.
- zodiaci 14, 12, zodiacon 14, 1,
 in zodiaco orbe 47, 7.
-

INDEX IN FRAGMENTUM.

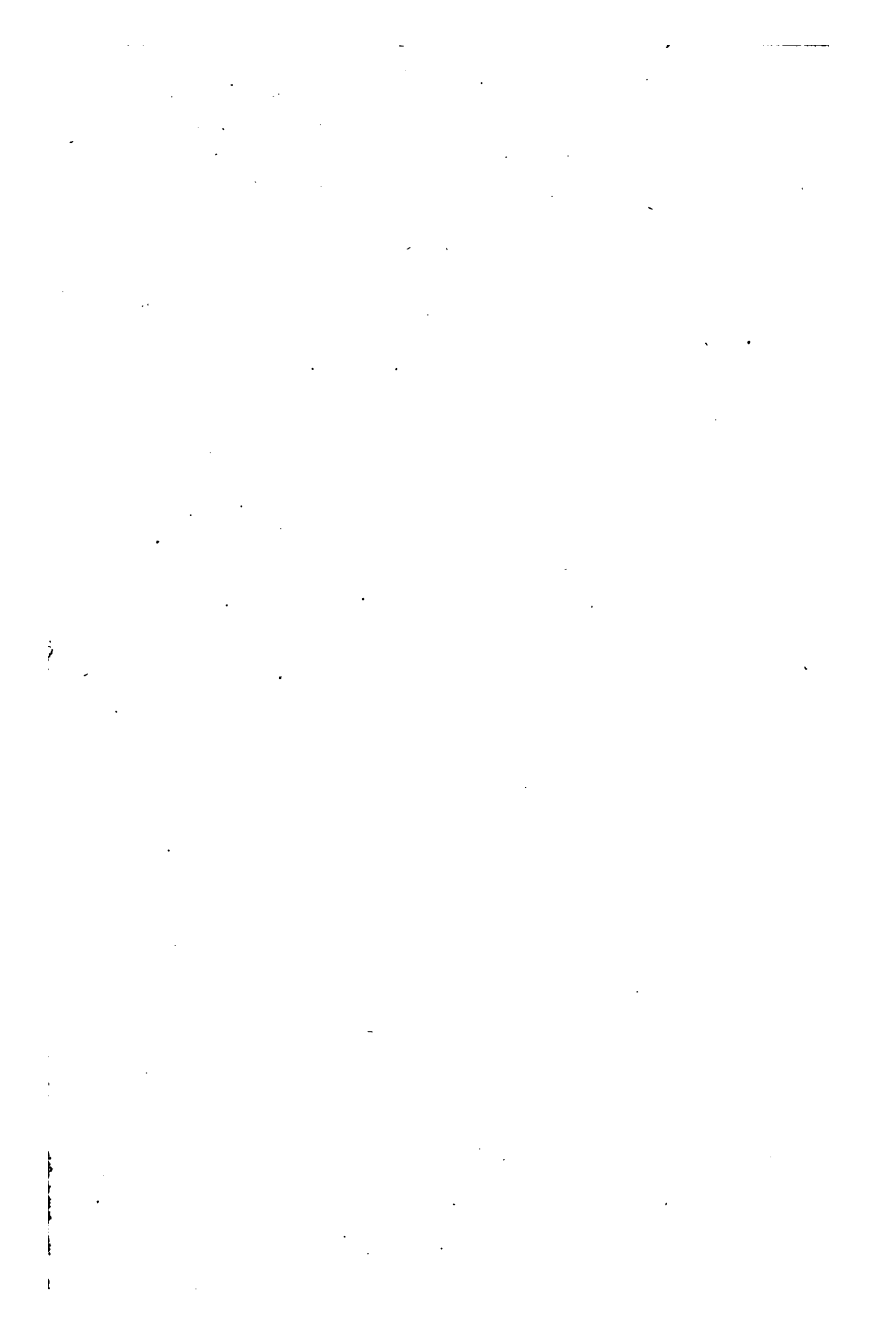
- Acronychos** 59, 11.
acutus angulus 61, 14. 62, 5.
aequilateratum (triangulum) 62, 1*.
aequilaterum triangulum 62, 1, (tetragonum) 62, 12.
aequinoctialis circulus 56, 12, 17, 23. 57, 6; **aequinoctialia (signa)** 57, 18.
aequinoctium vernum, autumnale 56, 13.
aer 55, 15, 19. 60, 10 s.
aether 55, 17, 18. 58, 3.
Aethiopia 56, 19.
Alcman 63, 15.
amblygonium (triangulum) 62, 4.
amphibrachys 67, 12. 72, 8.
amphimacrus 67, 19.
Anacreontius 71, 11.
anapaestus 67, 11. 68, 18, 21. 69, 7 ss. 72, 9, **Aristophan-ius** 70, 11. 73, 18, **octona-rius** 70, 14, **Aristobolius** 70, 17.
angelicus 71, 9. 73, 22.
angulus 61, 6 ss. 62, 4 ss.
antichthones 56, 23. 57, 2*.
antipodes 57, 1.
antiscopoe 57, 2*. *praef. VIII.*
antistoechoe 57, 2*.
Apollo 66, 2, 6.
- aqua** 55, 6, 15, 19. 60, 9, 10.
aquarius (signum) 60, 5.
aquilonius circulus 56, 6.
Archebolios 71, 17*.
Archilochius 71, 17*.
Archilochus 63, 11, 13.
aries (signum) 56, 13. 57, 13, 17, 18. 60, 4.
Aristobolius 70, 17. 71, 17.
Aristodolios 71, 17*.
Aristophan-ius anapaestus 70, 11. 73, 18.
Aristoxenus (musicus) 63, 21. 64, 18.
aspiciunt inter se stellae 59, 15, 21, 28.
(ATTIUS) 69, 3, 5.
augescere 58, 30.
australis circulus 56, 6, **tropicus** 57, 5.
- bacchius** 67, 16. 72, 15.
biforme (signum) 57, 16, 19. 59, 25.
bisyllabi (pedes) 66, 23.
brachysyllabus 67, 13, 21. 68, 19, 22. 71, 4 ss.
brumalis tropicus 57, 5.
- caelum** 56, 4 ss. 58, 1. 59, 1. 60, 10.
Callinus 63, 11.

- calor genitalis 59, 4.
 cancer (signum) 56, 11. 57, 19.
     60, 2.
 cantus 63, 22 ss. 64, 9, 20.
 capricornus (signum) 56, 10.
     57, 18. 60, 4.
 carmen 63, 16. 64, 13, 19. 65,
     5 ss.
 cathetos 61, 12.
 (CATULLUS) 68, 25. 71, 7, 21.
 centron 59, 17. 61, 18, 20.
 Chloris 64, 7*.
 chorda 66, 1.
 chorius 67, 3, 7. 69, 7, 12. 71,
     4 ss., catalecticus tetrame-
     tros 63, 12.
 χρωμα 65, 5.
 CHRYSIFFUS 55, 17.
 Chrysothemis 66, 7.
 circuitus 70, 20. 71, 1.
 circulus 61, 17 ss. 62, 19; cir-
     culi in caelo 56, 5 ss., in
     terra 56, 15 ss.; circulum
     suum transit (luna) 58, 10.
 cithara 66, 2.
 CLEANTHES 55, 16.
 commata 63, 14.
 creticus 67, 19. 69, 20. 71, 4,
     8, 22. 72, 11.
 crumata 64, 13.
 crumatica 64, 13.
 dactylicus (hexameter) 68, 6.
 dactylus 67, 9. 68, 3, 18. 69,
     7 ss. 72, 6.
 defectio solis 58, 9.
 deficere (videtur luna) 58, 8.
 delitescere 59, 13.
 diametron (circuli) 61, 19.
 diametron (signum) 59, 19.
 diapason 66, 15.
 diapente 66, 15.
 diatessaron 66, 14.
 διάτρος 65, 5.
 diesis 66, 13.
 diezeugmenu adiectione 66,
     10; trite, paranete diezeug-
     menon 65, 20.
 digerere figuras 60, 18.
 domus stellarum 60, 1 ss.
 Dorius 65, 6, 9.
 duodecasyllabus spondiazon
     72, 4.
 duodenarius paeon 70, 10.
 eicere rectam lineam 62, 18;
     eiectae lineae 63, 2.
 elegiarii 63, 11.
 elementa 55, 2, 15. 56, 2; ele-
     menta *metrica* 64, 21. 66,
     20 s.
 eminentiae terrarum 56, 20.
 emittere (lineam) 61, 20*.
 (ENNIUS) 68, 10. 70, 3. 72, 5.
 epipedos summitas 61, 3.
 epodi 63, 14.
 errantes stellae 57, 20*.
 Euenus 63, 11.
 eutygrammoe formae 61, 21.
 facit ortum (stella) 59, 7, sta-
     tionem 59, 12.
 faventes stellae 59, 28.
 figura 60, 18. 61, 15 ss.
 fila nervorum 66, 3.
 finire, *i. e. definire*, 64, 18.
 fixae stellae 57, 20, 22.
 flammatur luna de sole 58, 5.
 formae 60, 21. 61, 21. 62, 6.
 Gedrosia 56, 19*.
 gemini (signum) 60, 3.
 genitalis calor 59, 4.
 geometrae 62, 16.
 geometrica 60, 17 s.
 geometrica ratio 60, 15.
 gressio 69, 6.
 ἁρμονία 65, 5, harmonia 64, 14.
 harmonica 64, 12.
 hebes angulus 61, 13. 62, 5.
 hemicyclium 61, 21.

- heroicus 72, 17. 73, 1, 8, 22,
 23 (*conf. hexameter*), spon-
 diazon 72, 19.
 Hesiodus 63, 10.
 heteromeces 62, 8.
 hexagonon (signum) 59, 21.
 hexameter heroicus 68, 2. 71,
 9, 22.
 Homerus 63, 10.
 (HORATIUS) 70, 7. 73, 11.
 Hymenaeus 64, 7*.
 hypate hypaton 65, 16, hypate
 meson 65, 18.
 Hypate (Musa) 65, 15.
 hyperbolaeos 66, 11; trite hy-
 perbolaeon 65, 22.
 Hyperides (musicus) 63, 20.
 hypermixolydius 65, 11.
 hypodorus 65, 7.
 hypolydius 65, 8.
 hypophrygius 65, 7.

 iambicos trimetros 68, 23.
 iambus 67, 2, 7. 69, 2 ss., octo-
 narius 69, 20, septenarius
 69, 26.
 Idmonia 64, 5*.
 Idomena 64, 5.
 ignescere 58, 3.
 ignis 55, 15. 58, 25.
 INCERTORUM POETARUM VERSUS
 69, 13, 18, 22, 25. 70, 5, 12,
 15, 18, 23. 71, 3, 12, 16. 72,
 2, 10, 12, 14, 20. 73, 7.
 inmittere lineam 63, 1.
 intendere citharam 66, 2.
 intentiones (organi) 65, 13.
 Ionicus 73, 10, a maiore 70, 4,
 a minore 70, 6, septenarius
 70, 2.
 Iovis stella 58, 15. 60, 4, 6.
 Ismarica nympa 64, 5.
 isosceles (triangulum) 62, 2.

 leo (signum) 60, 2.
 libra (signum) 56, 13. 57, 18.
 60, 3.

 lichanos hypaton 65, 17, me-
 son 65, 18.
 linea 60, 22 ss.
 (LUCANUS) 72, 25.
 (LUCRETIVS) 68, 5.
 luna 58, 5, 24. 59, 3. 60, 2, 5.
 Lycoses 66, 6.
 Lydius 65, 6, 10.

 Martis stella 58, 17. 60, 3, 6.
 materia 55, 3, 4.
 matutina statio 59, 8.
 medium, *i. e. centron*, 62, 18.
 melice poetice 63, 16.
 Mercuri stella 58, 21 s. 60, 2, 6.
 Mese (Musa) 65, 15.
 metra 66, 17 ss.
 metrica 63, 9.
 Mimnermus 63, 11.
 mixolydii 65, 11.
 modulatio 65, 3 ss.
 modus (*in musica et metrica*)
 63, 19. 64, 11 ss. 65, 4. 66,
 8, 13, 21.
 molossus 67, 15, 21. 72, 16.
 motus 64, 20.
 multilaterum 61, 23.
 mundus 55, 8, 11. 58, 1. 60, 14.
 Musae 65, 14.
 musica 63, 6 ss. 64, 10 ss.
 musici cantus 64, 9.
 musici 63, 20.
 Musius 64, 6.

 natales 57, 14.
 natura provida (stoicorum)
 55, 9.
 naturalis institutio 55, 1.
 nete synemmenon 65, 19.
 Nete (Musa) 65, 15.
 NICOCRATES 64, 5.
 NICOSTRATUS 64, 5*.
 normalis 61, 12.
 nota 60, 22 s.
 numerus 60, 16, 19. — numeri
 (*in metrica*) 63, 16, 17, 19, 23.
 66, 17 ss. 68, 1 ss.

- occasus (stellarum) 59, 7.
 octonarius iambus 69, 20, ana-
 paestus 70, 14.
 organica 64, 12, 14.
 organum 65, 13.
 Orpheus 64, 4.
 orthogonium (triangulum) 62,
 3.
 ortus (stellarum) 59, 6 s.
 oxygenium (triangulum) 62, 5.
 paeon duodenarius 70, 22, de-
 narius (?) 71, 2.
 palinbacchius 67, 18. 71, 8.
 72, 13.
 paralleloe lineae 62, 13, cir-
 culi 56, 7.
 paramese 65, 20. 66, 11.
 Paramese nympa 66, 7.
 paranete diezeugmenon 65, 20.
 Parnasia nympa 66, 7*.
 parypate hypaton 65, 17, me-
 son 65, 18.
 pedes 66, 19 ss.
 pentameter elegiacus 68, 16.
 (72, 24). 73, 1.
 Periclymenus 64, 7.
 Perimedes 64, 8*.
 pertransit 58, 13.
 Phalaecius 71, 6. 73, 6.
 Phrygius 65, 6, 10.
 Phyllis 63, 20.
 Pindarus 63, 18.
 Pisander 63, 10.
 piscis (signum) 60, 4.
 planities 61, 6. 62, 13.
 poetica 64, 1; poetice melice
 63, 16.
 polon anaphora 57, 11*.
 Polyidos 63, 20.
 postmeridiana statio 59, 12.
 postulata geometrarum 62,
 15 ss.
 Priapeum 71, 20. 73, 23.
 principia 55, 2, 6, 13.
 proslambanomenos 65, 16.
 pyrrichius 67, 1, 5. 69, 2. 70,
 8 ss. 72, 2.
 quadratum 62, 6.
 quadratus (versus) 69, 16.
 quadrilaterae formae 62, 6.
 rarescere 55, 4.
 reccidere 55, 13. 70, 5.
 rectus angulus 61, 11, 12. 62,
 4, 8 ss.
 repugnantes stellae 59, 29.
 rhombos 62, 9.
 rhythmica 64, 12.
 rhythmus 64, 3 ss.
 rubrum mare 56, 20.
 Rythmonius 64, 4, 6.
 sagittarius (signum) 60, 4.
 Saturni stella 58, 11. 60, 4, 6.
 Saturnius numerus 71, 15.
 scalenon (triangulum) 62, 2.
 scorpio (signum) 60, 4.
 scutula 62, 9, 10.
 semitonium 66, 13.
 senarius (versus) 68, 23.
 septenarius (iambus) 69, 24,
 Ionicus 70, 2.
 signa (zodiaci) 57, 9 ss. 58,
 15 ss. 59, 9 ss. — signum
 (in geometria) 61, 7. 62, 17.
 signifer circulus 57, 8; signi-
 fer 57, 4, 12. 58, 4 ss.
 Simonides 63, 12.
 sol 55, 16. 58, 5, 8, 21, 26.
 59, 3, 7 ss. 60, 2, 6.
 solidum (signum) 57, 16, 19.
 59, 26.
 solistitiales circuli 56, 9, 22.
 57, 6; solistitialia (signa)
 57, 18.
 solistitium hibernum 56, 10,
 aestivum 56, 11.
 soni 65, 16.
 speculum 58, 27.

- spondiazon 72, 16, duodecasyllabus 72, 4, heroicus 72, 19.
 spondius 67, 3, 5. 68, 3 ss.
 statio matutina (stellae) 59, 8, postmeridiana 59, 12.
 stellae 57, 20 ss.
 stoici 55, 3, 7.
 summitas 61, 1, 2, 4.
 syllaba 64, 21. 66, 20 ss.
 synemmenos 66, 8; trite, nete synemmenon 65, 19.
- taurus (signum) 60, 3.
 Telesilla Argiva 63, 16.
 tempora 64, 19, 20. 66, 21, 23. 68, 12 ss.
 tenor 55, 3.
 Terpander 63, 10*. 66, 9.
 terra 55, 15, 20. 60, 8 ss.
 tetragonum 61, 22.
 tetragonum (signum) 59, 17.
 tetrametros choriacus 69, 16.
 THALES Milesius 55, 5.
 (TIBULLUS) 68, 17. 73, 3.
 Timotheus 63, 20. 66, 11.
 Tiresias 64, 7.
 tonos 66, 14.
 trapezia 62, 12.
 triangulum 62, 1 ss.
- tribrachys 69, 7.
 trigonum trilaterum 61, 22.
 trigonum (signum) 59, 16.
 trilaterum 61, 22.
 trimetrus 72, 18, 24, comicus 69, 10, Hipponactius 69, 11, iambicus 68, 12. 68, 23, tragicus 69, 2.
 trisyllabi (pedes) 66, 24.
 trite synemmenon 65, 19, diezeugmenon 65, 20, hyperbolaeon 65, 21.
 trochaeus 68, 4, 6.
 tropici circuli 56, 8, 21; tropicus australis brumalisque 57, 5; tropicum (signum) 57, 15, 17, 19. 59, 23.
- vagantes stellae 57, 20*. 59, 1.
 Veneris stella 58, 21, 23. 60, 3, 6.
 (VERGILIUS) 68, 8. 71, 10. 72, 7. 73, 15, 19.
 versus 64, 15.
 vigescere 59, 4.
 virgo (signum) 60, 3.
 vocalia intervalla 64, 17, tempora 64, 18.
- zonae 56, 15.

3 2044 038 410 06

5/1972

